

Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats

Særlige fokusområder:

Arbejdsulykker

Psykisk arbejdsmiljø

Muskel- og skeletbelastninger

Støj i arbejdsmiljøet

Overvågningsrapport 2009

Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats

**Overvågningsrapport
2009**

Arbejdstilsynet – juni 2011

ISBN nr. 87-7534-610-9

Forord

I 2003 blev det besluttet, at den særlige temaorienterede overvågning, der var sat i gang for at følge udviklingen i Handlingsprogram for et rent arbejdsmiljø år 2005, skulle efterfølges af overvågning af arbejdsmiljøet generelt suppleret med mere specifikke målinger på skiftende områder afhængigt af gældende prioriteringer og handlingsplaner.

Formålet med denne generelle overvågning af arbejdsmiljøet er at give politikere, myndigheder, virksomheder, arbejdsmiljøprofessionelle m.fl. overblik over og viden om det aktuelle arbejdsmiljø, arten og omfanget af virksomhedernes forebyggende aktiviteter relateret til deres arbejdsmiljø samt om udviklingen i arbejdsmiljø og aktiviteter over tid. Overvågningen skal med andre ord give mulighed for en overordnet vurdering af udviklingen, således at der kan foretages en videnbaseret prioritering af forebyggende tiltag.

Med vedtagelsen af den af regeringen opstillede plan for prioriteret arbejdsmiljøindsats frem til 2010, den såkaldte Plan 2010, skulle den generelle overvågning suppleres med fokuseret overvågning af de temaer i arbejdsmiljøet, der er omhandlet af Plan 2010. For disse temaer blev der besluttet *konkrete mål* for, hvad der skal nås inden for planperioden.

Nærværende rapport indeholder statusbeskrivelser for forekomsten af alvorlige arbejdsulykker, der har ført til varige mén eller længerevarende sygefravær, som er et af de fire prioriterede områder i regeringens prioriterede arbejdsmiljøindsats frem til 2010. For de to prioriterede områder, psykosociale risikofaktorer og risikofaktorer for muskel- og skeletbesvær, rapporteres en midtvejsanalyse af det relaterede sygefravær gennemført af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Nærværende rapport indeholder desuden status for anmeldte sygdomstilfælde for disse to områder. For støj, det fjerde prioriterede område, rapporteres en slutmåling gennemført af Arbejdsmedicinsk Klinik ved Århus Universitetshospital, som belyser, hvorvidt målet i Plan 2010 er nået. For hvert af de fire områder beskrives særligt resultater for børn og unge og nyansatte i det omfang, datagrundlaget tillader det. Hvert kapitel afsluttes med en beskrivelse af Arbejdstilsynets aktiviteter relateret til de respektive områder samt bevilgede projekter i branchearbejdsmiljørådenes regi.

Rapporten er omfangsmæssigt forsøgt holdt på et overkommeligt antal sider med en præsentation af de væsentligste resultater i ord, diagrammer og tabeller. I separat bilagsrapport findes uddybende beskrivelser af datagrundlag og analyser.

Rapporten er udarbejdet for Arbejdsmiljørådet af Arbejdstilsynet i samarbejde med Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø og Arbejdsskadestyrelsen, som hver især har bidraget med data og analyser til overvågningen af arbejdsmiljøet.

Arbejdstilsynet
København, juni 2011

Sammenfatning

I regeringens plan for arbejdsmiljøindsatsen frem til og med 2010 er der prioriteret og sat fælles mål for aktørernes indsats inden for fire temaer i arbejdsmiljøet: arbejdsulykker, psykosociale risikofaktorer, risikofaktorer for muskel- og skeletbesvær samt støj på arbejdspladserne. I det følgende sammenfattes resultater i årets overvågningsrapport, som belyser status for målopfyldelsen.

Mål: 20 pct. reduktion i forekomsten af alvorlige arbejdsulykker 2005-2010

Med alvorlige arbejdsulykker forstås tilfælde, der medfører længerevarende sygefravær, varigt mén eller død.

Opgørelsen, som omfatter perioden 2005-2008, viser et fald på ca. 8 pct. (mænd 8 pct. og kvinder 7 pct.) i forekomsten af *anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet, der har ført til længerevarende sygefravær*. Fortsætter faldet i samme takt frem til 2010, vil det resultere i en reduktion på ca. 13 pct., altså en mindre reduktion end målet i Plan 2010 på 20 pct. Der forventes et fortsat fald i 2009, som følge af et væsentligt fald i anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet, men hvor stort et fald er det endnu ikke muligt at afgøre.

Analysen på *branchegruppeniveau* viser, at brancherne bidrager i varierende omfang til faldet i arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær. Således bidrager fem ud af 17 branchegrupper med en incidens over gennemsnittet for samtlige branchegrupper til faldet. For mænds vedkommende kan fremhæves branchegrupperne *Opførelse og nedrivning af byggeri* samt *Transport af gods*, idet disse branchegrupper også tegner sig for relativt store andele af anmeldte arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær. For kvinders vedkommende kan fremhæves *Døgninstitutioner og hjemmepleje*, hvis andel falder fra 30 pct. i 2005 til 26 pct. i 2008. Der er relativt mange branchegrupper med fortsat forebyggelsespotentialer, idet de endnu ikke, med opgørelsen frem til og med 2008, tegner sig for et fald.

For *anmeldte arbejdsulykker til Arbejdsskadestyrelsen, der har medført tilkendelse af varigt mén*, ses ikke tilsvarende et fald i forekomsten fra 2005 til 2009. Det estimerede niveau i 2009 vurderes at svare til niveauet i 2005. Årsager til forskellige udviklingstendenser for de to kategorier af alvorlige arbejdsulykker kan være forskelle i datagrundlag, og at der ikke nødvendigvis er sammenfald mellem tilfælde, som fører til længerevarende sygefravær, og tilfælde, som fører til varigt mén.

De seneste år har Arbejdstilsynet modtaget færre anmeldelser af *arbejdsulykker, der har medført døden*. I 2005-2007 var antallet af tilfælde mellem 56 og 65, mens det siden er reduceret til henholdsvis 47 tilfælde i 2008 og 39 tilfælde i 2009. Korrigeret for udviklingen i beskæftigelsen er forekomsten af anmeldte arbejdsulykker, der har medført døden, faldet siden midten af 1990'erne og frem til i dag.

Mål: Markant stigning i antal ansatte i certificerede virksomheder

Inden for temaet arbejdsulykker er målet også en markant stigning i antallet af beskæftigede, der arbejder i virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat, hvilket må forventes at nås i 2010. Antallet af beskæftigede, der arbejder i virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat, har været stigende siden 2005 og er i 2009 2,6 gange så højt som i 2005.

Mål: 10 pct. reduktion i sygefravær relateret til psykosociale risikofaktorer 2005-2010

En midtvejsanalyse, gennemført af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, indikerer, at der fra 2005 til 2008 ikke er sket ændringer i sygefraværet relateret til psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet.

Der er tale om en modificeret analyse i sammenligning med den, som vil blive gennemført på basis af en måling foretaget ultimo 2010. Således skal resultatet ses i lyset af, at analysen er baseret på et smallere sæt spørgsmål, end det vil være tilfældet i den endelige måling. Dertil er der i analysen ikke taget højde for en eventuel ændring af relationen mellem udsættelsen for psykosociale risikofaktorer og længerevarende sygefravær fra 2005 til 2008. Denne relation kan fx ændre sig, hvis tilbøjeligheden til at melde sig syg af forskellige årsager ændrer sig.

Når det gælder udviklingen i *forekomsten* af den selvrapporterede udsættelse for psykosociale risikofaktorer, går det på nogle områder fremad fra 2005 til 2008 (flere rapporterer indflydelse på mængden af arbejde, udviklingsmuligheder og bedre ledelse); på andre områder er der enten tale om stagnation eller begyndende forværring (flere rapporterer, at man ikke når sine arbejdsopgaver, og flere om følelsesmæssigt belastende situationer i arbejdsmiljøet).

Mål: 10 pct. reduktion i sygefravær relateret til muskel- og skeletpåvirkninger 2005-2010

Tilsvarende viser midtvejsanalysen, at der fra 2005 til 2008 ikke er sket ændringer i sygefraværet relateret til muskel- og skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet. Analysen heraf er en del af den ovenfor beskrevne undersøgelse af sygefraværet relateret til psykosociale risikofaktorer, og de anførte bemærkninger er også gældende, når det gælder sygefravær relateret til muskel- og skeletpåvirkninger.

Når det gælder *forekomsten* af den selvrapporterede udsættelse for muskel- og skeletpåvirkninger, tyder en undersøgelse i 2008 på en uforandret situation sammenlignet med 2005. Selv om der i enkelte tilfælde ses statistisk signifikante forskelle mellem de to år, må forskelle på et par procentpoint betegnes som ubetydelige.

Mål: 15 pct. færre ansatte udsat for høreskadelig støj

For støj i arbejdsmiljøet er der i 2009-2010 foretaget en slutmåling, og det vurderes på grundlag heraf, at målet om en reduktion i antallet af ansatte, som er udsat for høreskadelig støj i støjbelastede brancher, er nået.

Undersøgelsen er gennemført af Arbejdsmedicinsk Klinik ved Århus Universitetshospital og finansieret af Arbejdstilsynet. Der blev gennemført målinger i støjbelastede brancher i henholdsvis 2001-2002 og 2009-2010. Disse viser, for virksomheder, der deltog i begge undersøgelsesrunder, et fald på 30 pct. i andelen af medarbejdere udsat for støj over 85 dB(A). For virksomheder, der deltog i mindst én af de to undersøgelser, men ikke nødvendigvis begge, er der et fald på ca. 20 pct. Disse gennemsnitlige fald dækker over såvel fald som stigninger i de omfattede branchegrupper. I branchegruppen *Nærings- og nydelsesmidler* er der sket en stigning i andelen af ansatte udsat for over 85 dB(A).

Fra første til anden undersøgelsesrunde er det sket et betydeligt frafald, blandt de deltagende virksomheder, og i anden runde er der blevet suppleret med nye virksomheder for at opnå et større datagrundlag. Frafaldet kan formodes overvejende at bestå af virksomheder med høje støjniveauer, hvorfor resultaterne af de to undersøgelser bør fortolkes med forsigtighed. Det findes dog overvejende sandsynligt, at det ønskede mål på 15 pct. reduktion er nået. Det er vanskeligt at vurdere virksomhedernes opmærksomhed på støj i arbejdsmiljøet i deres forebyggende

aktiviteter, men når 2/3 ifølge den gennemførte undersøgelse oplyser, at de kun "delvis" har støj med i deres arbejdspladsvurderinger, kunne her være et område, som bør få mere opmærksomhed.

Indholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENFATNING	3
INDHOLDSFORTEGNELSE	6
INDLEDNING	8
1.1 FORMÅL OG MÅL MED OVERVÅGNINGEN AF ARBEJDSMILJØET	8
1.2 ÅRETS OVERVÅGNINGSRAPPORT.....	10
2 ARBEJDSULYKKER	12
2.1 ARBEJDSULYKKER, DER HAR MEDFØRT VARIGT MÉN	12
2.1.1 Referencepunkt og udvikling i arbejdsulykker, der har medført varigt mén.....	13
2.2 ARBEJDSULYKKER, DER HAR FØRT TIL ET LÆNGEREVARENDE SYGEFRAVÆR	17
2.2.1 Referencepunkt og udvikling i arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær .	18
2.3 ARBEJDSULYKKER ANMELDT TIL ARBEJDSSTILSYNET	24
2.3.1 Arbejdsulykker anmeldt til Arbejdstilsynet 2001-2009	24
2.4 ARBEJDSULYKKER, DER HAR FØRT TIL BEHANDLING PÅ SKADESTUE	37
2.4.1 Arbejdsulykker behandlet på skadestue 2001-2009.....	38
2.4.2 Arbejdsulykker blandt børn og unge behandlet på skadestue 2001-2009	39
2.5 SELVRAPPORTERET UDSÆTTELSE	40
2.5.1 Instruktion i sikkerhed.....	41
2.5.2 Sikkerhedskultur	44
2.6 VIRKSOMHEDER MED ARBEJDSMILJØCERTIFIKAT	50
2.7 ARBEJDSMILJØAKTØRERNES AKTIVITETER.....	50
2.7.1 Arbejdstilsynets aktiviteter.....	50
2.7.2 Branchearbejdsmiljørådenes aktiviteter	51
2.8 VURDERING.....	52
2.9 REFERENCER	56
3 PSYKOSOCIALE RISIKOFAKTORER	59
3.1 SYGEFRAVÆR OG PSYKOSOCIALE RISIKOFAKTORER.....	59
3.1.1 Sygefravær registreret i det kommunale sygedagpengeregister	60
3.2 ANMELDT SYGDOMSTILFÆLDE	63
3.2.1 Sygdomstilfælde anmeldt til Arbejdstilsynet	63
3.2.2 Sygdomstilfælde anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen	73
3.3 ARBEJDSMILJØAKTØRERNES AKTIVITETER.....	73
3.3.1 Arbejdstilsynets aktiviteter.....	74
3.3.2 Branchearbejdsmiljørådenes aktiviteter	75
3.4 VURDERING.....	76
3.5 REFERENCER	77
4 MUSKEL-SKELETPÅVIRKNINGER	79
4.1 SYGEFRAVÆR OG MUSKEL- OG SKELETPÅVIRKNINGER.....	79
4.1.1 Sygefravær registreret i det kommunale sygedagpengeregister	80
4.2 ANMELDT SYGDOMSTILFÆLDE	81
4.2.1 Sygdomstilfælde anmeldt til Arbejdstilsynet	81
4.2.2 Sygdomstilfælde anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen	90
4.3 ARBEJDSMILJØAKTØRERNES AKTIVITETER.....	90
4.3.1 Arbejdstilsynets aktiviteter.....	90
4.3.2 Branchearbejdsmiljørådenes aktiviteter	91
4.4 VURDERING.....	92
4.5 REFERENCER	94
5 STØJ	95
5.1 STØJMÅLINGER I VIRKSOMHEDER I DET TIDLIGERE ÅRHUS AMT	95

5.1.1 Støjniveau	96
5.1.2 Andel medarbejdere udsat for 85+ dB(A).....	97
5.1.3 Brug af høreværn	99
5.1.4 Virksomhedernes indsats mod støj.....	99
5.2 ANMELDTE SYGDOMSTILFÆLDE	100
5.2.1 Sygdomstilfælde anmeldt til Arbejdstilsynet	100
5.2.2 Tilfælde af støjbettinget hørenedsættelse anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen.....	102
5.3 ARBEJDSMILJØAKTØRERNES AKTIVITETER.....	103
5.3.1 Arbejdstilsynets aktiviteter.....	103
5.3.2 Branchearbejds miljørådenes aktiviteter	104
5.4 VURDERING.....	105
5.5 REFERENCER	106
6 BØRN OG UNGE.....	108
6.1 ARBEJDSSTILSYNETS AKTIVITETER	108
6.2 REFERENCELISTER.....	109
7 ARBEJDSSTILSYNETS AKTIVITETER RELATERET TIL VIRKSOMHEDERNES FORMELLE ARBEJDSMILJØARBEJDE.....	110
7.1 AFGØRELSER VEDRØRENDE FORMELLE FORHOLD	110
7.2 REFERENCELISTER.....	111
8 ARBEJDSMILJØAKTØRERNES SAMLEDE FOREBYGGENDE AKTIVITETER	112
8.1 ARBEJDSSTILSYNETS MATERIELLE AFGØRELSER OG AFGØRELSER OM EGENINDSATSEN	112
8.1.1 Arbejdstilsynets besøg og afgørelser i 2009.....	113
8.1.2 Arbejdstilsynets materielle afgørelser og afgørelser om egenindsatsen 2005-2009.....	113
8.2 ARBEJDSSTILSYNETS REGULERING OG INFORMATIONSMATERIALER	116
8.3 BRANCHEARBEJDSMILJØRÅDENES SAMLEDE BEVILGEDE PROJEKTER.....	117
8.3.1 Bevillinger 2006-2009	117
8.3.2 Antal projekter og størrelse af bevillinger 2006-2009.....	118
8.3.3 Aktivitetstype og formål	118
8.4 REFERENCELISTER.....	118

Indledning

I begyndelsen af 2004 indgik regeringen (Venstre og Det Konservative Folkeparti) aftale med Det Radikale Venstre og Dansk Folkeparti om en arbejdsmiljøreform, som bl.a. omfattede en forbedret overvågning af arbejdsmiljøet. Det betød, at den temaorienterede overvågning af arbejdsmiljøudviklingen, der var udviklet og indledt i forbindelse med gennemførelsen af handlingsprogrammet for et rent arbejdsmiljø i 2005, fra og med 2006 skulle afløses af en overvågning af arbejdsmiljøet i sin *helhed* i form af en fortløbende, systematisk og kvalitetssikret indsamling og formidling af data, der beskriver:

- Arbejdsmiljøet på virksomhederne
- Arbejdsmiljøaktiviteterne på virksomhederne
- Arbejdsmiljøaktiviteterne hos myndigheder og arbejdsmiljøaktører i øvrigt.

I tillæg til overvågning af arbejdsmiljøet skal en særlig temaorienteret overvågning gennemføres inden for skiftende områder afhængigt af gældende statslige prioriteringer og handlingsplaner.

Hensigten med at overvåge arbejdsmiljøet i sin helhed er at give politikere, myndigheder, virksomheder, arbejdsmiljøprofessionelle m.fl. *overblik* over det aktuelle arbejdsmiljø, om art og omfang af de forebyggende og sundhedsfremmende aktiviteter på virksomhederne og i arbejdsmiljøsystemet og om udviklingen i arbejdsmiljøet og relaterede aktiviteter over tid. Et sådant overblik vil give mulighed for en overordnet vurdering af udviklingen og en videnbaseret prioritering.

1.1 Formål og mål med overvågningen af arbejdsmiljøet

Det overordnede formål med overvågning af arbejdsmiljøet er at beskrive arbejdsmiljøets aktuelle tilstand og udviklingen heri med henblik på at etablere et grundlag for handling og prioritering.

Design og metode

Overvågningen er struktureret i tre områder:

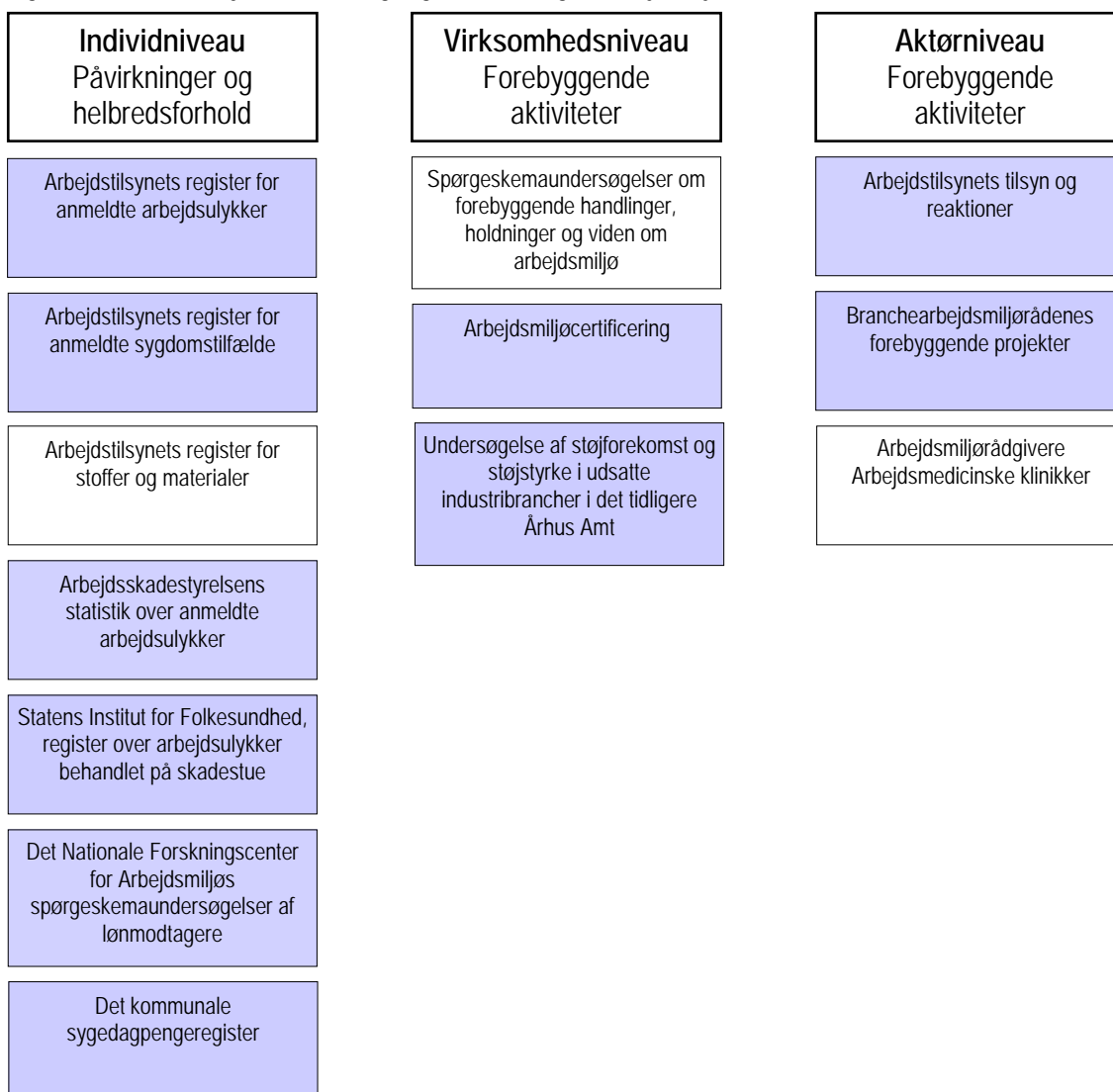
- Individniveau af påvirkninger i arbejdsmiljøet og helbred
- Virksomhedsniveau af forebyggende aktiviteter
- Aktørniveau af arbejdsmiljøprofessionelles aktiviteter.

For at kunne følge udviklingen i påvirkninger i arbejdsmiljøet og i medarbejdernes trivsel og helbred samt i de forebyggende aktiviteter, er det nødvendigt at benytte indikatorer, som kan beskrive denne udvikling. Hertil anvendes hovedsageligt allerede eksisterende datakilder, hvis egnethed vurderes i forhold til det aktuelle tema. Med passende mellemrum gennemføres særlige indsamlinger af data med henblik på at belyse virksomhedernes og de arbejdsmiljøprofessionelles forebyggende aktiviteter.

De anvendte datakilder kan illustreres i en tresøjlet model (figur 1-1). I venstre søjle indgår datakilder, der beskriver forhold på *individniveau*. I midterste søjle beskrives, hvilke datakilder der benyttes på *virksomheds-*

niveau, og i højre søjle datakilder, der er relateret til forskellige *aktører* i arbejdsmiljøet.

Figur 1-1 Datakilder benyttet ved overvågningen af udviklingen i arbejdsmiljøet

De blå blokke i figuren henviser til datakilder anvendt i dette års rapport.

Indholdsmæssigt bestemmes de årlige overvågningsrapporter bl.a. af, med hvilken frekvens de forskellige dataindsamlinger gennemføres. Flere datakilder opdateres årligt. Det gælder eksempelvis registrene over anmeldte arbejdsulykker og arbejdsrelaterede sygdomstilfælde til Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen samt administrative data om Arbejdstilsynets tilsynsaktiviteter. I andre tilfælde, eksempelvis Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljøes spørgeskemaundersøgelse rettet mod lønmodtagere, sker dataindsamlingen med fem års mellemrum.

De enkelte datakilders indhold og dækningsgrad beskrives, i det omfang, det vurderes relevant, i de følgende kapitler samt i separat bilagsrapport og appendiks.

1.2 Årets Overvågningsrapport

I perioden frem til 2010 er der via regeringens såkaldte 'Plan 2010', "Redegørelse om fremtidens arbejdsmiljø 2010 – ny prioritering af arbejdsmiljøindsatsen", lagt særlig vægt på fire temaer i indsatsen for at forbedre arbejdsmiljøet. Disse temaer er arbejdsulykker, psykosociale risikofaktorer, risikofaktorer for muskel- og skeletbesvær og støj på arbejdspladsen.

I overvågningsrapporterne 2006-2010 følges udviklingen inden for disse områder specielt, hvilket således også er hovedformålet med årets rapport. Den foregående rapport, Overvågningsrapport 2008, var udvidet med emner inden for det fysiske område (vibrationer, indeklima m.m.) og inden for det kemiske og biokemiske område med henblik på at overvåge arbejdsmiljøet i sin helhed.

I de enkelte kapitler redegøres indledningsvis for de opstillede mål, og der findes henvisninger til tidligere overvågningsrapporter med relevant indhold i forhold til de opstillede mål. Rapporten er omfangsmæssigt forsøgt holdt på et overkommeligt antal sider med en præsentation af de væsentligste resultater i ord, diagrammer og tabeller. I separat bilagsrapport findes uddybende beskrivelser af datagrundlag og analyser.

Arbejdsulykker

Nærværende rapport indeholder nærmere bestemt statusbeskrivelser for forekomsten af alvorlige arbejdsulykker, der har ført til tilkendelse af varigt mén i Arbejdsskadestyrelsen, eller til længerevarende sygefravær. Begge er indikatorer for mål opstillet inden for emnet arbejdsulykker i regeringens prioriterede arbejdsmiljøindsats frem til 2010. Under emnet arbejdsulykker findes endvidere analyser af arbejdsulykker, der har ført til behandling på skadestue, og arbejdsulykker anmeldt til Arbejdstilsynet, herunder arbejdsulykker, der har medført døden, som følges i relation til Plan 2010. Som en del af opfølgningen på Plan 2010 gives også status for antallet af ansatte på certificerede virksomheder. Endelig findes beskrivelser af sikkerhedskulturen på virksomhederne separat for branchegrupper, som lønmodtagerne opfatter den og har givet udtryk for i deres besvarelser af spørgsmål i en undersøgelse gennemført i 2008 af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø.

Psykosociale risikofaktorer og risikofaktorer for muskel- og skeletsygdom

For de to prioriterede områder, som vedrører psykosociale risikofaktorer og risikofaktorer for muskel-skeletbesvær, rapporteres en midtvejsanalyse af udviklingen fra 2005 til 2008 i det relaterede sygefravær. Frem til 2010 er målet ifølge Plan 2010 en reduktion på 10 pct. Analysen er gennemført af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. For de to områder gives endvidere status for anmeldte sygdomstilfælde med fokus på branchegrupper samt jobgrupper, der inden for de enkelte brancher oftest nævnes i anmeldelserne.

Støj

For støj, det fjerde af de prioriterede områder i Plan 2010, rapporteres en undersøgelse gennemført af Arbejdsmedicinsk Klinik ved Århus Universitetshospital, som belyser, hvorvidt målet i Plan 2010 om reduktion i antallet af beskæftigede udsat for høreskadelig støj i støjbelastede brancher er nået. For emnet støj gives desuden status for anmeldte sygdomstilfælde fordelt på branchegrupper og jobgrupper.

Børn og unge samt nyansatte

Endelig er der for hvert af de fire emner i årets rapport analyser for børn og unge og nyansatte uanset alder, som anses for at være særlige risikogrupper i arbejdsmiljøet. Det sker i det omfang, de respektive datakilder

gør det muligt, og for nyansatte er det alene tilfældet for anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet.

*Arbejdstilsynets
afgørelser*

Hvert kapitel afsluttes med en beskrivelse af Arbejdstilsynets aktiviteter relateret til de fire områder i Plan 2010 samt børn og unge og det formelle arbejdsmiljøarbejde på virksomhederne (arbejdspladsvurdering mv.), som er beskrevet i henholdsvis kapitel 6 og 7. Det sker i form af afgørelser, Arbejdstilsynet har truffet i forbindelse med besøg på danske virksomheder. Som noget nyt findes der i årets rapport endvidere en oversigt over afgørelser på tværs af arbejdsmiljøemner (kapitel 8), hvor der også findes en oversigt for 2009 over lovændringer og bekendtgørelser samt nye At-vejledninger.

*Branchearbejds-
miljørådenes
projekter*

Endelig afsluttes hvert kapitel med en oversigt over branchearbejds-
miljørådenes projekter, som har fået bevilget midler til gennemførelse.

Referencer

Arbejds miljørådet. Oplæg til ny national handlingsplan og prioritering for den samlede arbejdsmiljøindsats i Danmark og frem til udgangen af 2010. 12. oktober 2005.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger, støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2007. København, februar 2009.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger, støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2008. København, marts 2010.

Beskæftigelsesministeriet. Redegørelse om fremtidens arbejdsmiljø 2010 – ny prioritering af arbejdsmiljøindsatsen. Regeringen, december 2005.

2 Arbejdsulykker

Mål: 20 pct. fald i forekomsten af alvorlige arbejdsulykker

Med vedtagelsen af regeringens prioriterede arbejdsmiljøindsats frem til 2010 (Plan 2010) blev sat som mål, at forekomsten af alvorlige arbejdsulykker skal falde med 20 pct. fra 2005 til 2010. Med alvorlige arbejdsulykker forstås tilfælde, der medfører død, varigt mén, erhvervsevnetab eller længerevarende sygefravær. Særligt for arbejdsulykker, der har medført døden, gælder, at der ikke skal gennemføres en måling af den procentuelle udvikling, men at udviklingen i antal tilfælde vil blive fulgt. Det skyldes de relativt få tilfælde af dødsulykker.

Certifikat

Det er også målet, at der i løbet af perioden sker en markant stigning i antallet af beskæftigede, der arbejder i virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat, og i virksomhedernes handlinger i relation til forebyggelse af arbejdsulykker (Arbejdsmiljørådet, 2005). Referenceværdier for sidstnævnte mål blev beskrevet i Overvågningsrapport 2006, opfølgingsundersøgelsen gennemføres primo 2011.

Dette års rapport indeholder resultater i relation til målopfyldelsen, der belyser den aktuelle udvikling i forekomsten af alvorlige arbejdsulykker og status for antal beskæftigede i virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat. Med henblik på at belyse den generelle forekomst og udvikling i arbejdsulykker i Danmark præsenteres også opgørelser af samtlige anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet, og arbejdsulykker, der har ført til behandling på skadestue.

Sikkerhedskultur

Dertil belyses lønmodtagernes opfattelse af sikkerhedskulturen på virksomhederne afhængigt af branchegruppe.

Endelig indeholder dette års rapport en oversigt over Arbejdstilsynets aktiviteter i form af afgørelser truffet i forbindelse med tilsyn samt en oversigt over branchearbejdsmiljørådenes projekter relateret til forebyggelse af arbejdsulykker.

2.1 Arbejdsulykker, der har medført varigt mén

Arbejdsskadestyrelsen afgør for arbejdsulykker, der anmeldes dertil, hvorvidt tilskadekomne kan tilkendes godtgørelse for varigt mén og/eller erstatning for tab af erhvervsevne. Arbejdsulykker skal i henhold til arbejdsskadelovgivningen anmeldes af arbejdsgiveren til hans eller hendes forsikringsselskab, hvis en skade antages at kunne begrunde krav på ydelser efter loven. Forsikringsselskaber og selvforsikrede offentlige arbejdsgivere har pligt til at sende sager videre til Arbejdsskadestyrelsen, hvis en skade antages at ville medføre godtgørelse for varigt mén, erstatning for tab af erhvervsevne eller mindst fem ugers fravær (Arbejdsskadestyrelsen, 2008).

Der findes ingen undersøgelser af, om alle arbejdsulykker, der kunne føre til tilkendelse af varigt mén og eventuelt erhvervsevnetab, bliver anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen. Arbejdsskadestyrelsen vurderer, at hovedparten af de arbejdsulykker, som formodes at give erstatning, før eller siden bliver anmeldt.

<i>Anmeldte tilfælde til Arbejdsskadestyrelsen</i>	I 2005, ved handlingsplanens start, er der anmeldt 19.653 arbejdsulykker til behandling i Arbejdsskadestyrelsen, som er sket inden for Arbejdstilsynets myndighedsområde. Antallet svinger i de følgende år mellem ca. 19.600 og 20.900, for i 2009 at ligge på godt 19.200 tilfælde. Sammenlignet med 2005 er der tale om en reduktion på ca. 2 pct. i antallet af tilfælde.
<i>Anerkendelsesprocent</i>	Af de 19.653 anmeldte arbejdsulykker i 2005 er 14.814 tilfælde blevet anerkendt ¹ , mens 4.084 er blevet afvist, hvilket svarer til en anerkendelsesprocent ² på 78 (se bilagstabel 2-1). Kun i de tilfælde, hvor en arbejdsulykke anerkendes, kan tilskadekomne få tilkendt erstatning for varigt mén. I 2005 førte 6.182 arbejdsulykker, ud af de 14.814 anerkendte tilfælde, til tilkendelse af varigt mén, svarende til ca. 42 pct.
<i>Erhvervsevnetab</i>	I 1.520 tilfælde fik tilskadekomne tilkendt erstatning for erhvervsevnetab i 2005. Da der går relativt længere tid fra anerkendelse til endelig afgørelse om et eventuelt erhvervsevnetab, end det er tilfældet for afgørelse om varigt mén, følges ikke udviklingen i forekomsten af arbejdsulykker, der har ført til erhvervsevnetab. Det var oprindeligt planlagt som en del af opfølgningen på Plan 2010 (se også Overvågningsrapport 2008).

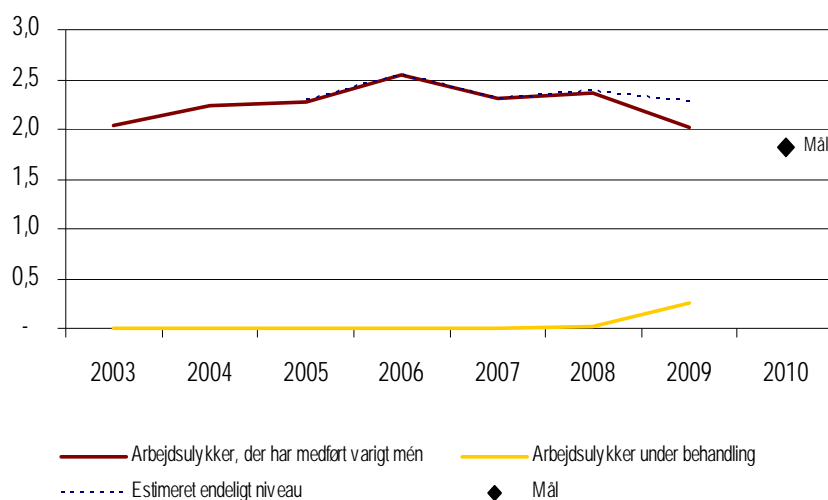
2.1.1 Referencepunkt og udvikling i arbejdsulykker, der har medført varigt mén

Målet i Plan 2010 om reduktion på 20 pct. i anmeldte arbejdsulykker, der har medført varigt mén, skal ske uafhængigt af udviklingen i beskæftigelsen, hvorfor incidensen i 2005 vil blive sammenlignet med incidensen i 2010. Incidensen beskriver i dette tilfælde antallet af arbejdsulykker, der har medført varigt mén, pr. 1.000 beskæftigede pr. år.

<i>Referencepunkt</i>	Referencepunktet i 2005 for arbejdsulykker, der har medført varigt mén, er 2,3, og målet om en reduktion på 20 pct. betyder, at incidensen i 2010 skal være reduceret til 1,8 (figur 2-1). Beskæftigelsen i 2010 er endnu ukendt, men antages det, at den er som i 2005, svarer det til en reduktion i arbejdsulykker, der har medført varigt mén, på godt 1.200 tilfælde.
<i>Incidens i 2009 svarende til i 2005</i>	Fra 2005 til 2006 ses en stigning i incidens, efterfulgt af et fald i 2007, og det vurderes, på baggrund af et estimeret niveau for 2009, at niveauet i 2009 vil være uændret i forhold til i 2005. Dermed ses der endnu ikke et fald i forekomsten af denne type alvorlige arbejdsulykker i forhold til niveauet i 2005.

¹ Arbejdsskadesikringsloven stiller tre overordnede krav for anerkendelse: (1) Der skal være en aftale om, at man udfører et stykke arbejde for en arbejdsgiver i Danmark, (2) skaden skal være sket under arbejdet, og endelig (3) skal skaden være sket på grund af arbejdet eller forholdene, hvorunder arbejdet foregår.
² Sager henlagt uden kendelse samt andre sager, herunder tilfælde under behandling, medtages ikke i Arbejdsskadestyrelsens opgørelse af anerkendelsesprocent.

Figur 2-1 Arbejdsulykker anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen, der har medført varigt mén, pr. 1.000 beskæftigede 2003-2009 med angivelse af målet i 2010, samt antal anmeldte arbejdsulykker pr. 1.000 beskæftigede, som endnu ikke er afgjort

Opgørelsestidspunkt: November 2010.

Det lave niveau i 2009 i incidens for arbejdsulykker, der har medført varigt mén (figur 2-1), er ikke reelt og afspejler, at det endnu ikke er afgjort for alle arbejdsulykker anmeldt i løbet af 2009, om de har ført til varigt mén. I figur 2-1 er derfor også incidensen for antallet af sager under behandling præsenteret, og lægges disse til antallet af sager, der har medført varigt mén, fås en estimeret incidens for 2009. Denne incidens er dog lidt overestimeret i forhold til den endelige incidens, da ikke alle sager under behandling vil få tilkendt varigt mén, men det endelige niveau i 2009 forventes at komme til at ligge på samme niveau som i 2005.

Særligt om beskæftigelsesdata for 2009

Til den beregnede incidens for 2009 skal knyttes en bemærkning om, at der ikke er taget højde for dels et usædvanligt stort fald i beskæftigelsen i løbet af året, dels et databrud i den anvendte beskæftigelsesstatistik (Danmarks Statistiks Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik). Disse forhold kan dog til dels opveje hinanden (for yderligere detaljer se bilagsrapportens afsnit 2.1.1).

Ingen ændring i alvorlighed udtrykt ved méngrad

Det er undersøgt, om alvorligheden af de anmeldte tilfælde af arbejdsulykker, der har ført til tilkendelse af varigt mén, har ændret sig over tid. *Méngraden* anvendes i denne sammenhæng som et udtryk for alvorlighed. I analysen er anvendt en tredeling af méngrader i 5-10 pct., 12-20 pct. og over 20 pct. (se bilagsfigur 2-4). På grundlag heraf kan det ikke konkluderes, at alvorligheden har ændret sig i perioden 2005-2008.

Arbejdsskadestyrelsen fastsætter et varigt mén med procenterne 5, 8, 10, 12, 15, 18, 20, 25, 30 og så videre, stigende med intervaller med 5 pct. til i alt 100 pct. I ganske særlige tilfælde kan et varigt mén vurderes til 120 pct. Knap halvdelen (47 pct.) af de tilskadekomne, der har fået tilkendt varigt mén efter en arbejdsulykke, har en méngrad på 5 pct., og herefter falder andelen med stigende méngrad (se bilagsfigur 2-3).

Køn

Incidensen for arbejdsulykker, der har medført varigt mén, er 2,6 for mænd og 1,9 for kvinder i 2005, hvilket svarer til, at mænd 1,4 gange så hyppigt som kvinder får tilkendt varigt mén som følge af en arbejds-

ulykke. Udviklingen fra 2005 til 2009 er for både mænd og kvinder svarende til udviklingen for kønnene samlet set.

Méngrad og køn

Blandt kvinder resulterer anmeldte arbejdsulykker i lidt højere grad i tilkendelse af de laveste méngrader på mellem 5 og 10 pct. Ved en méngrad på 12 pct. og derover modsvares det af en lidt højere andel blandt mænd end blandt kvinder (se bilagsfigur 2-3).

Mulige årsager til kønsforskelle

Den højere incidens blandt mænd skal ses i lyset af, at der anmeldes forholdsmæssigt flere arbejdsulykker blandt mænd til Arbejdsskadestyrelsen end blandt kvinder. En del af årsagen hertil er formentlig, at mænd og kvinder er udsat for forskellige niveauer af risici i forskellige job og brancher, men også andre faktorer, eksempelvis arbejdstidens længde, kan spille ind på ulykkesforekomsten (Mikkelsen, 2002).

Resultatet skal også ses i lyset af, at anerkendelsesprocenten er lidt højere for mænd end for kvinder (Arbejdsskadestyrelsen, 2009, 2010). I 2005 er anerkendelsesprocenten henholdsvis 80 pct. for mænd og 76 pct. for kvinder. Endvidere er der også forskel på, i hvor høj grad en anerkendt arbejdsulykke fører til tilkendelse af varigt mén. For mænd tilkendes varigt mén i 43 pct. af tilfældene, mens det for kvinder er i 40 pct.

Alder og køn

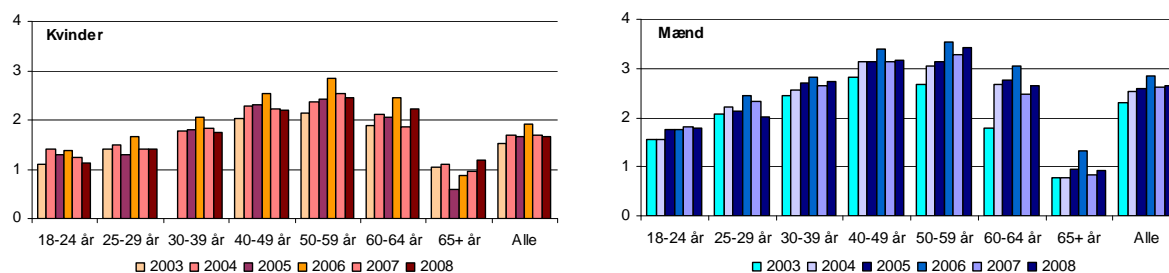
Forekomst stiger med alderen

Incidensen for arbejdsulykker, der har medført varigt mén, stiger med alderen for både mænd og kvinder, og er højest for 50-59-årige. For 60-64-årige er incidensen igen lavere (figur 2-2).

Unge under 18 år

For unge under 18 år er incidensen ikke opgjort som følge af usikre oplysninger om antallet af beskæftigede for denne gruppe. I absolutte tal er der blandt unge under 18 år årligt anmeldt ca. 50 tilfælde af arbejdsulykker i perioden 2005-2008, som fører til erstatning for varigt mén. Dette sker på baggrund af, at der i perioden gennemsnitligt anmeldes ca. 260 arbejdsulykker om året til Arbejdsskadestyrelsen blandt unge under 18 år.

Figur 2-2 Antal anmeldte arbejdsulykker til Arbejdsskadestyrelsen, der har medført varigt mén, pr. 1.000 beskæftigede 2003-2008 fordelt på aldersgrupper

Opgørelsestidspunkt: Juni 2010

Skadetype, skadet legemsdel og køn

Den hyppigste skade som følge af arbejdsulykker, der har ført til varigt mén, er i 2005 forstuvning mv. (53 pct.) efterfulgt af knoglebrud (19 pct.) og sårskader (7 pct.) (figur 2-3). Med forbehold for en øget andel af tilfælde med manglende oplysninger om skadetype, sker der ikke ændringer i fordelingen i perioden 2005-2008.

Skadetype og køn

For kvinder er andelen af forstuvninger mv. lidt højere end blandt mænd (henholdsvis 59 og 50 pct.), mens andelen af knoglebrud og sårskader er lidt lavere. For kvinder er den tredjehyppigst anmeldte skade i 2005 ikke sårskader, som det er tilfældet for mænd, men henholdsvis chok og bløddelsskader (5 pct.).

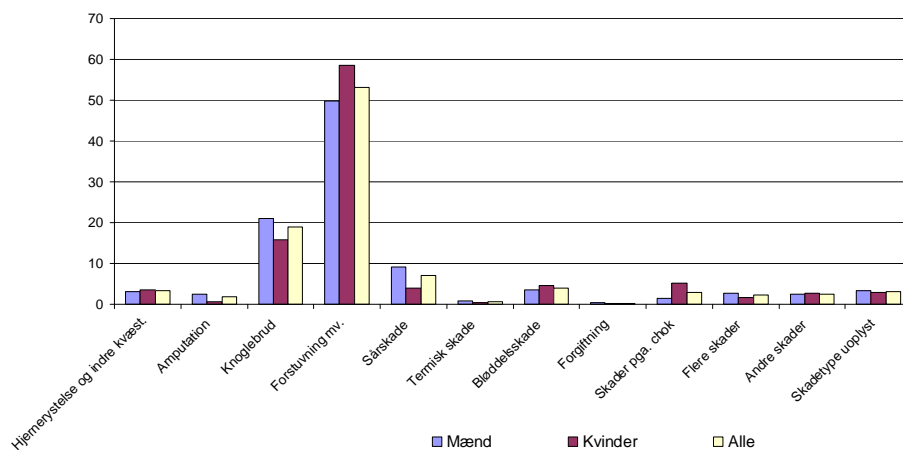
Forstuvninger mv. af ryg

For forstuvninger mv. er ca. 40 pct. af tilfældene lokaliseret i ryg, mens 25 pct. er lokaliseret i arm og 20 pct. i ben i 2005. For kvinder er lidt flere af tilfældene lokaliseret i ryg, mens det omvendte er tilfældet for mænd.

For knoglebrud gælder, at ca. 50 pct. er lokaliseret i arm og 35 pct. i ben. For denne type skade ses også mindre kønsforskelle i skadens placering på legemet. Således er lidt flere af tilfældene lokaliseret i arm for kvinders vedkommende, mens lidt flere af tilfældene er lokaliseret i ben for mændenes vedkommende.

Endelig er ca. 60 pct. lokaliseret i arm, 15 pct. i hoved og 10 pct. i ben, når det gælder sårskader. Det er i høj grad mændene, der tegner denne fordeling, da antallet af tilfælde blandt kvinder er relativt lille.

Figur 2-3 Andel (procent) af anmeldte arbejdsulykker, der har medført varigt mén, fordelt på skadetype i 2005

Betegnelsen "Flere skader" dækker over arbejdsulykker, hvor den tilskadede har pådraget sig flere typer skader som følge af ulykken.
Opgørelsestidspunkt: Juni 2010.

At de hyppigste skader, der har medført varigt mén, er forstuvninger, knoglebrud og sårskader, afspejler til en vis grad, at disse skader er de tre hyppigst anmeldte skadetyper.

Skadetype og alvorlighed

Karakteriseres en skadetypes alvorlighed ved, i hvilket omfang de anmeldte tilfælde resulterer i tilkendelse af varigt mén, og uden hensyn til øvrige konsekvenser for tilskadede, er den alvorligste skadetype mistet legemsdel. I 64 pct. af de anerkendte tilfælde af arbejdsulykker, hvor tilskadede har mistet en legemsdel, fører skaden til tilkendelse af erstatning for varigt mén. Herefter følger knoglebrud, hjernerystelser og indre kvæstelser (52-53 pct.), og derefter forstuvninger mv. (44 pct.). De anmeldte tilfælde af sårskader er generelt set knap så alvorlige (28 pct.).

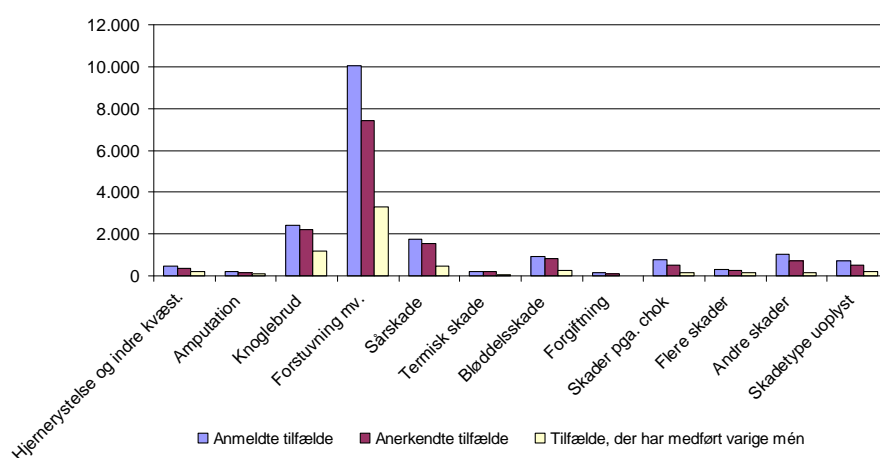
Anerkendelse varierer afhængigt af skadetype

Det skal dog bemærkes, at ovenfor nævnte andele er under indflydelse af, at anerkendelsesprocenten varierer afhængigt af skadetype, og som tidligere nævnt er anerkendelse af en skade som arbejdsbetinget en

forudsætning for, at tilskadekomne kan få tilkendt erstatning for eventuelt varigt mén. Anerkendelsesprocenten varierer mellem ca. 67 og 93 pct. afhængigt af skadetype. De højeste anerkendelsesprocenter ses for termiske skader, amputationer, knoglebrud og sårskader (90-93 pct.), mens den for forstuvninger mv. er ca. 74 pct. Skader i form af forstuvninger mv. anerkendes således ikke i samme omfang som en følge af en arbejdsulykke, som knoglebrud og sårskader gør.

Alt i alt er det således i ca. 1/3 af de anmeldte tilfælde til Arbejdsskadestyrelsen, at forstuvninger mv. resulterer i, at skadelidte får tilkendt erstatning for varigt mén (2005), mens det for knoglebrud er i knap halvdelen af tilfældene og for sårskader i 1/4 af tilfældene (figur 2-4).

Figur 2-4 Antal arbejdsulykker anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen, antal anerkendte tilfælde og tilfælde, der har medført varigt mén, fordelt på skadetype i 2005

Opgørelsestidspunkt: Juni 2010.

Køn og tilkendelse af varigt mén efter en arbejdsulykke

Som følge af, at anerkendelsesprocenten varierer afhængigt af skadetype, og tilsvarende, at det varierer, i hvilket omfang en given anerkendt skade fører til varigt mén, kan også disse forhold bidrage til, at kvinder har en lavere forekomst af arbejdsulykker, der har ført til varigt mén, end mænd. Eksempelvis anmeldes relativt flere tilfælde af forstuvninger blandt kvinder, og samtidig er det en skade, som sammenlignet med visse andre typer skader i sjældnere grad fører til tilkendelse af erstatning for varigt mén.

2.2 Arbejdsulykker, der har ført til et længerevarende sygefravær

Anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet anvendes som kilde til at belyse forekomsten og udviklingen i arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær. Arbejdsulykker og forgiftningstilfælde skal ifølge arbejdsmiljøloven anmeldes til Arbejdstilsynet af arbejdsgiveren, når ulykken har ført til arbejdsudygtighed i én dag eller mere ud over tilskadekomstdagen.

Underrapportering

Det vurderes på baggrund af undersøgelser (appendiks 1), at knap halvdelen af de anmeldelsespligtige arbejdsulykker anmeldes til Arbejdstilsynet, og at rapporteringsgraden varierer afhængigt af bl.a. køn og branche. I en nyere undersøgelse er det endvidere vist, at anmeldefrekvensen for de alvorlige arbejdsulykker var stabil over en længere årrække (1998-2006) (Arbejdstilsynet, 2008). Det vurderes på grundlag heraf, at de anmeldte arbejdsulykker i høj grad afspejler

udviklingen i forekomsten af anmeldelsespligtige arbejdsulykker over tid, men ikke den reelle forekomst. (For yderligere detaljer se bilagsrapportens afsnit 2.3.1).

*Revideret
datagrundlag og
referencepunkt*

Til at belyse, om en anmeldt arbejdsulykke har ført til et længerevarende sygefravær, er til dette års overvågningsrapport taget en ny datakilde i brug. Dette er sket med henblik på at opnå en forbedret datakvalitet, men betyder, at niveauet, og dermed referencepunktet i 2005, for forekomsten af arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær, er højere i dette års rapport sammenlignet med resultater præsenteret i Overvågningsrapport 2008 (Arbejdstilsynet, 2010). Hovedformålet med analyserne er at beskrive *udviklingen* i forekomsten, og hvorvidt målet om et fald på 20 pct. nås inden for planperioden, hvorfor størrelsen af forekomsten ikke er det centrale i målingen.

Kort fortalt består ændringerne i, at Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, som har etableret datagrundlaget og foretaget de statistiske analyser, nu anvender det kommunale dagpengeregister frem for Arbejdsmarkedsstyrelsens såkaldte DREAM-registre. Begge registre indeholder oplysninger om udbetaling af sygedagpenge, men med det kommunale dagpengeregister opnås bl.a. mere præcise oplysninger om startdato for sygefraværet.

For yderligere detaljer se bilagsrapportens afsnit 2.2, hvor det også beskrives, hvornår et længerevarende sygefravær vurderes at relatere til en anmeldt arbejdsulykke, samt den anvendte undersøgelsespopulation nævnt i det følgende.

2.1.1 Referencepunkt og udvikling i arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær

Målet i Plan 2010 er en reduktion på 20 pct. i arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, og det skal ske uafhængigt af udviklingen i beskæftigelsen. Derfor vil incidensen i 2005 vil blive sammenlignet med incidensen i 2010. Incidensen beskriver i dette tilfælde antallet af anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet blandt personer i en undersøgelsespopulation, der har medført længerevarende sygefravær (over tre uger), pr. 1.000 beskæftigede pr. år.

I 2005 indtraf der blandt personer i undersøgelsespopulationen i alt 7.852³ arbejdsulykker, som blev anmeldt til Arbejdstilsynet inden for et år efter ulykkestidspunktet, og som medførte en sygefraværperiode længere end tre uger. Det svarer til en andel af anmeldte arbejdsulykker på ca. 19 pct.⁴ (se bilagstabel 2-5).

*Justeret
referencepunkt*

Incidensen for arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, er 2,9 arbejdsulykker i 2005 pr. 1.000 beskæftigede, hvilket er det nye referencepunkt for målet om en reduktion på 20 pct. i 2010. Med det tidligere anvendte datagrundlag var incidensen 2,4 (Arbejdstilsynet, 2010).

³ Denne måling er på grund af de nævnte ændringer i datagrundlaget højere end i sidste års rapport, hvor antallet af arbejdsulykker, der medførte over tre ugers sygefravær, var 6.477.

⁴ Denne andel var ca. 16 pct. med det tidligere anvendte datagrundlag.

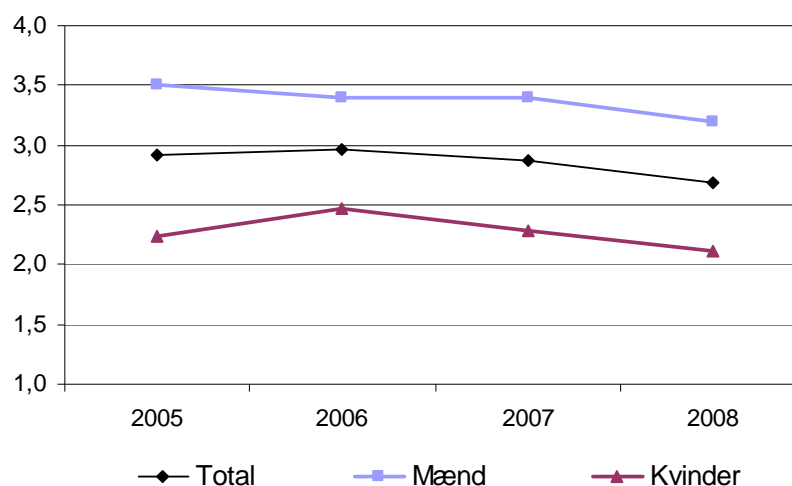
Målet om en reduktion på 20 pct. betyder, at incidensen i 2010 skal være reduceret til 2,3. Under antagelse af, at beskæftigelsen er uændret i 2010, svarer det til en reduktion på godt 1.600 tilfælde.

Fald i incidens på ca. 8 pct.

Fra 2005 til 2008 er det estimerede signifikante fald i incidensen 7,8 pct. Faldet sker fra 2006 til 2008 (figur 2-5). Hvis den estimerede reduktionsrate for arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær, er uændret frem til 2010, bliver den samlede reduktion 12,7 pct., altså lavere end de 20 pct., som er målet.

Til sammenligning er der for populationen estimeret et fald i incidensen for samtlige anmeldte arbejdsulykker, uanset sygefraværets længde, på 3,1 pct., altså et mindre fald end for arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær.

Figur 2-5 Anmeldte arbejdsulykker sket i 2005-2008, som har ført til en sygefraværsperiode længere end tre uger, pr. 1.000 beskæftigede, total og fordelt på køn

Køn

Incidensen for arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, er i 2005 3,5 for mænd og 2,2 for kvinder. Det svarer til, at mænd 1,6 gange så hyppigt som kvinder får anmeldt en arbejdsulykke, der fører til et længerevarende sygefravær.

For både mænd og kvinder er der et signifikant fald fra 2005 til 2008 på henholdsvis 8,3 og 6,9 pct. (figur 2-5).

Til sammenligning er der for populationen estimeret et signifikant fald i incidensen for *samtlig*e anmeldte arbejdsulykker, uanset sygefraværets længde, på 3,6 pct. for mænd, mens der for kvinder ikke er noget signifikant fald.

Ser man på andelen af anmeldte arbejdsulykker, som fører til et længerevarende sygefravær, udgør den 19,6 pct. i 2005 for mænd og 18,0 pct. for kvinder.

Køn og alder

Forekomst stiger med alderen

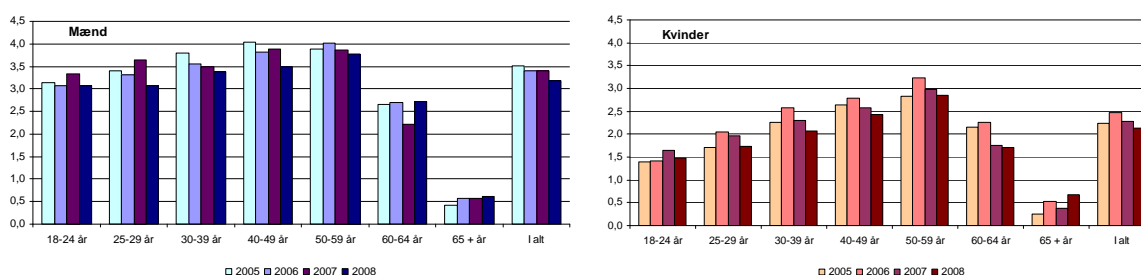
Incidensen for arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, stiger med alderen for både mænd og kvinder og er højest blandt de 40-59-årige mænd og de 50-59-årige kvinder. For 60-64-årige er

incidensen igen laverer (figur 2-6). Forskellen mellem aldersgrupper er mere markant blandt kvinder, end det er tilfældet blandt mænd.

Unge under 18 år

For unge under 18 år er incidensen ikke opgjort som følge af usikre oplysninger om antallet af beskæftigede for denne gruppe. I absolutte tal er der i perioden 2005-2008 årligt anmeldt mellem ca. 45 og 65 tilfælde af arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær. Heraf er knap 4/5 sket blandt unge mænd. I populationen er anmeldt mellem ca. 490 arbejdsulykker i 2005 og ca. 610 i 2008, hvoraf hovedparten er sket blandt 16-17-årige, og andelen af anmeldte arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, udgør i perioden mellem 8 og 12 pct.

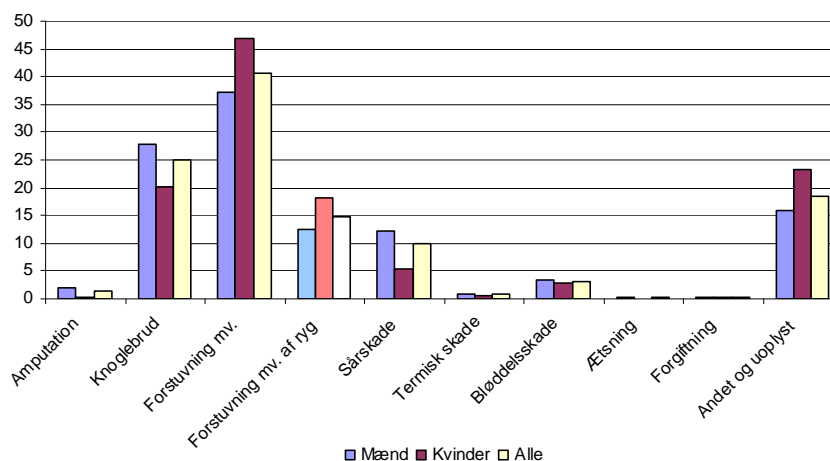
Figur 2-6 Anmeldte arbejdsulykker sket i 2005-2008, som har ført til en sygefraværsperiode længere end tre uger, pr. 1.000 beskæftigede, fordelt på aldersgrupper

Skadetype, skadet legemsdel og køn

Den hyppigste skade som følge af anmeldte arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, er i 2005 forstuvning, forvriddning og forstrækning (41 pct.) efterfulgt af knoglebrud (25 pct.) og sårskade (10 pct.) (figur 2-7). For forstuvninger mv. er ca. 1/3 af tilfældene lokaliseret i ryg. Det skal bemærkes, at disse resultater er behæftet med nogen usikkerhed, idet en relativt stor andel af skaderne er registreret som 'andet eller uoplyst' (19 pct.).

Figur 2-7 Fordeling på skadetype (procent) af arbejdsulykker sket i 2005, der har medført en sygefraværsperiode længere end tre uger, total og fordelt på køn⁵

⁵ 'Forstuvninger mv. af ryg' udgør en delmængde af gruppen 'Forstuvninger mv.'.

Skadetype og køn

For kvinder er andelen af forstuvninger højere (47 pct.) end blandt mænd (37 pct.), og for knoglebrud og sårskader er det omvendte tilfældet.

Forstuvninger mv. af ryg

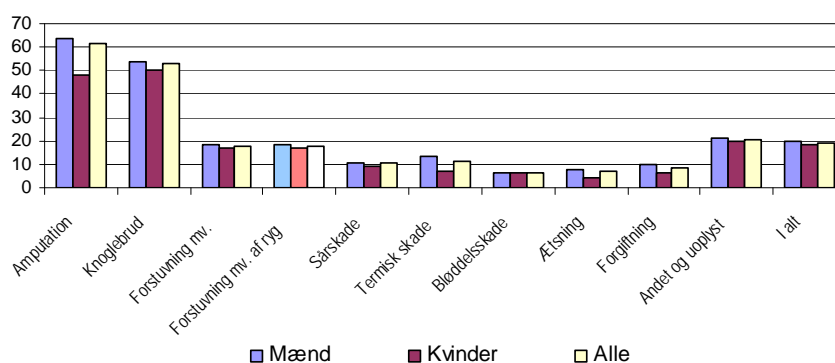
For forstuvninger mv. er ca. 36 pct. af tilfældene lokaliseret i ryg. For kvinder er lidt flere af tilfældene lokaliseret i ryg (39 pct.), mens det omvendte er tilfældet for mænd (34 pct.)

Udvikling i forekomst

Fra 2005 til 2008 er der et **signifikant fald** på ca. 11 pct. i forekomsten af forstuvninger mv., der har ført til længerevarende sygefravær, fra 1,2 pr. 1.000 beskæftigede i 2005 til 1,1 i 2008. For henholdsvis mænd og kvinder ses også et fald. For knoglebrud ses et signifikant fald på 7 pct. i incidensen, som dog er forsvindende lille (0,73 pr. 1.000 beskæftigede i 2005).

At de hyppigste skader, der har medført længerevarende sygefravær, er forstuvninger mv., knoglebrud og sårskader, afspejler til en vis grad, at disse skader er de tre hyppigst anmeldte skadetyper til Arbejdstilsynet.

Figur 2-8 Procentvis andel af anmeldte arbejdsulykker sket i 2005, der har medført en sygefraværperiode længere end tre uger, fordelt på skadetype

Skadetype og alvorlighed

Karakteriseres en skadetypes alvorlighed ved, i hvilket omfang de anmeldte tilfælde fører til et længerevarende sygefravær, og uden hensyn til øvrige konsekvenser for tilskadekomne, er den alvorligste skade mistet legemsdel. I 62 pct. af tilfældene fører en mistet legemsdel til længerevarende sygefravær. Herefter følger knoglebrud med 53 pct. og forstuvninger mv. med 18 pct., som dermed er på niveau med gennemsnittet for alle skadetyper (19 pct.) (figur 2-8). For forstuvninger mv. af ryg er andelen også 18 pct., hvilket peger på, at forstuvninger af ryggen i samme omfang som forstuvninger generelt fører til længerevarende sygefravær.

Sygefravær som indikator for alvorlighed

Umiddelbart kunne man forestille sig, at forstuvninger af ryggen er mere alvorlig og i højere grad fører til længerevarende sygefravær end øvrige forstuvninger. En del af forklaringen på, at det tilsyneladende ikke er tilfældet, kan være, at ikke alene alvorligheden af skaden, men også jobtypen og forholdene på arbejdspladsen har betydning for længden af sygefraværet efter en given skade. Eksempelvis vil det ikke være muligt at varetage visse job med en forstuvet fod, og hvis det samtidig er i de job, hvor folk relativt ofte forstuver deres fod ved en arbejdsulykke, vil det uundgåeligt betyde, at skaderne oftere resulterer i længerevarende sygefravær. Dette kan eksempelvis være tilfældet for lastbilchauffører, for hvem fodskader optræder hyppigt (Shibuya m.fl., 2008). Af eksempler kan også nævnes, at muligheden for at varetage færre eller andre arbejdsopgaver i en periode kan spille ind på sygefraværets længde efter en arbejdsulykke.

Branchegruppe og køn

Branchegrupper med en forekomst over gennemsnittet

I 17 ud af i alt 36 branchegrupper er incidensen for samtlige anmeldte arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, signifikant over gennemsnittet for alle branchegrupper i 2005 (tabel 2-1). Dermed er tilføjet to branchegrupper i forhold til, hvad en tilsvarende opgørelse viste i Overvågningsrapport 2008 (Arbejdstilsynet, 2010), hvor der som tidligere nævnt blev anvendt en lidt anden metode end i nærværende rapport. Disse er *Installationer og reparationer af maskiner og udstyr* samt *Tekstil og papir*.

For mænd alene er incidensen i 13 branchegrupper højere end gennemsnittet for samtlige branchegrupper. Det er én branchegruppe mindre end i samme opgørelse i sidste års rapport, hvor mænd også i branchegruppen *Politi, beredskab og fængsler* havde en højere incidens end gennemsnittet. For kvinders vedkommende er incidensen højere end gennemsnittet i otte brancher, de samme branchegrupper som i sidste års rapport.

Tabel 2-1 Branchegrupper med incidens over gennemsnittet for anmeldte arbejdsulykker sket i 2005, som har medført en sygefraværsperiode længere end tre uger, samt udviklingen 2005-2008 total samt for mænd og kvinder

Branchegruppe	Total		Mænd		Kvinder	
	Relativ incidens 2005	Udvikling 2005-2008 (pct.)	Relativ incidens 2005	Udvikling 2005-2008 (pct.)	Relativ incidens 2005	Udvikling 2005-2008 (pct.)
01 Anlægsarbejde	1,98		1,76			
02 Opførelse og nedrivning af byggeri	2,56	(Fald) -27,7	2,25	(Fald) -28,2		
03 Færdiggørelse af byggeri	1,50	(Stigning) 19,6	1,37	(Stigning) 18,8		
08 Installationer og reparationer af maskiner og udstyr	1,33					
10 Metal og maskiner	1,54		1,42			
11 Plast, glas og beton	1,60		1,57			
12 Tekstil og papir	1,32		1,53			
13 Transportmidler	1,36					
14 Træ og møbler	2,05	(Fald) -21,0	1,86	(Fald) -22,9	1,96	
19 Slagterier	4,02		3,92		3,38	
20 Nærings- og nydelsesmidler	1,55		1,47		1,67	
21 Politi, beredskab og fængsler	1,16					
23 Vand, kloak og affald	2,47		2,22			
27 Rengøring	1,70	(Fald) -16,3	1,75	(Fald) -21,6	1,75	
29 Transport af gods	2,15	(Fald) -16,5	1,89	(Fald) -15,0	2,22	(Fald) -23,2
30 Transport af passagerer	1,64		1,40		1,92	
31 Døgninginstitutioner					1,28	
32 Døgninginstitutioner og hjemmepleje	1,79	(Fald) -13,1			2,46	(Fald) -15,3
Samtlige	1,00		1,00		1,00	

Branchegrupper med et signifikant fald

I fem ud af de 17 branchegrupper med en incidens over gennemsnittet i 2005, er der et **signifikant fald** fra 2005 til 2008 i incidens for arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær:

- *Opførelse og nedrivning af byggeri*, hvor den samlede incidens og incidensen for mænd falder. Blandt kvinder anmeldes et ubetydeligt antal.
- *Træ og møbler*, hvor den samlede incidens og incidensen for mænd falder.
- *Rengøring*, hvor den samlede incidens og incidensen for mænd falder.
- *Transport af gods*, hvor den samlede incidens og incidensen for henholdsvis mænd og kvinder falder.

- *Døgninstitutioner og hjemmepleje*, hvor den samlede incidens og incidensen for kvinder falder.

For branchegruppen *Slakterier* blev vist et signifikant fald for mænd i Overvågningsrapport 2008 fra 13,7 i 2005 til 11,7 i 2007. Med tilføjelse af niveauet for 2008, som er uændret i forhold til 2007, er der statistisk set ikke længere tale om et fald fra 2005 til 2008.

Branchegrupper med en signifikant stigning

I én af de 17 branchegrupper med en incidens over gennemsnittet i 2005, er der en **signifikant stigning** fra 2005 til 2008 i incidens for arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær:

- *Færdiggørelse af byggeri*, hvor den samlede incidens og incidensen for mænd stiger. Blandt kvinder anmeldes få tilfælde om året.

Bemærkelsesværdige branchegrupper

Det skal bemærkes, at i branchegruppen *Opførelse og nedrivning af byggeri*, som tegner sig for en stor andel af det samlede antal arbejdsulykker blandt mænd, der har medført længerevarende sygefravær, falder andelen fra ca. 13 pct. i 2005 til 11 pct. i 2008. Tilsvarende falder incidensen i *Transport af gods*, som også tegner sig for en stor andel blandt mænd (ca. 9 pct.), mens det endnu ikke er tilfældet for branchegruppen *Metal og maskiner*, der tegner sig for en tilsvarende andel.

I branchegruppen *Færdiggørelse af byggeri*, som også tegner sig for en relativt stor andel af det samlede antal arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, stiger andelen fra 5,4 pct. i 2005 til 7,2 pct. i 2008.

I branchegruppen *Døgninstitutioner og hjemmepleje*, som tegner sig for en stor andel af det samlede antal tilfælde af arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær blandt kvinder, falder andelen fra 30 pct. i 2005 til 26 pct. i 2008. Tilsvarende tegner *Daginstitutioner* sig for en relativt stor andel (13 pct.), men endnu ikke et signifikant fald i incidens.

I branchegruppen *Kontor*, hvor der tidligere sås en signifikant stigning fra 2005 til 2007, faldt incidensen igen i 2008, og dermed er der ikke længere tale om stigende tendens for denne branchegruppe. Der er tale om en branchegruppe med en relativt lav incidens under gennemsnittet for alle branchegrupper, men udviklingen er værd at bemærke, fordi branchegruppen tegner sig for en relativt høj andel af det samlede antal anmeldte tilfælde af arbejdsulykker, som har medført et længerevarende sygefravær (6,8 pct. i 2008). Udviklingen i et relativt højt antal tilfælde har betydning for udviklingen i den samlede forekomst i alle branchegrupper under ét.

Forbehold til resultater

Til ovenstående resultater skal knyttes det forbehold, at forskelle i incidens branchegrupper imellem delvis kan skyldes forskelle i rapporteringsgrad for anmeldelsespligtige arbejdsulykker. For eksempelvis branchegruppen *Landbrug, skovbrug og fiskeri* peger en undersøgelse på, at en lav anmeldelsesgrad kan være en del af forklaringen på denne gruppes relativt lave incidens for anmeldte arbejdsulykker, som er signifikant under gennemsnittet⁶ (Arbejdstilsynet, 2008).

⁶ I analysen var rapporteringsgraden 15 pct. af de alvorligste skader efter en arbejdsulykke, der har ført til behandling på skadestue, inden for landbrugsområdet, hvilket er væsentligt under gennemsnittet på 47 pct. for alle branchegrupper.

*Afvi-
gelser i forhold
til Arbejdstilsynets
opgørelser af
anmeldte
arbejdsulykker*

Endvidere skal det bemærkes, at afvigelser i forekomst og udviklings-tendenser for anmeldte arbejdsulykker i nærværende analyse, i sammen-ligning med opgørelser af anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet i det følgende afsnit, skyldes flere forhold (for yderligere detaljer se bilagsrapportens afsnit 2.2.1.):

- Arbejdsulykkerne er opgjort efter ulykkesår frem for registreringsår,
- brancheoplysninger stammer fra Danmarks Statistiks beskæftigelsesstatistik frem for fra arbejdsskaderegistret,
- og endelig medtages ikke samtlige anmeldte tilfælde af metodiske årsager.

2.3 Arbejdsulykker anmeldt til Arbejdstilsynet

I de foregående afsnit er belyst forekomst og udvikling i alvorlige arbejdsulykker med udgangspunkt i anmeldte tilfælde til Arbejdsskade-styrelsen, der har medført varigt mén, og til Arbejdstilsynet, som har medført et længerevarende sygefravær. I nærværende afsnit findes opgørelser af samtlige anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet, herunder arbejdsulykker, som har medført døden, som følges særligt i relation til Plan 2010. Formålet er at supplere billedet for de alvorlige tilfælde med forekomsten af de anmeldelsespligtige tilfælde til Arbejdstilsynet.

Arbejdsulykker og forgiftningstilfælde skal (som også nævnt under afsnit 2.2) ifølge arbejdsmiljøloven anmeldes til Arbejdstilsynet af arbejds-giveren, når ulykken har ført til arbejdsudygtighed i én dag eller mere ud over tilskadekomstdagen. Som også tidligere nævnt vurderes det på baggrund af undersøgelser heraf, at knap halvdelen af de anmeldelses-pligtige arbejdsulykker anmeldes til Arbejdstilsynet, og at rapporterings-graden varierer afhængigt af bl.a. køn og branche. I en nyere under-søgelse er det endvidere vist, at anmelderfrekvensen for de alvorlige arbejdsulykker var stabil over en længere årrække (1998-2006) (Arbejds-tilsynet, 2008). Udviklingen i anmeldte tilfælde vurderes på grundlag heraf i høj grad at afspejle udviklingen i forekomsten af anmeldelses-pligtige arbejdsulykker, men ikke den reelle forekomst. (For yderligere detaljer se bilagsrapportens afsnit 2.3).

2.3.1 Arbejdsulykker anmeldt til Arbejdstilsynet 2001-2009

Der er i 2009 anmeldt i alt 42.544 arbejdsulykker til Arbejdstilsynet, hvilket er det laveste antal siden 2003. Fra 2008 til 2009 er antallet af anmeldte arbejdsulykker faldet med 14 pct. Et så stort fald i antallet af anmeldelser i løbet af ét år er ikke set siden 1986-1987, hvor karensdagen⁷ blev afskaffet (se også figur 2-10).

Blandt de 42.544 arbejdsulykker er der anmeldt 4.845 alvorlige arbejds-ulykker, bortset fra ulykker, der har medført døden, svarende til 11,4 pct. (bilagstabel 2-8). Alvorlige arbejdsulykker, som i denne opgørelse omfatter ulykker, der har medført, at skadelidte har mistet en legemsdel, pådraget sig knoglebrud eller pådraget sig andre skader på omfattende

⁷ Karensdagen blev indført pr. 1.4.1983 og ophørte pr. 1.1.1987.

dele af legemet, anvendes bl.a. i Arbejdstilsynet årsopgørelser af anmeldte arbejdsulykker.⁸

Stabil andel af alvorlige arbejdsulykker

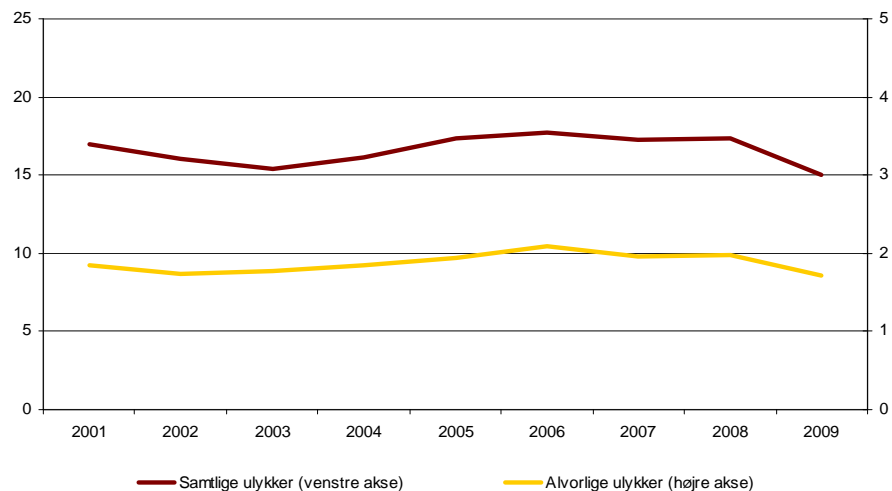
Andelen af alvorlige arbejdsulykker har fra 2001-2009 i gennemsnit ligget på ca. 11 pct. og har varieret mellem 10,8 pct. i 2002 og 11,9 pct. i 2006, tilsyneladende uafhængigt af udviklingen i samtlige anmeldte arbejdsulykker.

Fald i incidens på 13 pct.

Incidensen for samtlige arbejdsulykker anmeldt til Arbejdstilsynet i perioden 2001-2009 stiger fra 2003 til 2006, for herefter at falde fra 2008 til 2009 med 13 pct. til et niveau svarende til i 2003 (figur 2-9).

I 2009 er såvel antallet af anmeldte arbejdsulykker (14 pct.) som incidensen (13 pct.) lavere end i 2008, og der kan være flere faktorer, der har medvirket til et så betydeligt fald. Disse beskrives nærmere i et følgende afsnit, hvor der perspektiveres i forhold til udviklingen de seneste 30 år.

Figur 2-9 Samtlige anmeldte arbejdsulykker og anmeldte alvorlige arbejdsulykker til Arbejdstilsynet pr. 1.000 beskæftigede 2001-2009

Arbejdsulykker, der har medført døden

Som et led i overvågningen af målene i Plan 2010 følges udviklingen i forekomsten af arbejdsulykker, der har medført døden, hvorfor tilfælde registreret af Arbejdstilsynet behandles særskilt i dette afsnit⁹.

Færre tilfælde de seneste år

De seneste år har Arbejdstilsynet modtaget færre anmeldelser af arbejdsulykker, der har medført døden. I 2005-2007 var antallet af tilfælde mellem 56 og 65, mens det siden er reduceret til henholdsvis 47 tilfælde i 2008 og 39 tilfælde i 2009 (tabel 2-2¹⁰).

⁸ Alvorlige arbejdsulykker er dermed defineret ved skadetypen. I de foregående afsnit er alvorlige arbejdsulykker defineret uafhængigt af skadetypen, og efter konsekvenserne i form af mén og længerevarende sygefravær.

⁹ Yderligere informationer kan findes i en analyse af 223 arbejdsulykker, der medførte døden i perioden 2004-2007 (Arbejdstilsynet, 2010), om ulykkestype og forekomsten afhængigt af køn, alder og branchegruppe.

¹⁰ I tabel 2-2 er arbejdsulykker, der har medført døden, opgjort efter det år arbejdsulykken er sket. I Arbejdstilsynets årsopgørelse af anmeldte tilfælde opgøres antal tilfælde efter registreringsåret. Hvis man sammenligner de to

Antallet af anmeldte arbejdsulykker, der har medført døden, er i 2007 med 65 tilfælde det højeste siden 1999 og 2000, hvor antallet lå på samme niveau med henholdsvis 69 og 68 tilfælde. Det relativt høje antal i 2007 er dog fortsat lavere end i anden halvdel af 1990'erne, hvor der gennemsnitligt skete ca. 80 tilfælde om året, der blev anmeldt til Arbejdstilsynet.

Tabel 2-2 Anmeldte arbejdsulykker, der har medført døden, til Arbejdstilsynet opgjort efter ulykkesår 2001-2009

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antal	50	57	51	44	56	58	65	47	39

Opgjort pr. 31. december 2010

Overordnet ses et fald i forekomst de seneste 15 år

Incidensen for arbejdsulykker, der har medført døden, har overordnet set været faldende siden midten af 1990'erne og frem til i dag. Dette fremgår af figur 2-10, som viser udviklingen i forekomsten af arbejdsulykker, der har medført døden de seneste 30 år, korrigeret for udviklingen i den samlede beskæftigelse. Tilsvarende gælder forekomsten af samtlige anmeldte tilfælde af arbejdsulykker, dog med udsving undervejs. Især de seneste 20 år er der tilsyneladende en vis parallelitet mellem forekomsten af samtlige anmeldte arbejdsulykker og arbejdsulykker, der har medført døden. De parallelle forløb behøver ikke nødvendigvis hænge sammen med et fast risikoforhold i arbejdsmiljøet.

Dækningsgrad for arbejdsulykker, der har medført døden

Det vurderes, at der er en høj dækningsgrad for arbejdsulykker med dødelig udgang i Arbejdstilsynets register over anmeldte arbejdsulykker. Arbejdstilsynets tilsynscentre foretager løbende registreringer af tilfælde, der ikke allerede er anmeldt til Arbejdstilsynet, som centrene bliver bekendte med via henvendelser fra politiet, arbejdsgiver eller andre, og i nogle tilfælde via nyhedsmedier. Til og med ulykkesåret 2008 har Arbejdstilsynet endvidere sammenholdt egne opgørelser med anmeldelser til Arbejdsskadestyrelsen, som behandler sagerne med henblik på eventuel udbetaling af erstatning til efterladte. Der kan derfor være enkelte tilfælde, som ikke, ad den vej, er medtaget i Arbejdstilsynets statistik i 2009. Endvidere vurderes det, at ikke alle trafikuheld med dødelig udgang, sket i forbindelse med arbejdet, er omfattet af statistikken, da det ikke nødvendigvis er kendt, at anmeldelsespligten også gælder for disse tilfælde.

Anmeldte arbejdsulykker gennem 30 år

Set over de seneste 30 år har incidensen for anmeldte arbejdsulykker varieret af grunde, som ikke alene afspejler en ændret forekomst i arbejdsulykker, men også ændringer i motivation til at anmelde ulykkestilfælde og i administrative forhold (figur 2-10).

Karensdagen og fælles anmeldelsesblanket

Det øgede antal anmeldelser i midten af 1980'erne falder tidsmæssigt sammen med indførelsen af karensdag for første sygedag¹¹. Da sygefravær som følge af en arbejdsulykke var undtaget fra karensdagsreglen, øgede det i en periode motivationen til at anmelde arbejdsulykker. Da karensdagen blev afskaffet, faldt antallet af anmeldelser brat det næste år. Stigningen i midten af 1990'erne falder tidsmæssigt sammen med indførelsen af en kombineret anmeldelsesblanket mellem Arbejdstilsynet

tabeller, er der en mindre variation imellem de to opgørelser, som skyldes administrative forhold (se bilagstabel 2-8) og uddybende tekst.

¹¹ Karensdagen blev indført pr. 1.4.1983 og ophørte pr. 1.1.1987

og Arbejdsskadestyrelsen/forsikringsselskaberne. Tidligere skulle anmelderen anvende to forskellige blanketter, og indførelsen af den fælles blanket kan have medført, at arbejdsulykker, der tidligere kun blev anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen/forsikringsselskabet, nu også blev anmeldt til Arbejdstilsynet.

Figur 2-10 Samtlige arbejdsulykker pr. 1.000 beskæftigede og arbejdsulykker, der har medført døden, pr. 100.000 beskæftigede, anmeldt til Arbejdstilsynet opgjort efter ulykkesår 1979-2009

Opgjort pr. 31. december 2010

Lempelse af ulykkesbegrebet og fælles elektronisk anmeldesystem

Stigningen i 2004 sker samtidig med en ændring af arbejdsskade-sikringsloven, herunder en lempelse af ulykkesbegrebet med det formål at øge muligheden for at få anerkendt en arbejdsulykke. Samtidig indføres det elektroniske anmelde- og registreringssystem for arbejdsskader (EASY) i 2003 og administrative ændringer i den forbindelse. Det vurderes dog, at disse tiltag kun har begrænset betydning for stigningen i incidens fra 2003 til 2006. Det er endvidere vurderingen på baggrund af en undersøgelse af underrapporteringen i perioden 1998-2006 (Arbejdstilsynet, 2008), at heller ikke en øget underrapportering kan forklare stigningen. Undersøgelsen viste, at rapporteringsgraden for alvorlige arbejdsulykker behandlet på skadestue var konstant i perioden¹².

Historisk fald i beskæftigelsen

Faldet i forekomsten af anmeldte arbejdsulykker fra 2008 til 2009, hvor man skal tilbage til karensdagens afskaffelse for at finde et tilsvarende fald, sker samtidig med et historisk stort fald i beskæftigelsen. Faldet i beskæftigelsen¹³ er der ikke er taget højde for i den beregnede incidens for 2009 på grund af opgørelsestidspunktet i den anvendte statistik, men

¹² Som opfølgning på den nævnte undersøgelse har Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø søgt og fået bevilget midler af Arbejdsmiljøforskningsfonden til et forskningsprojekt, der har til formål at udrede årsagerne til udviklingen i anmeldte arbejdsulykker i perioden 1997-2007.

¹³ Faldet i den samlede beskæftigelse, på 5 pct. fra fjerde kvartal 2008 til fjerde kvartal 2009 ifølge Danmarks Statistiks kvartalsvise og foreløbige opgørelse i Arbejdstidsregnskab (ATR), dækker over et fald inden for den private sektor og en mindre stigning inden for det offentlige. Det største fald ses inden for industrien og bygge- og anlægssektoren, men også inden for handel og transport ses et større fald (Danmarks Statistik, marts 2010). I det omfang, der er tale om ulykkestunge sektorer kan det i sidste ende bidrage til et relativt større fald i den samlede ulykkesforekomst end i den samlede beskæftigelse, og dermed til faldet i den samlede incidens.

det kan dog til dels være opvejet af et databrud i Danmarks Statistiks Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS) og beskæftigelsestallene for 2009, som anvendes til beregning af incidens. Databruddet betyder, at færre personer kategoriseres som værende i beskæftigelse i forhold til i 2008. (For uddybning, se bilagsrapportens afsnit 2.3.1).

Tal fra skadestuer viser også et fald i arbejdsulykker i 2009

Under forudsætning af, at tendensen til at anmelde anmeldelsespligtige arbejdsulykker ikke har ændret sig væsentligt siden 2006, som er det seneste år omfattet af ovennævnte undersøgelse, er der tilsyneladende tale om et fald i den samlede forekomst af anmeldelsespligtige arbejdsulykker. At faldet fra 2008 til 2009 ikke kan forklares alene ved en ændret rapporteringsgrad kan underbygges af, at observationer fra Statens Institut for Folkesundhed (SIF) viser et fald i antallet af skadestuehenvendelser efter arbejdsulykker fra 2008 til 2009 på 16 pct. (se også afsnit 2.4.1).

Det er endnu ikke belyst, hvor stor en rolle andre faktorer, såsom lavere aktivitetsniveau i krisetider i visse brancher, spiller i forhold til det relativt store fald fra 2008 til 2009.

Køn

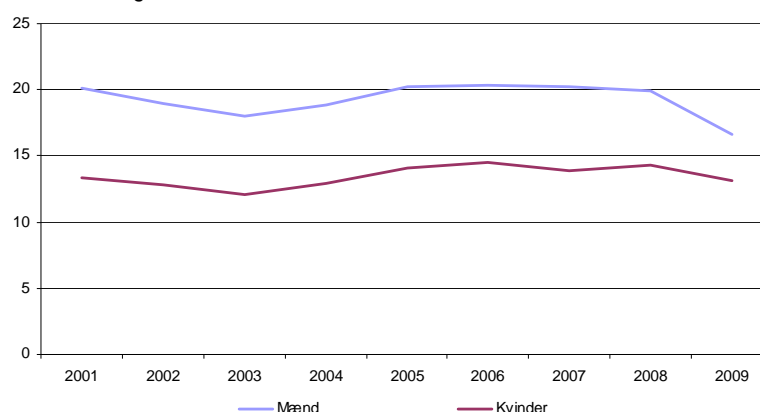
Forskellen mellem kønnene bliver mindre

For samtlige anmeldte arbejdsulykker er incidensen for kvinder i hele perioden lavere end for mænd (figur 2-11), men forskellen mellem mænd og kvinder bliver mindre i løbet af perioden. I 2009 får mænd 1,2 gange så hyppigt som kvinder anmeldt en arbejdsulykke til Arbejdstilsynet. I absolutte tal udgør kvinders andel 42 pct. af samtlige anmeldte tilfælde i 2009.

Større fald i incidens for mænd end for kvinder

Stigningen i incidens fra 2003 til 2006 er relativt større blandt kvinder (20 pct.) end blandt mænd (13 pct.) (Arbejdstilsynet, 2008), og det efterfølgende fald i incidens fra 2008 til 2009 er næsten dobbelt så stort blandt mænd (17 pct.) som blandt kvinder (8 pct.). Det relativt større fald fra 2008 til 2009 blandt mænd skal ses i lyset af, at det især er i de private og mandsdominerede sektorer, at der ses et fald i beskæftigelsen i løbet af 2009.

Figur 2-11 Samtlige anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet separat for mænd og kvinder pr. 1.000 beskæftigede, 2001-2009

Årsagen til, at mænd generelt set oftere får anmeldt en arbejdsulykke, er ikke nødvendigvis, at kvinder er mere forsigtige end mænd. En del af årsagen er formentlig, som tidligere nævnt, at mænd og kvinder er udsat for forskellige niveauer af risici i forskellige job og brancher, men også

andre faktorer, eksempelvis arbejdstidens længde, kan spille ind på ulykkesforekomsten (Mikkelsen, 2002).

Alder, køn og alvorlighed

En yderligere opdeling af samtlige anmeldte arbejdsulykker på *aldersgrupper* separat for mænd og kvinder viser, at incidensen for mænd er højere end for kvinder uanset aldersgruppe (figur 2-12), undtagen for aldersgruppen over 65 år.

Fald i incidens med stigende alder for samtlige anmeldte tilfælde blandt mænd

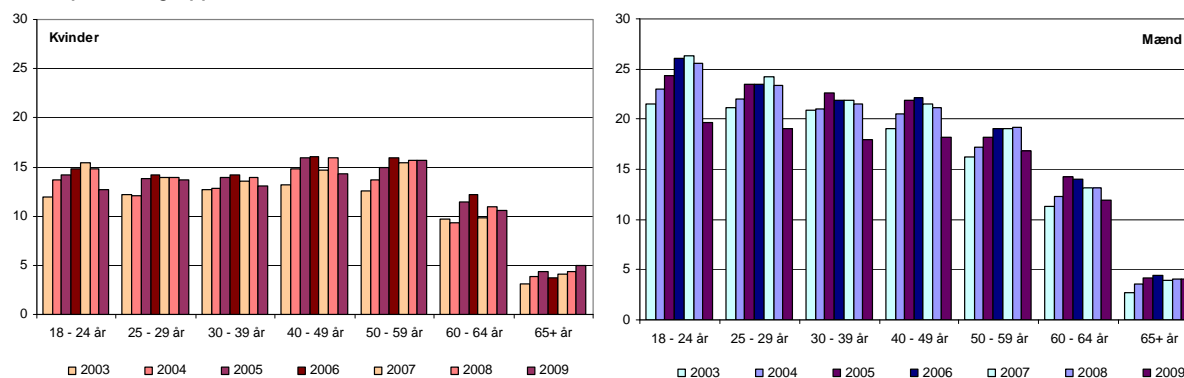
For samtlige anmeldte arbejdsulykker er forskelle i incidens imellem aldersgrupper mest udtalte for mænds vedkommende (figur 2-12). Incidensen er højest for de 18-24-årige mænd og falder med stigende alder. For kvinders vedkommende er incidensen højest for de 18-24-årige og de 40-59-årige, men det skal bemærkes, at forskellen mellem aldersgrupperne er forholdsvis lille.

Arbejdstilsynets analyse af stigningen i anmeldte arbejdsulykker fra 2003 til 2006 viste, at de største stigninger i incidens sås blandt de 18-24-årige og for aldersgrupper over 44 år. Separat for kvinder og mænd ses et tilsvarende billede, når det gælder udviklingen fra 2003 til 2006.

Når det gælder faldet fra 2008 til 2009, er udviklingen forskellig kønnene imellem. For kvindernes vedkommende ses især et fald i incidens blandt de unge 18-24-årige og 40-49-årige. For mændenes vedkommende ses det største fald blandt de unge 18-24-årige (23 pct.), og herefter falder størrelsen af det relative fald i incidens med stigende alder.

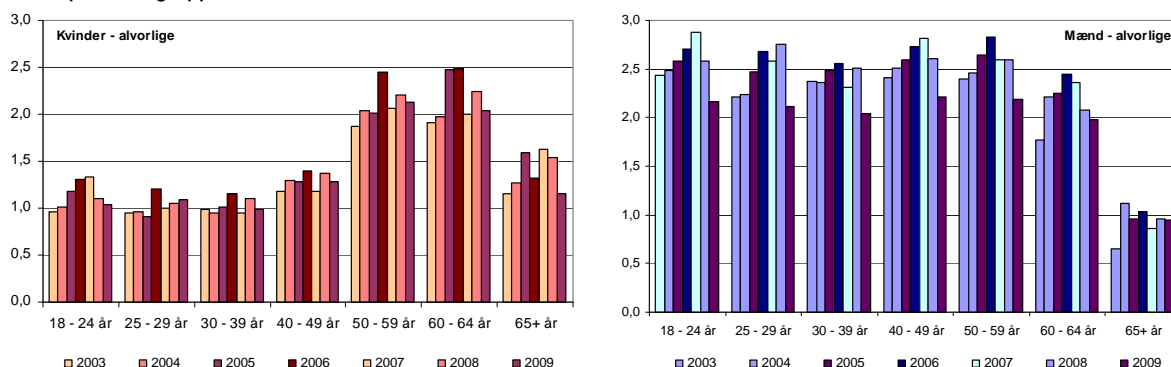
Det skal bemærkes, at Danmarks Statistiks ændring af opgørelsesmetode for beskæftigelsestallene for 2009 især har betydet relativt færre beskæftigede blandt de 24-29-årige i 2009 sammenlignet med i 2008. Dermed vil faldet i incidensen for denne aldersgruppe blive relativt mindre end for andre aldersgrupper.

Figur 2-12 Samtlige anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet pr. 1.000 beskæftigede 2003-2009 separat for kvinder og mænd fordelt på aldersgrupper

Når det gælder anmeldte alvorlige arbejdsulykker, er forskellen mellem de enkelte aldersgrupper mest udtalt for kvinders vedkommende, og den højeste incidens ses blandt de 50-64-årige (figur 2-13). For mænds vedkommende ses den laveste incidens blandt 30-39-årige og de 60-64-årige, hvis der ses bort fra aldersgruppen over 65 år. Forskellen mellem aldersgrupperne (under 65 år) er dog forholdsvis lille for mænd.

Figur 2-13 Anmeldte alvorlige arbejdsulykker til Arbejdstilsynet pr. 1.000 beskæftigede 2003-2009 separat for kvinder og mænd fordelt på aldersgrupper

Unge under 18

Der kan være flere grunde til, at unge under 18, der kommer ud for en ulykke, figurerer i Arbejdstilsynets statistik over anmeldte arbejdsulykker. I de fleste tilfælde er der tale om unge, som er kommet ud for en ulykke på deres job. Der er altså tale om et ansættelsesforhold, hvorfor ulykken er anmeldelsespligtig. Ulykker, der sker med et såkaldt 'teknisk hjælpemiddel', er anmeldelsespligtige, uanset om der er tale om et ansættelsesforhold. Et teknisk hjælpemiddel kan bl.a. være en maskine (fx plæneklipper) eller et transportmiddel (fx en traktor). Dette er den primære årsag til, at der i statistikken er ulykker, der vedrører ganske små børn.

I perioden 2001-2009 er der i gennemsnit anmeldt ca. 600 arbejdsulykker om året for unge under 18 år. 82 pct. af anmeldelserne vedrører 16-17-årige.

Mens antallet af anmeldte arbejdsulykker generelt er steget med 15 pct. fra 2003 til 2008, er antallet af anmeldte arbejdsulykker for unge under 18 år steget med 23 pct. Fra 2008 til 2009 er antallet af anmeldte arbejdsulykker for unge under 18 år faldet med 16 pct., svarende til faldet i samtlige anmeldte arbejdsulykker.

Andelen af anmeldte alvorlige arbejdsulykker for unge under 18 år udgjorde i perioden 2001-2009 gennemsnitlig knap 15 pct. af samtlige anmeldelser, med minimum på 13 pct. i 2009 og maksimum på 17 pct. i 2007. Dermed er andelen lidt højere end for samtlige anmeldte arbejdsulykker (gennemsnitlig ca. 11 pct.).

Manglende beregninger af incidens

Ved sammenligning af ulykkesforekomsten og udvikling heri mellem forskellige aldersgrupper korrigeres for antallet af beskæftigede i de enkelte aldersgrupper. Det er imidlertid vanskeligt at etablere en opgørelse for gruppen af unge under 18 år, som er sammenlignelig med ældre aldersgrupper, idet der nødvendigvis må tages hensyn til bl.a. omfanget af beskæftigelsen (eksempelvis for fritidsjob). Endvidere har validiteten af opgørelser af antallet af beskæftigede unge under 18 år hidtil være mindre god i sammenligning med ældre aldersgrupper. Det er blevet tydeligt med Danmarks Statistiks forbedrede opgørelsesmetode fra og med 2009, som betyder, at beskæftigelsen er øget med ca. 22 pct. fra 2008 til 2009 for unge under 18 år (fra ca. 107.100 til ca. 130.400).

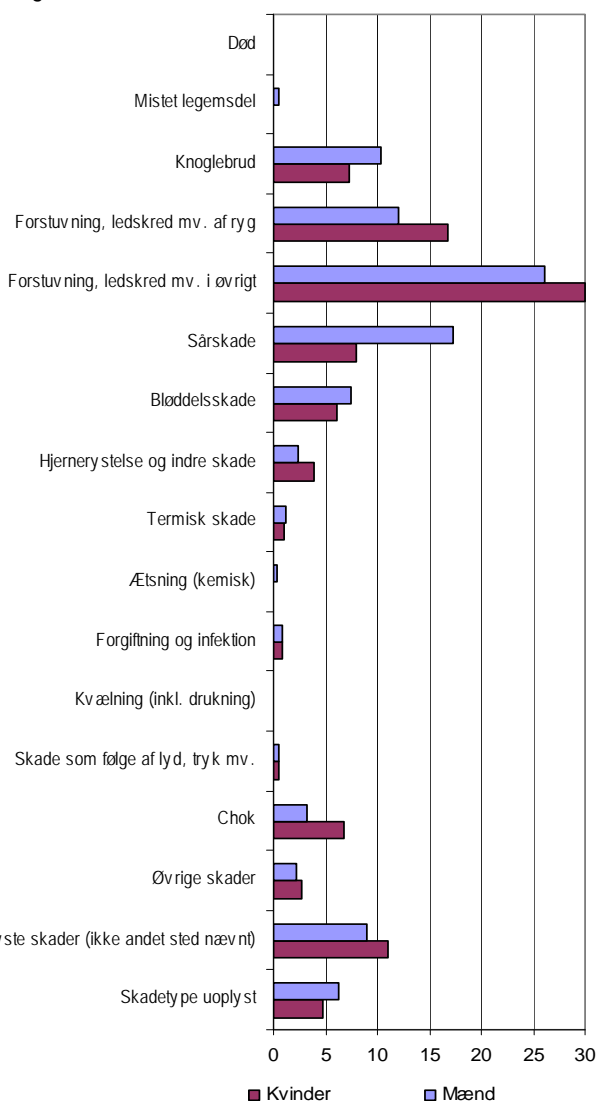
Hyppigste skadetype er forstuvninger

Skadetype og køn

Ved en fordeling af anmeldte arbejdsulykker på skadetyper ses, at der for både mænd og kvinder anmeldes flest tilfælde af forstuvninger mv. (figur 2-14).

Blandt kvinder udgør andelen af forstuvninger mv. 50 pct. i hele perioden 2003-2009, mens forstuvninger mv. af ryggen alene udgør ca. 18 pct. af samtlige anmeldelser. For mænd stiger andelen af forstuvninger fra 37 pct. i 2003 til 41 pct. i 2008, for herefter at falde til 38 pct. i 2009. Andelen af forstuvninger mv. af ryg ligger for mænd næsten konstant på ca. 13 pct. i hele perioden.

Figur 2-14 Anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet 2009, fordelt på skadetype (pct.) separat for kvinder og mænd

Fald i andelen af sårskader

For mænd falder andelen af sårskader nogenlunde jævnt fra ca. 25 pct. i 2003 til 20 pct. i 2008 og herefter til 17 pct. i 2009. Andelen af sårskader blandt kvinder falder fra ca. 11 pct. i 2003 til 8 pct. i 2009.

Konstant andel af knoglebrud

Andelen af knoglebrud ligger konstant i hele perioden for både mænd og kvinder, om end den ligger noget højere for mænd (knap 11 pct.) end for kvinder (ca. 7 pct.).

For begge køn falder andelen af tilfælde, hvor skadelidte har mistet en lemmedel (amputationer) i hele perioden.

Andelen af bløddelsskader er stort set ens for kvinder og mænd, og for begge køn ses et fald fra knap 13 pct. i 2003 til ca. 7 pct. i 2009.

Stigende andel af tilfælde af chok

For både mænd og kvinder er der sket en stigning i anmeldte tilfælde af chok m.m. Der er eksempelvis tale om chok ved trusler om vold og traumatiske oplevelser ved overværelse af alvorlige ulykkestilfælde. I 63 pct. af de anmeldte tilfælde af chok i perioden 2003-2009 vedrører anmeldelsen kvinder. Den største relative stigning ses dog blandt mænd, hvor andelen af chok udgjorde 1,8 pct. i 2003 og 3,2 pct. i 2009. For kvinder var andelen af choktilfælde 4,6 pct. i 2003 og 6,8 pct. i 2009.

Stigende andel af uoplyste

Andelen af anmeldte arbejdsulykker, hvor skadetyper er 'Uoplyst og andet', er steget fra 14 pct. i 2003 til 26 pct. i 2009, hvilket betyder, at ovenstående resultater er behæftet med usikkerhed.

Især knoglebrud tegner gruppen af alvorlige arbejdsulykker i Arbejdstilsynets opgørelser

Det skal bemærkes, at i Arbejdstilsynets afgrænsning af alvorlige arbejdsulykker, som omfatter tab af lemmedel, knoglebrud og andre skader på omfattende dele af legemet, domineres billedet af ulykkestilfælde, der har ført til knoglebrud. Ulykkestilfælde, der har ført til, at skadelidte mister en lemmedel, udgør ca. 1/2 pct. af samtlige anmeldte arbejdsulykker. Øvrige skader på omfattende dele af legemet tegner sig for 1-2 pct. af samtlige anmeldte arbejdsulykker og ca. 14 pct. af de alvorlige arbejdsulykker.

Det skal endvidere bemærkes, at Arbejdstilsynets afgrænsning af alvorlige arbejdsulykker har sine begrænsninger. Eksempelvis kan skadetyper, som ikke er omfattet af Arbejdstilsynets afgrænsning af alvorlige arbejdsulykker, i nogle tilfælde føre til alvorlige konsekvenser for skadelidte. En tidligere sammenligning af arbejdsulykker anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen og Arbejdstilsynet har således vist, at forstuvninger kan være forholdsvis alvorlige (Arbejdsskadestyrelsen og Arbejdstilsynet, 2004). Således var ca. 70 pct. af de arbejdsulykker, der har ført til tilkendelse af erstatning i Arbejdsskadestyrelsen, ikke kategoriseret som alvorlige i Arbejdstilsynet. Det drejede sig især om ulykker, hvor skadelidte har forstuvet en lemmedel (oftest ryggen).

Ansættelsesperiode og køn

I det følgende belyses fordelingen af de anmeldte arbejdsulykker efter ansættelsesperiodens længde og dermed, om tilskadekomne var nyansat på virksomheden eller havde længere tids ansættelse bag sig, da ulykken skete. Ansættelsesperioden er perioden fra ansættelsesdato til ulykkesdato.

Tabel 2-3 Anmeldte arbejdsulykker 2003-2009 fordelt på ansættelsesperiode (3 grupper) og anmeldelsesår

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1 års ansættelse eller mindre	9.687	10.851	12.902	14.838	16.119	15.368	10.325
Mere end 1 års ansættelse	22.699	24.784	26.201	26.708	26.062	27.419	25.609
Uoplyst ansættelsesperiode	9.751	8.043	8.003	7.159	6.637	6.733	6.610
<i>I alt</i>	<i>42.137</i>	<i>43.678</i>	<i>47.106</i>	<i>48.705</i>	<i>48.818</i>	<i>49.520</i>	<i>42.544</i>
Andel med 1 års ansættelse eller mindre (pct.)	23	25	27	30	33	31	24

*Ansættelsesperiode
kontra nyansatte*

Det bemærkes, at der er flere måder at være nyansat på, og at det ikke er muligt at skelne herimellem i de følgende opgørelser. Nogle er nye på arbejdsmarkedet (især yngre personer) med lav anciennitet i gængs forstand. Andre har været længe på arbejdsmarkedet, men skifter arbejdsplads inden for samme branche og oplever ændrede arbejdsforhold på den nye virksomhed. Omvendt behøver man ikke at skifte arbejdsplads for at få ændrede arbejdsopgaver og arbejdsforhold, og alle de nævnte forhold kan ikke belyses ved ansættelsesperioden alene.

*Fald i andel af
anmeldte
arbejdsulykker sket
blandt nyansatte*

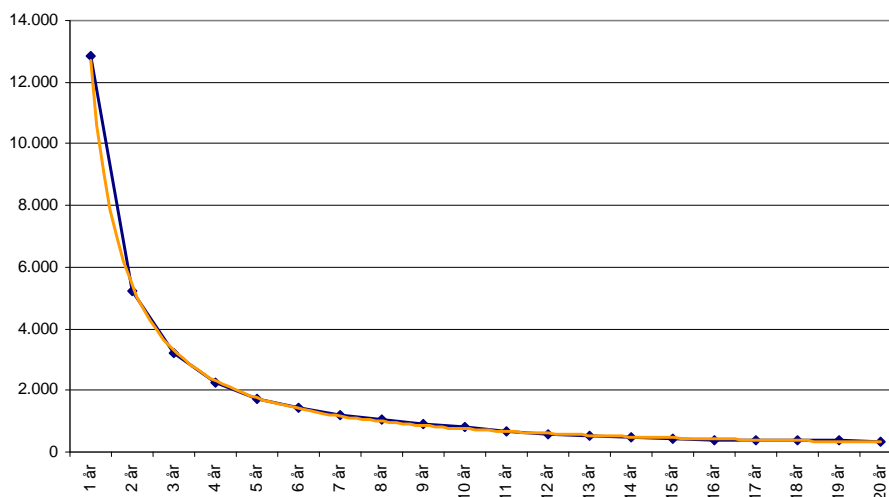
Tabel 2-3 viser antallet af anmeldte arbejdsulykker 2003-2009¹⁴ for personer, der har været ansat i op til et år, og for personer, der har været ansat længere, inden ulykken indtraf. Andelen af de tilskadekomne, som har 1 års ansættelse eller mindre, stiger frem til 2007, hvor andelen udgør 33 pct., for at falde til 24 pct. i 2009. Set over hele perioden er ca. 28 pct. af alle anmeldte arbejdsulykker sket inden for det første ansættelsesår.

En del af forklaringen på stigningen i andelen er formentlig den stigende beskæftigelse i Danmark frem til 2008, og deraf følgende også flere nyansættelser. Tilsvarende skal den lavere andel i 2008 og især i 2009 ses i lyset af det historisk store fald i beskæftigelsen fra ultimo 2008 og i løbet af 2009 og deraf følgende færre nyansættelser.

*Ingen betydning at
andel af uoplyste
falder*

Det ses, at mens antallet af anmeldte arbejdsulykker for nyansatte frem til 2007 stiger, så falder antallet af anmeldelser, hvor ansættelsesperioden er uoplyst. Dette forhold har dog ikke indvirkning på den udviklingstendens, der ses i *andelen* af ulykker sket inden for det første ulykkesår. Udelades tilfældene, hvor ansættelsesperioden er uoplyst, bliver den gennemsnitlige andel af tilfælde sket inden for det første ansættelsesår 33 pct., svarende til gennemsnitlig knap 13.000 tilfælde om året.

Figur 2-15 Gennemsnitligt årligt antal anmeldte arbejdsulykker 2003-2009 fordelt på ansættelsesperiode i år. (Trendkurven (den lyse kurve) er eksponentiel med negativ eksponent)

Figur 2-15 viser det gennemsnitlige årlige antal anmeldte arbejdsulykker for 2003-2009, der er sket i de enkelte ansættelsesår op til skadelidtes tyvende ansættelsesår. Antallet af anmeldte arbejdsulykker

¹⁴ Af tekniske årsager analyseres ansættelsesperiodens længde i det følgende for årene 2003 og frem.

er større i tidsintervaller, der ligger i starten af ansættelsen, end i tidsintervaller af samme længde, der ligger senere i ansættelsen.

33 pct. er sket i første ansættelsesår, heraf 16 pct. i første ansættelsesmåned, og 6 pct. i første ansættelsesuge

Af de 33 pct. sket inden for det første ansættelsesår sker ca. 16 pct. inden for den første måned (bilagsfigur 2-21), svarende til ca. 2.000 tilfælde. I løbet af de første 12 ansættelses måneder ses også et jævnt fald i antallet og dermed i andelen af anmeldte arbejdsulykker, og efter seks måneder er andelen halveret til ca. 8 pct. En yderligere opdeling, af den første ansættelsesmåned i uger viser ingen væsentlig forskel i andelen af arbejdsulykker, der sker inden for henholdsvis 2., 3. og 4. uge, der hver tæller ca. 3 pct. af arbejdsulykkerne inden for første ansættelsesår. Dog sker ca. 6 pct. af ulykkerne inden for første ansættelsesår i den første ansættelsesuge, og 2,5 pct. af ulykkerne sker på første ansættelsesdag.

Størst fald i andelen af nyansatte mænd fra 2007 til 2009

Andelen af anmeldte arbejdsulykker, der er sket i skadelidtes første ansættelsesår, ligger i hele perioden lidt højere blandt kvinder end blandt mænd. For kvinders vedkommende stiger andelen fra 24 pct. i 2003 til ca. 35 pct. i 2007 svarende til en stigning i andelen på 45 pct. (bilagsfigur 2-22). For mænds vedkommende stiger andelen af anmeldte arbejdsulykker inden for første ansættelsesår fra ca. 23 pct. i 2003 til 32 pct. i 2007 svarende til en stigning på 42 pct. I 2009 er andelen faldet til 28 pct. blandt kvinder og 22 pct. blandt mænd. En medvirkende forklaring på, at faldet er relativt større blandt mænd end blandt kvinder, kan være, at den faldende beskæftigelse i løbet af 2009 især ses i private sektorer, hvor overvejende mænd er ansat.

Branchegruppe og køn

I 2008 overgik Arbejdstilsynet til at anvende den nye brancheklassifikation, Dansk Branchekode 2007 (DB07), til klassifikation af virksomhedernes branche i arbejdsskaderegistrene. Arbejdstilsynet har inddelt DB07-brancherne i 36 branchegrupper.

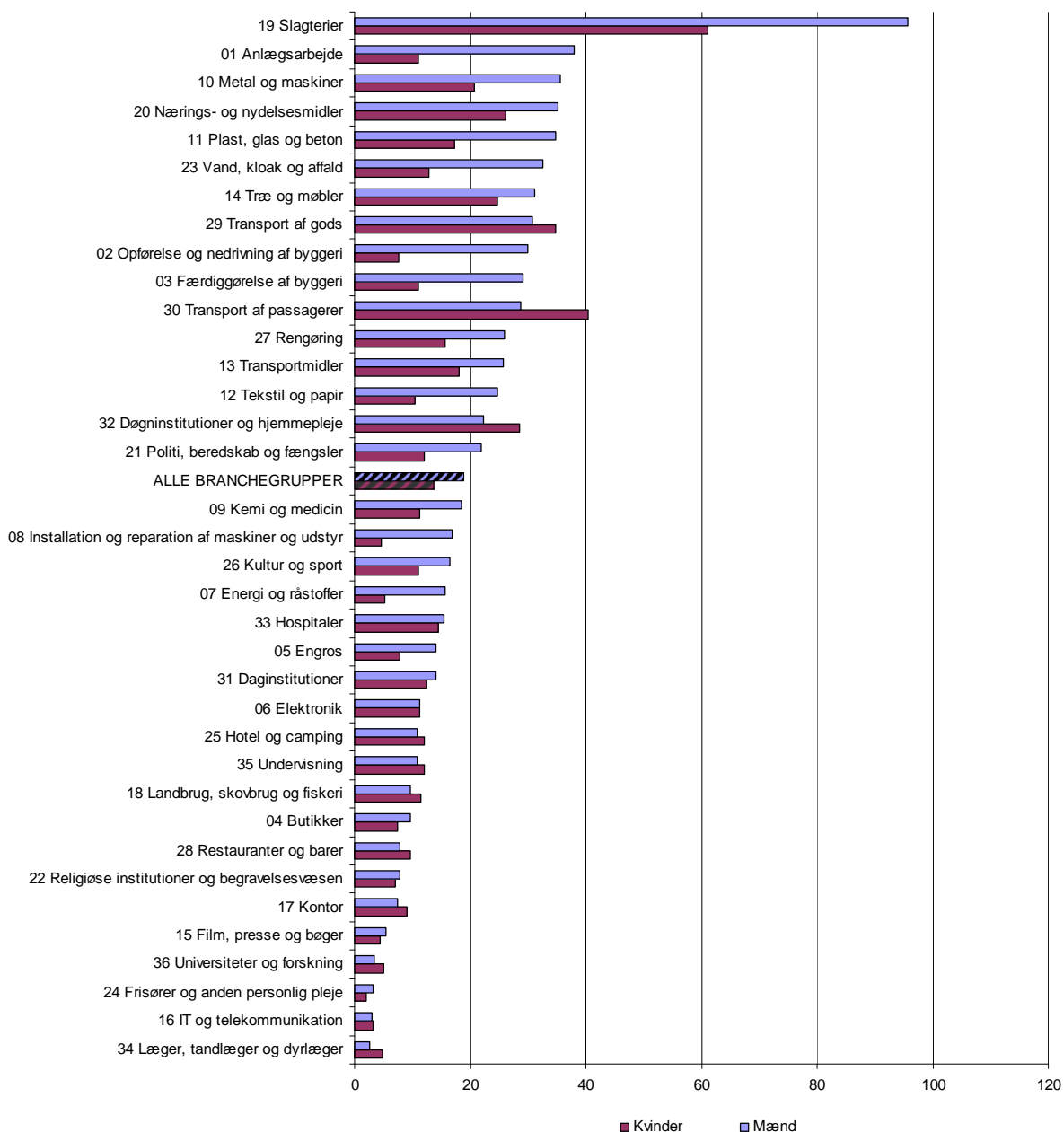
Med den nye brancheklassifikation DB07 er der sket en række større ændringer i klassifikationen af virksomheder, som betyder, at en relativt stor del af brancherne, registreret efter den tidligere anvendte DB03, ikke kan konverteres direkte til en ny branche i DB07. I 2007 tildelte Danmarks Statistik derfor så vidt muligt alle virksomheder såvel den tidligere (DB03) som den nye branchekode, og med udgangspunkt i disse oplysninger har Arbejdstilsynet konverteret sine data på virksomhedsniveau. I det følgende begrænses præsentationen af anmeldte arbejdsulykker på baggrund heraf til perioden 2007-2009, med fokus på at belyse den aktuelle forekomst af anmeldte arbejdsulykker i de 36 branchegrupper.

Branchegruppen *Slagterier* har den absolut højeste gennemsnitlige årlige incidens på 85 anmeldte arbejdsulykker pr. 1.000 beskæftigede. I top-5 følger herefter *Anlægsarbejde* (36), *Metal og maskiner* (33), *Transport af gods* (32) og *Transport af passagerer* (32). Det årlige gennemsnit for alle branchegrupper er 17 i perioden 2007-2009.

Det vurderes, at *Slagterier*, ud over at være en hårdt belastet branche, også har en høj rapporteringsgrad som følge af, at sårskader m.m. (som er hyppigt forekommende i branchen) betyder, at den tilskadekomne ikke må håndtere fødevarer og derfor er arbejdsudygtig. Branchegrupper med en lav incidens kan afspejle en lavere rapporteringsgrad. For branchegruppen *Landbrug, skovbrug og fiskeri* peger en undersøgelse på, at dette er en del af forklaringen (Carstensen, 2008).

En yderligere opdeling på mænd og kvinder viser, at branchegruppen *Slagterier* tillige har den højeste gennemsnitlige årlige incidens uanset køn (61 blandt kvinder og 96 blandt mænd) (figur 2-16). For kvinder følger herefter branchegrupperne *Transport af passagerer* (40), *Transport af gods* (35), *Døgninstitutioner og hjemmepleje* (28) samt *Nærings- og nydelsesmidler* (26). For mænd følger branchegrupperne *Anlægsarbejde* (38), *Metal og maskiner* (36), *Nærings- og nydelsesmidler* (35) og *Plast, glas og beton* (35). Gennemsnittet for alle branchegrupper er henholdsvis 14 for kvinder og 19 for mænd i perioden 2007-2009.

Figur 2-16 Gennemsnitlig årlige antal anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet pr. 1.000 beskæftigede, 2007-2009, fordelt på branchegruppe separat for kvinder og mænd (sorteret efter forekomst blandt mænd)

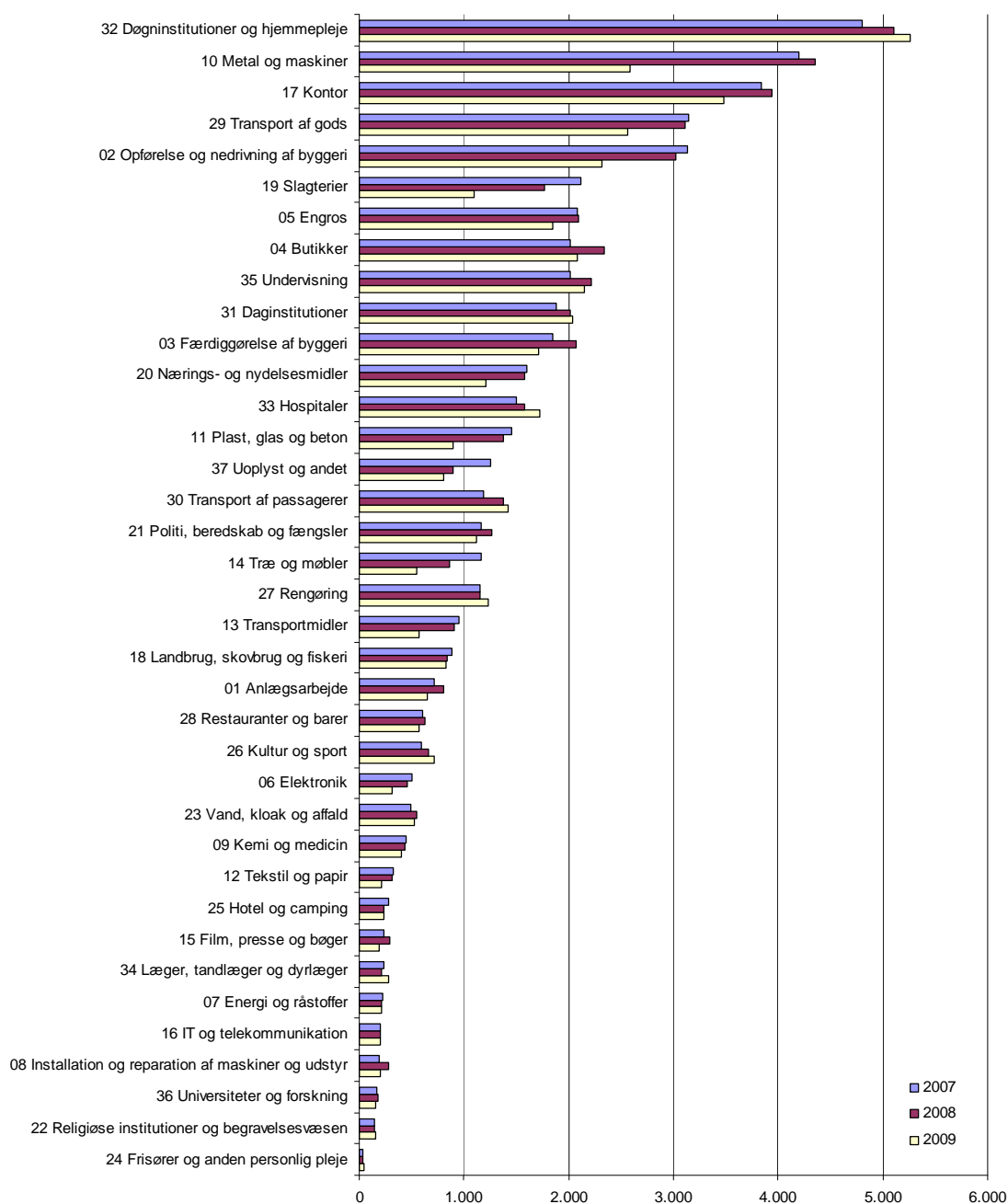

Næsten 40 pct. af samtlige anmeldte arbejdsulykker 2007-2009 er sket inden for de fem branchegrupper *Døgninstitutioner og hjemmepleje* (11 pct.), *Kontor* (8 pct.), *Metal og maskiner* (8 pct.), *Transport af gods* (6 pct.) og *Opførelse og nedrivning af byggeri* (6 pct.) (figur 2-17). Med undtagelse

af branchegruppen *Kontor* har de nævnte branchegrupper endvidere en incidens, som ligger over gennemsnittet for alle branchegrupper.

Blandt kvinder er 44 pct. af de anmeldte arbejdsulykker 2007-2009 sket inden for de tre branchegrupper *Døgninstitutioner og hjemmepleje* (24 pct.), *Kontor* (11 pct.) og *Daginstitutioner* (9 pct.). Blandt mænd er 41 pct. af de anmeldte arbejdsulykker 2007-2009 sket i de fem branchegrupper *Metal og maskiner* (11 pct.), *Opførelse og nedrivning af byggeri* (10 pct.), *Transport af gods* (8 pct.), *Færdiggørelse af byggeri* (6 pct.) og *Kontor* (6 pct.).

Figur 2-17 Antal anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet 2007-2009 fordelt på branchegruppe (sorteret efter antal i 2007)

Branchegrupper, som især bidrager til faldet fra 2008 til 2009

Som tidligere nævnt falder det samlede antal anmeldte arbejdsulykker med 14 pct. fra 2008 til 2009. De enkelte branchegrupper bidrager i varierende omfang til dette fald, men især branchegrupper, der tilhører den industrielle sektor, tegner faldet, og dertil kommer bygge- og anlægssektoren og branchegruppen *Transport af gods*. Især skal fremhæves branchegruppen *Metal og maskiner*, hvor antallet af anmeldte arbejdsulykker falder med 41 pct. fra 2008 til 2009, svarende til at der er anmeldt ca. 1.800 færre arbejdsulykker i denne branchegruppe i 2009 sammenlignet med i 2008.

Stigninger i enkelte branchegrupper

I enkelte branchegrupper er antallet af anmeldte arbejdsulykker øget fra 2008 til 2009, og her skal fremhæves branchegruppen *Hospitaler*, hvor antallet stiger med 9 pct.

Faldet i de nævnte sektorer skal ses i lyset af det tidligere nævnte usædvanligt store fald i beskæftigelsen på ca. 5 pct. fra fjerde kvartal 2008 til fjerde kvartal 2009, som dækker over et fald inden for den private sektor og en mindre stigning inden det offentlige. Det største fald ses inden for industrien og bygge- og anlægssektoren, men også inden for handel og transport ses et større fald (Danmarks Statistik, marts 2010). Som tidligere beskrevet kan faldet i beskæftigelsen alene ikke forklare faldet i anmeldte arbejdsulykker.

Yderligere resultater om branchegrupper og skadetyper

I bilagsrapportens afsnit 2.3.2 findes for udvalgte skadetyper fremhævelse af branchegrupper, som er bemærkelsesværdige for henholdsvis kvinder og mænd for de respektive skadetyper, fordi de både har en incidens, der er over gennemsnittet for samtlige branchegrupper, og en relativt høj andel af det samlede antal anmeldte arbejdsulykker i 2007-2009.

2.4 Arbejdsulykker, der har ført til behandling på skadestue

Registrerede tilfælde af arbejdsulykker, der har ført til behandling på skadestue, er en supplerende kilde til belysning af udviklingen i forekomsten af arbejdsulykker. I beskrivelsen heraf har vi sat særlig fokus på udviklingen blandt børn og unge, for hvem en tidligere undersøgelse indikerer (Arbejdstilsynet, 1996), at underrapportering af anmeldelsespligtige tilfælde til Arbejdstilsynet er højere end blandt ældre tilskadedkomne.

Oplysningerne stammer fra 'Ulykkesregistret' hos Center for Ulykkesforskning ved Statens Institut for Folkesundhed, og der anvendes oplysninger fra fire skadestuer fordelt over landet. Skadestuerne ligger i Glostrup, Frederikssund, Esbjerg og Randers.

Begrænsninger i data

Ved sammenligninger med anmeldte tilfælde til Arbejdstilsynet skal opmærksomheden rettes imod, at ikke alle tilfælde af arbejdsulykker, som har ført til behandling på skadestue, er anmeldelsespligtige, og omvendt har ikke alle arbejdsulykker anmeldt til Arbejdstilsynet ført til behandling på en skadestue. Eksempelvis behandles tilfælde af forstuvning af ryg og rygrad, som hyppigt anmeldes til Arbejdstilsynet, kun i begrænset omfang på en skadestue (Overvågningsrapport 2005, Arbejdstilsynet, 2007).

Tidligere var optageområderne for de fire skadestuer relativt veldefinerede ved en række kommuner, som fulgte sygehusenes optageområder. I dag betyder bl.a. strukturelle ændringer, herunder bl.a. lukningen af skadestuer på en række mindre sygehuse i løbet af 2003 og den

efterfølgende sammenlægning af kommuner i 2007, at det er blevet vanskeligere at afgrænse og bestemme optageområderne for de fire skadestuer. Det er grunden til, at antallet af tilfælde i det følgende ikke sættes i forhold til udviklingen i beskæftigelsen i optageområdet for de fire skadestuer. Ved vurdering af udviklinger over tid skal der endvidere tages det forbehold, at der over tid er sket ændringer i reglerne for visitation af tilskadekomne til skadestuerne, som sammen med længere afstande kan påvirke adfærd og søgning af behandling på en skadestue.

Statens Institut for Folkesundhed vurderer overordnet, at de fire skadestuer behandler ca. 13 pct. af det samlede antal skader, der behandles på landets skadestuer (Laursen, 2010). Denne vurdering er baseret på en sammenligning af antallet af registreringer i Ulykkesregistret med den landsdækkende registrering af skader i Landspatientregistret, men optageområdets repræsentativitet for landet som helhed er ikke belyst.

For yderligere detaljer se bilagsrapportens afsnit 2.4.

2.4.1 Arbejdsulykker behandlet på skadestue 2001-2009

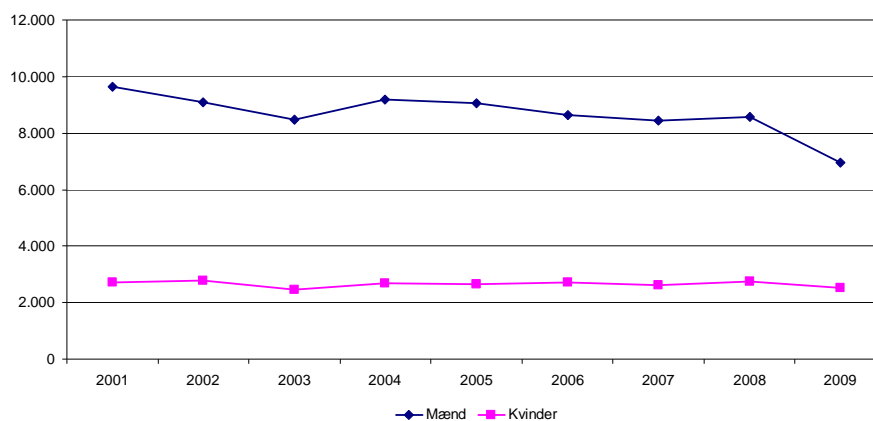
Antallet af arbejdsulykker, der har ført til behandling på én af fire skadestuer, falder fra ca. 12.400 tilfælde i 2001 til ca. 10.900 i 2003. Herefter øges antallet igen til ca. 11.800 i 2004, for igen at falde til ca. 9.500 tilfælde i 2009 (se bilagstabel 2-10). For anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet ses tilsvarende et fald frem til 2003, herefter en stigning frem til 2008 og et fald i 2009.

Faldet i antal arbejdsulykker behandlet på de fire skadestuer fra 2008 til 2009 er ca. 16 pct. I anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet ses et fald på ca. 14 pct. fra 2008 til 2009 (se afsnit 2.3.1).

Køn

Faldet er især markant blandt mænd (figur 2-18), og i løbet af perioden stiger kvinders andel af tilfældene fra 28 pct. i 2001 til 32 pct. i 2008, og igen til 36 pct. i 2009. Kvinders andel er lidt lavere, end når det gælder anmeldte tilfælde til Arbejdstilsynet (se afsnit 2.3.1). En del af forklaringen herpå er formentlig, at kvinder har en højere forekomst af forstuvning mv. af ryg, når det gælder anmeldte tilfælde til Arbejdstilsynet, en skade som i sjældnere grad fører til behandling på skadestue.

Figur 2-18 Antal arbejdsulykker, der har ført til behandling på skadestuerne i Glostrup, Frederikssund, Esbjerg og Randers 2001-2009 fordelt på køn

2.4.2 Arbejdsulykker blandt børn og unge behandlet på skadestue 2001-2009

Udviklingen i antallet af arbejdsulykker, der har ført til behandling på de fire skadestuer, viser, ved en sammenligning med anmeldte tilfælde til Arbejdstilsynet, en vis parallelitet i udviklingen for både unge under 18 år og 18-24-årige i 2001-2009.

Unge under 18 år

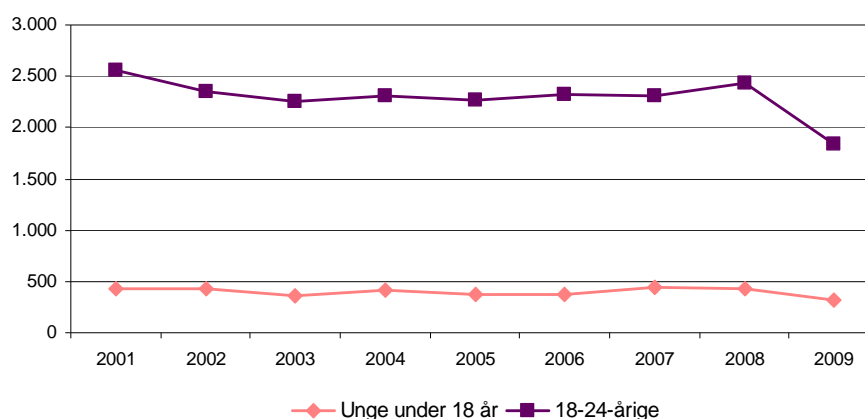
I 2009 blev 320 unge under 18 år behandlet på én af de fire skadestuer efter en arbejdsulykke, hvilket er det laveste antal i perioden 2001-2009. Det højeste antal i perioden ses i 2007 med ca. 450 tilfælde. Antallet af anmeldte tilfælde til Arbejdstilsynet i landet som helhed steg tilsvarende for denne aldersgruppe fra ca. 550 tilfælde i 2003 til ca. 690 tilfælde i 2008 for derefter at falde til ca. 580 tilfælde i 2009 (Arbejdstilsynet, 2010).

I gennemsnitlig 42 pct. af tilfældene er arbejdsulykken sket blandt unge kvinder.

De unge under 18 år, der blev behandlet på en skadestue i 2008-2009, var i knap 1/4 af tilfældene ansat inden for *Detailhandel*. I de resterende tilfælde var de unge især ansat inden for *Bygge- og anlægssektoren* (12 pct.), *Restaurationsvirksomhed* (9 pct.), *Handel med og reparation af motorkøretøjer* (5 pct.) samt *Landbrug, gartneri og jagt* (4 pct.).

For unge kvinder sker de fleste arbejdsulykker i færre brancher, end det er tilfældet for unge mænd, og de fleste tilfælde er sket inden for *Detailhandel* (1/3). For unge mænd er flest tilfælde sket i *Bygge- og anlægssektoren* (1/5).

Figur 2-19 Antal arbejdsulykker, der har ført til behandling på skadestuerne i Glostrup, Frederikssund, Esbjerg og Randers 2001-2009 blandt unge under 18 år og 18-24-årige

18-24-årige

For 18-24-årige ses i perioden 2001-2009 et fald frem til 2003 i antallet af arbejdsulykker, der har ført til behandling på én af de fire skadestuer, hvorefter antallet stiger især i 2008 for igen at falde i 2009, til periodens laveste niveau (figur 2-19). I 2009 blev således ca. 1.850 tilskadekomne 18-24-årige behandlet på én af de fire skadestuer mod 2.431 i 2008, hvilket er et fald på ca. 24 pct. Antallet af anmeldte tilfælde til Arbejdstilsynet i landet som helhed steg også for denne aldersgruppe fra ca. 4.950 i 2003 til ca. 6.580 i 2008 for herefter at falde med 22 pct. til ca. 5.160 tilfælde i 2009.

I gennemsnitlig 28 pct. af tilfældene er arbejdsulykken sket blandt 18-24-årige kvinder.

De 18-24-årige, der blev behandlet på en skadestue i 2008-2009, var i 1/5 af tilfældene ansat inden for *Bygge- og anlægssektoren*, mens ca. 1/10 var ansat inden for *Detailhandel*.

For 18-24-årige kvinder er der sket flest tilfælde inden for *Detailhandel* (1/5) og *Restaurationsvirksomheder* (1/10), mens der for de 18-24-årige mænd er sket flest tilfælde inden *Bygge- og anlægssektoren* (1/4).

2.5 Selvrapporeret udsættelse

I de foregående afsnit har fokus været på forekomsten af arbejdsulykker, mens den i nærværende afsnit vil være på sikkerhedskulturen på virksomhederne, som lønmodtagerne opfatter den. Sikkerhedskulturen på en virksomhed anses for at være af afgørende betydning for forekomsten af arbejdsulykker.

Sikkerhedskulturen vil blive beskrevet på basis af en spørgeskemaundersøgelse (Den Nationale Tværsnitsundersøgelse (NAT)) foretaget af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø i 2008 til en repræsentativ stikprøve af 18-59-årige.

Sikkerhedskulturen på virksomhederne er operationaliseret ved syv spørgsmål, hvoraf fem er formuleret som udsagn, som svarpersonerne skal erklære sig enig eller uenig i ud fra deres opfattelse af forholdene på deres aktuelle arbejdsplads.

Fordelinger på alder, køn og anciennitet i jobbet for tre af spørgsmålene blev allerede rapporteret i detaljer i Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2008 (Arbejdstilsynet, 2010)¹⁵. Nedenfor beskrives svarfordelingerne af disse tre spørgsmål fordelt på branchegruppe¹⁶ tillige med besvarelsenerne af yderligere fire spørgsmål. Talmaterialet er dog for begrænset til, at der for den enkelte branchegruppe kan foretages en yderligere opdeling på alder, køn og anciennitet.

Både *mellem* og *inden for* branchegrupperne er der forskellige risikoforhold, fx mellem ansatte på en byggeplads og administrativt personale i byggesektoren. Selv om enhver arbejdsgiver har instruktionspligt om risici og sikkerhed på vedkommendes virksomhed, og alle medarbejdere derfor i princippet har modtaget instruktion heri, finder en del af svarpersonerne disse spørgsmål irrelevante. Besvarelser i kategorien 'irrelevant' indgår ikke i de følgende analyser.

Det bemærkes, at der ikke er foretaget statistisk test af forskellene *mellem* branchegrupperne, og deres indbyrdes placering og i forhold til gennemsnittet skal blot tages som omtrentlig.

¹⁵ I nærværende rapport har vi i modsætning til 2008 fokuseret på den ende af svarskaalærne, hvor der er potentiale til forbedring.

¹⁶ Da der er tale om en ustratificeret stikprøve af 18-59-årige, betragtes fordelingen af svarpersoner på branchegrupper som nogenlunde at afspejle fordelingen af ansatte i hele landet. Det vil sige, at nogle branchegrupper er talmæssigt svagt repræsenteret, mens andre er betydeligt stærkere repræsenteret. Den statistiske sikkerhed på tallene afhænger af, hvor mange svarpersoner der indgår i grupperne. Der er således mindre statistisk sikkerhed i mindre grupper.

Fælles for den følgende beskrivelse er, at der er tale om absolutte forekomster, og at der ikke er angivet sikkerhedsintervaller for resultaterne i de enkelte branchegrupper. For branchegrupper med få svar er usikkerheden på resultaterne stor.

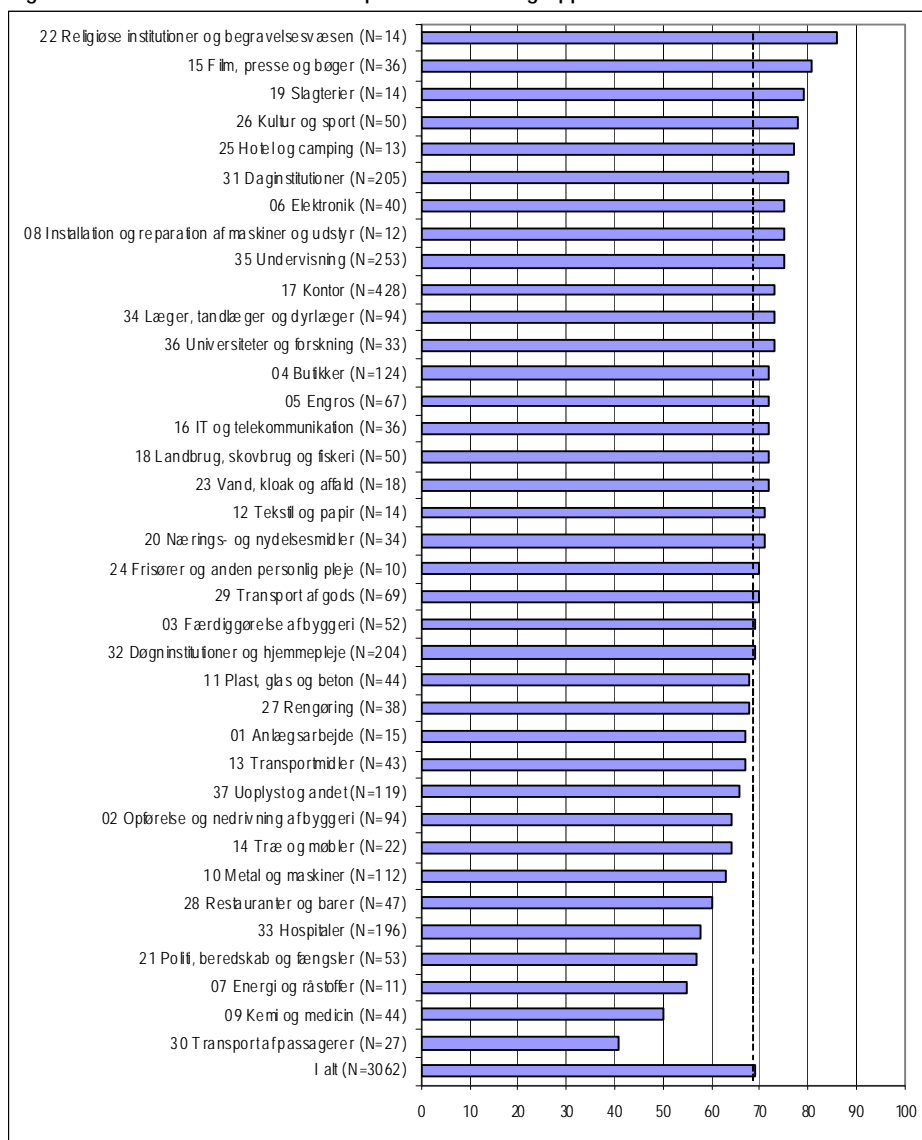
2.5.1 Instruktion i sikkerhed

Svarpersonerne blev i 2008 bedt om at tage stilling til spørgsmålet: Fik du en god sikkerhedsinstruktion, da du blev ansat? Svarmulighederne var: I meget høj grad/i høj grad/delvis/i ringe grad/i meget ringe grad. Figur 2-20 nedenfor viser svarfordelingen fordelt på 36 branchegrupper.

Det skal her bemærkes, at arbejdsgivere *har pligt* til at instruere ansatte i at udføre arbejdet på en farefri måde, både med hensyn til ulykkes- og sygdomsfarer. De følgende resultater har derfor ikke alene relevans for ulykkesområdet, men også for bl.a. de øvrige arbejdsmiljøemner, som behandles i nærværende rapport. Hvorvidt de adspurgte forbinder begrebet 'sikkerhedsinstruktion', som anvendes i spørgsmålet, alene med ulykkesfarer eller også med sygdomsfarer, vides ikke.

I hver af de 36 branchegrupper er mere end 40 pct. af den opfattelse, at sikkerhedsinstruktionen var meget ringe, ringe eller kun delvist dækkende behovet. I alle branchegrupper på nær *Transport af passagerer* mener mere end hver anden svarperson, at deres instruktion var mangelfuld. På tværs af alle branchegrupper mener 69 pct. af de adspurgte, at den sikkerhedsinstruktion, som de fik, da de blev ansat på deres aktuelle arbejdsplads, var meget ringe, ringe eller kun dækker delvist.

Figur 2-20 Ansattes vurdering af den sikkerhedsinstruktion, de selv modtog, da de blev ansat på deres aktuelle arbejdsplads. Procentandel, der vurderer sikkerhedsinstruktionen meget ringe, ringe eller kun er delvist dækkende. Separat for branchegrupper. 2008

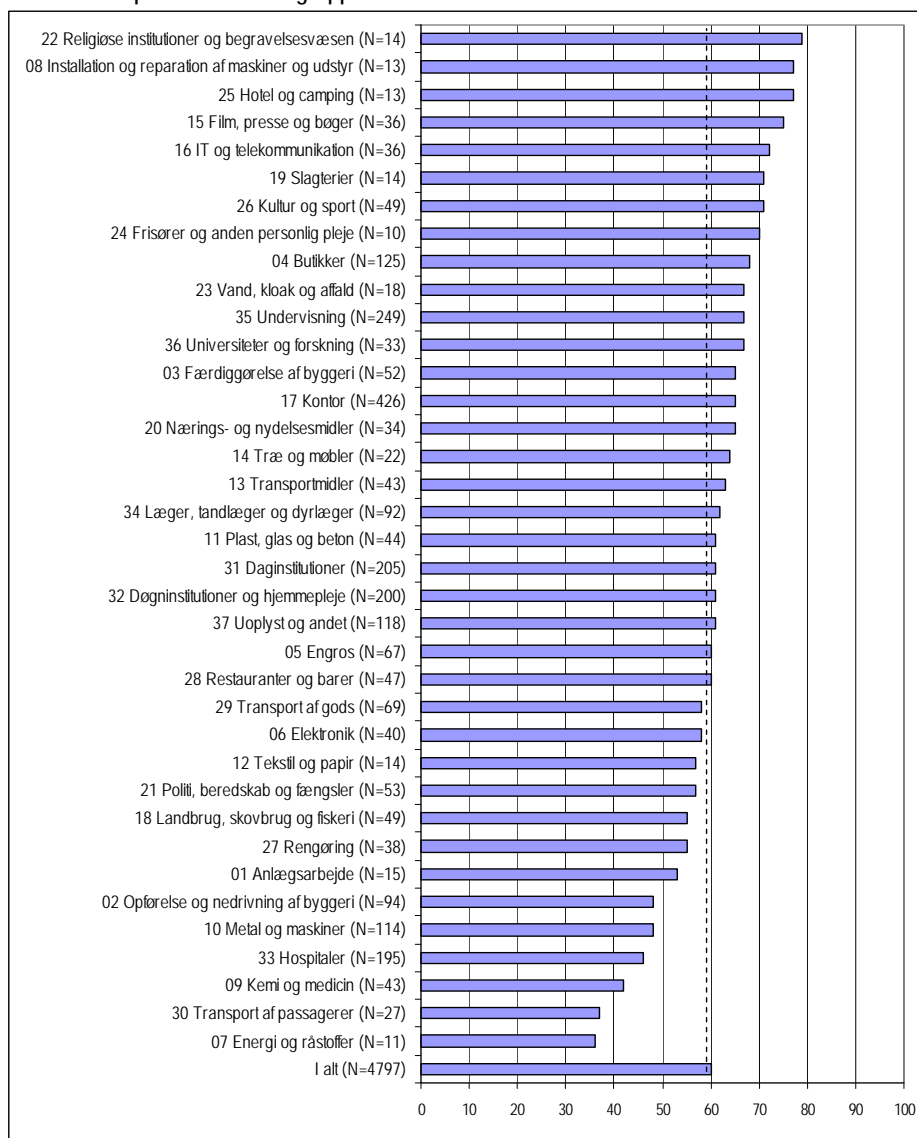

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø oplyser ikke selv forekomster baseret på grupper med færre end 30 svarpersoner. Her gøres det imidlertid for at indikere niveauer, der dog for de mindre grupper på grund af videre sikkerhedsgrænser bør fortolkes med forsigtighed.

Figur 2-21 viser, hvordan de adspurgte opfatter den sikkerhedsinstruktion, som efter deres vurdering bliver givet til nyansatte på deres respektive arbejdspladser.

I hver af de 36 branchegrupper er mere end 30 pct. af den opfattelse, at sikkerhedsinstruktionen til nyansatte er meget ringe, ringe eller kun dækker delvist. I ca. tre fjerdedele af branchegrupperne mener mere end hver anden svarperson, at det står så ringe til. På tværs af alle branchegrupper mener 60 pct. af de adspurgte, at sikkerhedsinstruktionen til nyansatte er meget ringe, ringe eller kun delvis dækker behovet.

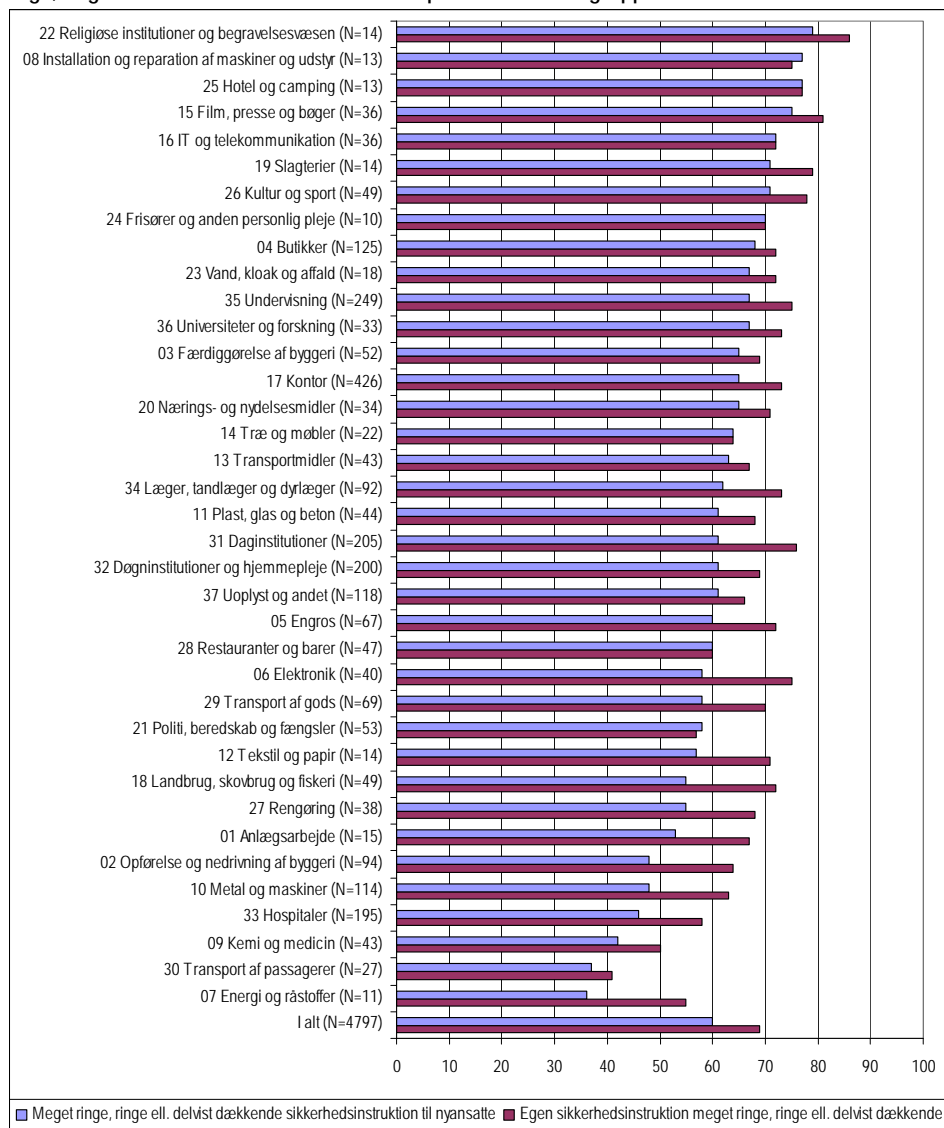
Figur 2-21 Ansattes vurdering af sikkerhedsinstruktionen til nyansatte på deres arbejdsplads. Procentandel der vurderer sikkerhedsinstruktionen meget ringe, ringe eller kun er delvist dækkende. Separat for branchegrupper. 2008

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø oplyser ikke selv forekomster baseret på grupper med færre end 30 svarpersoner. Her gøres det imidlertid for at indikere niveauer, der dog for de mindre grupper på grund af videre sikkerhedsgrænser bør fortolkes med forsigtighed.

Figur 2-22 viser forskelle mellem branchegrupperne med hensyn til, hvordan svarpersonerne vurderer deres egen sikkerhedsinstruktion, og hvordan de opfatter, at sikkerhedsinstruktionen blev givet til nyansatte på besvarestidspunktet. Forskellene varierer fra branchegruppe til branchegruppe med fra 0 til ca. 20 procentpoint. Det er interessant, at forskellen i næsten alle tilfælde består i, at sikkerhedsinstruktionen til nyansatte vurderes bedre end den, man selv har fået.

Figur 2-22 Ansattes vurdering af egen sikkerhedsinstruktion og af sikkerhedsinstruktionen til nyansatte på deres arbejdsplads. Procentandel, der vurderer sikkerhedsinstruktionen meget ringe, ringe eller kun er delvist dækkende. Separat for branchegrupper. 2008

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø oplyser ikke selv forekomster baseret på grupper med færre end 30 svarpersoner. Her gøres det imidlertid for at indikere niveauer, der dog for de mindre grupper på grund af videre sikkerhedsgrænser bør fortolkes med forsigtighed.

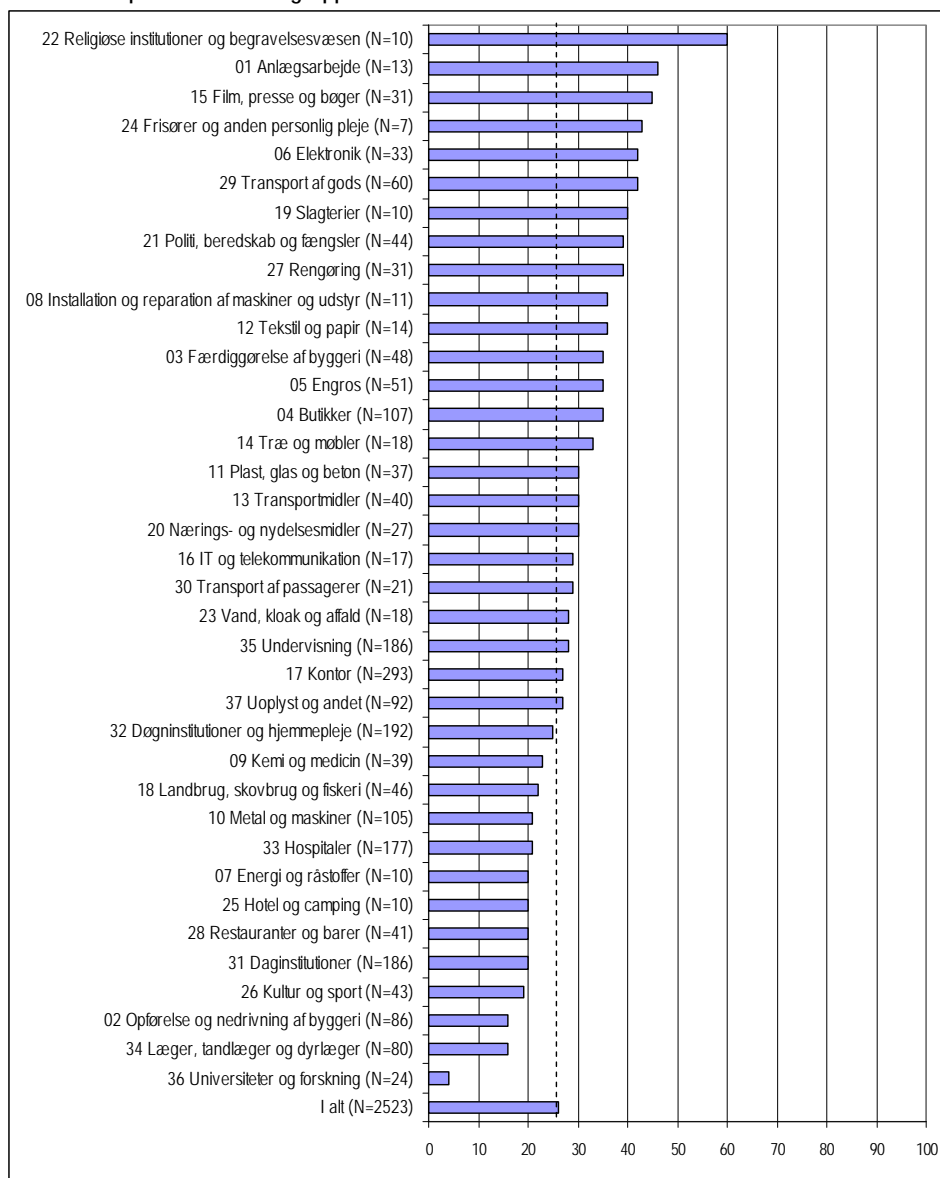
2.5.2 Sikkerhedskultur

Svarpersonernes opfattelse af sikkerhedskulturen på deres respektive arbejdspladser er i 2008 undersøgt ved fire spørgsmål, der er formuleret som udsagn, som svarpersonen skal erklære sig enig eller uenig i.

Figur 2-23 viser, hvor enige ansatte er i udsagnet: Ledelsen på deres arbejdsplads opmuntrer medarbejderne til at deltage i beslutninger, som påvirker deres sikkerhed. Her var svarmulighederne meget uenig/uenig/enig/meget enig.

I næsten alle branchegrupper er mere end 20 pct. uenige eller meget uenige i dette udsagn, og i branchegrupperne *Religiøse institutioner og begravelsesvæsen*, *Anlægsarbejde*, *Film, presse og bøger*, *Frisører*, *Elektronik*, *Transport af gods* og *Slagterier*, er mere end 40 pct. uenige eller meget uenige i dette udsagn. Flere af disse branchegrupper er repræsenteret ved forholdsvis få svarepersoner i undersøgelsen, hvorfor sikkerheden på tallene er mindre. På tværs af alle branchegrupper er 26 pct. af de adspurgte uenige eller meget uenige i udsagnet, at ledelsen på deres arbejdsplads opmuntrer medarbejderne til at deltage i beslutninger, som påvirker deres sikkerhed.

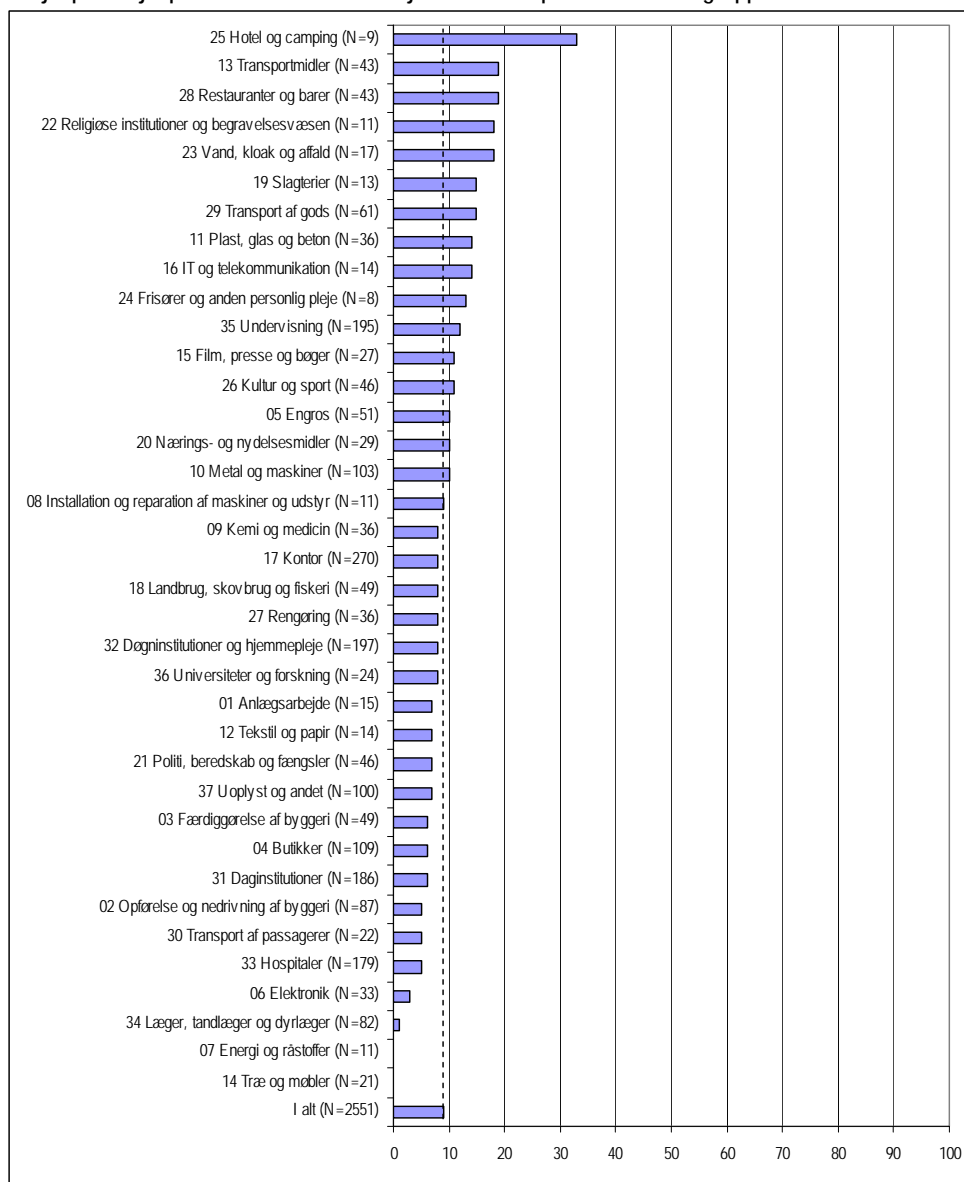
Figur 2-23 Procentandel ansatte, der er uenige eller meget uenige i udsagnet, at ledelsen på deres arbejdsplads opmuntrer medarbejderne til at deltage i beslutninger, som påvirker deres sikkerhed. Separat for branchegrupper. 2008

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø oplyser ikke selv forekomster baseret på grupper med færre end 30 svarepersoner. Her gøres det imidlertid for at indikere niveauer, der dog for de mindre grupper på grund af videre sikkerhedsgrænser bør fortolkes med forsigtighed.

Figur 2-24 viser, hvor enige ansatte er i udsagnet: Vi, som arbejder her, hjælper hinanden med at arbejde sikkert (samme fire svarmuligheder som i det foregående spørgsmål). I alle branchegrupper på nær én, der er talmæssigt svagt repræsenteret i undersøgelsen (*Hotel og camping*), er mindre end 20 pct. uenige eller meget uenige i, at man hjælper hinanden med at arbejde sikkert. På tværs af alle branchegrupper er 9 pct. af de adspurgte uenige eller meget uenige i, at medarbejderne på deres arbejdsplads hjælper hinanden med at arbejde sikkert.

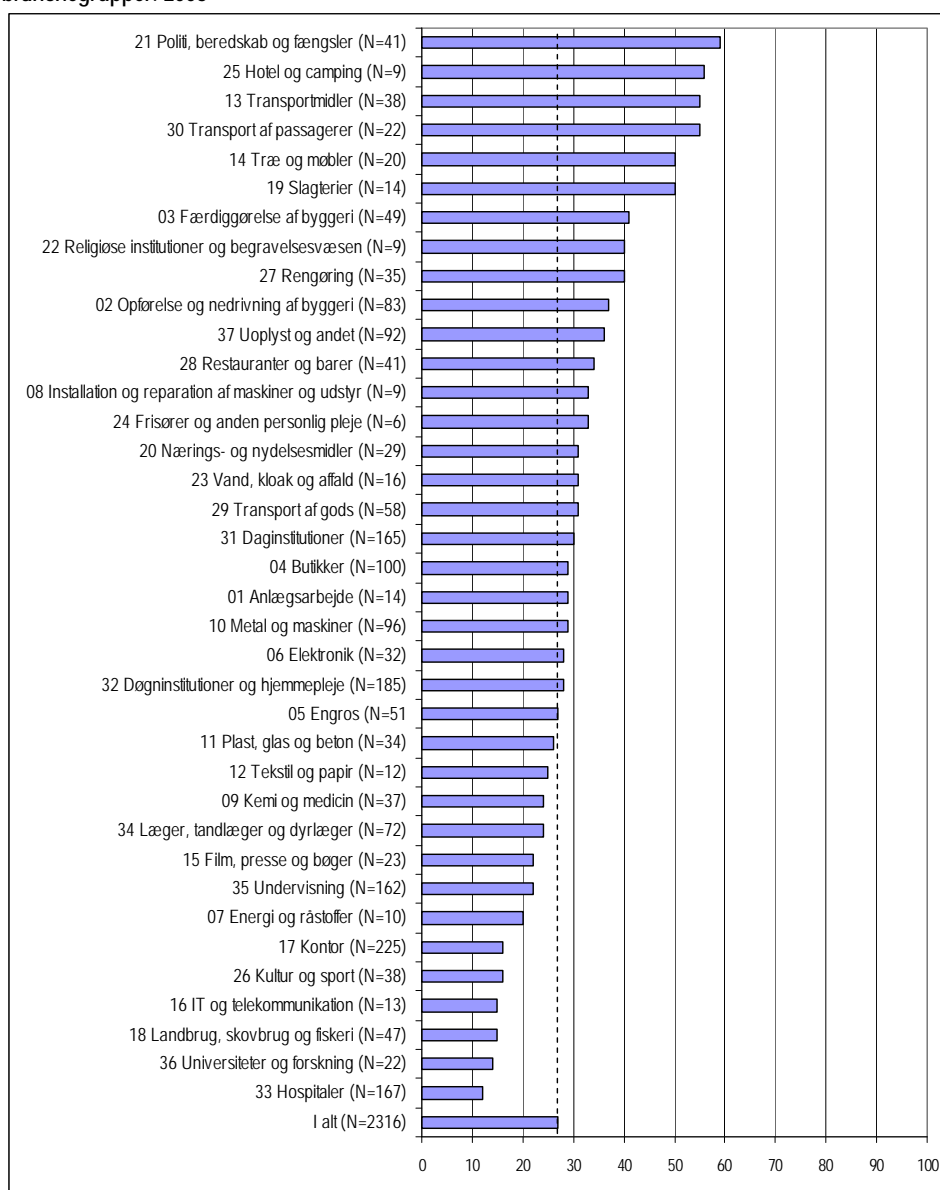
Figur 2-24 Ansatte, der er uenige eller meget uenige i udsagnet, at medarbejderne på deres arbejdsplads hjælper hinanden med at arbejde sikkert. Separat for branchegrupper. 2008

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø oplyser ikke selv forekomster baseret på grupper med færre end 30 svarpersoner. Her gøres det imidlertid for at indikere niveauer, der dog for de mindre grupper på grund af videre sikkerhedsgrænser bør fortolkes med forsigtighed.

Figur 2-25 viser, hvor enige ansatte er i udsagnet: Vi, som arbejder her, mener, at mindre ulykker er en normal del af det daglige arbejde (samme svarmuligheder som i de foregående to spørgsmål). Andelen af svarpersoner, som er enige eller meget enige i dette udsagn, er størst i branchegrupperne *Politi, beredskab og fængsler*, *Hotel og camping*, *Transportmidler*, *Transport af passagerer* samt *Træ og møbler*, og hvor ca. hver anden ansat eller flere giver udtryk for, at man på deres arbejdsplads mener, at mindre ulykker er en normal del af dagligdagen. Branchegrupperne *Hotel og camping* og *Slagterier* består kun af forholdsvis få svarpersoner, hvorfor den høje forekomst bør fortolkes med varsomhed. På tværs af alle branchegrupper er 27 pct. af de adspurgte enige eller meget enige i, at man på deres arbejdsplads mener, at mindre ulykker er en normal del af det daglige arbejde.

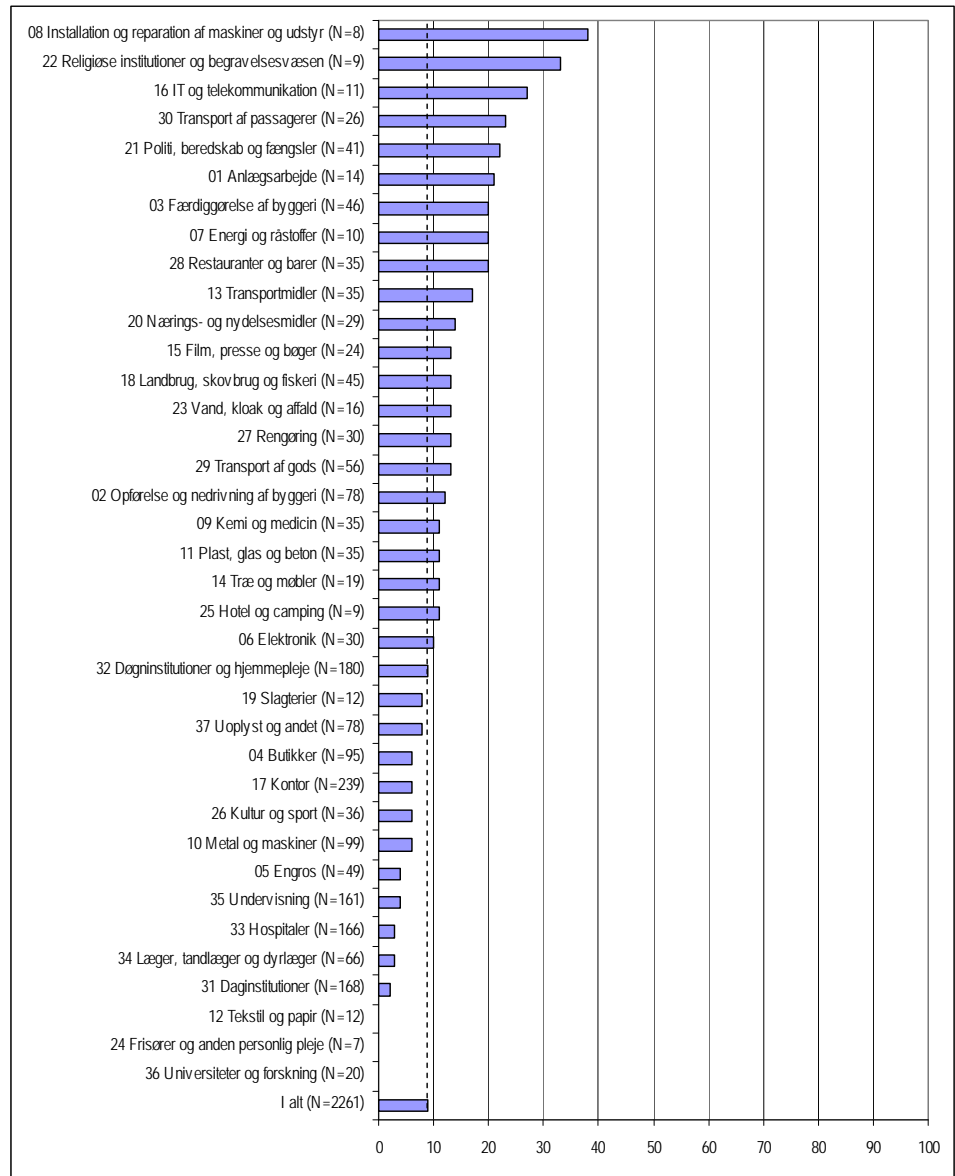
Figur 2-25 Procentandel ansatte, der er enige eller meget enige i udsagnet, at man på deres arbejdsplads mener, at mindre ulykker er en normal del af det daglige arbejde. Separat for branchegrupper. 2008

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø oplyser ikke selv forekomster baseret på grupper med færre end 30 svarpersoner. Her gøres det imidlertid for at indikere niveauer, der dog for de mindre grupper på grund af videre sikkerhedsgrænser bør fortolkes med forsigtighed.

Figur 2-26 viser, hvor enige ansatte er i udsagnet: Ledelsen giver altid medarbejderne skylden for ulykker (samme fire svarkategorier som i de foregående tre spørgsmål). I mere end halvdelen af de 36 branchegrupper er mere end 10 pct. enige eller meget enige i, at det forholder sig sådan, og i branchegrupperne *Installation af maskiner og udstyr*, *Religiøse institutioner og begravelsesvæsen*, *IT og telekommunikation*, *Anlægsarbejde*, *Transport af passagerer*, *Politi, beredskab og fængsler*, *Færdiggørelse af byggeri*, *Energi og råstoffer* og *Restauranter og barer* er mere end 20 pct. enige eller meget enige i dette udsagn. Flere af disse branchegrupper er repræsenteret med forholdsvis få svarpersoner i undersøgelsen, hvorfor tallene for disse grupper bør tolkes med forsigtighed. På tværs af alle branchegrupper erklærer 9 pct. af de adspurgte sig enige eller meget enige i, at ledelsen på deres arbejdsplads altid giver medarbejderne skylden for ulykker.

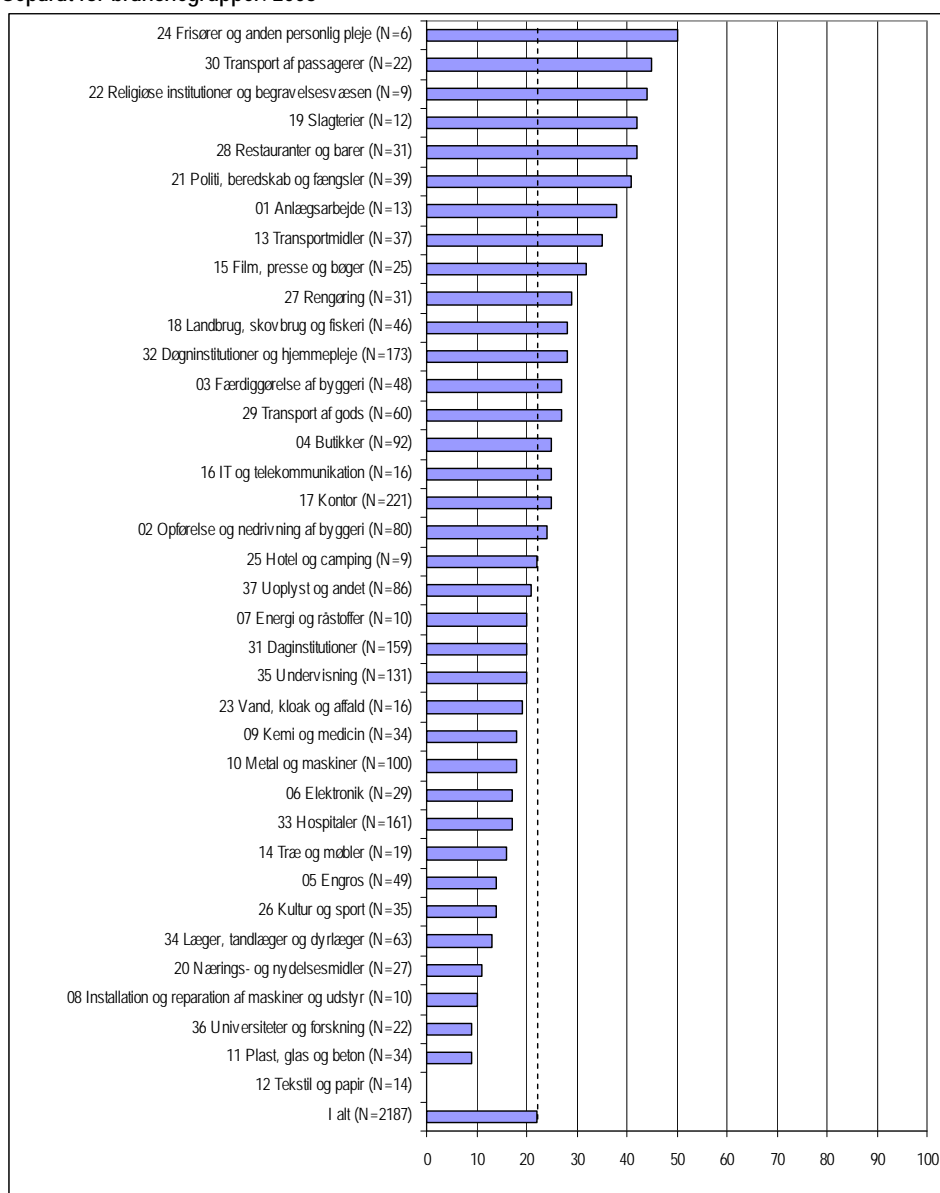
Figur 2-26 Procentandel ansatte, der er enige eller meget enige i udsagnet, at ledelsen på deres arbejdsplads altid giver medarbejderne skylden for ulykker. Separat for branchegrupper. 2008

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø oplyser ikke selv forekomster baseret på grupper med færre end 30 svarpersoner. Her gøres det imidlertid for at indikere niveauer, der dog for de mindre grupper på grund af videre sikkerhedsgrænser bør fortolkes med forsigtighed.

Figur 2-27 viser, hvor enige ansatte er i udsagnet: Ledelsen accepterer, at medarbejderne tager risici, når arbejdsplanen er stram (svarmulighederne er her følgende fem: Helt enig/delvis enig/hverken-eller/delvis uenig/helt uenig). I ca. halvdelen af branchegrupperne er 20 pct. eller flere af de ansatte helt enige eller delvis enige i dette udsagn, og i branchegrupperne *Transport af passagerer*, *Slagterier*, *Restauranter og barer* og *Politi, beredskab og fængsler* er mere end 40 pct. helt enige eller delvis enige i udsagnet. Branchegruppen *Slagterier* er her kun repræsenteret med 12 svarpersoner, hvorfor andelen skal tolkes med forsigtighed. På tværs af branchegrupperne er ca. 22 pct. enige eller dels enige i, at ledelsen på deres arbejdsplads accepterer, at medarbejderne tager risici, når arbejdsplanen er stram.

Figur 2-27 Procentandel ansatte, der er helt enige eller delvis enige i udsagnet, at ledelsen på deres arbejdsplads accepterer, at medarbejderne tager risici, når arbejdsplanen er stram. Separat for branchegrupper. 2008

Kilde: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø oplyser ikke selv forekomster baseret på grupper med færre end 30 svarpersoner. Her gøres det imidlertid for at indikere niveauer, der dog for de mindre grupper på grund af videre sikkerhedsgrænser bør fortolkes med forsigtighed.

Spørgsmålet blev også stillet i 2005. Kun i branchegruppen *Kontor* er der signifikant flere i 2008 (25 pct.) end i 2005 (16 pct.) der mener, at ledelsen accepterer, at medarbejderne tager risici, når arbejdsplanen er stram.

2.6 Virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat

Antallet af virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat, som har ladet sig registrere hos Arbejdstilsynet ved udgangen af 2009, var 2.546 enheder, og det samlede antal ansatte på disse var ca. 151.300. Dermed er antallet af virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat 2,3 gange så højt i 2009 sammenlignet med i 2005, hvilket har resulteret i, at antallet af beskæftigede, der arbejder i virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat, er 2,6 gange så højt. (For yderligere detaljer se bilagsrapportens afsnit 2.6).

2.7 Arbejdsmiljøaktørernes aktiviteter

I dette afsnit beskrives Arbejdstilsynets og branchearbejdsmiljørådenes aktiviteter knyttet til forebyggelse af arbejdsulykker.

For Arbejdstilsynet drejer det sig om afgørelser ved tilsynsbesøg. Ud over hovedtilsynsformerne screening, tilpasset tilsyn og opfølgningstilsyn¹⁷ foretager Arbejdstilsynet fx ulykkesundersøgelser, gennemfører særlige aktionsdage på byggepladser samt fører tilsyn med klager over arbejdsmiljøforhold.

For branchearbejdsmiljørådenes vedkommende beskrives projekter målrettet forebyggelse af ulykker.

2.7.1 Arbejdstilsynets aktiviteter

Antallet af afgørelser i 2009 vedrørende ulykkesrisici var på 6.705, hvilket udgjorde 24 pct. af Arbejdstilsynets samlede afgørelser. Andelen af afgørelser er svarende til andelen for 2008, hvor afgørelser for ulykkesrisici udgjorde 25 pct. på baggrund af 7.735 afgørelser.

Antallet af afgørelser i 2009 er størst i branchegrupperne *Opførelse og nedrivning af byggeri* (1.628), *Engros* (636), *Butikker* (579), *Landbrug, skovbrug og fiskeri* (554) samt *Metal og maskiner* (419). Disse fem branchegrupper står tilsammen for ca. 57 pct. af alle afgørelser vedrørende ulykkesrisici.

Antallet af afgørelser kan, såvel samlet set som i en branchegruppe, variere fra år til år, afhængigt af, i hvilke branchegrupper Arbejdstilsynet især har aflagt besøg det pågældende år, samt antal besøg og virksomhedsstørrelse.

De fleste afgørelser vedrørende ulykkesrisici er relateret til risikokategorierne 'fald til lavere niveau' og 'maskiner, anlæg og trykbærende udstyr' (tabel 2-4).

Tabel 2-4 viser, hvordan Arbejdstilsynets forskellige afgørelser og reaktioner vedrørende ulykkesrisici fordeler sig i 2009. I bilagsrapportens

¹⁷ Se afsnit 8.1 for en uddybning af Arbejdstilsynets almindelige tilsynsarbejde og reaktioner i form af afgørelser og vejledninger.

afsnit 2.7.1 skrives mere detaljeret om Arbejdstilsynets afgørelser vedrørende ulykkesrisici.

Tabel 2-4 Arbejdstilsynets reaktioner vedrørende ulykkesrisici, 2009

Risikokategori	Forbud	Strakspåbud	Påbud*)	Afgørelse uden påbud	Afgørelser i alt	Vejledninger	Reaktioner i alt
Fald til lavere niveau	363	1.347	290	7	2.007	337	2.344
Fald, snublen i samme niveau	1	261	195	5	462	109	571
Håndværktøj og håndmaskiner	8	66	34	1	109	54	163
Interne færdselsveje		84	147	1	232	99	331
Manuel håndtering (ikke ergonomi)	1	16	48	1	66	18	84
Maskiner, anlæg og trykbærende udstyr	21	844	1.223	17	2.105	316	2.421
Nedfald af genstande, sammenstyrtning m.m.	44	351	382	2	779	141	920
Transport-, løfte- og hejseudstyr	11	153	190	1	355	71	426
Øvrige ulykkesrisici	8	253	325	4	590	166	756
I alt	457	3.375	2.834	39	6.705	1.311	8.016

* Inkl. § 21-påbud.

Arbejdsulykker, der medfører døden, forårsager amputation eller på anden vis vurderes at være alvorlige, udtages efter en nærmere vurdering til undersøgelse. Visse ulykker undersøges akut i samarbejde med politiet. Ulykkesundersøgelserne er ikke en del af det almindelige tilsyn, aktionsdage mv. Arbejdstilsynet har foretaget undersøgelser i forbindelse med 2.439 arbejdsulykker anmeldt til Arbejdstilsynet i 2009. Heraf vedrørte 706 af undersøgelserne nyansatte og 412 vedrørte unge, der havde været udsat for en arbejdsulykke. Har der i forbindelse med tilsynet været anledning til at afgive reaktioner, er disse inkluderet i nærværende rapports opgørelser over Arbejdstilsynets reaktioner.

I tabel 2-5 findes, for de undersøgte tilfælde, en opgørelse af, hvilke typer ulykker der forårsagede de alvorlige arbejdsulykker.

Tabel 2-5 Antal ulykkesundersøgelser gennemført i 2009 fordelt på ulykkestype

Ulykkestype	Antal
Fald i samme niveau	103
Fald, nedstyrtning til lavere niveau	346
Håndværktøj og håndmaskiner	173
Interne færdselsveje	80
Løft, træk, skub	198
Manuel håndtering, vægten ikke hovedfaktor	114
Stationære maskiner, anlæg samt trykbær. udstyr	444
Transport-, løfte- og hejseudstyr	207
Ulykkesrisici nedfald, udskrid., sammenstyrt. o.l.	111
Vold, trusler og traumatiske hændelser	392
Øvrige	271
I alt	2.439

2.7.2 Branchearbejdsmiljørådenes aktiviteter

De præsenterede opgørelser er baseret på oplysninger angivet af branchearbejdsmiljørådene ved ansøgning om midler til et projekt. Der er således ikke tale om opgørelser af afsluttede projekter de pågældende år.

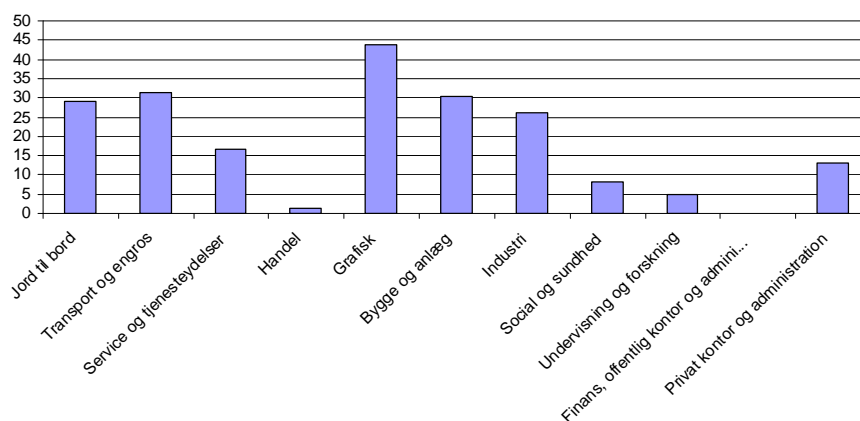
I 2009 fik branchearbejdsmiljørådene bevilget i alt 76 millioner kr. til 195 projekter. Bevillingerne for 2009 til arbejdet med forebyggelsen af arbejdsulykker er fordelt på 92 projekter, der beløber sig til i alt ca. 40 millioner kroner. Disse projekter kan også samtidig have fokus på andre arbejdsmiljøemner. Ca. 16 millioner kroner er prioriteret til alene forebyggelse af arbejdsulykker. I 2008 blev bevilget et lavere beløb (13,4

millioner kr.) fordelt på 80 projekter. Bevillingerne i 2006 og 2007 på ulykkesområdet udgjorde henholdsvis 20,6 og 19,1 millioner kr.

Samlet set har branchearbejdsmiljørådene tilsammen anvendt knap 28 pct. af de bevilgede midler til forebyggelse af arbejdsulykker i 2006 og 2007. Denne andel lå lidt lavere i 2008-2009 med 21 pct. Dermed anvendes en større andel af midlerne inden for emnet arbejdsulykker end inden for emnerne muskel- og skeletpåvirkninger (18-21 pct.) og støj (8-11 pct.), og en lidt mindre andel sammenlignet med emnet psykisk arbejdsmiljø (25-33 pct.) (se også tabel 8-1).

Af figur 2-28 fremgår, hvor stor en andel af de bevilgede midler til de enkelte branchearbejdsmiljøråd der er rettet mod forebyggelse af arbejdsulykker i 2009. Branchearbejdsmiljørådet *Grafisk* anvender således i 2009 den største del af dets samlede bevillinger med 44 pct. på forebyggelse af arbejdsulykker, efterfulgt af *Transport og engros*, *Bygge og anlæg*, *Jord til bord* og *Industri* (mellem 26 og 31 pct.)¹⁸. Prioriteringen af ulykkesområdet skal ses i lyset af, hvilke arbejdsmiljøproblemer der er de væsentligste inden for det enkelte branchearbejdsmiljøråds område. Endvidere kan fordelingen variere år for år, og resultaterne for 2006-2008 fremgår af tabel 8-1.

Figur 2-28 Andel af de enkelte branchearbejdsmiljøråds projektmidler anvendt på forebyggelse af arbejdsulykker, 2009

Hovedparten af projekterne er rettet mod at øge viden om forebyggelse af arbejdsulykker (se bilagsfigur 2-37).

2.8 Vurdering

Fald i forekomst af arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær

De gennemførte analyser viser et fald i forekomsten af arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær, fra 2005 til 2008 på ca. 8 pct. (mænd 8 pct. og kvinder 7 pct.). Fortsætter faldet i samme takt frem til 2010, vil det resultere i en reduktion på ca. 13 pct., altså en mindre reduktion end målet i Plan 2010 på 20 pct.

¹⁸ De ovennævnte andele af bevillinger anvendt til forebyggelse af ulykker må ses i lyset af, at den samlede bevilling svinger betydeligt branchearbejdsmiljørådene imellem, og at andelen af bevillinger til projekter, som vedrører 'andre/ikke oplyste' arbejdsmiljøemner, er på 24 pct. i 2009. Andelen af uoplyste i denne kategori er ukendt, og det kan ikke udelukkes, at der blandt de projekter, hvor emnet ikke er oplyst, er projekter, der reelt handler om forebyggelse af ulykker.

Målingen er baseret på anmeldte tilfælde af arbejdsulykker til Arbejds-tilsynet, og for disse ses der et usædvanligt stort fald i 2009, også når der korrigeres for udviklingen i beskæftigelsen, og der kan derfor formentlig også forventes et fortsat fald i forekomsten af arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær, i 2009. Af metodiske årsager er det ikke muligt, til årets overvågningsrapport, at belyse, i hvilket omfang de anmeldte tilfælde har ført til et længerevarende sygefravær og dermed, hvor stort fald, der bliver tale om.

Der er ikke gennemført egentlige undersøgelser af, hvorvidt en eventuel øget underreportering af anmeldelsespligtige arbejdsulykker er en medvirkende årsag til faldet i anmeldte arbejdsulykker i 2009, men registreringer fra fire skadestuer fordelt i landet underbygger, at der er et reelt fald i forekomsten af arbejdsulykker.

*Branchegrupper
bidrager i varierende
omfang*

Fem ud af 17 branchegrupper med en incidens over gennemsnittet for samtlige branchegrupper bidrager til det samlede fald fra 2005 til 2008. For mænds vedkommende kan fremhæves branchegrupperne *Opførelse og nedrivning af byggeri* samt *Transport af gods*, idet disse branchegrupper endvidere tegner sig for relativt store andele af anmeldte arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær. For kvinders vedkommende kan fremhæves *Døgninstitutioner og hjemmepleje*, hvis andel falder fra 30 pct. i 2005 til 26 pct. i 2008.

For en enkelt branchegruppe *Færdiggørelse af byggeri*, som har en incidens over gennemsnittet og samtidig tegner sig for en relativt stor andel af samtlige anmeldte arbejdsulykker, ses en stigning i forekomsten af anmeldte arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, generelt og for mænd. Dertil er der relativt mange branchegrupper, hvor der tilsvarende er et forebyggelsespotential, idet der fortsat ikke ses et fald (med forbehold for, at udviklingen i 2009-2010 kan ændre billedet). For kvinders vedkommende kan i den forbindelse fremhæves branchegruppen *Daginstitutioner*, hvis andel af arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, er ca. 13 pct.

*Uændret forekomst
af arbejdsulykker,
der har ført til varigt
mén*

For arbejdsulykker, der har medført varigt mén, ses ikke tilsvarende et fald fra 2005 til 2009, som det er tilfældet for arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær. Det estimerede niveau i 2009 vurderes at svare til niveauet i 2005, og også her er målet i Plan 2010 en reduktion på 20 pct.

*Årsager til forskelle i
udviklingstendenser*

Forklaringen på de forskellige forløb for forekomsten af anmeldte arbejdsulykker, der har ført til henholdsvis længerevarende sygefravær og varigt mén, kan være forskelle i datagrundlag, men også, at der ikke nødvendigvis er sammenfald mellem tilfælde, som fører til længerevarende sygefravær, og tilfælde, som fører til varigt mén.

Overordnet set er kategoriseringen af arbejdsulykker, der har ført til varigt mén, ensartet fra tilfælde til tilfælde, idet den er baseret på en méntabel med udgangspunkt i skadetyper og omfanget af varige ulemper for tilskadekomne, medmindre der over tid sker administrative ændringer i vurderingskriterier. Kategoriseringen af arbejdsulykker, der har ført til varigt mén, afhænger således alene af skadens karakter og er uafhængig af tilskadekomnes job. Derimod er sygefraværet efter en given skade en mere variabel parameter, der, når man undtager de alvorligste tilfælde, ikke kun afhænger af skaden, men også af arbejdspladsens karakter, og hvorvidt det fortsat er muligt for tilskadekomne at varetage samme eller eventuelt andre opgaver på arbejdspladsen. Dertil kommer virksom-

hedens indsats i den forbindelse. Der er derfor en række faktorer, ud over selve skaden, som kan variere fra job til job og fra branche til branche, som har betydning for udviklingen i forekomsten af arbejdsulykker, der har ført til et længerevarende sygefravær.

I hvilket omfang der er sammenfald, er det aktuelt ikke muligt data-mæssigt at undersøge. Det kan bemærkes, at der er en forventet forskel i forekomsten (incidensen er 2,3 i 2005 ved varigt mén og 2,9 ved længerevarende sygefravær), men forekomsterne alene kan ikke belyse sammenfaldet. Det skyldes, at bl.a. forskellige rapporteringsgrader af de anmeldelsespligtige tilfælde til henholdsvis Arbejdsskadestyrelsen og Arbejdstilsynet har betydning herfor. Dertil gælder forskellige regler for anmeldelse af arbejdsulykker til henholdsvis Arbejdsskadestyrelsen og Arbejdstilsynet. Sammenlignes udviklingen i antal tilfælde til Arbejdsskadestyrelsen med udviklingen i antal tilfælde til Arbejdstilsynet, ses eksempelvis ikke et størrelsesmæssigt tilsvarende fald fra 2005 til 2009, og de nævnte forhold kan være blandt årsagerne hertil.

Køn

For både arbejdsulykker, der har medført varigt mén, og arbejdsulykker, der har medført længerevarende sygefravær, er incidensen højere blandt mænd end blandt kvinder. Tilsvarende gør sig gældende for samtlige anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet, men disse indikerer også, at forskellen mellem mænd og kvinder i perioden fra 2001 til 2009 bliver mindre. Senest har et relativt større fald i forekomsten af anmeldte tilfælde blandt mænd fra 2008 til 2009 end blandt kvinder betydning herfor. Dette større fald skal ses i lyset af et udsædvanligt stort fald i beskæftigelsen i løbet af 2009, især i private sektorer med overvejende mænd ansat, og samtidig ses et fald i anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet især i den industrielle sektor, men også i bygge- og anlægssektoren og inden for transport af gods.

Alder og køn

For alvorlige arbejdsulykker gælder, både når konsekvensen er i form af varigt mén og længerevarende sygefravær, at forekomsten stiger med alderen for begge køn. Når det gælder samtlige anmeldte tilfælde til Arbejdstilsynet, er det ikke tilfældet for mænd, idet den højeste forekomst af anmeldte tilfælde ses blandt de 18-24-årige, og at den falder med alderen. Resultaterne tyder på, at konsekvenserne af en arbejdsulykke bliver mere alvorlige med stigende alder for begge køn, og også her ses kønsforskelle. Eksempelvis er forskellen mellem aldersgrupper mere markant blandt kvinder end blandt mænd, når det gælder arbejdsulykker, der har ført til længerevarende sygefravær. Som tidligere nævnt kan flere faktorer have betydning for, om en arbejdsulykke fører til et længerevarende sygefravær, herunder forskellige risici afhængigt af job og hvilke skader disse typisk resulterer i.

Skadetyper

For både arbejdsulykker, der fører til varigt mén, og arbejdsulykker, der fører til længerevarende sygefravær, er den hyppigste skade hos skadelidte forstuvninger mv. (henholdsvis 53 og 41 pct. i 2005) efterfulgt af knoglebrud og sårskader. For kvinder er andelen af forstuvninger højere end blandt mænd. Endvidere er den tredjehyppigste skade blandt kvinder efter en arbejdsulykke, der har ført til varigt mén, chok (fx som følge af trusler om vold) samt bløddelsskader, og dermed ikke sårskader, som det er tilfældet blandt mænd. Fordelingerne mellem skadetyper afspejler især de hyppigst anmeldte skadetyper til henholdsvis Arbejdsskadestyrelsen og Arbejdstilsynet, men også til en hvis grad alvorligheden af den enkelte skadetype. Dette kan eksemplificeres ved, at for anmeldte knoglebrud fører disse i godt halvdelen af tilfældene til længerevarende sygefravær, mens det 'kun' er tilfældet i knap 1/5 af tilfældene, når det gælder forstuvninger. Amputationer er den

skadetype, der oftest resulterer i varigt mén og et længerevarende sygefravær for den tilskadekomne.

Arbejdsulykker, der har medført døden

De seneste år har Arbejdstilsynet registreret færre tilfælde af arbejdsulykker, der har medført døden. I 2005-2007 var antallet af tilfælde mellem 56 og 65, mens det siden er reduceret til henholdsvis 47 tilfælde i 2008 og 39 tilfælde i 2009. Korrigeret for udviklingen i beskæftigelsen, er forekomsten af registrerede tilfælde faldet siden midten af 1990'erne og frem til i dag. Formentlig er ikke alle trafikuheld med dødelig udgang, sket i forbindelse med arbejdet, omfattet af statistikken.

Lønmodtagernes opfattelse af sikkerhedskulturen

Sikkerhedskulturen på en virksomhed anses at være af afgørende betydning for forekomsten af arbejdsulykker. De ansattes vurdering af den sikkerhedsinstruktion, de selv modtog, da de blev ansat, og den sikkerhedsinstruktion, som de vurderer, at deres arbejdsplads giver nyansatte på besvarelestidspunktet, er analyseret og beskrevet.

Sikkerhedsinstruktion

Cirka to af tre ansatte vurderer i 2008, at den sikkerhedsinstruktion, som de selv modtog ved ansættelsen, var meget ringe, ringe eller kun delvis dækkende, og ca. 6 af 10 ansatte mener, at den aktuelle sikkerhedsinstruktion for nyansatte på deres arbejdsplads er meget ringe, ringe eller kun delvis dækkende. Sikkerhedsinstruktion er i denne sammenhæng fortolket til alene at omfatte ulykkesfarer, men kan også være forstået til også at omfatte sygdomsfarer, som arbejdsgiverens formelle instruktionspligt også omfatter.

Rum for forbedring

I det omfang, de yderligere fem spørgsmål om sikkerhedskultur stillet i Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljøes spørgeskemabaserede undersøgelse i 2008 dækker holdningen på arbejdspladserne til forebyggelse af arbejdsulykker, tegner sig et billede med rum for forbedring. Det ses ved, at ca. hver fjerde ansat på tværs af alle branchegrupper er af den opfattelse, at ledelsen på deres respektive arbejdspladser ikke opmuntrer medarbejderne til at deltage i beslutninger, der vedrører deres egen sikkerhed, og at knap hver tiende ansat er af den opfattelse, at man på deres arbejdsplads ikke hjælper hinanden med at arbejde sikkert.

På tværs af alle branchegrupper er ca. hver fjerde enig eller meget enig i, at man på deres respektive arbejdspladser mener, at mindre ulykker er en normal del af det daglige arbejde. I enkelte branchegrupper giver mere end hver anden medarbejder udtryk for dette.

Knap hver tiende ansat på tværs af samtlige branchegrupper er enig eller meget enig i, at skylden for arbejdsulykker altid placeres hos medarbejderne. Der er betydelig forskel mellem branchegrupperne. Endelig er knap hver fjerde ansat på tværs af samtlige branchegrupper helt enig eller enig i, at ledelsen på deres arbejdsplads accepterer, at medarbejderne tager risici, når arbejdsplanen er stram. Også her er der betydelig forskel mellem branchegrupperne.

Deltagerne til undersøgelsen er udtrukket via Det centrale Personregister CPR, så den – fraset bortfald (manglende deltagelse) – er repræsentativ for lønmodtagere, men ikke for virksomheder. Med forsigtighed kan fordelingerne på branchegruppeniveau sammenlignes med forekomsten af anmeldte arbejdsulykker fordelt på branchegruppeniveau, idet der her (jf. appendiks 1) er tale om en gennemsnitlig underrapportering på godt 50 pct. Det er ikke kendt, om bortfaldet fordeler sig på samme måde i de to typer data.

Certificerede virksomheder

Antallet af beskæftigede, der arbejder i virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat, har været stigende siden 2005 og er i 2009 2,6 gange så højt som i 2005. Målet er en markant stigning i antallet af beskæftigede, der arbejder i virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat, hvilket må forventes at nås også i 2010.

Arbejdstilsynets afgørelser

Forekomsten af ulykkesrisici kan være forskellig fra branche til branche, og da screeningsbesøgene og eksempelvis særlige aktionsdage er gennemført branchevist, kan der derfor være betydelige forskelle mellem årene, alt efter hvilke brancher der især har været i fokus. Dertil har også antal besøg og virksomhedernes størrelse betydning for antallet af afgørelser. I 2009 afgav Arbejdstilsynet ca. 13 pct. færre afgørelser vedrørende ulykkesrisici end i 2008. Fordelt på risikokategorier er de fleste afgørelser 'fald til lavere niveau' samt 'maskiner, anlæg og trykbærende udstyr'.

Branchearbejdsmiljørådenes projekter

Branchearbejdsmiljørådene har de fire seneste år fået bevilget mellem 13 og 21 mio. kroner pr. år til projekter relateret til forebyggelse af arbejdsulykker, men da projekter i dette regi kan løbe over flere år og omhandle flere emner samtidigt, skal sammenligninger mellem årene foretages med forsigtighed. Emnet forebyggelse af arbejdsulykker tegner sig for mellem 21 og 28 pct. af de samlede midler i perioden og er dermed, efter emnet psykisk arbejdsmiljø, det emne som der bevilges næstflest midler til.

2.9 Referencer

Arbejdsmiljørådet. Oplæg til ny national handlingsplan og prioritering for den samlede arbejdsmiljøindsats i Danmark og frem til udgangen af 2010. 12. oktober 2005.

Arbejdsskadestyrelsen. Méntabel. Arbejdsskadestyrelsens vejledende procenttabel til brug ved afgørelse om godtgørelse for varigt mén, truffet den 1. januar 2004 og senere i arbejdsskadesager.

<http://www.ask.dk/sw20581.asp>

Arbejdsskadestyrelsen og Arbejdstilsynet. Fælles arbejdsskadestatistik 1999-2003. København, juni 2004.

Arbejdsskadestyrelsen. Arbejdsskadestatistik 2007. Årets tema: De tilskadekomnes sygefravær. København 2008.

Arbejdsskadestyrelsen. Arbejdsskadestatistik 2008. Årets tema: Arbejdsskadereform – en midtvejsevaluering. København 2009.

Arbejdsskadestyrelsen. Arbejdsskadestatistik 2009. Årets tema: Psykiske sygdomme. København, juni 2010.

Arbejdsskadestyrelsen. Forskelle på mænds og kvinders anmeldelser, anerkendelsesprocenter og erstatninger. København, november 2010.

Arbejdstilsynet. Underrapportering af arbejdsulykker 1990-95. København: Arbejdstilsynet rapport 1996:16.

Arbejdstilsynet. 10 år med Handlingsprogrammet Rent Arbejdsmiljø År 2005. Bilagsrapport. København 2007.

Arbejdstilsynet. Analyse af stigning i anmeldte arbejdsulykker 2003-2006. Baggrundsrapport. København, januar 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel- og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2006. København, februar 2008.

Arbejdstilsynet. Anmeldte arbejdsulykker 2002-2007. Årsopgørelse 2007. København, juni 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2007. København, februar 2009.

Arbejdstilsynet. Anmeldte arbejdsulykker 2003-2008. Årsopgørelse 2008. København, juni 2009.

Arbejdstilsynet. Arbejdsrelaterede dødsulykker. Analyse af anmeldte arbejdsrelaterede dødsulykker i perioden 2004-2007. IBSN nr. 87-7534-594-3. København, februar 2010.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2008. København: Arbejdstilsynet, 2010.

Arbejdstilsynet. Anmeldte arbejdsulykker 2004-2009. Arbejdstilsynet årsopgørelse 2009. 2. udgave. København, november 2010.

Carstensen O. Landbrugsulykker i Danmark 1998-2006. Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret. ISBN. 978-87-91566-14-1. 2008.

Danmarks Statistik. Arbejdsmarked. 2010:3. Statistiske Efterretninger. Arbejdstidsregnskabet 4. kv. 2009. Foreløbig opgørelse. ISSN, 1601-085X. København, 19. marts 2010.

Danmarks Statistik. Arbejdsmarked. 2010:10. Statistiske Efterretninger. Registerbaseret arbejdsstyrkestatistik 1. januar 2009. ISSN, 1601-085X. København, 9. juli 2010.

Laursen B. Personlig meddelelse. Februar 2010.

Laursen B. Personlig meddelelse. Marts 2011.

Mikkelsen K L. Arbejdsulykker. Arbejdsmiljø i Danmark 2000. Arbejdsmiljø i tal. ISBN 87-7904-079-9. Arbejdsmiljøinstituttet, København, november 2002.

NFA. Det nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Upublicerede kørsler af samkørte data fra Danmarks Statistiks Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik, anmeldte arbejdsulykker til Arbejdstilsynet og det kommunale dagpengeregister. 2011.

Shibuya H, Cleal B, Mikkelsen K L. Work Injuries Among Drivers in the Goods-Transport Branche in Denmark. American Journal of Industrial Medicines 51: 364-371 2008.

Shibuya H, Villadsen E, Roepstorff C. Arbejdsulykker og længerevarende sygefravær. Opfølgning af 2010 handlingsplanen: Arbejdsulykker indtruffet i 2005 og længerevarende sygefravær. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. København, 2009.

Shibuya H, Cleal B, Mikkelsen K L. Work Injuries Among Drivers in the Goods-Transport Branche in Denmark. *American Journal of Industrial Medicines* 51: 364-371 2008.

3 Psykosociale risikofaktorer

Mål: 10 pct. fald i sygefravær relateret til psykosociale risikofaktorer

I regeringens prioriterede arbejdsmiljøindsats frem til 2010 er sat som mål, at det psykiske arbejdsmiljø skal forbedres, og at *sygefravær* relateret til psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet skal falde med 10 pct. fra 2005 til 2010. Vurderingen af, om det psykiske arbejdsmiljø er blevet bedre i perioden frem til 2010, baseres endvidere på forekomsten af selvrappede psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet.

De psykosociale risikofaktorer, der følges fra 2005 til 2010, er *krav i arbejdet* herunder *følelsesmæssige krav, indflydelse, social støtte, belønning i arbejdet, mening i arbejdet og forudsigelighed*. For *mobning, vold og trusler om vold* er målsætningen, at der skal ske et markant fald i perioden.

Det er også målet, at der i løbet af perioden sker en markant stigning i *virksomhedernes handlinger* i relation til forbedring af det psykiske arbejdsmiljø. Referenceværdier for virksomhedernes forebyggende aktiviteter blev beskrevet i Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2006; opfølgingsundersøgelsen gennemføres primo 2011.

Midtvejsanalyse

Referenceværdier for sygefravær relateret til psykosociale risikofaktorer samt den selvrappede forekomst af psykosociale risikofaktorer blev beskrevet i Arbejdstilsynets overvågningsrapport 2007. I 2008 har Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø imidlertid foretaget en spørgeskemaundersøgelse med et smallere sæt spørgsmål om det psykosociale arbejdsmiljø end i undersøgelserne i 2005 og 2010. Nedenfor beskrives forholdet mellem denne 'midtvejsundersøgelse' med det registrerede langvarige sygefravær.

Anmeldte sygdomstilfælde og sygdomsudløsende påvirkninger

Desuden gives status for anmeldte sygdomstilfælde inden for det psykosociale område og de påvirkninger i arbejdsmiljøet, der nævnes på anmeldelserne som sygdomsudløsende faktorer, samt status for anerkendte tilfælde i Arbejdsskadestyrelsen.

Endelig indeholder dette års rapport en oversigt over Arbejdstilsynets aktiviteter i form af afgørelser truffet i forbindelse med tilsyn, samt en oversigt over branchearbejdsmiljørådenes projekter relateret til forebyggelse af psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet.

3.1 Sygefravær og psykosociale risikofaktorer

På opfordring af Arbejdsmiljørådet og Overvågningsudvalget har Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø gennemført en 'midtvejsanalyse' af forholdet mellem sygefravær og forekomsten af psykosociale påvirkninger¹⁹ i centrets spørgeskemaundersøgelse af arbejdsmiljøet i 2008 (NAT-2008) for at se, om sygefraværet udvikler sig i den ønskede retning. I analysen indgår sygefravær af mindst tre ugers varighed registreret i det kommunale dagpengeregister²⁰. Ud over data fra det

¹⁹ I Plan 2010 bruges termen 'selvrappede psykosociale påvirkninger' ikke, men i praksis er det selvrappede psykosociale påvirkninger, der er tale om.
²⁰ Det kommunale sygedagpengeregister benyttes i nærværende analyse i stedet for Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-register, der blev brugt til de indledende analyser beskrevet i Arbejdstilsynets overvågningsrapport 2007. Skiftet til det

kommunale dagpengeregister og den nævnte spørgeskemaundersøgelse i 2008 indgår data fra centrets spørgeskemaundersøgelse i 2005 (NAK-2005). Der henvises til appendiks 3 for yderligere detaljer.

Ætiologisk fraktion

Den andel af sygefraværet, der kan forebygges, hvis alle på det psykosociale område eksponeres som de i spørgeskemaundersøgelserne 'mindst belastede', kaldes i det følgende for den ætiologiske fraktion²¹ associeret med psykosociale risikofaktorer. Ved ætiologisk fraktion forstås en beregnet størrelse, der her udtrykker den potentielle maksimale procent af sygefraværet, der kan forebygges, hvis alle på arbejdsmarkedet kunne undgå eller være lavt eksponeret for den pågældende påvirkning.

Ingen oplysninger i registret om sygdomsårsag

I det kommunale sygedagpengeregister findes ikke oplysning om, hvilken sygdom en fraværsperiode skyldes. En ætiologisk fraktion er i denne sammenhæng som nævnt en beregnet størrelse, der bygger på en antagelse om, at det registrerede sygefravær skyldes en eller flere af de faktorer, som personen andetsteds har oplyst (her via spørgeskema eller interview), at han eller hun er udsat for i arbejdsmiljøet.

3.1.1 Sygefravær registreret i det kommunale sygedagpengeregister

Hvad angår sygefravær over tre uger, anvendes som før nævnt det kommunale sygedagpengeregister over bl.a. langvarigt sygefravær til i 24 måneder at følge de 5.882 lønmodtagere, der i 2005 besvarede et spørgeskema om bl.a. deres arbejdsmiljø. Analysen tager højde for effekten af *køn, alder, social klasse, rygning, fysiske krav i arbejdet, arbejdstempo, arbejdsmængde, indflydelse i arbejdet, følelsesmæssige krav i arbejdet, udviklingsmuligheder i arbejdet og ledelsesmæssig støtte*.

Statistisk association

En række af de nævnte psykosociale risikofaktorer opnår i 2008 ikke statistisk signifikans i forhold til sygefravær, når de behandles i den statistiske model sammen med de øvrige nævnte risikofaktorer. Det gælder *arbejdstempo, arbejdsmængde, indflydelse i arbejdet og udviklingsmuligheder i arbejdet*. Disse faktorer korrelerer imidlertid med faktoren 'støtte fra ledelsen', der i denne smalle model har den 'forklarende vægt' og derfor kommer til at repræsentere samtlige psykosociale risikofaktorer i modellen sammen med risikofaktoren 'følelsesmæssige krav i arbejdet'. Det skal her bemærkes, at det er i denne model, og med de foreliggende data, at det forholder sig sådan. Modellen siger intet om, at de nævnte faktorer ikke er af betydning for det psykosociale arbejdsmiljø, men kun om den statistiske association mellem sygefravær og det smalle sæt psykosociale belastningsvariable.

Antagelse af samme psykosociale belastningsprofil i 2008 som i 2005

I beregningen af de ætiologiske fraktioner til denne 'midtvejsanalyse' antager Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø samme indbyrdes relation mellem psykosocial belastningsprofil og sygefravær i 2008 som i 2005 for derved at undgå at afvente klargøring af og beregninger på data i det kommunale sygedagpengeregister for perioden 2009-2010, der ellers skulle udgøre den 24 måneder lange opfølgingsperiode

kommunale sygedagpengeregister er sket, fordi der dér findes oplysninger om en persons enkelte fraværsperioder med eksakte datoer og ikke på ugebasis som i DREAM.

²¹ De enkelte psykosociale påvirkninger er ikke uafhængige, og som regel er man som medarbejder udsat for flere påvirkninger samtidig. Det betyder, at hvis den ætiologiske fraktion for en påvirkning reduceres, vil der sandsynligvis også ske reduktion i den ætiologiske fraktion for andre relaterede påvirkninger. Ætiologiske fraktioner kan med andre ord ikke adderes, hvorfor det samlede forebyggelsespotentiale er lavere end summen af de ætiologiske fraktioner.

for sygefravær. Der er altså ikke indhentet data fra det kommunale sygedagpengeregister for det faktiske fravær i perioden 2009 og 2010. I stedet projiceres associationen mellem det langvarige sygefravær i 2006 og 2007 og den psykosociale 2005-belastningsprofil på den faktiske 2008-belastningsprofil, således at der beregnes et langvarigt sygefravær for perioden 2009 og 2010 (se appendiks 3). Der er således ikke taget højde for en eventuel ændring af tilbøjeligheden til at melde sig langvarigt syg eller i den enkeltes opfattelse af og acceptgrænser for psykosociale belastninger i arbejdsmiljøet.

Tabel 3-1. Beregnet andel (ætiologisk fraktion) af sygefravær på tre uger eller derover inden for en 24 måneders periode registreret i det kommunale sygedagpengeregister relateret til selvrapporteret lav ledelsesmæssig støtte, høje følelsesmæssige krav og fysisk anstrengende arbejde med statistisk korrektion for alder, køn, socialklasse og rygning

	2005		2008	
	Ætiologisk fraktion	95 pct. sikkerhedsgrenser	Ætiologisk fraktion	95 pct. sikkerhedsgrenser
Lav ledelsesmæssig støtte	6,4	1,5-11,3	6,5	1,6-11,6
Høje følelsesmæssige krav	16,8	8,5-24,6	17,8	9,1-26,0
Fysisk anstrengende arbejde	18,4	12,0-24,7	19,0	12,4-25,5
De tre faktorer under ét	36,5	28,5-44,1	37,9	29,8-45,5

Bemærk at ætiologiske fraktioner ikke kan adderes, hvorfor de samlede fraktioner er forskellige fra summen af de enkelte fraktioner.

Ingen ændring fra 2005 til 2008

Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø har beregnet de ætiologiske fraktioner for 2005 og 2008 med to forskellige niveauer af lav støtte fra ledelsen (se appendiks 3). Tabel 3-1 viser de ætiologiske fraktioner beregnet med det laveste og næstlaveste niveau (svarskala med fem svarmuligheder) af støtte fra ledelsen. Når der korrigeres for alder, køn, social klasse og rygning i arbejdet, 'står' faktoren 'lav ledelsesmæssig støtte' i 2005 for 6,4 (1,5-11,3) pct. og i 2008 for 6,5 (1,6-11,6) pct.²² af sygefraværet på tre uger eller derover, mens faktoren 'følelsesmæssige krav' tilsvarende i 2005 'står' for 16,8 (8,5-24,6) pct. og i 2008 for 17,8 (9,1-26,0) pct. De ætiologiske fraktioner for de to valgte psykosociale risikofaktorer er med andre ord uforandrede fra 2005 til 2008, og der ses ingen tegn på det fald på 10 pct., som er sat som mål i Plan 2010.

Resumé af den selvrapporterede forekomst af psykosociale risikofaktorer

I det følgende suppleres midtvejsanalysen af den ætiologiske fraktion af sygefravær med resultater, som belyser *udviklingen i forekomsten* af de psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet fra 2005 til 2008. Der er tale om et resumé af den selvrapporterede forekomst, som blev afrapporteret i Overvågningsrapport 2008. Heri findes yderligere opgørelser af resultater for aldersgrupper og gruppen 'nyansatte', som ikke gengives her.

Krav i arbejdet

I 2008 oplyser 21 pct. af de 18-59-årige, at de ofte ikke eller aldrig *når alle deres arbejdsopgaver*. Dette er en stigning på 2 procentpoint i forhold til 2005, og stigningen er statistisk signifikant. For *følelsesmæssige krav* er der ligeledes sket en stigning på 5 procentpoint fra 14 pct. til 19 pct. i samme periode.

Kvinder rapporterer signifikant oftere end mænd, både at de ofte ikke eller aldrig når alle deres arbejdsopgaver, at de ofte eller altid stilles over for følelsesmæssige krav, og at det er nødvendigt at arbejde meget hurtigt.

²² Vælges kun det laveste niveau af ledelsesmæssig støtte og statistisk korrektion for alder og køn, social klasse og rygning i arbejdet, 'står' faktoren 'lav ledelsesmæssig støtte' i 2005 for 14,5 (3,7-24,5) pct. og i 2008 for 14,7 (3,7-24,8) pct. På grund af forholdsvis få personer, der har besvaret denne kategori, er sikkerhedsgrenserne for andelen meget vide.

*Arbejdets
organisering og
indhold*

60 pct. af de adspurgte under ét oplyser i 2008, at de ofte eller altid har stor *indflydelse på beslutninger* om deres arbejde mod 59 pct. i 2005 (ændringen er ikke statistisk signifikant). Mænd rapporterer signifikant oftere end kvinder, at de har indflydelse på beslutninger om deres arbejde.

Når det gælder *indflydelse på mængden* af arbejde, oplyser 38 pct. i 2008, at de ofte eller altid har indflydelse, mens den tilsvarende andel i 2005 var 31 pct. Der er forskel mellem mænd og kvinder, idet mænd signifikant oftere end kvinder angiver, at de har indflydelse på mængden af arbejde.

62 pct. oplyser i 2008, at de i høj grad eller i meget høj grad har mulighed for *at lære nyt* gennem deres arbejde (*har udviklingsmuligheder*), hvilket er 3 procentpoint højere, end man svarede i 2005. Mænd oplyser hyppigere i 2008 sammenlignet med 2005, at de har mulighed for at lære nyt gennem deres arbejde.

68 pct. af de 18-59-årige oplyser, at de i høj grad eller i meget høj grad forventes at være *initiativrige* i arbejdet, hvilket er en statistisk signifikant stigning fra 2005 på 4 procentpoint. Der ses ingen forskel mellem mænd og kvinder.

*Information om
virksomheden*

43 pct. oplyser i 2008, at de i høj grad eller i meget høj grad får *information i god tid om vigtige beslutninger, ændringer eller fremtidsplaner* i virksomheden, hvilket er en stigning fra 2005 på 2 procentpoint. Forskellen er statistisk signifikant. Det omvendte er tilfælde, når det gælder *information, som er nødvendig for at gøre arbejdet godt*. Her oplyser 52 pct. i 2008, at de i høj grad eller i meget høj grad får denne information, hvilket er et fald på 3 procentpoint siden 2005. Forskellen er ikke statistisk signifikant. Der ses ingen forskel mellem mænd og kvinder i besvarelsen af disse to spørgsmål.

Ledelse

I alt 39 pct. af de adspurgte oplyser i 2008, at deres *nærmeste leder* i høj grad eller i meget høj grad er god til at *planlægge arbejdet*. Dette er en stigning på 6 procentpoint siden 2005 (stigningen er statistisk signifikant). Når det gælder *trivsel på arbejdspladsen*, oplyser 56 pct. i 2008, at ledelsen på deres virksomhed i høj grad eller i meget høj grad prioriterer denne, hvilket er en stigning på 8 procentpoint siden 2005 (stigningen er statistisk signifikant). Drejer det sig om *påskønnelse fra ledelsen*, oplyser 60 pct. både i 2005 og i 2008, at de i høj grad eller i meget høj grad modtager anerkendelse. Der ses ingen forskel mellem mænd og kvinder i relation til disse tre spørgsmål.

*Drillerier, mobning
og vold*

I 2008 blev også stillet en serie spørgsmål om drillerier, mobning og vold, som ikke er stillet på samme måde tidligere. 27 pct. af samtlige adspurgte oplyser, at de inden for de seneste 12 måneder har været udsat for *sladder og bagtalelser* på arbejdspladsen. I samme periode har 42 pct. været indblandet i *skænderier og konflikter* på arbejdspladsen, hvilket især gælder medarbejdere på 25 år eller derover. Omkring 6 pct. oplyser, at de inden for de seneste 12 måneder har været udsat for *mobning* på arbejdspladsen. Ligeledes oplyser 6 pct., at de har været udsat for *vold og trusler om vold* på arbejdet. Flere kvinder end mænd oplyser, at de har været udsat for sladder og bagtalelser. Ligeledes har flere kvinder end mænd rapporteret at have været udsat for trusler om vold på arbejdspladsen.

3.2 Anmeldte sygdomstilfælde

3.2.1 Sygdomstilfælde anmeldt til Arbejdstilsynet

Et særkende for Arbejdstilsynets register over anmeldte tilfælde af arbejdsrelateret sygdom er, at det indeholder oplysninger om både sygdommens art (diagnose) og om den eller de *påvirkninger* i arbejdsmiljøet, der menes at være årsag til den anmeldte sygdom. De tilfælde, der anmeldes af en læge, vil i hvert enkelt tilfælde være fagligt vurderet af lægen med hensyn til, om der er tale om et sygdomstilfælde, der formodes eller vides at være fremkaldt af personens arbejde. Yderligere detaljer om Arbejdstilsynets register over anmeldte tilfælde af arbejdsrelateret sygdom findes i bilagsrapportens afsnit 3.2.1 og appendiks 2.

Hvilke sygdomme anmeldes

Anmeldelser faldet i antal

Arbejdstilsynet har frem til 2008 modtaget et stadig stigende antal anmeldelser af sygdomstilfælde relateret til psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet, men i 2009 er antallet af anmeldelser i denne kategori faldet noget (tabel 3-2). Med i alt 3.128 anmeldelser i 2009 er faldet ca. 15 pct. i forhold til 2008. I det hele taget er antallet af anmeldte sygdomstilfælde uanset art i 2009 faldet i forhold til 2008, nemlig fra 16.763 til 15.596 svarende til et fald på ca. 7 pct.

Tabel 3-2 Anmeldte tilfælde af sygdom relateret til psykosociale risikofaktorer 2005-2009 fordelt på sygdomskategori sorteret efter hyppighed i 2009

ICD-10-diagnosegruppe (AT20-gruppering)	2005	2006	2007	2008	2009
Psykiske sygdomme	2.293	2.805	3.176	3.276	2.752
Kræftsygdomme og forstadier til kræft	3	7	76	184	233
Sygdomme i muskler og led m.m.	149	100	73	64	62
Kredsløbssygdomme	21	25	25	45	29
Andre sygdomme	53	69	84	58	52
I alt	2.519	3.006	3.434	3.627	3.128
Anmeldelser pr. 1.000 beskæftigede	0,9	1,1	1,2	1,3	1,1

Næstmest anmeldte sygdomstype

Sygdom relateret til psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet er fortsat den næstmest anmeldte arbejdsrelaterede sygdom i Danmark. Antallet i 2009 svarer til ca. 14 nye tilfælde pr. arbejdsdag (beregnet ud fra 220 arbejdsdage pr. år).

Også andre sygdomme end rent psykiske

Psykosociale belastninger kan føre til både psykiske og legemlige reaktioner/sygdomme. Langt de fleste tilfælde af sygdom relateret til psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet viser sig som *psykiske reaktioner*, men i en række tilfælde anmeldes legemlige sygdomme. Således blev der i 2009 anmeldt 233 tilfælde af *kræftsygdom*²³, 62 tilfælde af *muskel- og skeletsygdom* (myoser), 29 tilfælde af *kredsløbssygdom* (forhøjet blodtryk m.m.) og 52 tilfælde af *anden sygdom*, som på anmeldelsen blev sat i forbindelse med udsættelse for psykosociale risikofaktorer (se eventuelt den omfattende litteratur om virkningsmekanismerne mellem psykosociale påvirkninger og udløsning af legemlig sygdom).

Stigende problem i planperioden

Foreløbige opgørelser viser, at fire af fem anmeldte sygdomstilfælde relateret til psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet har vist sig at være forårsaget af påvirkninger sket mindre end fem år forud for

²³ Fortrinsvis brystkræft, der nu anerkendes i Danmark som arbejdsbetinget sygdom som følge af langvarigt natarbejde (der hører til kategorien af psykosociale risikofaktorer), såfremt visse betingelser er opfyldt.

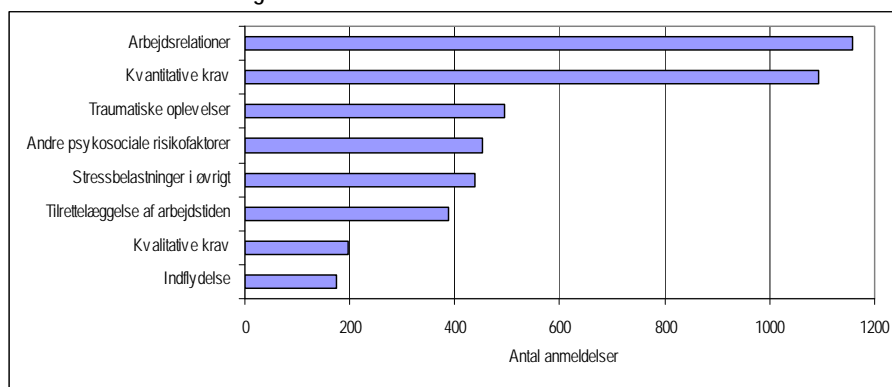
anmeldelsestidspunktet, hvorfor vi har tilladt os at beregne forekomsten af anmeldte sygdomstilfælde relateret til psykosociale risikofaktorer korrigeret for beskæftigelsen i anmeldelsesåret. I perioden 2005-2009 er den årlige forekomst af anmeldelser steget støt fra ca. 0,9 pr. 1.000 beskæftigede i 2005 til ca. 1,3 pr. 1.000 beskæftigede i 2008. I 2009 var den årlige forekomst faldet til ca. 1,1 pr. 1.000 beskæftigede.

Påvirkninger i arbejdsmiljøet

Figur 3-1 viser antal anmeldelser i 2009 med psykosocial påvirkning påført som sygdomsudløsende årsag fordelt efter påvirkningstype. Blandt psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet er det hovedsageligt *kvantitative krav (arbejdsomfang)* og *problematiske arbejdsrelationer*²⁴, der nævnes på anmeldelserne som udløsende faktorer for sygdom. I 2009 blev disse to grupper psykosociale risikofaktorer hver nævnt 1.100 til 1.200 gange på anmeldelserne. Andre forholdsvist hyppigt nævnte typer udløsende faktorer er *traumatiske oplevelser* og *stressbelastninger i øvrigt* (hver ca. 500 anmeldelser). Det skal endvidere nævnes, at *problemer med tilrettelæggelsen af arbejdstiden*, *manglende indflydelse på arbejdsituationen* og *problematiske kvalitative krav* også hver nævnes i nogle hundrede tilfælde.

En detailfordeling af psykosociale påvirkninger (altså hvor hyppigt en påvirkning bliver nævnt på anmeldelserne) viser, at *problematiske arbejdsrelationer* udgør 27 pct., *kvantitative krav* 23 pct., *traumatiske oplevelser* 11 pct. og *stressbelastninger i øvrigt* 22 pct. *Problemer med tilrettelæggelsen af arbejdstiden* udgør 9 pct., mens *manglende indflydelse på arbejdsituationen* og *problematiske kvalitative krav* hver udgør 4 pct. (Arbejdstilsynet, 2010).

Figur 3-1 Antal anmeldelser af arbejdsrelateret sygdom 2009, hvor psykosociale risikofaktorer er anført som udløsende årsag

Branchegrupper og jobtyper

For nærmere at indkredse, hvor på arbejdsmarkedet de problematiske psykosociale påvirkninger finder sted, har vi analyseret, inden for hvilke branchegrupper disse påvirkninger især findes, og inden for hvilke jobgrupper inden for hver af branchegrupperne de sygdomsfremkaldende påvirkninger finder sted²⁵. Oplysninger om jobgrupper med flest anmeldelser inden for hver psykosocial risikofaktor fremgår af bilagsrapportens afsnit 3.2.1. *Kontor* er ofte langt den hyppigst repræsenterede branchegruppe, men her bør det erindres, at denne branchegruppe beskæftigelsesmæssigt også er langt den største. Appendiks 5 i

²⁴ Herunder registreres tilfælde af mobning o.l., som ikke har en selvstændig kode i EU-klassifikationen af arbejdsmiljøpåvirkninger.

²⁵ De samme jobgrupper findes inden for forskellige branchegrupper.

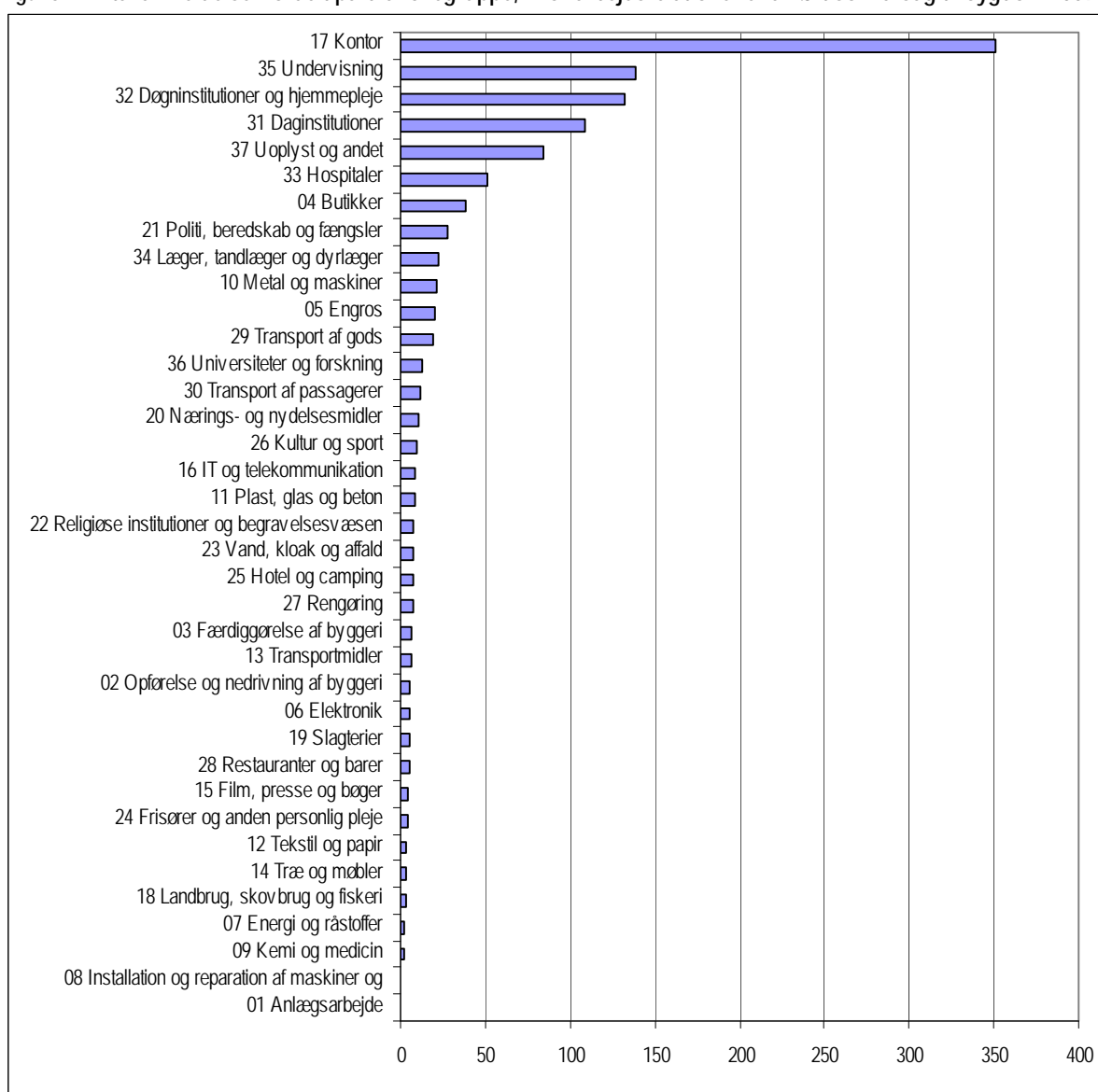
bilagsrapporten indeholder en oversigt over antal beskæftigede i de enkelte branchegrupper fordelt på køn.

Arbejdsrelationer

*Mobning,
anerkendelse,
retfærdighed m.m.*

Arbejdsrelationer omfatter forholdet til andre ansatte, mobning, anerkendelse, retfærdighed i arbejdsfordelingen o.l. Problematiske relationer til andre personer på arbejdspladsen er med 1.159 anmeldelser i 2009 den hyppigst anmeldte sygdomsudløsende faktor blandt psykosociale risikofaktorer (figur 3-2). Fire af fem anmeldelser vedrører kvinder. 35 anmeldelser i 2009 vedrører unge under 25 år. En tredjedel af anmeldelserne vedrører branchegruppen *Kontor*, men også branchegrupperne *Undervisning*, *Døgninstitutioner og hjemmepleje* og *Daginstitutioner* står for mere end 100 anmeldelser hver i 2009.

Figur 3-2 Antal anmeldelser fordelt på branchegruppe, hvor arbejdsrelationer er anført som årsag til sygdom 2009

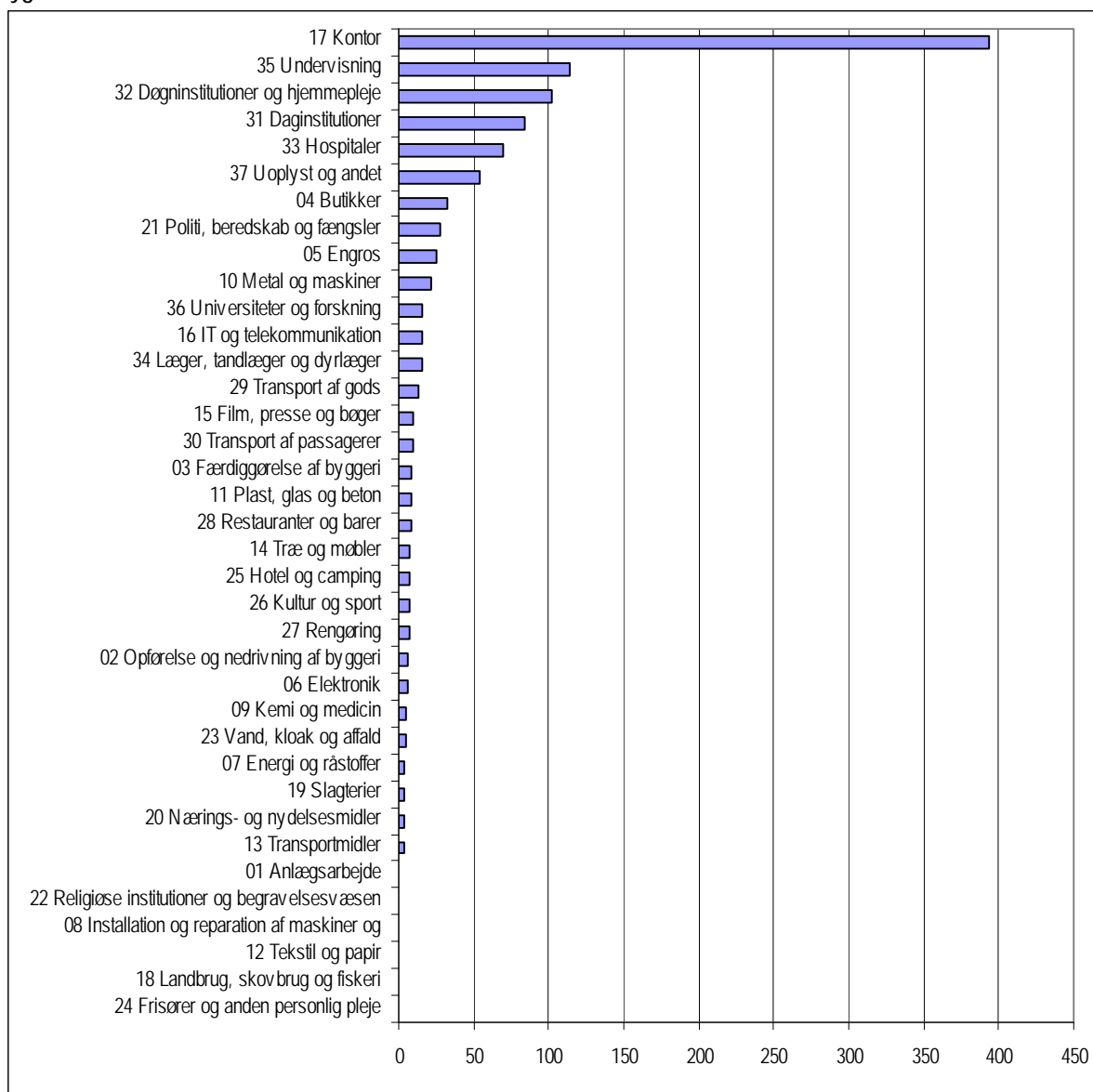

Kvantitative krav

*Stor og ujævn
arbejds
mængde,
monotont, kedeligt
eller utilfreds-
stillende arbejde*

I EU-klassifikationen af psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet omfatter betegnelsen 'kvantitative krav' stor og eller ujævn arbejds- mængde, monotont, kedeligt eller utilfredsstillende arbejde (Pascalicchio, 2000). I 2009 blev sådanne påvirkninger anført på i alt 1.092 anmeldelser (figur 3-3). Fire af fem anmeldelser vedrører kvinder. Sytten anmeldelser vedrører personer under 25 år. Cirka halvdelen af anmeldelserne vedrører personer med arbejde inden for branchegruppen *Kontor*. Branchegrupperne *Undervisning og Døgninstitutioner og hjemmepleje* bidrager hver med flere end 100 anmeldelser.

Figur 3-3 Antal anmeldelser fordelt på branchegruppe, hvor kvantitative krav (mængdekrav) er anført som årsag til sygdom 2009

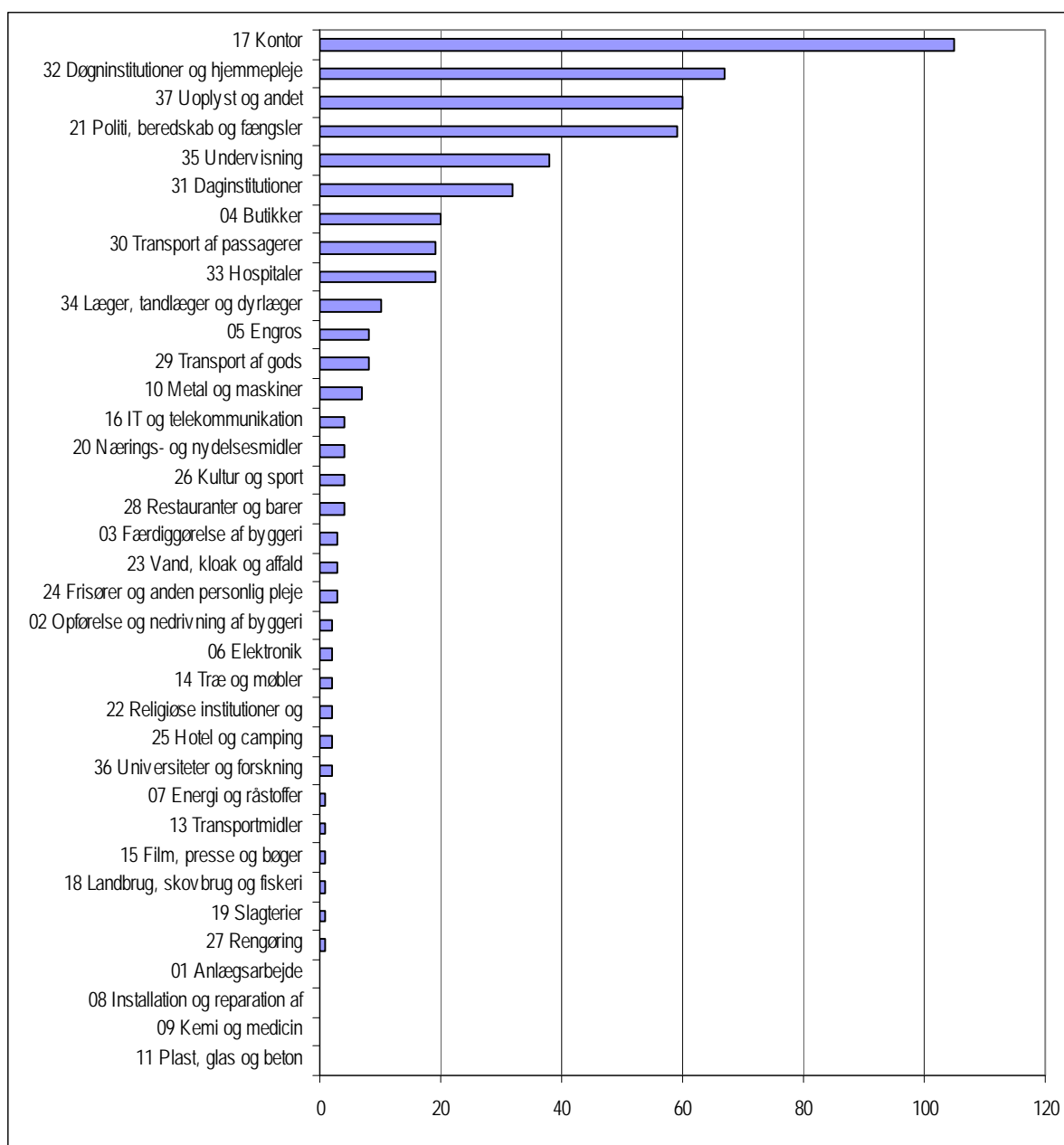

Traumatiske oplevelser

*Vold, trusler,
sexchikane og chok*

Traumatiske oplevelser omfatter påvirkninger i form af bl.a. trusler, gennemført vold, sexchikane og chok (Pascalichio, 2000). I 2009 modtog Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen i alt 495 anmeldelser, hvor udsættelse for traumatiske oplevelser under arbejdet er anført som sygdomsudløsende (figur 3-4). Næsten to af tre anmeldelser vedrører kvinder. Tredive anmeldelser vedrører personer under 25 år. *Kontor, Døgninstitutioner og hjemmepleje, Politi, beredskab og fængsler, Undervisning og Daginstitutioner* er de branchegrupper, som de fleste anmeldelser vedrører.

Figur 3-4 Antal anmeldelser fordelt på branchegruppe, hvor traumatiske oplevelser er anført som årsag til sygdom 2009

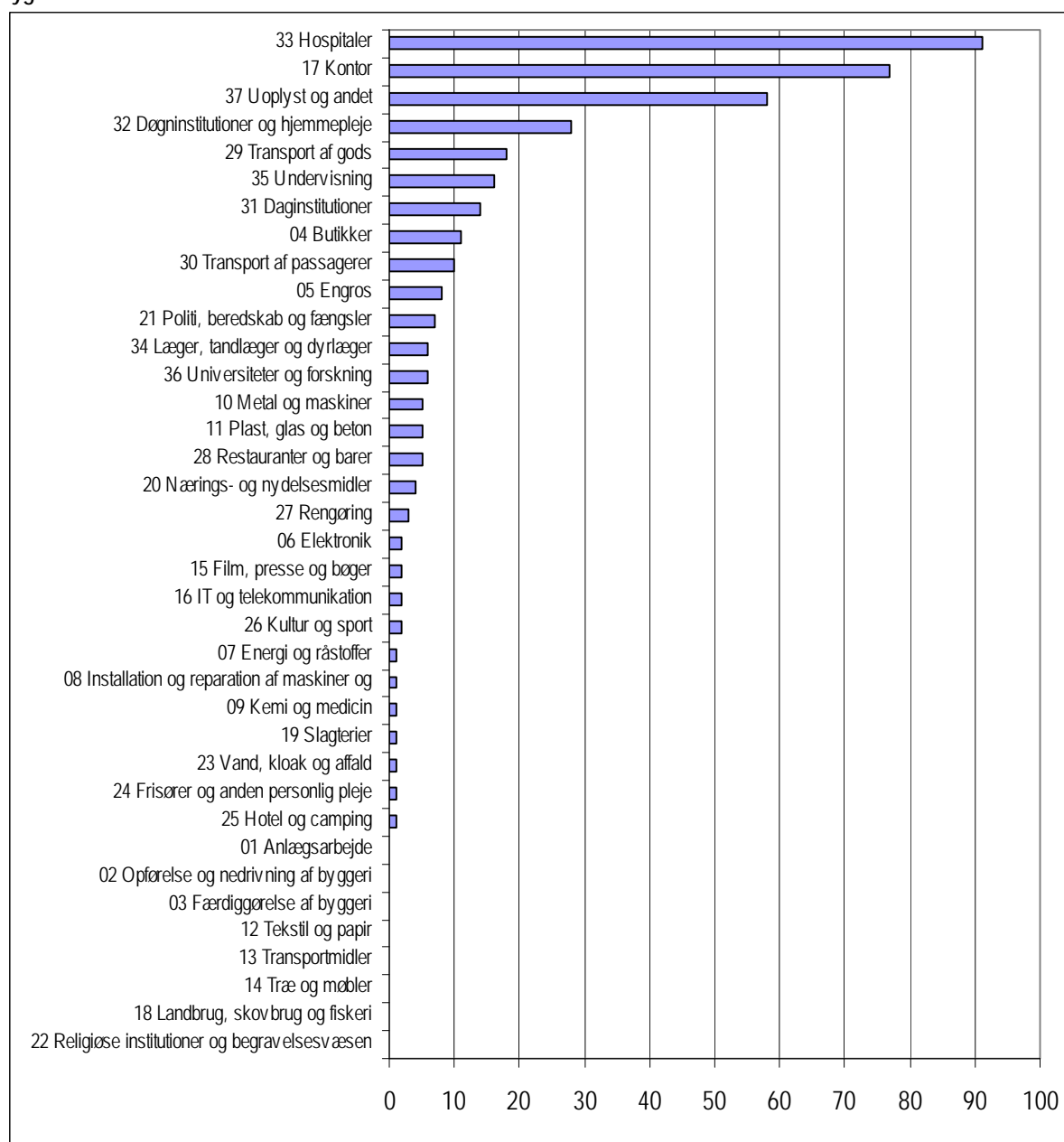

Tilrettelæggelse af arbejdet

Problemer med arbejdstid og grænsen mellem arbejdstid og fritid

Tilrettelæggelse af arbejdet omhandler problemer med arbejdstid, herunder grænsen mellem arbejde og fritid (Pascalichio, 2000). I 2009 modtog Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen i alt 387 anmeldelser af sygdom, hvor problemer relateret til arbejdstid var påført som sygdoms-udløsende påvirkning (figur 3-5). Seks ud af syv anmeldelser vedrører kvinder. Ingen anmeldelser vedrører unge under 25 år. *Hospitaller, Kontor og Døgninstitutioner og hjemmepleje* er de branchegrupper, som de fleste anmeldelser vedrører.

Figur 3-5 Antal anmeldelser fordelt på branchegruppe, hvor tilrettelæggelse af arbejdstiden er anført som årsag til sygdom 2009

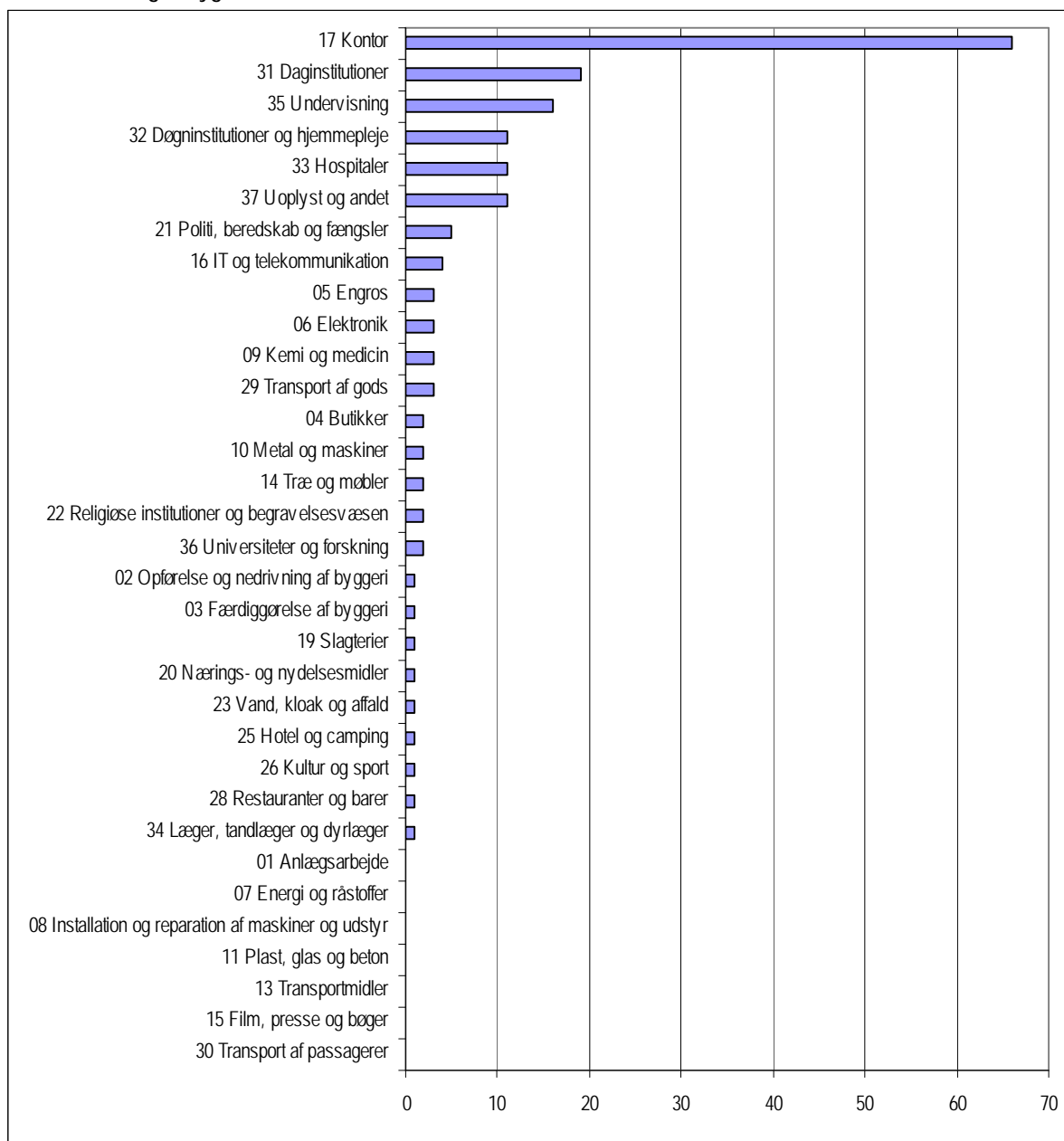

Indflydelse

Indflydelse på egen arbejdssituation

Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen modtog i 2009 i alt 174 anmeldelser af sygdom, hvor manglende indflydelse på egen arbejds-situation (Pascalicchio, 2000) var påført som sygdomsudløsende årsag (figur 3-6). Fire af fem anmeldelser vedrører kvinder. Alle anmeldelser vedrører personer i alderen 25-64 år.

Figur 3-6 Antal anmeldelser fordelt på branchegruppe, hvor problemer med indflydelse på egen arbejdssituation er anført som årsag til sygdom 2009

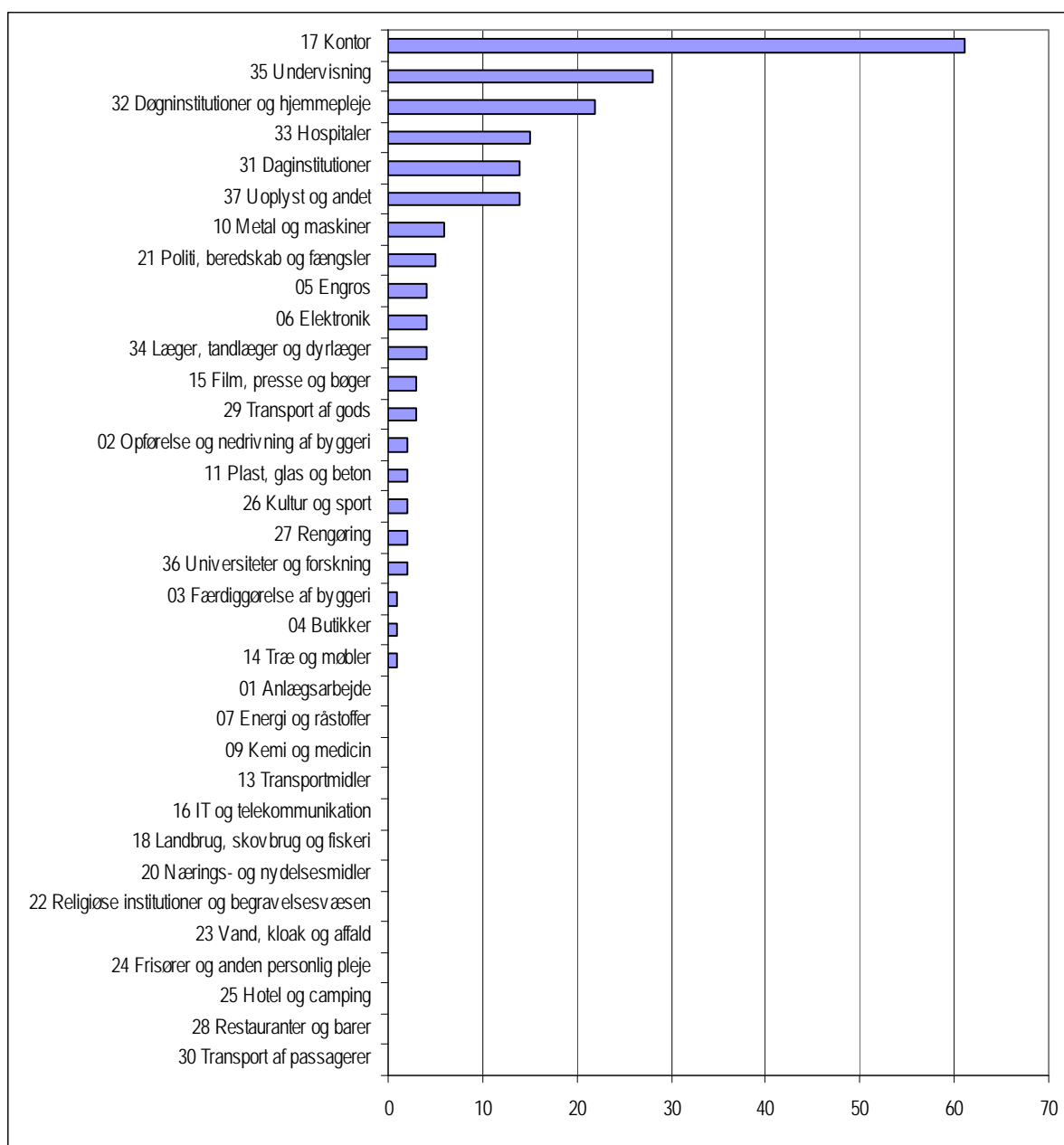

Kvalitative krav

Ansvar, følelsesmæssigt engagement, præcisionskrav m.m.

I EU's påvirkningsklassifikation (Pascalichio, 2000) omfatter kvalitative krav i arbejdet krav om præcision, kompleksitet, arbejde med stort ansvar og følelsesmæssigt engagement samt arbejde med høje krav til disciplin og etik. I 2009 modtog Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen i alt 196 anmeldelser af arbejdsrelateret sygdom, hvor kvalitative krav var påført som sygdomsudløsende årsag (figur 3-7). Fem af seks anmeldelser vedrører kvinder. *Kontor, Undervisning, Døgninstitutioner og hjemmepleje, Hospitaler og Daginstitutioner* er de branchegrupper, som de fleste anmeldelser vedrører.

Figur 3-7 Antal anmeldelser fordelt på branchegruppe, hvor kvalitative krav i arbejdet er anført som årsag til sygdom 2009

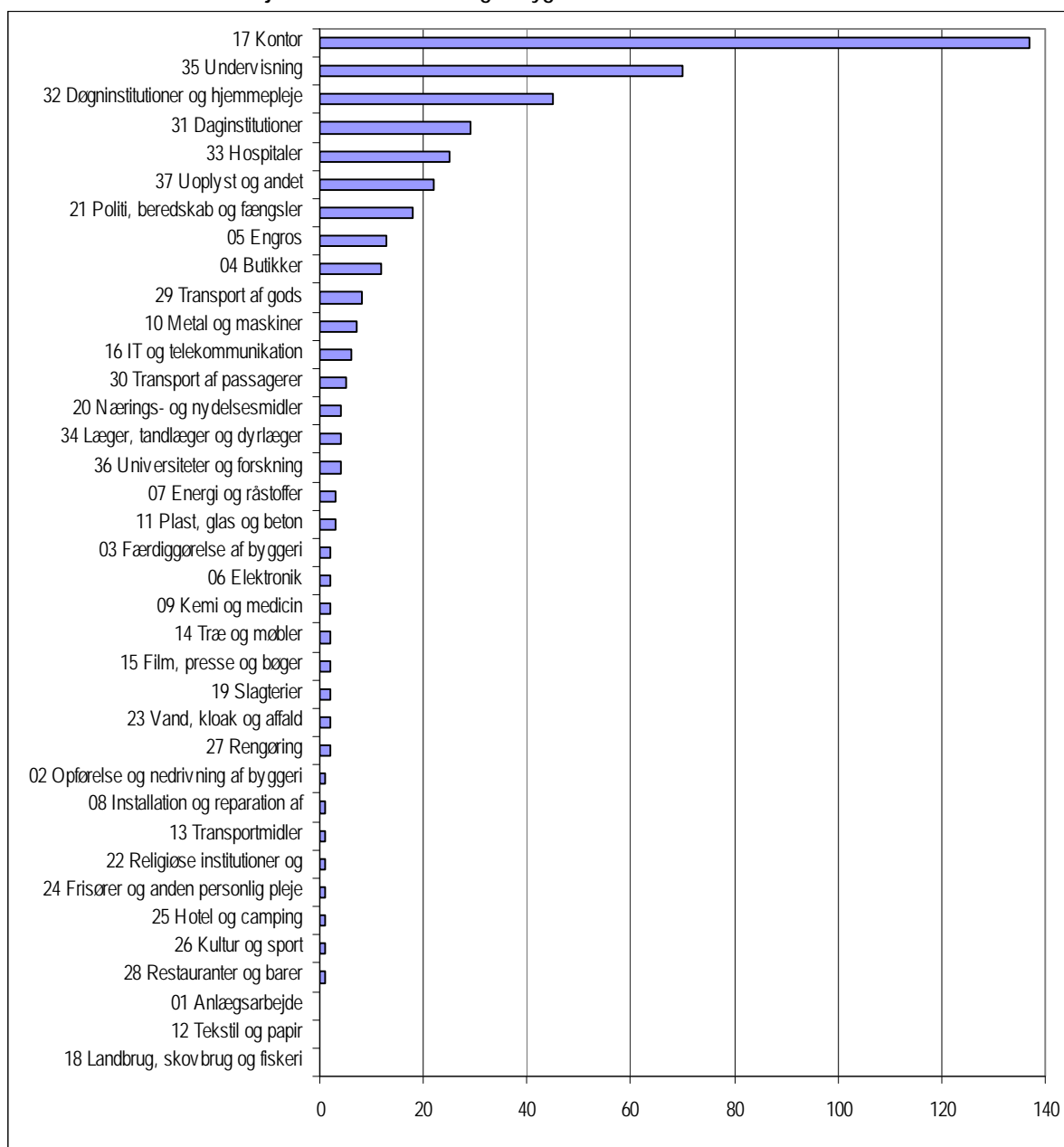

*Arbejdsrytme,
aflønningsform,
risici i jobbet m.m.*

Arbejdsrytme, aflønningsform, social kontakt samt risiko for at komme til skade

Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen modtog i 2009 i alt 439 anmeldelser vedrørende sygdom forårsaget af problematisk arbejdsrytme, aflønningsform, social kontakt samt risiko for at miste jobbet eller komme til skade i arbejdet (figur 3-8). Tre af fire anmeldelser i denne kategori vedrører kvinder. Ti anmeldelser vedrører unge under 25 år. De hyppigst optrædende branchegrupper er *Kontor*, *Undervisning* og *Døgninstitutioner og hjemmepleje*.

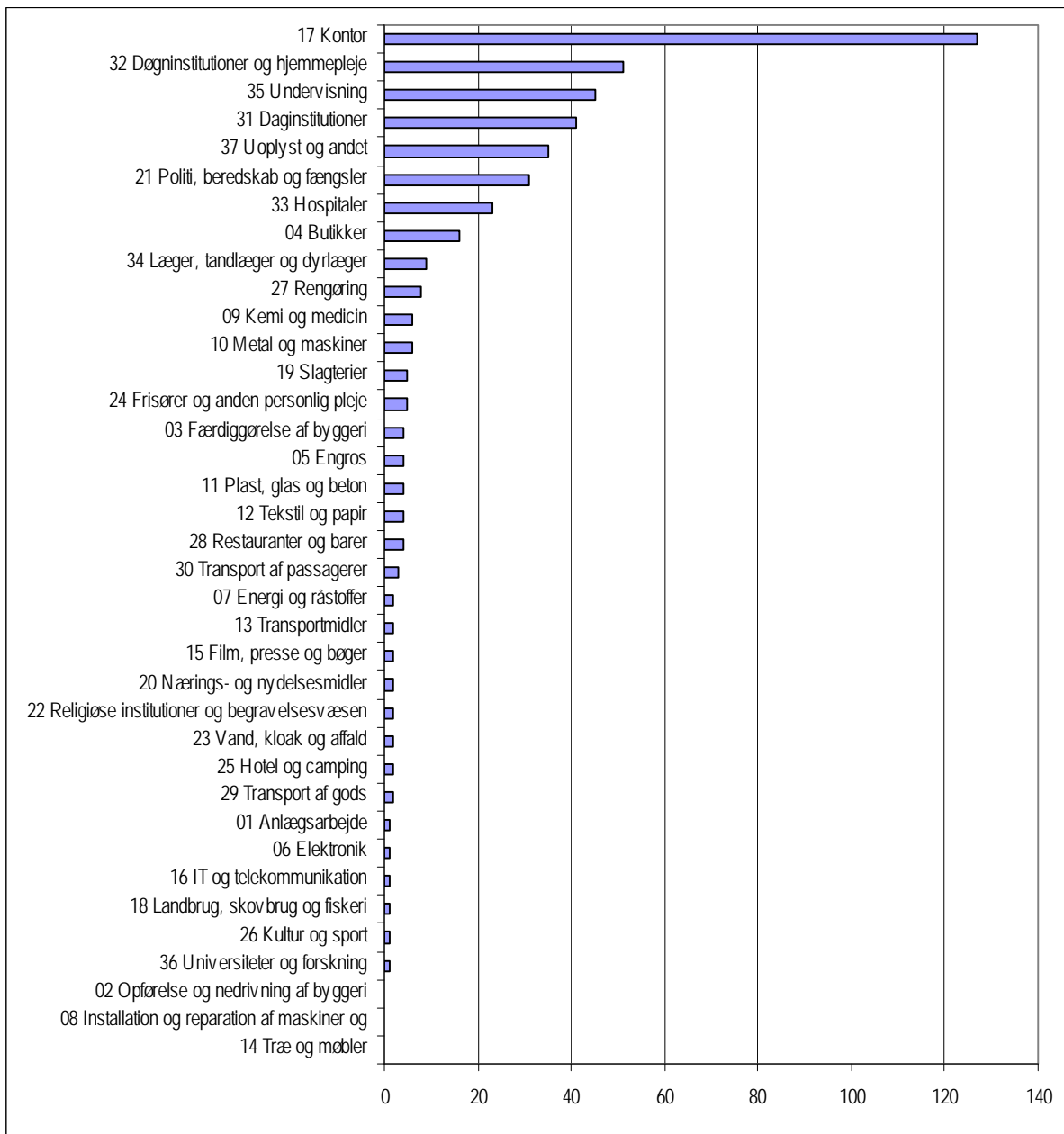
Figur 3-8 Antal anmeldelser fordelt på branchegruppe, hvor arbejdsrytme, aflønningsform, social kontakt samt risiko for at komme til skade i arbejdet er anført som årsag til sygdom 2009

Andre psykosociale faktorer end nævnt ovenfor

I 2009 modtog Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen i alt 453 sygdoms anmeldelser relateret til andre psykosociale risikofaktorer end nævnt ovenfor (figur 3-9). Tre af fire anmeldelser vedrører kvinder. Tretten anmeldelser vedrører unge under 25 år. Også her er det branchegruppen *Kontor*, der forekommer hyppigst, men også ansatte i branchegrupperne *Døgninstitutioner og hjemmepleje*, *Undervisning* og *Daginstitutioner* optræder hyppigt i anmeldelserne.

Figur 3-9 Antal anmeldelser fordelt på branchegruppe, hvor andre psykosociale risikofaktorer end ovennævnte er anført som årsag til sygdom 2009

Sammenfatning om branchegrupper og jobgrupper

*Flere anmeldelser
vedrører kvinder*

Kontor, Daginstitutioner, Døgninstitutioner og hjemmepleje, Hospitaler og Undervisning udgør de branchegrupper, der årligt tæller flest anmeldte sygdomstilfælde som følge af udsættelse for psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet. Det er især ansatte med social- og sundhedsarbejde, alment kontor- og sekretærarbejde, lærere i folkeskolen, på gymnasierne og på erhvervsskolerne, socialrådgivning, sygeplejearbejde samt pædagogisk arbejde, der får anmeldt sygdomstilfælde som følge af psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet. Der anmeldes betydeligt flere tilfælde af arbejdsrelateret sygdom som følge af dårligt psykisk arbejdsmiljø for kvinder end for mænd. I enkelte tilfælde er de sygdomsramte unge under 25 år.

3.2.2 Sygdomstilfælde anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen

Anerkendte tilfælde

*Traumatiserede
soldater med i
statistikken*

I 2009 anmeldtes i alt 3.360 tilfælde af psykisk sygdom til Arbejdsskadestyrelsen, og 223 tilfælde blev anerkendt som arbejdsbetinget sygdom (tabel 3-3). På grund af sagsbehandlingstiden kan de 223 tilfælde være anmeldt i årene forud for 2009. Det skal her nævnes, at danske soldater, der har gjort tjeneste i udlandet, i en række tilfælde har pådraget sig posttraumatisk belastningsreaktion, og at disse tilfælde indgår i statistikken.

Antallet af anerkendelser og anerkendelsesprocenterne var forholdsvis højt i 2005. Dette var en generel tendens for erhvervssygdomme (Arbejdsskadestyrelsen, 2010). Årsagen er sagsbehandlingsprocesserne i Arbejdsskadestyrelsen, idet styrelsen havde fokus på at afslutte de ældste sager, hvilket medførte et stigende antal afslutninger. Blandt de ældste sager er andelen af sager med erstatning højere end blandt yngre sager.

Tabel 3-3 Arbejdsskadestyrelsens anerkendte og afviste tilfælde af psykisk sygdom 2005-2009

Psykkiske sygdomme	Anmeldelsesår				
	2005	2006	2007	2008	2009
Anerkendt	146	99	148	196	223
Afvist	2.188	2.504	2.883	2.634	3.137
Anerkendelsesprocent	6,3	3,8	4,9	6,9	6,6

*Psykisk chok placeret
andetsteds i
statistikken*

Ud over disse sygdomstilfælde anmeldes chok som følge af udsættelse for pludselige voldsomme oplevelser (ulykker). I 2009 anerkendte Arbejdsskadestyrelsen i alt 615 tilfælde inden for denne kategori svarende til en anerkendelsesprocent på ca. 66 (Arbejdsskadestyrelsen, 2010). Anmeldte arbejdsulykker til henholdsvis Arbejdsskadestyrelsen og Arbejdstilsynet på grund af chok fremgår af afsnit 2.1.1 og 2.3.1 i nærværende rapport.

I bilagsrapportens afsnit 3.2.2 kan læses yderligere om betingelserne for anerkendelse af en arbejdsskade.

3.3 Arbejdsmiljøaktørernes aktiviteter

I dette afsnit beskrives Arbejdstilsynets aktiviteter og branchearbejdsmiljørådenes projekter relateret til psykosociale risikofaktorer.

For Arbejdstilsynet drejer det sig om afgørelser ved tilsynsbesøg. Ud over det almindelige tilsyn²⁶ med virksomhedsbesøg gennemfører Arbejdstilsynet særlige indsatser i udvalgte branchegrupper med fokus på det psykiske arbejdsmiljø.

For branchearbejdsmiljørådernes vedkommende beskrives projekter målrettet psykosociale risikofaktorer.

3.3.1 Arbejdstilsynets aktiviteter

Antallet af afgørelser i 2009 vedrørende psykisk arbejdsmiljø var på 770, hvilket udgjorde 2,8 pct. af Arbejdstilsynets samlede afgørelser. Andelen af afgørelser er lavere end i 2008, hvor afgørelserne i forhold til psykisk arbejdsmiljø udgjorde ca. 4 pct. på baggrund af 1.060 afgørelser.

Fra og med 1. april 2007 har Arbejdstilsynet ført tilsyn med psykisk arbejdsmiljø i forbindelse med alle screeningsbesøg. Såvel i 2008 som i 2009 gennemførte Arbejdstilsynet særlige indsatser i en række brancher med fokus på det psykiske arbejdsmiljø. Det stærkere fokus på det psykiske arbejdsmiljø har bidraget til den markante stigning i antallet af afgørelser i både 2007 og 2008. Antallet af afgørelser for 2009 er dog som nævnt faldet til niveauet for 2007.

Det øgede antal afgørelser i 2008 hænger sammen med de særlige indsatser, der er gennemført i bl.a. branchegrupperne *Døgninstitutioner og hjemmepleje* samt *Transport af passagerer*, for hvilke der også ses en stigning i antallet af afgørelser fra 2007 til 2008 (se bilagstabel 3-4). Antallet af afgørelser i 2009 er størst i branchegrupperne *Undervisning* (115) og *Kontor* (101).

De fleste afgørelser i forhold til psykisk arbejdsmiljø er relateret til risikokategorierne 'vold og traumatiske hændelser' (330) og 'stor arbejds-mængde og tidspres' (256) (tabel 3-4).

Tabel 3-4 viser, hvordan Arbejdstilsynets forskellige afgørelser og reaktioner for psykisk arbejdsmiljø fordeler sig i 2009. I bilagsrapportens afsnit 3.3.1 skrives mere detaljeret om Arbejdstilsynets afgørelser vedrørende psykisk arbejdsmiljø.

²⁶ Se afsnit 8.1 for en uddybning af Arbejdstilsynets almindelige tilsynsarbejde og reaktioner i form af afgørelser og vejledninger.

Tabel 3-4 Arbejdstilsynets reaktioner vedrørende psykisk arbejdsmiljø, 2009

Risikokategori	Strakspåbud	Afgørelse om psykisk arbejdsmiljø	Påbud*)	Afgørelser i alt	Vejledning	Reaktioner i alt
Høje følelsesmæssige krav	1	84	10	95	83	178
Mobning, herunder seksuel chikane		24	16	40	33	73
Ringe kollegial og ledelsesmæs. støtte og feedback		3	3	6		6
Skiftarbejde og arbejde på forskudte arb.tider		9		9	21	30
Stor arbejdsmængde og tidspres	6	215	35	256	205	461
Vold og traumatiske hændelser	26	294	10	330	717	1.047
Øvrige psykisk arbejdsmiljø		28	6	34	114	148
I alt	33	657	80	770	1.173	1.943

*) Inkl. § 21-påbud.

3.3.2 Branchearbejdsmiljørådenes aktiviteter

De præsenterede opgørelser er baseret på oplysninger angivet af branchearbejdsmiljørådene ved ansøgning om midler til et projekt. Der er således ikke tale om opgørelser af afsluttede projekter de pågældende år.

I 2009 fik branchearbejdsmiljørådene bevilget i alt 76 millioner kr. til 195 projekter.

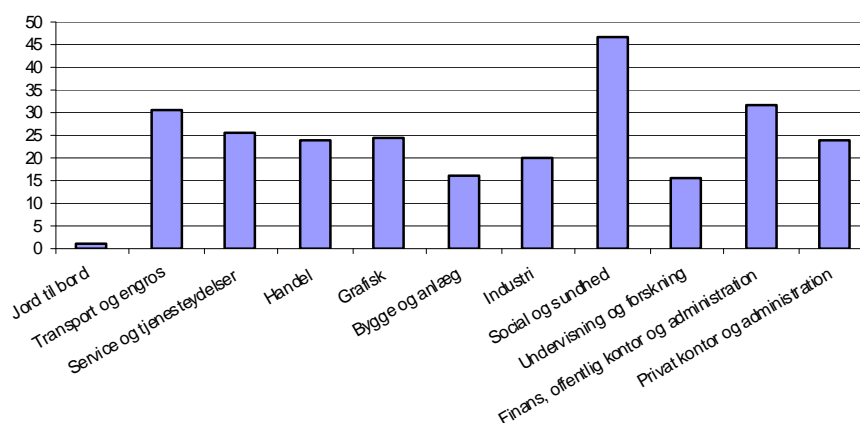
Mellem 2006 og 2008 faldt bevillingerne fra ca. 74 millioner kr. til 65 millioner kr. Bevillingerne for 2009 til arbejdet med forebyggelsen af psykosociale risikofaktorer er fordelt på 98 projekter, der beløber sig til i alt ca. 38 millioner kr. Disse projekter kan også have fokus på andre arbejdsmiljøproblememner. Ca. 18,9 millioner kr. er prioriteret til forebyggelsen af psykosociale risikofaktorer alene. I 2008 blev bevilget et tilsvarende beløb (19,3 millioner kr.) fordelt på 78 projekter. Bevillingerne i 2006 og 2007 på det psykiske område udgjorde henholdsvis 20,7 og 23,3 millioner kr.

Samlet set har branchearbejdsmiljørådene tilsammen årligt anvendt mellem 25 og 33 pct. af de bevilgede midler til emnet psykisk arbejdsmiljø i 2006-2009. Dermed anvendes den største andel af midlerne på dette emne efterfulgt af arbejdsulykker (21-28 pct.), muskel- og skeletbelastninger (18-21 pct.) og støj (8-11 pct.). Se eventuelt også tabel 8-1.

Af tabel 3-5 fremgår, hvor stor en andel af de bevilgede midler til de enkelte branchearbejdsmiljøråd der er rettet mod forebyggelse af psykosociale risikofaktorer i 2009. Branchearbejdsmiljørådet *Social og sundhed* anvender således den største del af dets samlede bevillinger med 47 pct. på forebyggelse af psykosociale risikofaktorer, efterfulgt af branchearbejdsmiljørådet for *Finans, offentlig kontor og administration* og branchearbejdsmiljøet for *Transport og engros* med 30 pct.²⁷ Prioriteringen af psykosociale risikofaktorer skal ses i lyset af, hvilke arbejdsmiljøproblemer der er de væsentligste inden for det enkelte branchearbejdsmiljøråds område, samt at fordelingen kan variere år for år. Resultaterne for 2006-2008 fremgår af tabel 8-1.

²⁷ De ovennævnte andele af bevillinger anvendt til forebyggelse af psykosociale risikofaktorer må ses i lyset af, at den samlede bevilling svinger betydeligt branchearbejdsmiljørådene imellem, og at andelen af bevillinger til projekter som vedrører 'andre/ikke oplyste' arbejdsmiljøemner er på 24 pct. i 2009. Andelen af uoplyste i denne kategori er nemlig ukendt, og det kan ikke udelukkes, at der blandt de projekter, hvor emnet ikke er oplyst, er projekter, der reelt handler om forebyggelse af psykosociale risikofaktorer.

Tabel 3-5 Andel af de enkelte branchearbejdsmiljøråds projektmidler anvendt på forebyggelse af psykosociale risikofaktorer, 2009.

Hovedparten af projekterne er rettet mod at øge viden om forebyggelse af psykosociale risikofaktorer (se bilagsfigur 3-12).

3.4 Vurdering

Langvarigt sygefravær

En analyse af associationen fra 2005 til 2008 mellem langvarigt sygefravær (sygefraværperioder over tre sammenhængende uger) og selvrapporteret udsættelse for psykosociale risikofaktorer viser en uændret situation over de tre år. Der er altså hverken sket en formindskelse eller en forøgelse i perioden af den del af sygefraværet, som *statistisk* er associeret med psykosociale belastninger. Resultatet skal imidlertid ses i lyset af, at selv om analysen bygger på identiske spørgsmål de to år, er der tale om et smallere sæt spørgsmål end ved de oprindelige analyser af samme beskrevet i Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2007, fordi det benyttede spørgeskema i 2008 kun indeholdt en delmængde af spørgsmålene stillet i 2005. Derudover bygger analysen denne gang på en antagelse af, at sygefraværet, der kan være associeret med udsættelsen for psykosociale risikofaktorer i 2008, dvs. sygefraværet i 2009 og 2010, er fordelt som sygefraværet i 2006 og 2007, fordi man derved har sparet tid ved at undgå at afvente klargøring af data i det kommunale dagpengeregister. I dette års analyse er således ikke taget højde for en eventuel ændring af tilbøjeligheden til at melde sig syg over længere perioder fra 2006-2007 til 2009-2010 eller i den enkeltes opfattelse af og acceptgrænser for psykosociale belastninger i arbejdsmiljøet.

At der ingen ændring har kunnet påvises fra 2005 til 2008, kan eventuelt også skyldes, at udviklingen i de fulgte parametre på det psykosociale arbejdsmiljø mellem 2005 og 2008 er ikke entydig. For den selvrapporterede udsættelse for psykosociale risikofaktorer går det på nogle områder fremad (flere rapporterer indflydelse på mængden af arbejde, udviklingsmuligheder og bedre ledelse); på andre områder er der enten tale om stagnation eller begyndende forværring (flere rapporterer, at man ikke når sine arbejdsopgaver, og flere om følelsesmæssigt belastende situationer i arbejdsmiljøet).

Anmeldte sygdomstilfælde

Når det kommer til anmeldte sygdomstilfælde relateret til psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet, er der i 2009 sket et fald i anmeldelserne, efter at Arbejdstilsynet frem til 2008 har modtaget et stadig stigende antal. Faldet er på ca. 15 pct. og bør ses på baggrund af, at der er sket et fald i antallet af anmeldte sygdomstilfælde til Arbejdstilsynet på tværs af alle sygdomskategorier på ca. 7 pct. Sygdom relateret til psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet er i 2009, som de foregående år, den næst-

hyppigst anmeldte sygdomskategori. De fleste sygdomstilfælde er af psykisk art, men i 2009 var knap 400 tilfælde af legemlig art (overvejende tilfælde af brystkræft associeret med arbejde om natten). De fleste anmeldelser drejer sig om sygdom relateret til stor eller ujævn arbejdsmængde, kedeligt eller utilfredsstillende arbejde og problematiske arbejdsrelationer, herunder mobning. Branchegrupperne *Kontor*, *Daginstitutioner*, *Døgninstitutioner* og *hjemmepleje*, *Hospitaler* og *Undervisning* tæller årligt flest anmeldte sygdomstilfælde som følge af udsættelse for psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet. For især branchegruppen *Kontor* skal det ses i lyset af, at den beskæftigelsesmæssigt også er langt den største. Det er især ansatte med social- og sundhedsarbejde, alment kontor- og sekretærarbejde, lærere i folkeskolen, på gymnasierne og på erhvervsskolerne, socialrådgivning, sygeplejearbejde samt pædagogisk arbejde, der får anmeldt sygdomstilfælde som følge af psykosociale risikofaktorer i arbejdsmiljøet. Der anmeldes betydeligt flere tilfælde af arbejdsrelateret sygdom som følge af dårligt psykisk arbejdsmiljø for kvinder end for mænd.

Det relative fald i anmeldte sygdomstilfælde relateret til psykosociale belastninger i arbejdsmiljøet kan formentlig hænge sammen med et generelt fald i anmeldte sygdomstilfælde i alt. 2009 er det første år i længere tid med faldende konjunktur og faldende beskæftigelse – et forhold der kan formodes at indvirke på, hvor meget man som medarbejder vil ”bide i sig”, før man vil søge læge for en sygdom relateret til arbejdet.

Arbejdstilsynets afgørelser

Arbejdstilsynet har siden april 2007 ført tilsyn med psykisk arbejdsmiljø ved alle screeningsbesøg. Det psykosociale arbejdsmiljø kan være forskelligt fra branche til branche, og da screeningsbesøgene og de særlige indsatser er gennemført branchevist, kan der derfor være betydelige forskelle mellem årene, alt efter hvilke brancher der især har været i fokus. Dertil har også antal besøg og virksomhedernes størrelse betydning for antallet af afgørelser. I 2009 afgav Arbejdstilsynet ca. 30 pct. færre afgørelser vedrørende psykisk arbejdsmiljø end i 2008, men 2008 var året, hvor Arbejdstilsynet gennemførte særlige indsatser i forhold til branchegrupperne *Døgninstitutioner* og *hjemmepleje* og *Transport af passagerer*, dvs. branchegrupper, hvor der blev givet mange afgørelser. Fordelt på psykosociale risikofaktorer var flest afgørelser relateret til vold og traumatiske hændelser, stor arbejdsmængde og tidspres og arbejde med høje følelsesmæssige krav, dvs. til faktorer, der til dels er identiske med de påvirkninger, der oftest er anført som udløsende årsag på anmeldelserne af sygdomstilfælde relateret til psykosociale påvirkninger i arbejdsmiljøet.

Branchearbejdsmiljørådenes projekter

Branchearbejdsmiljørådene har de fire seneste år fået bevilget mellem 19 og 23 millioner kroner pr. år til projekter relateret til psykisk arbejdsmiljø. Da projekter i dette regi kan løbe over flere år og omhandle flere emner samtidigt, skal sammenligninger mellem årene foretages med forsigtighed. Emnet psykisk arbejdsmiljø tegner sig for mellem 25 og 33 pct. af de samlede midler i perioden og er dermed det emne, der bevilges flest midler til.

3.5 Referencer

Arbejdsskadestyrelsen. Arbejdsskadestatistikken 2009, 2. udgave. København: Arbejdsskadestyrelsen, juni 2010.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel- og

Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2006. København, februar 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Overvågningsrapport 2007. København: Arbejdstilsynet, 2009.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2008. København: Arbejdstilsynet, 2010.

Arbejdstilsynet. Arbejdsbetingede sygdomme. Anmeldte arbejdsbetingede sygdomme 2004-09. København: Arbejdstilsynet, 2010.

Bach E, Bjørner J, Burr H, Hansen JV. Analyser om ætiologiske fraktioner for langvarigt sygefravær i NAK og NAT. Notat udarbejdet af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø for Arbejdstilsynet. København: Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, 22. februar 2011.

Bekendtgørelse om lægers og tandlægers pligt til at anmelde erhvervs-sygdomme til Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen. Bekendtgørelse nr. 605 af 27. maj 2010.

Danmarks Statistik. Dansk fagklassifikation DISCO-88. <http://www.dst.dk/Vejviser/Portal/loen/DISCO/DISCO-88/Introduktion.aspx>. 1. december 2010.

Pascalichio R. Classification of the causal agents of the occupational diseases. Luxembourg: Eurostat, Population and social conditions 3/2000/E/no. 18. 2000.

4 Muskel-skeletpåvirkninger

Mål: 10 pct. fald i sygefravær relateret til muskel-skeletpåvirkninger

Med vedtagelsen af regeringens prioriterede arbejdsmiljøindsats frem til 2010 er sat som mål, at *sygefravær* relateret til muskel- og skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet skal falde med 10 pct. fra 2005 til 2010, og at udviklingen i *forekomsten af selvrapporterede muskel- og skeletpåvirkninger* i arbejdsmiljøet følges.

Det er desuden målet, at der i løbet af perioden sker en markant stigning i virksomhedernes handlinger i relation til forbedring af det muskel- og skeletbelastende arbejdsmiljø. Referenceværdier for virksomhedernes forebyggende aktiviteter blev beskrevet i Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2006 (Arbejdstilsynet, 2008), og en opfølgingsundersøgelse på dette felt gennemføres primo 2011.

Midtvejsanalyse

Referenceværdier for sygefravær relateret til muskel- og skeletpåvirkninger samt forekomsten af selvrapporterede muskel- og skeletpåvirkninger blev beskrevet i Overvågningsrapport 2007 (Arbejdstilsynet, 2009). I 2008 har Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø imidlertid foretaget en spørgeskemaundersøgelse med et enkelt spørgsmål om muskel-skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet. Nedenfor beskrives forholdet mellem denne 'midtvejsanalyse' med det registrerede langvarige sygefravær.

Anmeldte sygdomstilfælde og sygdomsudløsende påvirkninger

Desuden indeholder kapitlet status for anmeldte sygdomstilfælde inden for muskel- og skeletområdet og de påvirkninger i arbejdsmiljøet, der nævnes på anmeldelserne som sygdomsudløsende faktorer, samt status for anerkendte tilfælde i Arbejdsskadestyrelsen.

Endelig indeholder dette års rapport en oversigt over Arbejdstilsynets aktiviteter i form af afgørelser truffet i forbindelse med tilsyn samt en oversigt over branchearbejdsmiljørådenes projekter relateret til forebyggelse af muskel- og skeletbesvær.

4.1 Sygefravær og muskel- og skeletpåvirkninger

På opfordring af Arbejdsmiljørådet og Overvågningsudvalget har Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø gennemført en 'midtvejsanalyse' af forholdet mellem sygefravær og forekomsten af muskel-skeletpåvirkninger²⁸ i arbejdsmiljøet i centrets spørgeskemaundersøgelse af arbejdsmiljøet i 2008 (NAT-2008) for at se, om sygefraværet udvikler sig i den ønskede retning. I analysen indgår sygefravær af mindst tre ugers varighed registreret i det kommunale dagpengeregister²⁹. Ud over data fra det kommunale dagpengeregister og den nævnte spørgeskemaundersøgelse i 2008 indgår data fra centrets spørgeskemaundersøgelse i 2005 (NAK-2005). Der henvises til appendiks 3 for yderligere detaljer.

²⁸ I Plan 2010 bruges termen selvrapporterede muskel-skeletpåvirkninger ikke, men i praksis er det selvrapporterede muskel-skeletpåvirkninger, der er tale om.

²⁹ Det kommunale sygedagpengeregister benyttes i nærværende analyse i stedet for Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-register, der blev brugt til de indledende analyser beskrevet i Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2007. Skiftet til det kommunale sygedagpengeregister er sket, fordi der dér findes mere detaljerede oplysninger om en persons enkelte fraværsperioder med eksakte datoer og ikke på ugebasis som i DREAM.

Ætiologisk fraktion

Den andel af sygefraværet, der kan forebygges, hvis alle på muskel-skeletområdet eksponeres som de i spørgeskemaundersøgelserne mindst belastede, kaldes i det følgende for den ætiologiske fraktion³⁰ associeret med fysisk anstrengende arbejde. Ved ætiologisk fraktion forstås en beregnet størrelse, der her udtrykker den potentielle maksimale procent af sygefraværet, der kan forebygges, hvis alle på arbejdsmarkedet kunne undgå eller være lavt eksponeret for den pågældende påvirkning.

Ingen oplysninger om sygdomsårsag i registret

I det kommunale sygedagpengeregister³¹ findes ikke oplysning om, hvilken sygdom en fraværsperiode skyldes. En ætiologisk fraktion er i denne sammenhæng som nævnt en beregnet størrelse, der bygger på en antagelse om, at det registrerede sygefravær skyldes en eller flere af de faktorer, som personen andetsteds har oplyst (her via spørgeskema eller interview), at han eller hun er udsat for i arbejdsmiljøet.

4.1.1 Sygefravær registreret i det kommunale sygedagpengeregister

Hvad angår sygefravær over tre uger, anvendes som før nævnt det kommunale sygedagpengeregister over bl.a. langvarigt sygefravær til i 24 måneder at følge de 5.882 lønmodtagere, der i 2005 besvarede et spørgeskema om bl.a. deres arbejdsmiljø.

I 2008 har Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø kun stillet et enkelt spørgsmål om fysiske krav i arbejdet, nemlig om den fysiske aktivitet i arbejdet. Besvarelsen af dette spørgsmål er til nærværende rapport analyseret sammen med de i foregående kapitel 3.1.1 beskrevne psykosociale risikofaktorer. Af hensyn til sammenligneligheden er de samme variable udvalgt til analysen for 2005.

Antagelse af samme muskel-skelettale belastningsprofil i 2008 som i 2005

I beregningen af de ætiologiske fraktioner til denne 'midtvejsanalyse' antager Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø samme indbyrdes relation mellem den fysiske belastningsprofil og sygefravær i 2008 som i 2005 for derved at undgå at afvente klargøring af og beregninger på data i det kommunale sygedagpengeregister for perioden 2009-2010, der ellers skulle udgøre den 24 måneder lange opfølgingsperiode for sygefravær. Der er altså ikke indhentet data fra det kommunale dagpengeregister for det faktiske fravær i perioden 2009 og 2010. I stedet projiceres associationen mellem det langvarige sygefravær i 2006 og 2007 og muskel-skeletbelastningsprofilen for 2005 på den faktiske 2008-belastningsprofil, således at der beregnes et langvarigt sygefravær for perioden 2009 og 2010 (se appendiks 3). Der er således ikke taget højde for en eventuel ændring af tilbøjeligheden til at melde sig langvarigt syg eller i den enkeltes opfattelse af og acceptgrænser for fysiske krav i arbejdet.

Ingen ændring fra 2005 til 2008

Tabel 4-1 viser de ætiologiske fraktioner for fysisk anstrengende arbejde beregnet i en fælles model med faktorerne ledelsesmæssig støtte (laveste og næstlaveste niveau) og følelsesmæssige krav i arbejdet. I 2005 er den ætiologiske fraktion beregnet til 18,4 (12,0-24,7) pct. og i 2008 til 19,0 (12,4-25,5) pct. for sammenhængende sygefraværsperiode på tre uger

³⁰ De enkelte påvirkninger ikke er uafhængige. Som regel er man som medarbejder udsat for flere påvirkninger samtidig. Det betyder, at hvis den ætiologiske fraktion for en påvirkning reduceres, vil der sandsynligvis også ske reduktion i den ætiologiske fraktion for andre relaterede påvirkninger. Ætiologiske fraktioner kan med andre ord ikke adderes, hvorfor det samlede forebyggelsespotentiale er lavere end summen af de ætiologiske fraktioner.

³¹ Det kommunale sygedagpengeregister benyttes i analysen i stedet for DREAM, fordi der i førstnævnte findes oplysninger fra en persons første sygedag.

eller derover. De ætiologiske fraktioner for fysisk anstrengende arbejde er med andre ord uforandrede fra 2005 til 2008, og der ses ikke tegn på det fald på 10 pct., som er sat som mål i 2010 planen.

Tabel 4-1 Beregnet andel (ætiologisk fraktion) af sygefravær på tre uger eller derover inden for en 24 måneders periode registreret i det kommunale sygedagpengeregister relateret til selvrapporteret fysisk anstrengende arbejde, lav ledelsesmæssig støtte og høje følelsesmæssige krav med statistisk korrektion for alder, køn, socialklasse og rygning

	2005		2008	
	Ætiologisk fraktion	95 pct. sikkerhedsgrænser	Ætiologisk fraktion	95 pct. sikkerhedsgrænser
Fysisk anstrengende arbejde	18,4	12,0-24,7	19,0	12,4-25,5
Lav ledelsesmæssig støtte	6,4	1,5-11,3	6,5	1,6-11,6
Høje følelsesmæssige krav	16,8	8,5-24,6	17,8	9,1-26,0
De tre faktorer under ét	36,5	28,5-44,1	37,9	29,8-45,5

Bemærk at ætiologiske fraktioner ikke kan adderes, hvorfor de samlede fraktioner er forskellige fra summen af de enkelte fraktion

Resumé af den selvrapporterede forekomst af muskel- og skeletpåvirkninger

I det følgende suppleres midtvejsanalysen af den ætiologiske fraktion af sygefravær med resultater, som belyser *udviklingen i forekomsten* af muskel- og skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet fra 2005 til 2008. Der er tale om et resumé af den selvrapporterede forekomst, som blev afrapporteret i Overvågningsrapport 2008. Heri findes yderligere opgørelser af resultater for aldersgrupper og gruppen 'nyansatte', som ikke gengives her.

Stillesiddende arbejde

I 2008 oplyser 42 pct. af de adspurgte, at de mest har *stillesiddende arbejde, som ikke kræver fysisk anstrengelse*, hvilket er 2 procentpoint lavere, end da det tilsvarende spørgsmål blev stillet i 2005. Der ses ingen forskel mellem mænd og kvinder.

Stående eller gående arbejde

I 2008 oplyser 25 pct., at de mest har *stående eller gående arbejde, som ikke kræver fysisk anstrengelse*, hvilket er samme andel som i 2005. Flere kvinder end mænd oplyser, at de mest har stående eller gående arbejde. Når det gælder *stående eller gående arbejde kombineret med en del løfte- eller bærearbejde*, oplyser 28 pct. i 2008, at de har sådant arbejde, hvilket er 3 procentpoint mere end i 2005. Flere mænd end kvinder oplyser, at de mest har stående eller gående arbejde kombineret med løfte- eller bærearbejde.

Fysisk anstrengende tungt eller hurtigt arbejde

Fem procent af de adspurgte oplyser i 2008, at de har *fysisk anstrengende tungt eller hurtigt arbejde*, dvs. 1 procentpoint under, hvad der blev oplyst i 2005. Det er overvejende mænd, der oplyser, at de har fysisk anstrengende tungt eller hurtigt arbejde.

4.2 Anmeldte sygdomstilfælde

4.2.1 Sygdomstilfælde anmeldt til Arbejdstilsynet

Arbejdstilsynets register over anmeldte tilfælde af arbejdsrelateret sygdom indeholder oplysninger om sygdommens art (diagnose) og om den eller de *påvirkninger* i arbejdsmiljøet, der menes at være årsag til sygdomstilfældet. De tilfælde, der anmeldes af en læge, vil i hvert enkelt tilfælde være fagligt vurderet af lægen med hensyn til dets relation til personens arbejde. Yderligere detaljer om Arbejdstilsynets register over anmeldte tilfælde af arbejdsrelateret sygdom findes i appendiks 2.

Hvilke sygdomme anmeldes

Anmeldelser faldet i antal

Arbejdstilsynet har gennem de seneste år modtaget et forholdsvis stabilt antal anmeldelser af sygdom forårsaget af muskel- og skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet. I 2009 drejede det sig om i alt 6.312 anmeldelser svarende til ca. 29 nye tilfælde pr. arbejdsdag (beregnet ud fra 220 arbejdsdage pr. år) (tabel 4-2). I forhold til 2008 er antallet af anmeldte sygdomstilfælde i kategorien faldet med ca. 12 pct., hvilket skal ses i lyset af, at det totale antal anmeldte sygdomstilfælde uanset art i 2009 er faldet ca. 7 pct.

Mest anmeldte sygdomstype

Arbejdsrelateret sygdom som følge af udsættelse for belastninger af muskler og skelet m.m. er den hyppigst anmeldte sygdomskategori til Arbejdstilsynet.

Tabel 4-2 Anmeldte tilfælde af sygdom relateret til muskel- og skeletpåvirkninger 2005-2009 fordelt på sygdomskategori sorteret efter hyppighed i 2009

ICD-10-diagnosegruppe	2005	2006	2007	2008	2009
Muskel- og skeletsygdomme	6.771	7.306	7.037	6.710	5.825
Sygdomme i nervesystemet *	438	403	387	351	348
Andre sygdomme	167	195	174	151	139
I alt	7.376	7.904	7598	7.212	6.312
Anmeldelser pr. 1.000 beskæftigede	2,7	2,9	2,7	2,5	2,2

* Tryk/klemninger af nerver

Faldende forekomst i forhold til beskæftigelsen

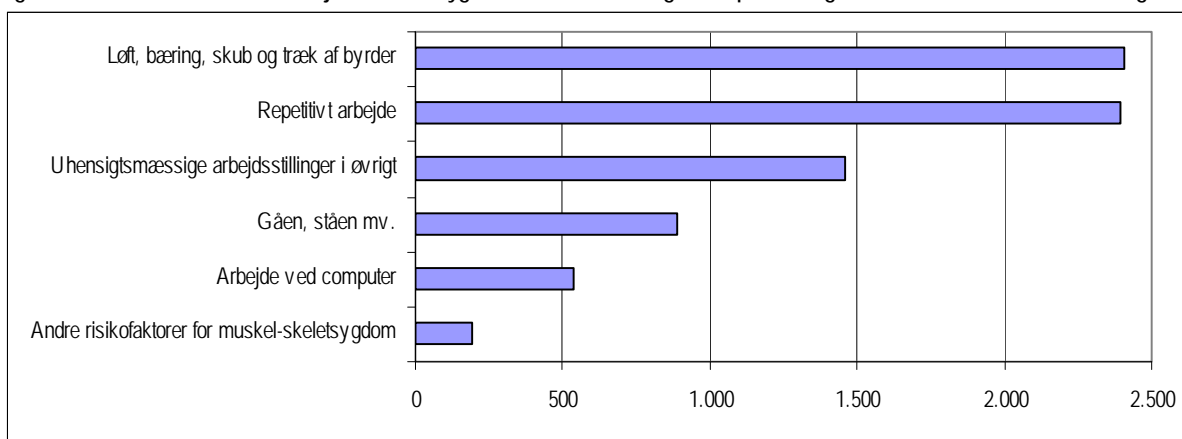
Nogle sygdomme er forholdsvis længe om at udvikle sig og anmeldes derfor måske først flere år efter, at den skadelige påvirkning har fundet sted. En foreløbig opgørelse viser, at fem af ti anmeldte sygdomstilfælde relateret til muskel-skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet er forårsaget af påvirkninger sket mindre end fem år forud for anmeldelsestidspunktet. Vi har derfor tilladt os at beregne forekomsten af anmeldte sygdomstilfælde korrigeret for beskæftigelsen i anmeldelsesåret. I perioden 2005-2009 falder den årlige forekomst af anmeldelser fra ca. 2,9 pr. 1.000 beskæftigede i 2006 til ca. 2,2 pr. 1.000 beskæftigede i 2009.

Påvirkninger i arbejdsmiljøet

Løft, bæring, skub eller træk af byrder og repetitivt arbejde bliver i 2009 nævnt omtrent lige hyppigt (hver ca. 2.400) på sygdomsanmeldelser relateret til muskel- og skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet, mens *uhensigtsmæssige arbejdsstillinger* nævnes på knap 1.500 anmeldelser. *Arbejde ved computer* er nævnt på ca. 500 anmeldelser, mens *andre risikofaktorer* blot er nævnt i 190 tilfælde (figur 4-1 nedenfor).

En detailfordeling af muskel-skeletpåvirkninger (altså hvor hyppigt en påvirkning bliver nævnt på anmeldelserne) viser, at *løft, bæring, skub og træk* udgør 30 pct., *repetitivt arbejde* 28 pct., *uhensigtsmæssige arbejdsstillinger* 18 pct. og *gåen og ståen mv.* 8 pct. *Arbejde ved computer* udgør 6 pct., mens *andre muskel-skeletpåvirkninger* udgør 10 pct. (Arbejdstilsynet, 2010).

Figur 4-1 Antal anmeldelser af arbejdsrelateret sygdom, hvor muskel- og skeletpåvirkninger er anført som udløsende årsag 2009

Branchegrupper og jobtyper

For nærmere at indkredse, hvor på arbejdsmarkedet de problematiske muskel-skeletpåvirkninger finder sted, har vi analyseret, inden for hvilke branchegrupper disse påvirkninger især findes, og inden for hvilke jobgrupper inden for hver af branchegrupperne de sygdomsfremkaldende påvirkninger finder sted³². Oplysninger om jobgrupper med flest anmeldelser inden for hver type muskel-skeletpåvirkning fremgår af bilagskapitel 4.2.1.

Kontor er ofte langt den hyppigst repræsenterede branchegruppe, men her bør det erindres, at denne branchegruppe beskæftigelsesmæssigt også er langt den største. Appendiks 5 i bilagsrapporten indeholder en oversigt over antal beskæftigede i de enkelte branchegrupper fordelt på køn.

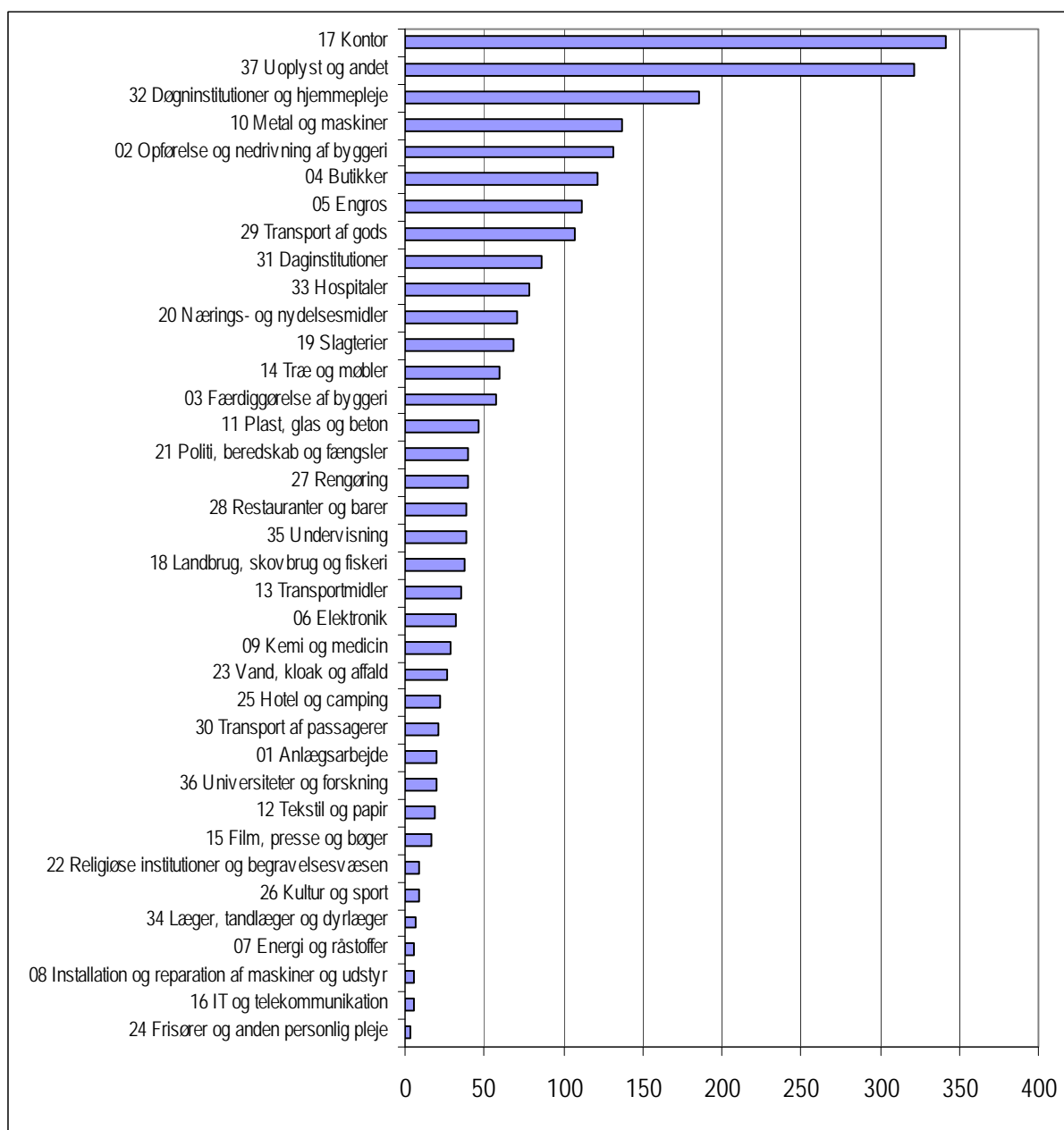
³² De samme jobgrupper findes inden for forskellige branchegrupper.

Løft, bæring, skub og træk

Næsten lige mange mænd og kvinder

Løft, bæring, skub og træk nævnes i 2009 på 2.407 anmeldelser af sygdom forårsaget af muskel- og skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet (figur 4-2). Næsten lige mange anmeldelser vedrører mænd og kvinder. De fleste anmeldelser vedrører personer i alderen 25-49 år, mens 94 anmeldelser vedrører unge under 25 år. De fleste anmeldelser vedrører branchegrupperne *Kontor*, hvorefter følger *Døgninstitutioner og hjemmepleje*, *Metal og maskiner*, *Opførelse og nedrivning af byggeri*, *Butikker*, *Engros* og *Transport af gods*, alle med flere end 100 anmeldelser i 2009.

Figur 4-2 Antal anmeldelser fordelt på branchegrupper, hvor løft, bæring, skub eller træk er anført som sygdomsudløsende årsag 2009

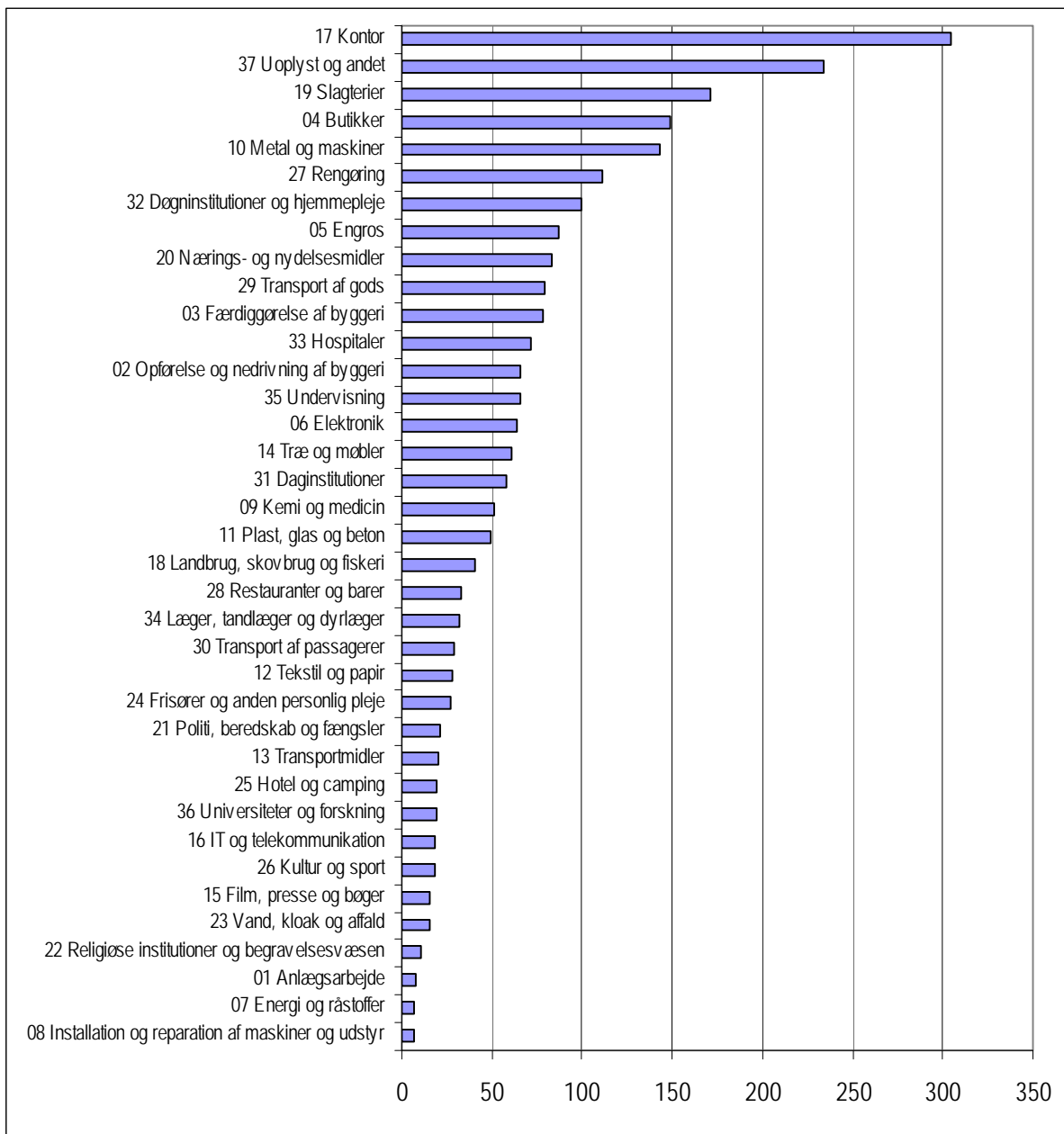

Repetitivt arbejde og tempoarbejde

*Flere anmeldelser
vedrører kvinder*

I 2009 modtog Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen i alt 2.395 sygdoms-udløsende årsag, og 190 anmeldelser, hvor tempoarbejde figurerede som årsag. To af tre anmeldelser vedrører kvinder, mens 92 anmeldelser vedrører unge under 25 år. Figur 4-3 viser samlet de to påvirkningstyper fordelt på branchegrupper. De fleste anmeldelser vedrører branchegrupperne *Kontor*, *Slagterier*, *Butikker*, *Metal og maskiner*, *Rengøring* samt *Døgninstitutioner og hjemmepleje*, der alle hver er repræsenteret med 100 anmeldelser eller derover i 2009.

Figur 4-3 Antal anmeldelser fordelt på branchegrupper, hvor repetitivt arbejde og tempoarbejde er anført som sygdoms-udløsende årsag 2009

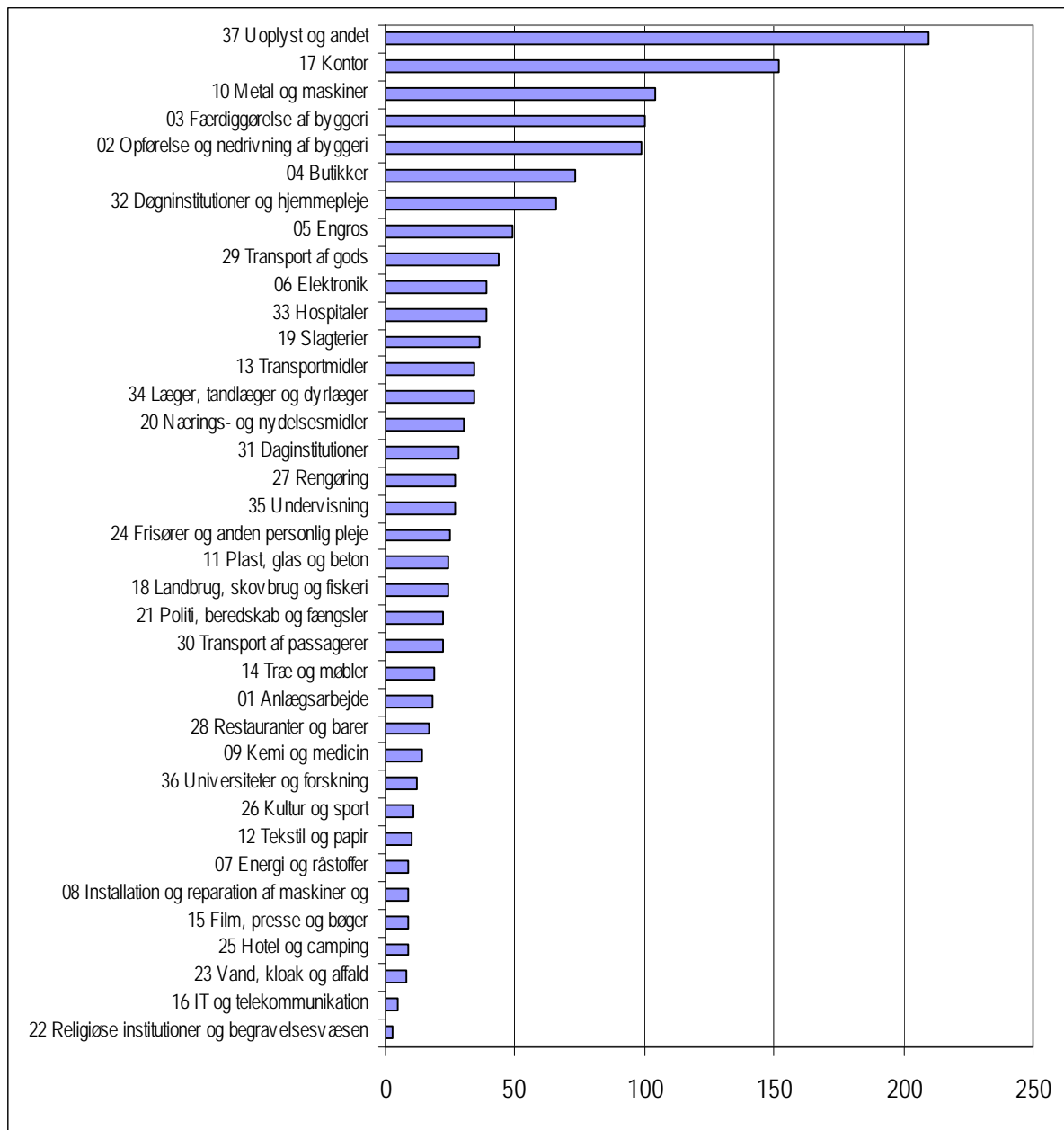

Uhensigtsmæssige arbejdsstillinger bortset fra arbejde ved computer

Næsten lige mange mænd og kvinder

Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen modtog i 2009 i alt 1.461 sygdoms anmeldelser, påført 'uhensigtsmæssige arbejdsstillinger bortset fra arbejde ved computer' som sygdomsudløsende årsag (figur 4-4). Kvinder og mænd er næsten lige ofte berørt med let overvægt for mænd og 44 anmeldelser vedrører unge under 25 år. Flere end 200 anmeldelser har her ikke indeholdt tilstrækkelige oplysninger til brancheklassifikation, men af de resterende anmeldelser vedrørende uhensigtsmæssige arbejdsstillinger optræder branchegrupperne *Kontor*, *Metal og maskiner*, *Færdiggørelse af byggeri* og *Opførelse og nedrivning af byggeri* hyppigst.

Figur 4-4 Antal anmeldelser fordelt på branchegrupper, hvor uhensigtsmæssige arbejdsstillinger bortset fra arbejde ved computer er anført som sygdomsudløsende årsag 2009

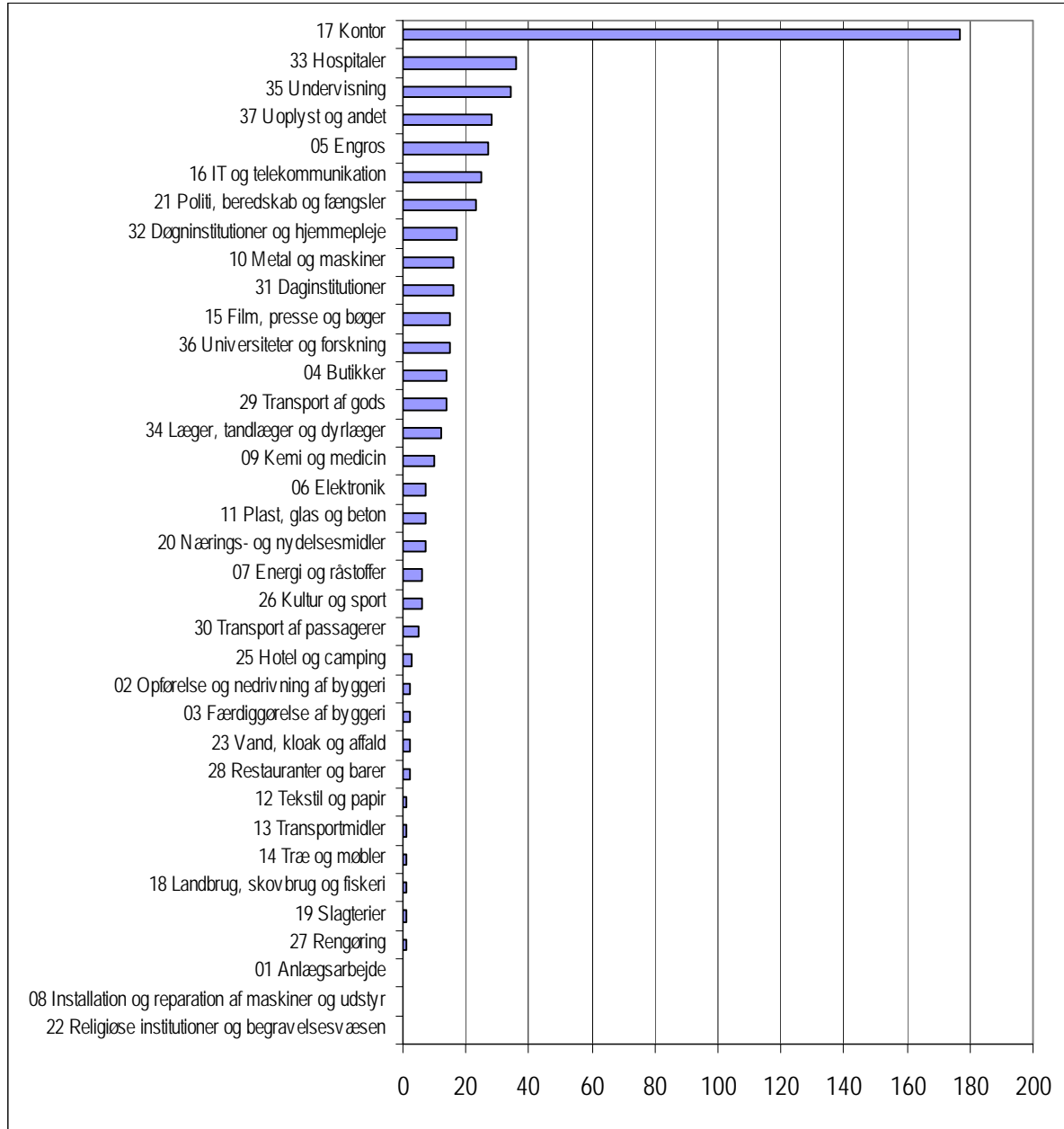

Arbejde ved computer

Seks gange flere kvinder end mænd

I 2009 modtog Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen i alt 534 sygdoms anmeldelser relateret til arbejde ved computer (figur 4-5). Anmeldelserne vedrører kvinder ca. seks gange så ofte som mænd. Ti anmeldelser drejer sig om unge under 25 år. Anmeldelserne vedrører oftest ansatte i branchegruppen *Kontor*.

Figur 4-5 Antal anmeldelser fordelt på branchegrupper, hvor arbejde ved computer er anført som sygdomsudløsende årsag 2009

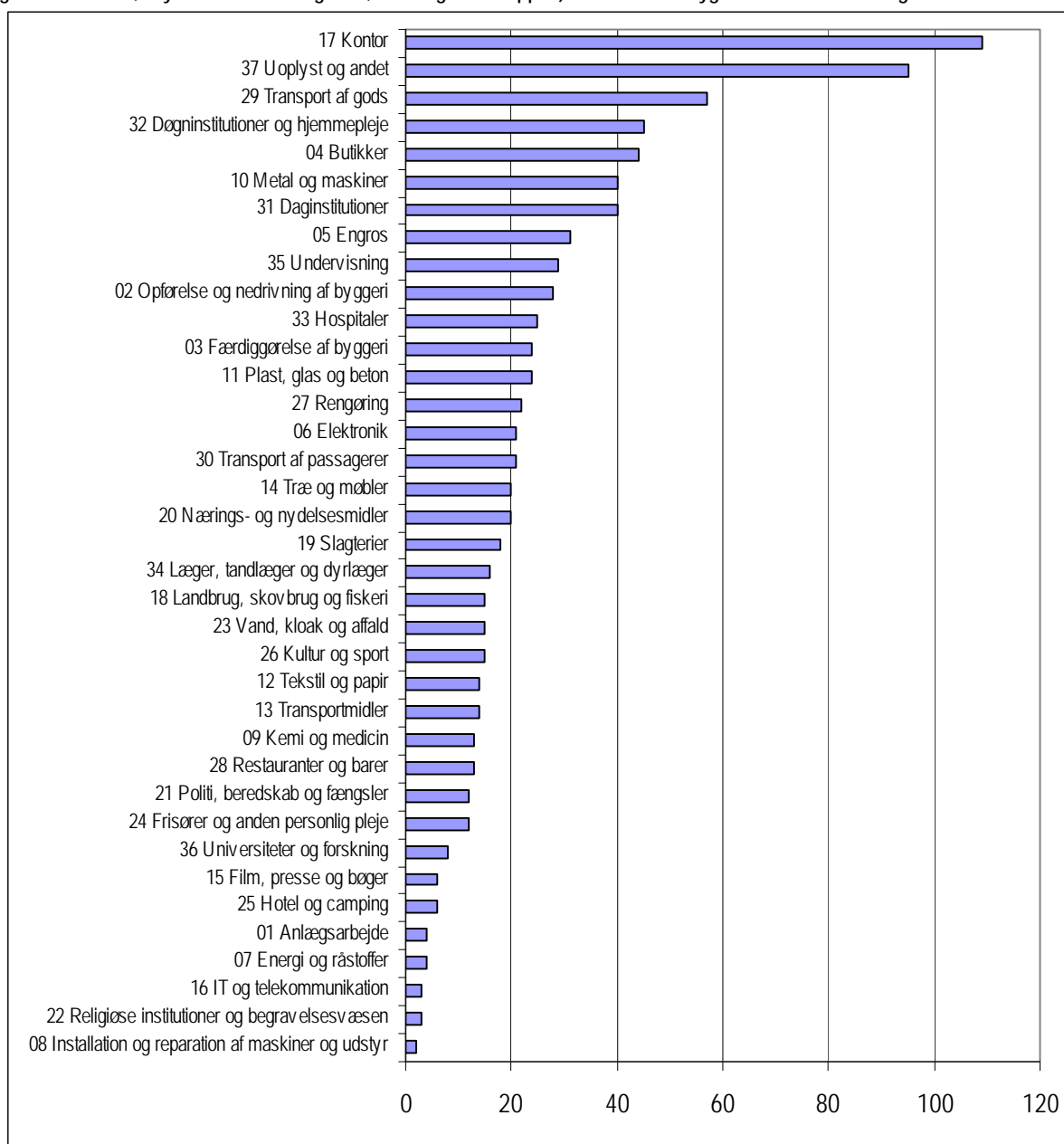
Anden uhensigtsmæssig brug af muskler mv.

*Gåen og ståen,
vridning af kroppen
og asymmetriske
bevægelser*

*Dobbelt så mange
kvinder*

I 2009 modtog Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen i alt 888 sygdoms anmeldelser vedrørende uhensigtsmæssig brug af muskler mv., hvilket i EU's klassifikation af arbejdsmiljøpåvirkninger (Pascalichio, 2000) vil sige megen gåen eller ståen, vridninger af kroppen eller asymmetriske bevægelser (figur 4-6). Næsten dobbelt så mange kvinder som mænd har fået anmeldt et sygdomstilfælde i denne gruppe. 39 anmeldelser vedrører unge under 25 år. *Kontor, Godstransport, Døgninstitutioner og hjemmepleje* og *Butikker* er de hyppigst repræsenterede branchegrupper.

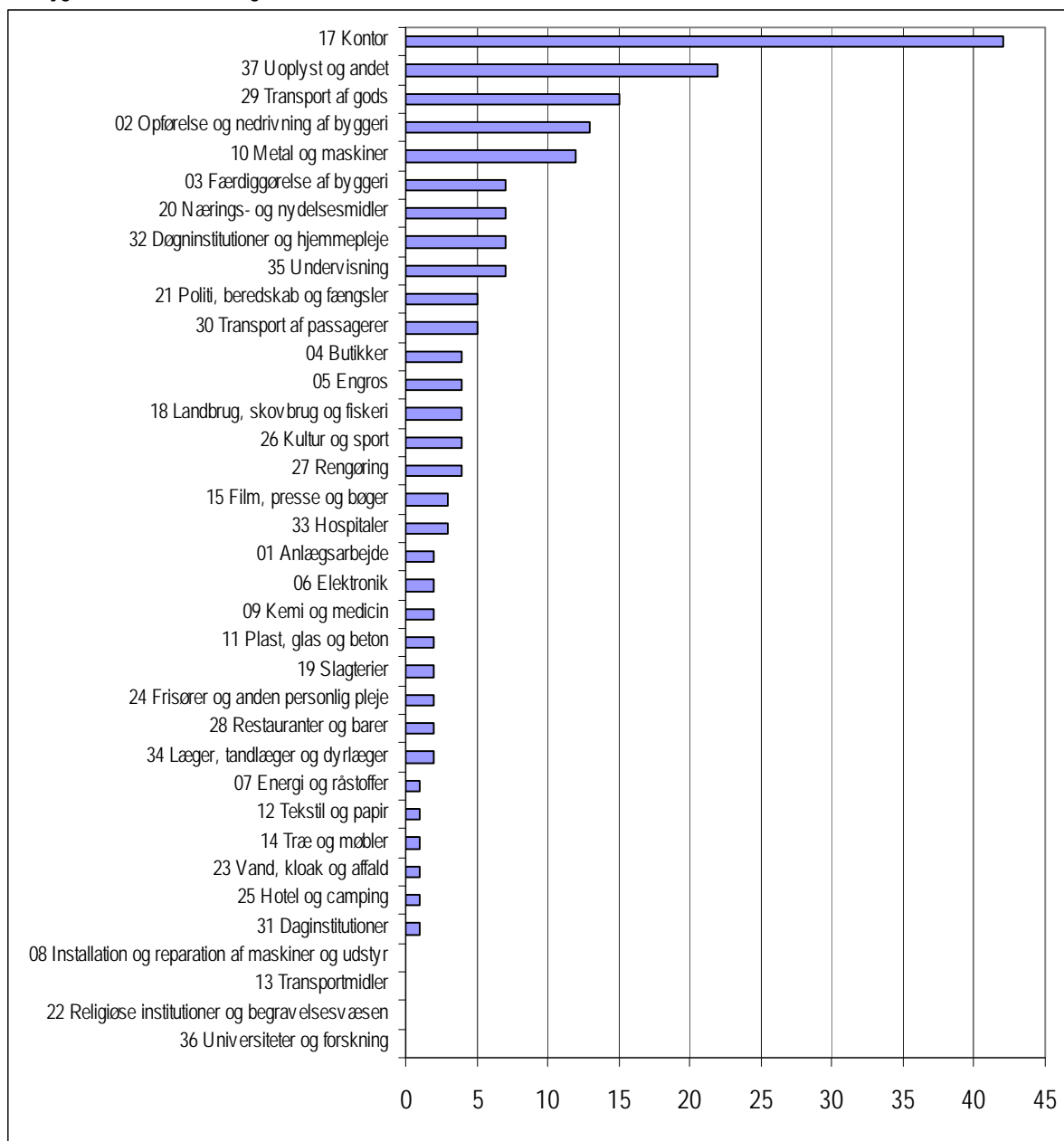
Figur 4-6 Antal anmeldelser fordelt på branchegrupper, hvor anden uhensigtsmæssig brug af muskler mv. (herunder megen gåen eller ståen, asymmetriske bevægelser, vridninger af kroppen) er anført som sygdomsudløsende årsag 2009

Andre muskel- og skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet end ovenfor nævnt

I 2009 modtog Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen i alt 190 sygdomsannonmeldelser relateret til andre muskel- og skeletpåvirkninger i arbejdsmiljøet end nævnt ovenfor (figur 4-7). Mænd og kvinder er omtrent ligeligt repræsenteret i denne gruppe. Også her er *Kontor* den oftest repræsenterede branchegruppe.

Figur 4-7 Antal anmeldelser fordelt på branchegrupper, hvor andre muskel- og skeletpåvirkninger end ovenfor nævnt er anført som sygdomsudløsende årsag 2009

Sammenfatning om branchegrupper og jobgrupper

Når det gælder anmeldelser af sygdomme i muskler og/eller skelet vedrører de fleste i 2009 medarbejdere i branchegrupperne *Kontor*, *Døgninstitutioner*, *Metal og maskiner*, *Transport af gods*, *Hospitaler*, *Butikker*, *Engros* og *Daginstitutioner*. I hver af disse branchegrupper er

der tale om ganske bred repræsentation af jobkategorier, som ikke skal resumeres her. For detaljer henvises til kapitel 4.2.1 i bilagsrapporten.

4.2.2 Sygdomstilfælde anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen

Anerkendte tilfælde

I 2009 blev i alt anmeldt 7.730 tilfælde af sygdom i muskler og skelet, og i alt 1.180 tilfælde opnåede anerkendelse som arbejdsbetingede tilfælde (Arbejdsskadestyrelsen, 2010). De 1.180 tilfælde kan på grund af sagsbehandlingstiden vedrøre anmeldelser forud for 2009.

Tabel 4-3 viser udviklingen i antallet af anerkendelser og anerkendelsesprocenten. Antallet af anerkendelser og anerkendelsesprocenten er steget siden 2005, hvilket også var en af hensigterne med arbejdsskade-reformen. I perioden fra 2007 til 2009 er anerkendelsesprocenten dog forholdsvis stabil mellem 12 pct. og 14,4 pct.

Tabel 4-3 Arbejdsskadestyrelsens anerkendte og afviste tilfælde af sygdom i muskler og skelet 2005-2009.

Sygdomme i muskler og skelet	Anmeldelsesår				
	2005	2006	2007	2008	2009
Anerkendt	593	553	1.230	1.118	1.180
Afvist	6.806	7.087	7.291	8.222	7.636
Anerkendelsesprocent	8,0	7,2	14,4	12,0	13,4

I bilagsrapportens afsnit 4.2.2 kan læses yderligere om betingelserne for anerkendelse af en arbejdsskade.

4.3 Arbejdsmiljøaktørernes aktiviteter

I dette afsnit beskrives Arbejdstilsynets aktiviteter og branchearbejdsmiljørådenes projekter i relation til muskel- og skeletbelastninger.

For Arbejdstilsynet drejer det sig om reaktioner ved tilsynsbesøg. Ud over det almindelige tilsyn med virksomhedsbesøg³³ gennemfører Arbejdstilsynet særlige indsatser i udvalgte branchegrupper med fokus på muskel- og skeletbelastninger.

For branchearbejdsmiljørådenes vedkommende beskrives projekter målrettet disse risikofaktorer i arbejdsmiljøet.

4.3.1 Arbejdstilsynets aktiviteter

Antallet af afgørelser i 2009 vedrørende muskel- og skeletbelastninger var på 2.310, hvilket udgjorde 8,3 pct. af Arbejdstilsynets samlede afgørelser. Antallet af afgørelser er relativt set lavere end i 2008, hvor afgørelserne i forhold til muskel- og skeletbelastninger udgjorde 10 pct. på baggrund af 2.987 afgørelser. Emnet har i hele den opgjorte periode været et højt prioriteret område, og ca. hver tiende afgørelse givet af Arbejdstilsynet i årene 2003 til 2009 vedrører muskel- og skeletbelastninger.

³³ Se afsnit 8.1 for en uddybning af Arbejdstilsynets almindelige tilsynsarbejde og reaktioner i form af afgørelser og vejledninger.

Antallet af afgørelser i 2009 er størst i branchegrupperne *Opførelse og nedrivning af byggeri* (392), *Butikker* (250), *Rengøring* (181), *Kontor* (179) og *Engros* (165). Disse fem branchegrupper står tilsammen for ca. halvdelen af alle afgørelser vedrørende muskel- og skeletbelastninger (bilags-tabel 4-4). Der er i alle tilfælde tale om branchegrupper, hvor der i 2009 er gennemført besøg som led i screeningsplaner og særlige indsatser. I 2008 blev der truffet flest afgørelser i branchegruppen *Døgninstitutioner og hjemmepleje* (808), der blev besøgt som led i de særlige indsatser, og stigningen i det samlede antal afgørelser i 2008 vedrørende muskel- og skeletbelastninger skal ses i sammenhæng hermed (jf. Overvågningsrapport 2008).

De fleste afgørelser i forhold til muskel- og skeletbelastninger er relateret til risikokategorierne 'løft, træk og skub' (1.407) og 'arbejdsstillinger og -bevægelser' (810) (tabel 4-4).

Tabel 4-4 viser, hvordan Arbejdstilsynets forskellige afgørelser og reaktioner for muskel- og skeletbelastninger fordeler sig i 2009. I bilagsrapportens afsnit 4.3.1 skrives mere detaljeret om Arbejdstilsynets afgørelser inden for området.

Tabel 4-4 Arbejdstilsynets reaktioner vedrørende muskel- og skeletbelastninger, 2009

Risikokategori	Forbud	Strakspåbud	Påbud*)	Afgørelse uden påbud	Afgørelser i alt	Vejledninger	Reaktioner i alt
Arbejdsstillinger og -bevægelser		73	727	10	810	635	1.445
Ensidigt, belastende arbejde		1	17		18	17	35
Ensidigt, gentaget arbejde			18		18	16	34
Fysisk anstrengende arbejde		2	28		30	17	47
Gravides løft, stående arbejde					0	5	5
Løft, træk og skub	3	454	929	21	1.407	1.037	2.444
Øvrige ergonomisk arbejdsmiljø		2	25		27	15	42
I alt	3	532	1.744	31	2.310	1.742	4.052

*) Inkl. §21-påbud.

4.3.2 Branchearbejdsmiljørådenes aktiviteter

De præsenterede opgørelser er baseret på oplysninger angivet af branchearbejdsmiljørådene ved ansøgning om midler til et projekt. Der er således ikke tale om opgørelser af afsluttede projekter de pågældende år.

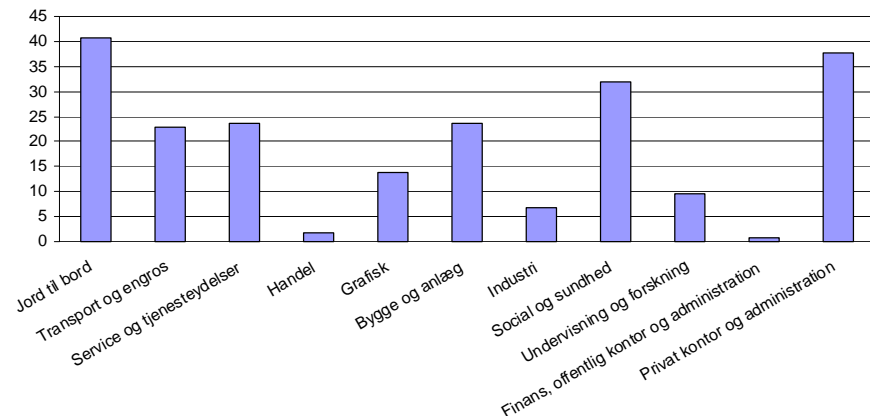
I 2009 fik branchearbejdsmiljørådene bevilget i alt 76 millioner kr. til 195 projekter. Bevillingerne for 2009 til arbejdet med forebyggelsen af muskel- og skeletbelastninger er fordelt på 92 projekter, der beløber sig til i alt ca. 37,5 millioner kr. Disse projekter kan også samtidig have fokus på andre arbejdsmiljøproblemmemner. Cirka 15,9 millioner kr. er prioriteret til forebyggelsen af muskel- og skeletbelastninger alene. I 2008 blev bevilget et lavere beløb (11,8 millioner kr.) fordelt på 78 projekter. Bevillingerne i 2006 og 2007 på området udgjorde henholdsvis 13,9 og 13,5 millioner kroner.

Samlet set har branchearbejdsmiljørådene tilsammen årligt anvendt 18-21 pct. af midlerne til emnet muskel- og skeletbelastninger i 2006-2009. Den største andel af midlerne anvendes til emnet psykisk arbejdsmiljø (25-33 pct.) efterfulgt af arbejdsulykker (21-28 pct.). Den mindste andel af midlerne anvendes på forebyggelse af støj (8-11 pct.). Se også tabel 8-1.

Af figur 4-8 fremgår, hvor stor en andel af de bevilgede midler til de enkelte branchearbejdsmiljøråd der er rettet mod forebyggelse af muskel- og skeletbelastninger i 2009. Branchearbejdsmiljørådet *Jord til bord*

anvender således den største andel af dets samlede bevillinger med 41 pct. på forebyggelse af muskel- og skeletbelastninger, efterfulgt af branchearbejdsmiljørådet for *Privat kontor og administration* (38 pct.), og branchearbejdsmiljørådet for *Social og sundhed* (32 pct.).³⁴ Prioriteringen af disse risikofaktorer skal ses i lyset af, hvilke arbejdsmiljøproblemer der er de væsentligste inden for det enkelte branchearbejdsmiljøråds område, samt at fordelingen kan variere år for år. Resultaterne for 2006-2008 fremgår af tabel 8-1.

Figur 4-8 Andel af de enkelte branchearbejdsmiljøråds projektmidler anvendt på forebyggelse af muskel- og skeletbelastninger, 2009

Hovedparten af projekterne er rettet mod at øge viden om forebyggelse af muskel og skeletbesvær (se bilagsfigur 4-10).

4.4 Vurdering

Langvarigt sygefravær

En analyse af associationen fra 2005 til 2008 mellem langvarigt sygefravær (sygefraværperioder over tre sammenhængende uger) og selvrapporteret udsættelse for muskel- og skeletpåvirkninger viser en uændret situation over de tre år. Der er altså hverken sket en formindskelse eller en forøgelse i perioden af den del af sygefraværet, som *statistisk* er associeret med belastning af muskler og skelet i arbejdsmiljøet. Resultatet skal imidlertid ses i lyset af, at selv om analysen bygger på identiske spørgsmål de to år, er der tale om et smallere sæt spørgsmål end ved de oprindelige analyser af samme beskrevet i Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2007, fordi det benyttede spørgeskema i 2008 kun indeholdt en delmængde af spørgsmålene stillet i 2005. Derudover bygger analysen denne gang på en antagelse af, at sygefraværet, der kan være associeret med udsættelsen for muskel- og skeletpåvirkninger i 2008, dvs. sygefraværet i 2009 og 2010, er fordelt som sygefraværet i 2006 og 2007, fordi man derved har sparet tid ved at undgå at afvente klargøring af data i det kommunale dagpengeregister. I dette års analyse er således ikke taget højde for en eventuel ændring af tilbøjeligheden til at melde sig syg over længere perioder fra 2006-2007 til 2009-2010 eller i den enkeltes opfattelse af og acceptgrænser for muskel-

³⁴ De ovennævnte andele af bevillinger anvendt til forebyggelse af muskel- og skeletbelastninger må ses i lyset af, at den samlede bevilling svinger betydeligt branchearbejdsmiljørådene imellem, og at andelen af bevillinger til projekter som vedrører 'andre/ikke oplyste' arbejdsmiljøemner er på 24 pct. i 2009. Andelen af uoplyste i denne kategori er nemlig ukendt, og det kan ikke udelukkes, at der blandt de projekter, hvor emnet ikke er oplyst, er projekter, der reelt handler om forebyggelse af muskel- og skeletbelastninger.

skelletale belastninger i arbejdsmiljøet. At der ingen udvikling har kunnet påvises fra 2005 til 2008, kan eventuelt også skyldes, at tre år er kort tid i en periode med forholdsvis stabile forhold på arbejdsmarkedet, og at statistisk markante ændringer ikke kan forventes at slå igennem på så kort tid.

Udviklingen i de fulgte selvrapporterede belastninger på det muskel-skelettale område mellem 2005 og 2008 tyder på en uforandret situation, for selv om der i enkelte tilfælde ses statistisk signifikante forskelle mellem de to år, må forskelle på et par procentpoint betegnes som ubetydelige.

Anmeldte sygdomstilfælde

Når det kommer til anmeldte sygdomstilfælde relateret til risikofaktorer for muskel-skeletsygdom i arbejdsmiljøet, er der i 2009 sket et fald i anmeldelsernes antal i forhold til årene umiddelbart forud. Faldet er på ca. 12 pct. og bør ses på baggrund af, at der er sket et fald i antallet af anmeldte sygdomstilfælde til Arbejdstilsynet på tværs af alle sygdomskategorier på ca. 7 pct. Sygdom relateret til risikofaktorer for muskel-skeletsygdom i arbejdsmiljøet er i 2009 som de foregående år den næsthyppest anmeldte sygdomskategori. De fleste anmeldelser drejer sig om sygdom relateret til løft, bæring, skub, træk og repetitive arbejdsbevægelser, herunder arbejde ved computer, og hidrører fra branchegrupperne *Kontor, Døgninstitutioner, Metal og maskiner, Transport af gods, Hospitaler, Butikker, Engros og Daginstitutioner*.

Det relative fald i anmeldte sygdomstilfælde, herunder sygdomstilfælde relateret til belastninger i arbejdsmiljøet af muskler og skelet, er stort set på linje med faldet i anmeldte sygdomstilfælde i alt. 2009 er det første år i længere tid med faldende konjunktur og faldende beskæftigelse – et forhold der kan formodes at indvirke på, hvor meget man som medarbejder vil "bide i sig", før man vil søge læge for en sygdom relateret til arbejdet.

Arbejdstilsynets afgørelser

Forekomsten af muskel- og skeletbelastninger kan variere fra branche til branche, og da screeningsbesøgene og de særlige indsatser er gennemført branchevist, kan der derfor være betydelige forskelle mellem årene, alt efter hvilke brancher der især har været i fokus. Dertil har også antal besøg og virksomhedernes størrelse betydning for antallet af afgørelser. I 2009 afgav Arbejdstilsynet ca. 20 pct. færre afgørelser vedrørende muskel- og skeletbelastninger end i 2008. Fordelt på risikofaktorer var flest afgørelser relateret til løft, træk og skub og til belastende arbejdsstillinger og arbejdsbevægelser, dvs. til faktorer, der for en stor del er identiske med de påvirkninger, der oftest er anført som udløsende årsag på anmeldelserne af sygdomstilfælde relateret til muskel-skelettale påvirkninger i arbejdsmiljøet.

Branchearbejds- miljørådenes projekter

Branchearbejds miljørådene har de fire seneste år fået bevilget mellem 12 og 16 millioner kroner pr. år til projekter relateret til muskel- og skeletbelastninger. I 2009 var beløbet det største siden 2006, men da projekter i dette regi kan løbe over flere år og omhandle flere emner samtidigt, skal sammenligninger mellem årene foretages med forsigtighed. Emnet muskel- og skeletbelastninger tegner sig for 18-21 pct. af de bevilgede midler i perioden og dermed, efter emnerne psykisk arbejdsmiljø og arbejdsulykker, for den tredjestørste andel af de bevilgede midler.

4.5 Referencer

Arbejdsskadestyrelsen. Arbejdsskadestatistikken 2009 2. udgave. København, 2010.

Arbejdstilsynet. 10 år med Handlingsprogrammet Rent Arbejds miljø År 2005. Arbejdstilsynet, 2007.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel- og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2006. København, februar 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Overvågningsrapport 2006. København, februar 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Overvågningsrapport 2007. København, februar 2009.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2008. København: Arbejdstilsynet, 2010.

Arbejdstilsynet. Arbejdsbetingede sygdomme. Anmeldte arbejdsbetingede sygdomme 2004-09. København: Arbejdstilsynet, 2010.

Bach E, Bjørner J, Burr H, Hansen JV. Analyser om ætiologiske fraktioner for langvarigt sygefravær i NAK og NAT. Notat udarbejdet af Det Nationale Forskningscenter for Arbejds miljø for Arbejdstilsynet. København: Det Nationale Forskningscenter for Arbejds miljø, 22. februar 2011.

Bekendtgørelse om lægers og tandlægers pligt til at anmelde erhvervs sygdomme til Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen. Bekendtgørelse nr. 605 af 27. maj 2010.

Kjøller M, Juel K, Kamper-Jørgensen F. Folkesundhedsrapporten Danmark 2007. København: Statens Institut for Folkesundhed, 2007.

Kjøller M. Muskel- og skelet sygdomme som folkesundhedsproblem. I: Danneskiold-Samsøe B, Lund H, Avlund K (red.). Klinisk reumatologi for ergoterapeuter og fysioterapeuter. København: Munksgaard Danmark, 2002.

Pascalichio R. Classification of the causal agents of the occupational diseases. Luxembourg: Eurostat, Population and social conditions 3/2000/E/no. 18. 2000.

5 Støj

Mål: 15 pct. færre ansatte udsat for høreskadelig støj

Med vedtagelsen af regeringens arbejdsmiljøindsats frem til 2010 blev støj prioriteret blandt de fysiske risikofaktorer, og det blev sat som mål, at antallet af beskæftigede udsat for høreskadelig støj i støjbelastede brancher skal falde med 15 pct. fra 2005 til 2010 (se eventuelt Kock m.fl., 2003).

Slutmåling

I 2009-2010 har Arbejdsmedicinsk Klinik ved Århus Universitetshospital udført slutmålingen på dette område. Hovedpunkterne herfra beskrives nedenfor.

Mål: 10 pct. færre ansatte udsat for generende støj

Ud over reduktion i den *høreskadelige* støj skal antallet af beskæftigede, der er udsat for *generende* støj, reduceres med 10 pct. i 2010 i forhold til 2005 (se eventuelt Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2007 (Arbejdstilsynet, 2009)).

For at nå disse mål er det bl.a. nødvendigt, at der sker en markant stigning i virksomhedernes forebyggende handlinger i relation til støj på arbejdspladsen. De seneste resultater relateret dertil er beskrevet i Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2006 (Arbejdstilsynet, 2008).

Anmeldte sygdomstilfælde og sygdomsudløsende påvirkninger

Desuden indeholder kapitlet status for anmeldte tilfælde af støjbetinget hørenedsættelse og de påvirkninger i arbejdsmiljøet, der nævnes på anmeldelserne som sygdomsudløsende faktorer, samt status for anerkendte tilfælde i Arbejdsskadestyrelsen.

Endelig indeholder dette års rapport en oversigt over Arbejdstilsynets aktiviteter i form af afgørelser truffet i forbindelse med tilsyn samt en oversigt over branchearbejdsmiljørådenes projekter relateret til forebyggelse af psykosociale risikofaktorer.

5.1 Støjmålinger i virksomheder i det tidligere Århus Amt

Undersøgelse i 2001-2002 fulgt op i 2009-2010

I 2001-02 gennemførte Arbejdsmedicinsk Klinik ved Århus Universitetshospital en undersøgelse af støjudsættelsen på 84 virksomheder i støjbelastede brancher³⁵ i det daværende Århus Amt. Undersøgelsen blev udført med personbåret udstyr (støjdosimetre). Støjmålingerne omfattede arbejdstid og fritid (24 timer pr. person). Denne undersøgelse er gentaget i 2009-2010, så udviklingen mellem de to undersøgelsesrunder kan beskrives særskilt for arbejdstid og fritid, og hvor den enkelte virksomhed (i det omfang den fortsat fandtes i 2009-2010 og accepterede at medvirke) vil kunne være sin egen reference. Undersøgelsen i 2009-2010 udgør slutmålingen vedrørende støj i Plan 2010. Rapporten fra Arbejdsmedicinsk Klinik ved Århus Universitetshospital findes i appendiks 4.

I 2. runde har virksomhederne i de støjbelastede brancher skematisk beskrevet deres håndtering af deres eventuelle støjproblemer, således at

³⁵ De involverede branchegrupper er *Anlægsarbejde, Opførelse og nedrivning af byggeri, Færdiggørelse af byggeri, Metal og maskiner, Installation og reparation af maskiner, Plast, glas og beton, Transportmidler, Træ og møbler, Kontor, Film, presse og medier, Nærings- og nydelsesmidler, Slagterier samt Daginstitutioner.*

denne kan sammenholdes med data om samme emne indsamlet i 2006 og beskrevet i Arbejdstilsynets Overvågningsrapport 2006 (Arbejdstilsynet, 2008). I 2011 gennemføres en egentlig opfølgingsundersøgelse af, hvordan virksomheder i alle brancher håndterer støj i arbejdsmiljøet.

Frafald blandt virksomhederne

Der var et betydeligt frafald i antallet af virksomheder i 2. runde i forhold til deltagelsen i 1. runde, nemlig fra 84 til 39. Årsagerne til frafaldet spænder fra ingen angivet årsag eller manglende interesse til manglende ressourcer og travlhed på virksomheden. For at kompensere for dette frafald er andre lignende virksomheder blevet undersøgt. I alt er i 2. runde undersøgt 37 virksomheder, som ikke var med i 1. runde, således at målinger fra i alt 76 virksomheder indgår i undersøgelsens 2. runde. Både i 1. runde i 2001-2002 og i 2. runde i 2009-2010 blev udtrukket et betydeligt antal virksomheder til undersøgelserne via Danmarks Statistik – virksomheder som af forskellige grunde ikke ønskede at deltage, da de blev forespurgt af Arbejdsmedicinsk klinik. Den betydelige selektion ud af undersøgelsesmaterialet gør, at nedenstående resultater bør fortolkes med forsigtighed.

Tolkning med forsigtighed

5.1.1 Støjniveau

Gennemsnitligt fald i lydstyrke på 1,3 dB(A)

Det gennemsnitlige støjniveau på samtlige deltagende virksomheder i 2001-2002 var 82,5 dB(A), mens det i 2009-2010 var 81,5 dB(A). Korrigeres disse resultater for forskellig branchefordeling og størrelsesfordeling i de to undersøgelsesrunder, er støjniveauet faldet med 0,8 dB(A) i løbet af observationsperioden. For virksomheder, som var med i begge undersøgelsesrunder, er faldet fra 82,2 dB(A) i 2001-2002 til 80,8 dB(A) i 2009-2010. Korrigeret for indvirkningen af forskellig branchefordeling og størrelsesfordeling i de to runder er forskellen 1,3 dB(A) mellem de to målinger (tabel 5-1 i bilagsrapporten). Faldet i støjniveau lyder umiddelbart ikke af meget, men her skal det erindres, at dB-skalaen er en logaritmisk skala³⁶, hvor et fald i lydstyrken på 3 dB(A) betyder en halvering af lydets energiindhold³⁷, og at man derfor kan opholde sig dobbelt så længe i støjen og have samme risiko for høreskade.

Kontorbranchen indgik oprindeligt i undersøgelsen som en referencegruppe, fordi den traditionelt ikke er en belastet gruppe i støjmæssig henseende, men indgår i analyserne i 2009-2010 på linje med de øvrige branchegrupper. Ekskluderes målingerne fra kontorbranchen fra de øvrige målinger, sker kun marginal forskydning af det endelige resultat.

Det gennemsnitlige fald i støjbelastning kommer af forskellige ændringer i de enkelte repræsenterede branchegrupper. Tabel 5-2 i bilagsrapporten viser ændringerne fra 2001-2002 til 2009-2010. På grund af officiel omlægning af brancheklassificeringen i Danmark fra 2001 til 2009 er der visse steder i tabellen, hvor der kun er tal for den ene af undersøgelsesrunderne.

Stigning af støjniveauet i nogle branchegrupper

Som tabel 5-2 i bilagsrapporten viser, er støjbelastningen faldet i de fleste branchegrupper. I branchegrupperne *Transportmidler*, *Nærings- og nydelsesmidler* og *Kontor* er støjbelastningen imidlertid øget – mest i sidstnævnte hvor stigningen er på niveau med det samlede gennem-

³⁶ Se yderligere detaljer på fx

<http://www.animations.physics.unsw.edu.au/jw/dB.htm>.

³⁷ En dæmpning i lydstyrken på 3 dB(A) opleves ikke som særlig markant. For en subjektiv halvering af den oplevede lydstyrke behøves for de fleste personers vedkommende et fald på 10 dB(A) ved samme frekvens.

snitlige branche- og størrelseskorrigerede fald fra 2001-2002 til 2009-2010 (0,8 dB(A)).

Undersøgelsen viser desuden, at støjbelastningen i fritiden er uændret fra 2001-2002 til 2009-2010.

5.1.2 Andel medarbejdere udsat for 85+ dB(A)

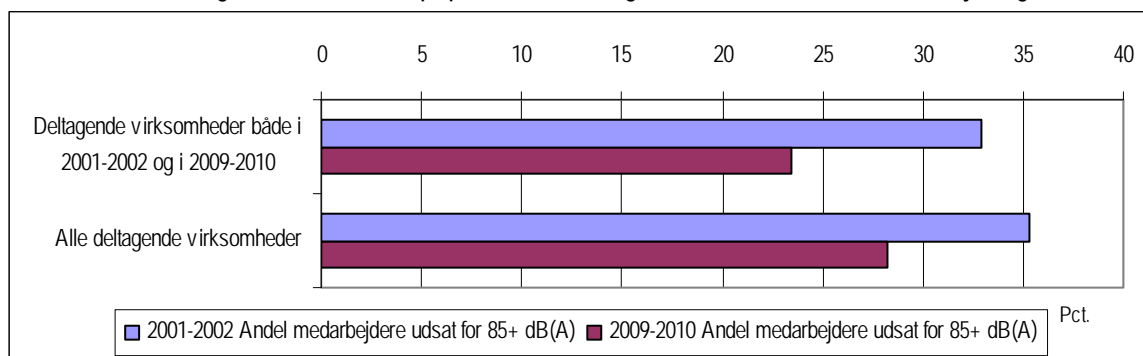
Gennemsnitligt fald på 20-30 pct.

Målet for støjindsatsen i Plan 2010 er som indledningsvis nævnt, at antallet af beskæftigede udsat for støj på 85+ dB(A) fra 2005 til 2010 skal falde med mindst 15 pct. For virksomheder, der deltog i undersøgelseerne både i 2001-2002 og 2009-2010, udgør faldet ca. 30 pct., mens forskellen er ca. 20 pct. mellem samtlige virksomheder med ansatte udsat for 85+ dB(A) støj, der var med blot i én af de to undersøgelsesrunder. I begge tilfælde er der tale statistisk signifikant fald (figur 5-1).

Relativ ændring i stedet for ændring i det faktiske antal

Målet for reduktionen i høreskadelig støj er som nævnt, at *antallet* af ansatte udsat for høreskadelig støj skulle falde fra 2005 til 2010, men da der af praktiske grunde ikke har kunnet udføres en såkaldt totaltælling af samtlige udsatte i Danmark, har man her været nødt til at benytte *relativ ændring* og basere målingerne på et udsnit af virksomheder i støjbelastede brancher. Repræsentativiteten af de gennemførte målinger kan diskuteres eftersom udtrukne virksomheder har kunnet afslå medvirken (undersøgelsen er udført af konsulent og ikke af myndigheden Arbejdstilsynet). Hvad dette betyder for konklusionen på undersøgelsen er resumeret nedenfor og yderligere beskrevet i konsulentens rapport (appendiks 4).

Figur 5-1 Andel medarbejdere udsat for 85+ dB(A) støj i arbejdsmiljøet på virksomheder i udvalgte branchegrupper i det tidligere Århus Amt 2001-2002 og i 2009-2010 baseret på personbårne målinger over 24 timer inklusive hele arbejdsdage. Procent

Forskellene mellem resultaterne af 1. og 2. måling er statistisk signifikante, uanset om målingerne er sket på virksomheder, som deltog i begge runder af undersøgelsen, eller om de er foretaget på virksomheder, som kun deltog i én af runderne.

Relativt flere udsat for høreskadelig støj i branchegruppen Nærings- og nydelsesmidler

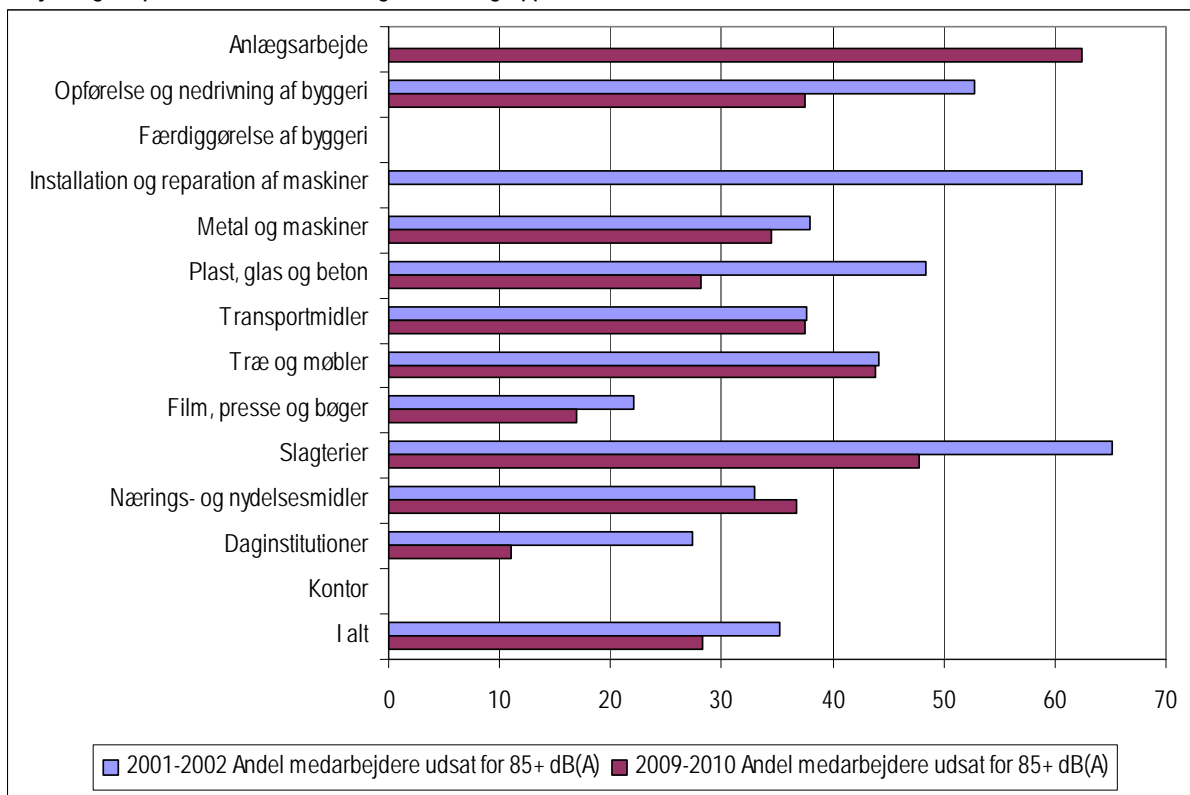
Også her, hvor der er tale om andel beskæftigede, der er udsat for 85+ dB(A), dækker det gennemsnitlige fald branchegruppemæssigt over udsving til begge sider. Som figur 5-2 viser, er der tale om fald i næsten alle omfattede branchegrupper, men i branchegruppen *Nærings- og nydelsesmidler* er der tale om en stigning, mens der i branchegruppen *Kontor* er tale om en uændret situation (i sidstnævnte har ingen ansat været udsat for støjbelastning på 85+ dB(A)). De detaljerede ændringer fra 2001-2002 til 2009-2010 fremgår af tabel 5-2 i bilagsrapporten.

Konklusion med forbehold

Arbejdsmedicinsk klinik konkluderer i deres rapport fra undersøgelsen, at der for virksomheder, der deltog i begge undersøgelsesrunder, er tale om et reelt fald, som ikke kan forklares ved selektion eller ændring i

branchesammensætningen fra 2001-2002 til 2009-2010, men mener videre, at der dog er holdepunkter for, at det samlede fald fra 2001-2002 til 2009-2010 til dels kan skyldes et selektivt bortfald af virksomheder med høje støjniveauer i 2001-2002. Da faldet i støjniveau ifølge Arbejdsmedicinsk klinik kunne være resultat af fald i produktionen fra 2001 til 2010, har man statistisk kontrolleret for antal ansatte i de medvirkende virksomheder i 2001-2002 og 2009-2010, og altså anvendt antal ansatte som et indirekte mål for produktionens omfang. Hvorvidt dette er et validt mål, er Arbejdsmedicinsk klinik dog usikker på og siger selv, at et mere direkte mål for produktionen ville være at foretrække. I de størrelseskorrigerede analyser finder man dog ikke tegn på, at resultaterne er påvirket af ændringer i antal ansatte.

Figur 5-2 Andel medarbejdere udsat for 85+ dB(A) støj i arbejdsmiljøet på samtlige deltagende virksomheder i udvalgte branchegrupper i det tidligere Århus Amt 2001-2002 og i 2009-2010 baseret på personbårne målinger over 24 timer inklusive hele arbejdsdage separat for hver af de udvalgte branchegrupper. Procent

Bemærkning: På grund af forskellig brancheklassifikation i 2001-2002 og 2009-2010 er det for enkelte branchegrupper kun muligt at vise forekomsten for den ene undersøgelsesrunde. Ingen ansat i branchegrupperne *Færdiggørelse af byggeri* henholdsvis *Kontor* er i undersøgelsen vist at være udsat for 85+ dB(A).

Faldet i støjniveauet kan genfindes i de fleste brancher, men enkelte brancher var repræsenteret med få målinger, og resultaterne kan derfor også tilskrives tilfældig variation. De branchespecifikke ændringer bør derfor tolkes med forsigtighed. De få målinger fra virksomheder inden for bygge- og anlægssektoren skal fremhæves, da støjniveauerne her ikke kan knyttes til et specifikt arbejdssted men til en række byggepladser, hvor eksponeringsforholdene kan variere meget.

Det har været et væsentligt både logistisk og metodologisk problem, at en stor del af de kontaktede virksomheder ikke ønskede at deltage. Som grund til at afslå har virksomhederne angivet bl.a. stram økonomi pga. den finansielle krise, mangel på tid, organisationsændringer og manglende interesse. Dette kan have medført underrepræsentation af virk-

somheder med de højeste støjniveauer og overvurdering af faldet i støjniveau fra 2001-2002 til 2009-2010.

Alt i alt vurderer Arbejdsmedicinsk klinik, at der er sket et markant fald i støjniveauerne og i andelen af medarbejdere, som er udsat for 85+ dB(A) i de undersøgte branchegrupper fra 2001-2002 til 2009-2010.

5.1.3 Brug af høreværn

Kun ca. halvdelen bruger høreværn

I en del virksomheder anvender medarbejderne ifølge ledelsen normalt ikke høreværn, selv om de er udsat for kraftig støj (subjektivt vurderet, tabel 5-1). Kun på knap halvdelen af virksomhederne med kraftig støj, der deltog i undersøgelsen i 2009-2010, anvender alle eller næsten alle medarbejdere høreværn.

Tabel 5-1 Andel virksomheder i det tidligere Århus Amt (N=66) med medarbejdere, som er udsat for kraftig støj (subjektivt vurderet), og hvor disse medarbejdere normalt anvender høreværn. Ledelsens vurdering. 2009-10

	Pct.
Ingen af medarbejderne	15
Mindre end halvdelen af medarbejderne	11
Mellem halvdelen og tre fjerdedele af medarbejderne	12
Næsten alle medarbejdere	38
Alle medarbejdere	18
Uoplyst	6

5.1.4 Virksomhedernes indsats mod støj

Virksomheder, der har accepteret at lade støjmålinger foregå på deres område, er blevet stillet en række spørgsmål om deres respektive indsatser mod støj. Spørgsmålene er stillet i skemaform til ledelsesrepræsentanter i virksomhederne.

Støj og APV

Samtlige virksomheder i undersøgelsen i 2009-2010 oplyser jf. tabel 5-2, at støjtemaet indgår i deres arbejdspladsvurderinger (APV) – for 68 pct. vedkommende dog kun ”til dels”, hvilket formentlig skal forstås derhen, at virksomheden har støj med i arbejdspladsvurderingen som tema på et overordnet plan. I undersøgelsen af virksomhedernes forebyggende aktiviteter i 2006 (Arbejdstilsynet, 2008) oplyste gennemsnitligt 65 pct., at de havde støj med som et tema i deres arbejdspladsvurderinger, og mens gennemsnitligt 20 pct. af de adspurgte virksomheder i 2006 oplyste, at de havde en skriftlig handlingsplan for støjdæmpning, oplyser 85 pct. af de adspurgte virksomheder i 2009-2010, at de har en handlingsplan. Også her bør resultaterne tolkes med forsigtighed, fordi mens undersøgelsen af virksomhedernes forebyggende aktiviteter i 2006 var rettet mod alle typer virksomheder uanset branche, er undersøgelsen i 2009-2010 stratificeret til de mest støjbelastede branchegrupper, hvor det alt andet lige må forventes, at støj i arbejdsmiljøet optager plads i de berørte virksomheders opmærksomhed.

I 2009-2010 har ca. to af tre virksomheder udført støjmålinger i belastede områder og behandler resultaterne deraf i deres respektive sikkerhedsorganisationer. Et centralt resultat er, at 76 pct. oplyser, at de har eller til dels har gennemført støjdæmpningsprojekter, og at 50 pct. af virksomhederne har igangværende projekter, som omfatter høreskadelig støj eller mange medarbejdere.

Støj i beslutningsgrundlaget ved nyindkøb

Godt halvdelen af virksomhederne oplyser, at støj indgår i beslutningsgrundlaget, når de skal bygge nyt eller indkøbe nye maskiner, og at de anvender oplysninger fra leverandører som beslutningsgrundlag. Tre af fire virksomheder oplyser endvidere, at den tekniske standard kun til dels eller ikke er høj nok til, at støj kan begrænses mest muligt. På disse områder er spørgsmålene i 2009-2010 formuleret anderledes end i undersøgelsen af virksomhedernes forebyggende aktiviteter i 2006, hvorfor sammenligning ikke er mulig.

Tabel 5-2 Virksomhedernes (N=62-66) indsats mod støj, 2009-10. Procent

Indsats	Ja	Til dels	Nej
Støj indgår i virksomhedens arbejdspladsvurdering APV	32	68	0
Virksomheden har udarbejdet en handlingsplan for støj dæmpning	58	27	15
Virksomheden har gennemført sin handlingsplan for støj dæmpning	63	35	2
Virksomheden har inden for de seneste tre år gennemført støj dæmpningsprojekter, som omfatter høreskadelig støj eller mange medarbejdere	40	36	24
Virksomheden har igangværende støj dæmpningsprojekter, som omfatter høreskadelig støj eller mange medarbejdere	15	35	50
Virksomheden har udført støjmålinger i de mest belastede områder	68	12	20
Støjmålinger behandles i virksomhedens sikkerhedsorganisation	84	9	7
Ombygning eller indkøb af støjende maskiner behandles i sikkerhedsorganisationen	35	47	18
Ved nybyggeri og indkøb af maskiner indgår støj i beslutningsgrundlaget	61	25	14
Virksomheden anvender leverandøroplysninger om støj ved indkøb af nyt materiel	55	29	16
Den tekniske standard er tilstrækkelig høj til, at støjen begrænses mest muligt	22	63	15

5.2 Anmeldte sygdomstilfælde

5.2.1 Sygdomstilfælde anmeldt til Arbejdstilsynet

Arbejdstilsynets register over anmeldte tilfælde af arbejdsrelateret sygdom indeholder oplysninger om den eller de *påvirkninger* i arbejdsmiljøet, der menes at være årsag til anmeldelserne. De tilfælde, der anmeldes af en læge, vil i hvert enkelt tilfælde være fagligt vurderet af lægen med hensyn til, om der er tale om et sygdomstilfælde, der formodes eller vides at være fremkaldt af personens arbejde. Yderligere detaljer om Arbejdstilsynets register over anmeldte tilfælde af arbejdsrelateret sygdom findes i appendiks 2.

Hvilke sygdomme anmeldes

Uforandret antal anmeldelser

Arbejdstilsynet har gennem de seneste år modtaget et forholdsvis stabilt antal anmeldelser med støjbetinget hørenedsættelse som hoveddiagnose. Som vist i tabel 5-3 drejer det sig i 2009 om i alt 1.643 anmeldelser svarende til godt 7 nye tilfælde pr. arbejdsdag (beregnet ud fra 220 arbejdsdage pr. år).

Næsten udelukkende mænd

94 pct. af anmeldelserne af støjbetinget hørenedsættelse i 2009 vedrører mænd, hvoraf langt hovedparten er over 50 år, og hvoraf et betydeligt antal anmeldelser (426) vedrører personer over 65 år. Støjbetinget hørenedsættelse er således en sygdom, der i høj grad anmeldes, efter at den ansatte er nået pensionsalderen. I 2009 vedrører fire anmeldelser aldersgrupperne under 25 år.

Tabel 5-3 Anmeldte tilfælde af sygdom relateret til høreskadelig støj 2005-2009

ICD-10-diagnosegruppe	2005	2006	2007	2008	2009
Hørenedsættelse	1.458	1.724	1.529	1.673	1.643

Lang latenstid

Nogle sygdomme er forholdsvis længe om at udvikle sig og anmeldes derfor måske, først flere år efter at den skadelige påvirkning har fundet sted. Lang latenstid er netop tilfældet for hørenedsættelse som følge af udsættelse for et generelt højt støjniveau. Kortere latenstid ses ved udsættelse for kraftig impulsstøj i form af fx eksplosion eller skud. I mange tilfælde bemærkes høretabet først af den høreskadede selv eller dennes nærmeste, når også en eventuel aldersbetinget hørenedsættelse er indtruffet. Vi har derfor undladt at beregne incidens for anmeldte støjbetingede høreskader korrigeret for beskæftigelsen i anmeldelsesåret. Hvis læseren ønsker at sætte antallet af anmeldelser i forhold til beskæftigelsen i anmeldelsesåret, indeholder appendiks 5 i bilagsrapporten en oversigt over beskæftigelsen i 2009 fordelt på branchegrupper.

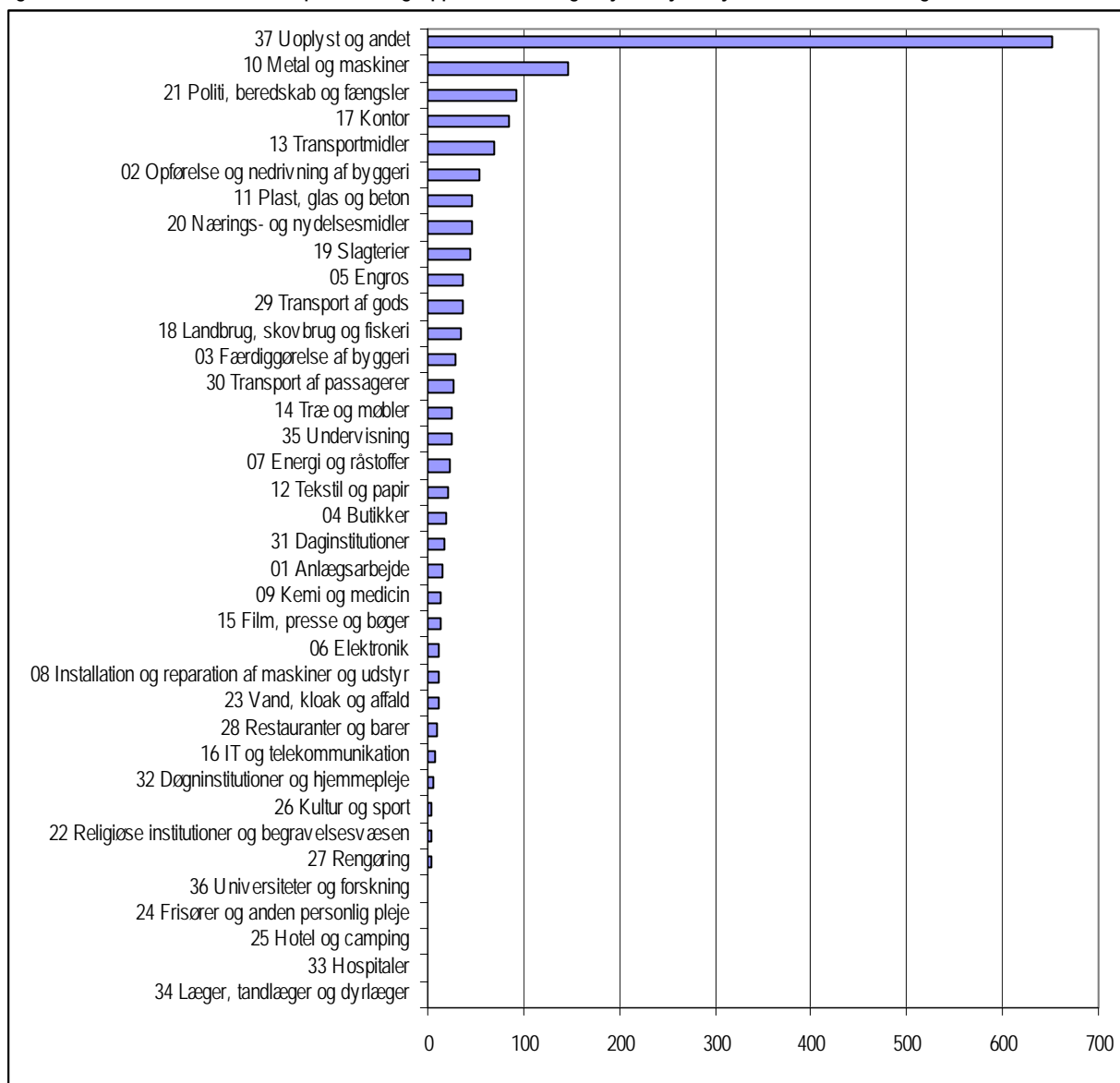
Støjpåvirkninger i arbejdsmiljøet

Branchemæssigt hidrører de fleste anmeldelser af støjbetinget hørenedsættelse branchegruppen *Metal og maskiner* (figur 5-3 nedenfor). Dernæst følger branchegrupperne *Politi, beredskab og fængsler* og *Kontor*. Det skal dog bemærkes, at det i 2009 ikke har været muligt branchemæssigt at placere knap halvdelen af anmeldelserne enten på grund af manglende oplysninger på anmeldelserne eller på grund af, at de virksomheder, der var ansvarlige for påvirkningerne, er ophørt for år tilbage og derfor ikke findes i det centrale virksomhedsregister, hvorfra oplysning om branche ellers hentes.

For nærmere at indkredse, hvor på arbejdsmarkedet de problematiske støjpåvirkninger finder sted, har vi analyseret, inden for hvilke jobgrupper i hver af branchegrupperne disse problemer især findes. En opstilling, af hvilke jobgrupper de fleste anmeldelser omhandler, fremgår af bilagsrapportens afsnit 5.2.2. For branchegruppen *Kontor* skal det dog her bemærkes, dels at den beskæftigelsesmæssigt er langt den største, dels at anmeldelserne fortrinsvis omhandler personer beskæftiget med *metal- og maskinarbejde, råstofudvinding, bygningshåndværk*³⁸.

³⁸ Her skal det bemærkes, at Arbejdstilsynet får oplysninger om virksomhedernes respektive branchetilhørsforhold fra det Centrale Virksomhedsregister (CVR). Såfremt fx en kommune eller anden type virksomhed med hovedkontor og separate produktionsenheder ikke som krævet i forhold til CVR har oprettet selvstændige produktionsenheder (såkaldte p-enheder), tilordnes disse produktionsenheder automatisk branchegruppen *Kontor*. Dette tilordningsprincip gør branchegruppen *Kontor* kunstigt stor og misvisende.

Figur 5-3 Antal anmeldelser fordelt på branchegrupper, hvor kraftig støj i arbejdsmiljøet er anført som årsag til hørenedsættelse, 2009

5.2.2 Tilfælde af støjbetinget hørenedsættelse anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen

I 2009 anerkendte Arbejdsskadestyrelsen i alt 961 (Arbejdsskadestyrelsen, 2011) tilfælde af nedsat hørelse som følge af udsættelse for støj i arbejdsmiljøet. Arbejdsskadestyrelsen anerkender for tiden over halvdelen af alle anmeldte tilfælde af støjbetinget hørenedsættelse. Anerkendelsesprocenten steg kraftigt efter arbejdsskadereformen, hvilket er en konsekvens af, at støjbetingede høreskader fra det tidspunkt kunne anerkendes, selv om de ikke medførte varigt mén. I perioden 2007-2009 er anerkendelsesprocenten meget stabil og lidt over 50 pct. (tabel 5-4).

Tabel 5-4 Arbejdsskadestyrelsens anerkendte og afviste tilfælde af høresygdomme 2005-2009

Høresygdomme	2005	2006	2007	2008	2009
Anerkendt	452	532	1.087	917	961
Afvist	972	836	957	792	916
Anerkendelsesprocent	31,7	38,9	53,2	53,7	51,2

I ”Vejledning om Erhvervssygdomme anmeldt fra 1. januar 2005” beskrives betingelserne for, at et tilfælde af en given sygdom kan anerkendes efter erhvervssygdomsfortegnelsen..

5.3 Arbejdsmiljøaktørernes aktiviteter

I dette afsnit beskrives Arbejdstilsynets aktiviteter og branchearbejdsmiljørådenes projekter i relation til støj. For Arbejdstilsynet drejer det sig om afgørelser ved tilsynsbesøg. Arbejdstilsynet træffer afgørelser vedrørende støj i forbindelse med almindelige tilsyn³⁹. For branchearbejdsmiljørådenes vedkommende beskrives projekter målrettet støj.

5.3.1 Arbejdstilsynets aktiviteter

Antallet af afgørelser i 2009 vedrørende støj var på 1.077, hvilket udgjorde 3,9 pct. af Arbejdstilsynets samlede afgørelser. Andelen af afgørelser er lidt højere end i 2008, hvor afgørelserne i forhold til støj udgjorde ca. 3 pct. på baggrund af 917 afgørelser.

Antallet af afgørelser i 2009 er størst i branchegrupperne *Undervisning* (158), *Daginstitutioner* (126) og *Opførelse og nedrivning af byggeri* (100) (bilagstabel 5-7). Antallet af afgørelser kan såvel samlet set, som i en branchegruppe, variere fra år til år, afhængigt af i hvilke branchegrupper Arbejdstilsynet især har aflagt besøg det pågældende år, samt antal besøg og virksomhedsstørrelse.

De fleste afgørelser i forhold til støj er relateret til risikokategorierne ‘unødigt støj, dårlig akustik på produktionsarbejdsplads’ (411) og ‘unødigt støj, dårlig akustik på ikke-produktionsarbejdsplads’ (378) (tabel 5-5).

Tabel 5-5 viser, hvordan Arbejdstilsynets forskellige afgørelser og reaktioner for støj fordeler sig i 2009. I bilagsrapportens afsnit 5.3.1 skrives mere detaljeret om Arbejdstilsynets afgørelser vedrørende støj.

³⁹ Se afsnit 8.1 for en uddybning af Arbejdstilsynets almindelige tilsynsarbejde og reaktioner i form af afgørelser og vejledninger

Tabel 5-5 Arbejdstilsynets reaktioner vedrørende støj, 2009

Risikokategori	Strakspåbud	Påbud	§21-Påbud	Afgørelse uden påbud	Afgørelser i alt	Vejledninger	Reaktioner i alt
Høreskadende støj	173	82	32	1	288	45	333
Unødig støj, dårlig akustik på ikke-prod-arb.plads	12	332	32	2	378	168	546
Unødig støj, dårlig akustik på prod-arb.plads	34	344	32	1	411	154	565
I alt	219	758	96	4	1.077	367	1.444

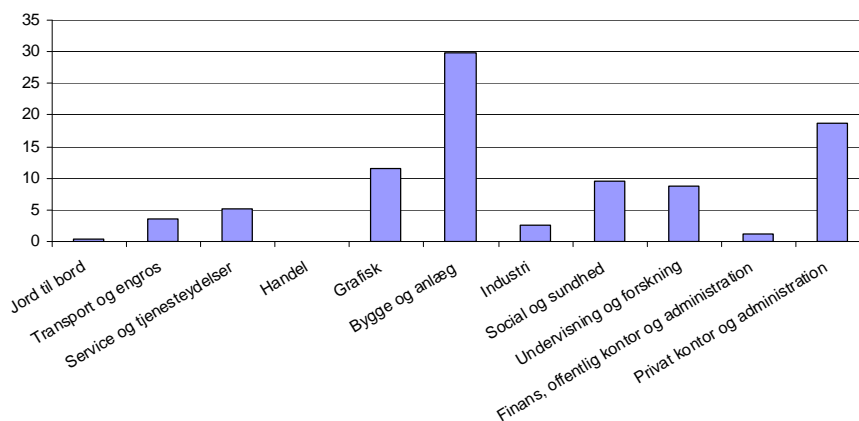
5.3.2 Branchearbejdsmiljørådernes aktiviteter

De præsenterede opgørelser er baseret på oplysninger angivet af branchearbejdsmiljørådene ved ansøgning om midler til et projekt. Der er således ikke tale om opgørelser af afsluttede projekter de pågældende år.

I 2009 fik branchearbejdsmiljørådene bevilget i alt 76 millioner kr. til 195 projekter. Bevillingerne for 2009 til arbejdet med forebyggelsen af støj er fordelt på 58 projekter, der beløber sig til i alt ca. 25 millioner kr. Disse projekter kan også samtidig have fokus på andre arbejdsmiljøproblememner. Cirka 6,6 millioner kr. er prioriteret til forebyggelsen af støj alene. I 2008 blev bevilget et lavere beløb (5,4 millioner kr.) fordelt på 54 projekter. Bevillingerne i 2006 og 2007 på støjområdet udgjorde ca. 7,8 millioner kroner.

Samlet set har branchearbejdsmiljørådene tilsammen årligt anvendt 8-11 pct. af de bevilgede midler til støjområdet i 2006-2009. Dermed anvendes den mindste andel af midlerne på støj i sammenligning med de tre øvrige prioriterede områder psykisk arbejdsmiljø (25-33 pct.), arbejdsulykker (21-28 pct.) og muskel- og skeletbelastninger (18-21 pct.). Se også tabel 8-1.

Figur 5-4 Andel af de enkelte branchearbejdsmiljøråds projektmidler anvendt på forebyggelse af støj, 2009

Af figur 5-4 fremgår, hvor stor en andel af de bevilgede midler til de enkelte branchearbejdsmiljøråd der er rettet mod forebyggelse af støj i 2009. Branchearbejdsmiljørådet *Bygge og anlæg* anvender således den største andel af dets samlede bevillinger med 30 pct. på forebyggelse af støj⁴⁰. Prioriteringen af støjområdet skal ses i lyset af, hvilke arbejds-

⁴⁰ De ovennævnte andele af bevillinger anvendt til forebyggelse af støj må ses i lyset af, at den samlede bevilling svinger betydeligt branchearbejdsmiljørådene imellem, og at andelen af bevillinger til projekter, som vedrører 'andre/ikke oplyste' arbejdsmiljøemner, er på 24 pct. i 2009. Andelen af uoplyste i denne kategori er nemlig ukendt, og det kan ikke udelukkes, at der blandt de projekter, hvor emnet ikke er oplyst, er projekter, der reelt handler om forebyggelse af støj.

miljøproblemer der er de væsentligste inden for det enkelte branche-arbejdsmiljøråds område, samt at fordelingen kan variere år for år. Resultaterne for 2006-2008 fremgår af tabel 8-1.

Hovedparten af projekterne er rettet mod at øge viden om forebyggelse af støj (se bilagsfigur 5-5)

5.4 Vurdering

Ansatte udsat for høreskadelig støj

Målinger og analyse af støj i særligt støjbelastede brancher er udført af Arbejdsmedicinsk Klinik ved Århus Universitetshospital i 2001-2002 og i 2009-2010 ved hjælp af personbåret måleudstyr. Disse to måleperioder udgør datagrundlaget for vurderingen af, hvorvidt målet jf. Plan 2010 på 15 pct. fald i andelen af medarbejdere udsat for høreskadelig støj (85+ dB(A)) er nået.

For virksomheder, der deltog i begge undersøgelsesrunder, ses ifølge Arbejdsmedicinsk Klinik ved Århus Universitetshospital et fald i andelen af medarbejdere på ca. 30 pct. og et fald på ca. 20 pct. for samtlige virksomheder, der deltog i mindst én af undersøgelsesrunderne. Disse gennemsnitlige fald dækker over såvel fald som stigninger i de omfattede branchegrupper, idet der i 2009-2010 sammenlignet med 2001-2002 er sket en stigning i andelen af ansatte udsat for 85+ dB(A) i branchegruppen *Nærings- og nydelsesmidler*.

Det gennemsnitlige støjniveau i virksomhederne, der deltog i begge undersøgelsesrunder, faldt fra 2001-2002 til 2009-2010 med 1,3 dB(A), mens det gennemsnitlige fald i samtlige deltagende virksomheder var 0,8 dB(A), når der blev korrigeret for branche og virksomhedsstørrelse. Branchemæssigt er resultatet dog ikke entydigt, idet støjbelastningen fandtes øget i branchegrupperne *Transportmidler*, *Nærings- og nydelsesmidler* og *Kontor* – i sidstnævnte med op til 0,8 dB(A) i 2009-2010 i forhold til 2001-2002. Støjbelastningen i fritiden er uændret fra 2001-2002 til 2009-2010.

De udtrukne virksomheder til denne undersøgelse var på nær branchegruppen *Kontor* udvalgt fra erfaringsmæssigt særligt støjbelastede branchegrupper, som kunne forventes at have særlig opmærksomhed på støj i arbejdsmiljøet. I 2009-2010 oplyste samtlige deltagende virksomheder i undersøgelsen, at de har støj med som emne i deres arbejdspladsvurdering (APV) – for 2/3 vedkommende dog kun ”til dels” jf. svarkategoriseringen i det benyttede spørgeskema. Næsten alle virksomhederne oplyser, at de har en handlingsplan i forhold til støj. Kun ca. halvdelen af virksomhederne med kraftig støj (virksomhedernes egen vurdering) oplyser, at alle eller næsten alle deres udsatte medarbejdere anvender høreværn.

Kun ca. 1/3 af de personbårne målinger har fundet sted i de samme virksomheder i de to undersøgelsesrunder, mens de resterende personbårne målinger er sket i virksomheder, der kun har medvirket enten i første eller i anden runde. Resultaterne af de to undersøgelsesrunder kan derfor ses som hidrørende fra to individuelle stikprøver, hvorfra der er sket et betydeligt frafald (deltagelse i undersøgelsen var frivillig for virksomhederne). Frafaldet kan formodes overvejende at bestå af virksomheder med høje støjniveauer, hvorfor resultaterne af de to undersøgelser bør fortolkes med forsigtighed. Det findes dog overvejende sandsynligt, at det ønskede mål på 15 pct. reduktion er nået. Det er vanskeligt at vurdere virksomhedernes opmærksomhed på støj i arbejds-

miljøet, men når 2/3 oplyser, at de kun ”delvis” har støj med i deres arbejdspladsvurderinger, kunne her være et område, som bør få mere opmærksomhed.

Anmeldte sygdomstilfælde

Høretab som følge af generelt højt støjniveau er almindeligvis en sygdom, som udvikles over lang tid. Anmeldelser indgået til Arbejdstilsynet i 2009 af tilfælde af høretab som følge af støj i arbejdsmiljøet kan derfor skyldes påvirkning for flere årtier siden. Antallet af anmeldelser har de senere år været stabilt omkring 1.600-1.700, og næsten alle vedrører mænd. Flest anmeldelser vedrører branchegrupperne *Metal og maskiner, Politi, beredskab og fængsler* samt *Kontor*. I sidstnævnte branchegruppe omhandler anmeldelserne fortrinsvis personer beskæftiget med *metal- og maskinarbejde, råstofudvinding og bygningshåndværk*.

Arbejdstilsynets afgørelser

Støjbelastningen varierer fra branche til branche, og da Arbejdstilsynet har gennemført sine besøg branchevist, kan der derfor være betydelige forskelle mellem årene, alt efter hvilke brancher der især har været i fokus. Dertil har også antal besøg og virksomhedernes størrelse betydning for antallet af afgørelser. Arbejdstilsynet har i 2009 afgivet ca. 17 pct. flere afgørelser vedrørende støj end i året før. Fordelt på risikokategori var flest afgørelser i 2009 relateret til unødigt støj og dårlig akustik på produktionsarbejdspladser fulgt af det samme på ikke-produktionsarbejdspladser. Færrest afgørelser drejede sig om høreskadelig støj.

Branchearbejds- miljørådenes projekter

Branchearbejds miljørådene har de fire seneste år fået bevilget mellem ca. 5 og 8 millioner kroner pr. år til projekter relateret til støj i arbejdsmiljøet. Da projekter i dette regi kan løbe over flere år og omhandle flere emner samtidigt, skal sammenligninger mellem årene foretages med forsigtighed. Emnet forebyggelse af støj tegner sig for 8-11 pct. af de bevilgede midler i perioden og dermed, efter emnerne psykisk arbejdsmiljø, arbejdsulykker og muskel- og skeletbelastninger, den laveste andel af de bevilgede midler.

Selv om målet i Plan 2010 om færre ansatte udsat for høreskadelig støj med stor sandsynlighed er nået, tyder besvarelsen af spørgsmål om virksomhedernes medtagelse af emnet støj i deres arbejdspladsvurderinger på, at der i nogle brancher burde være mere opmærksomhed på emnet, dels for at vende en stigning eller status quo til fald og dels for at opretholde eller yderligere forbedre, hvad der hidtil er nået. Opmærksomheden bør desuden rettes mod, at kun ca. halvdelen af virksomhederne med kraftig støj oplyser, at alle eller næsten alle deres udsatte medarbejdere anvender høreværn.

5.5 Referencer

Arbejds miljørådet. Oplæg til ny national handlingsplan og prioritering for den samlede arbejds miljøindsats i Danmark og frem til udgangen af 2010. 12. oktober 2005.

Arbejdsskadestyrelsen. Arbejdsskadestatistikken 2009, 2. udgave. København: Arbejdsskadestyrelsen, 2010.

Arbejdsskadestyrelsen. Personlig meddelelse vedrørende arbejdsskadestatistikken 2009, 25. januar 2011.

Arbejdstilsynet. Overvågning. Rapport 2003. Udviklingstendenser i arbejdsmiljøet for de syv visioner i handlingsprogrammet om et rent arbejdsmiljø 2005. København: Arbejdstilsynet 2005.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel- og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2006. København, februar 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2007. København, februar 2009.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2008. København: Arbejdstilsynet, 2010.

Arbejdstilsynet. Beskyttelse mod udsættelse for støj i forbindelse med arbejdet. Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 63 af 6. februar 2006. København: Arbejdstilsynet, 2006.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2006. København: Arbejdstilsynet, 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2007. København: Arbejdstilsynet, 2009.

Arbejdstilsynet. At-vejledning D.6.1 af juli 2007 - Støj. København: Arbejdstilsynet, 2007.

Bekendtgørelse om lægers og tandlægers pligt til at anmelde erhvervsygdomme til Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen. Bekendtgørelse nr. 605 af 27. maj 2010.

Wolfe J. dB: What is a decibel? Sydney: University of New South Wales. School of Physics.
<http://www.animations.physics.unsw.edu.au/jw/dB.htm>. 23. marts 2011.

Kock S, Andersen T, Jessen H, Boilesen J, Wisler F, Kofoed-Nielsen B, Kolstad HA, Bonde JP. Arbejdsbetinget støjskade. En undersøgelse af støj og høretærskel i højrisikobrancher i Århus amt som basis for fortløbende overvågning. Århus: Arbejdsmedicinsk klinik, 2003.

Kolstad HA, Stokholm ZA, Jensen CS, Christensen HL, Larsen TB, Tousgaard M. Undersøgelse af støj i arbejdsmiljøet i en kohorte af virksomheder i det tidligere Århus amt. Århus: Arbejdsmedicinsk klinik, 2010.

6 Børn og unge

I dette kapitel beskrives Arbejdstilsynets forebyggende aktiviteter i form af afgørelser relateret til unges arbejdsmiljø truffet ved tilsynsbesøg. Ud over det almindelige tilsyn med virksomhedsbesøg rettede Arbejdstilsynet i 2009 ekstra opmærksomhed mod unges arbejdsmiljø. Det skete bl.a. ved, at screeninger og andre tilsyn i brancher, hvor mange unge har fritidsjob, blev lagt på tidspunkter, hvor unge typisk udfører arbejde.

Unge under 18 år er omfattet af de samme regler som alle andre, der arbejder for en arbejdsgiver. Derudover gælder en række særlige regler for unge under 18 år og de følgende opgørelser over Arbejdstilsynets reaktioner vedrører disse særlige regler, som i det følgende benævnes afgørelser om 'unges arbejdsmiljø'. I denne rapport afsnit 8.1 findes yderligere beskrivelse af Arbejdstilsynets tilsyn på virksomheder og reaktioner i form af afgørelser og vejledninger.

6.1 Arbejdstilsynets aktiviteter

Antallet af afgørelser i 2009 vedrørende unges arbejdsmiljø var på 152, hvilket udgjorde 0,5 pct. af Arbejdstilsynets samlede antal afgørelser. Andelen af afgørelser er lidt højere end i 2008, hvor afgørelserne i forhold til unges arbejdsmiljø udgjorde 0,1 pct. af de samlede afgørelser på baggrund af 45 afgørelser.

Antallet af afgørelser i 2009 er størst i branchegrupperne *Butikker* (64) og *Restauranter og barer* (41) (bilagstabel 6-1). For disse branchegrupper er der tale om en stigning fra 2008, hvor tallene var henholdsvis 13 og syv afgørelser. Arbejdstilsynet har i 2009, som nævnt indledningsvis, haft ekstra fokus på unges arbejdsmiljø, hvilket sandsynligvis er medvirkende til denne stigning i antallet af afgørelser.

De fleste afgørelser i forhold til unges arbejdsmiljø er relateret til risikokategorierne 'arbejdstid, hviletid, fridøgn' (58) og 'øvrige unges arbejde' (45) (tabel 6-1).

Tabel 6-1 viser, hvordan Arbejdstilsynets forskellige afgørelser og reaktioner for unges arbejdsmiljø fordeler sig i 2009. I bilagsrapportens kapitel 6 skrives mere detaljeret om Arbejdstilsynets afgørelser vedrørende unges arbejdsmiljø.

Tabel 6-1 Arbejdstilsynets reaktioner vedrørende unges arbejdsmiljø, 2009

Risikokategori	Forbud	Strakspåbud	Påbud	Afgørelse uden påbud	Afgørelser i alt	Vejledning	Reaktioner i alt
Alenearbejde		13			13	4	17
Arbejdstid, hviletid, fridøgn		39	3	1	43	58	101
Ergonomisk arbejdsmiljø, unge		11	3		14	17	31
Stoffer og materialer		10	1		11	7	18
Tekniske hjælpemidler, anlæg, processer	1	33			34	9	43
Øvrigt unges arbejde		35	1	1	37	45	82
I alt	1	141	8	2	152	140	292

6.2 Referencelister

Arbejdstilsynet. 10 år med Handlingsprogrammet Rent Arbejds miljø År 2005. Bilagsrapport. København 2007.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2008. København: Arbejdstilsynet, 2010

7 Arbejdstilsynets aktiviteter relateret til virksomhedernes formelle arbejdsmiljøarbejde

I det følgende beskrives Arbejdstilsynets forebyggende aktiviteter i form af afgørelser vedrørende formelle forhold truffet ved tilsynsbesøg. Disse afgørelser vedrører lovmæssige krav til fx arbejdspladsvurdering, sikkerhedsorganisation, brugsanvisninger og uddannelse rettet mod bestemte forhold i arbejdsmiljøet. Arbejdstilsynet træffer afgørelser herom bl.a. i forbindelse med det almindelige tilsyn⁴¹.

7.1 Afgørelser vedrørende formelle forhold

I 2009 afgav Arbejdstilsynet i alt 12.163 afgørelser vedrørende formelle forhold i arbejdsmiljøet på virksomhederne, svarende til ca. 44 pct. af Arbejdstilsynets samlede afgørelser det år. Andelen af afgørelser vedrørende formelle forhold i arbejdsmiljøet er lidt højere i 2009 end i 2008, hvor denne type afgørelser udgjorde ca. 39 pct. på baggrund af 11.738 afgørelser.

Antallet af afgørelser vedrørende formelle forhold i arbejdsmiljøet i 2009 er størst i branchegrupperne *Butikker* (2.751), *Kontor* (2.045) og *Engros* (1.724). Antallet af afgørelser kan såvel samlet set, som i en branchegruppe, variere fra år til år, afhængigt af, i hvilke branchegrupper Arbejdstilsynet især har aflagt besøg det pågældende år, samt antal besøg.

De fleste afgørelser vedrørende formelle forhold i arbejdsmiljøet er relateret til formelle krav om arbejdspladsvurdering (APV) (8.168) og 'brugsanvisninger for stoffer og materialer samt maskiner og tekniske hjælpemidler' (1.721).

Tabel 7-1 viser, hvordan Arbejdstilsynets forskellige afgørelser og reaktioner vedrørende formelle forhold i arbejdsmiljøet fordeler sig i 2009. I bilagsrapportens kapitel 7 findes mere detaljerede oplysninger om Arbejdstilsynets afgørelser i formelle forhold i arbejdsmiljøet.

⁴¹ Se afsnit 8.1 for en uddybning af Arbejdstilsynets almindelige tilsynsarbejde og reaktioner i form af afgørelser og vejledninger.

Tabel 7-1 Oversigt over Arbejdstilsynets afgørelser og vejledninger i 2009 fordelt på afgørelsens art og risikokategori

Risikokategori	Forbud	Strakspåbud	Påbud	Afgørelse uden påbud	Afgørelser i alt	Vejledning	Reaktioner i alt
Andre lovpligtige uddannelser	1	60	160	2	223	51	274
APV		9	8.059	100	8.168	162	8.330
Arbejds miljøuddannelse			118	2	120	11	131
Arbejdsulykker		2	13		15	38	53
Brugsanvis. stoffer/mat. og mask./tekn.hjælpemidl.	1	12	1.692	16	1.721	270	1.991
Instruktion		99	84	7	190	70	260
Lovpligtige eftersyn		161	688	12	861	93	954
SiO		11	835	7	853	153	1.006
Sygefravær i APV			12		12	7	19
I alt	2	354	11.661	146	12.163	855	13.018

7.2 Referencelister

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel- og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2006. København, februar 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2007. København, februar 2009.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2008. København: Arbejdstilsynet, 2010

8 Arbejdsmiljøaktørernes samlede forebyggende aktiviteter

Hvor der i de foregående kapitler har været fokus på aktiviteter relateret til de fire prioriterede arbejdsmiljøproblemer og virksomhedernes arbejdsmiljøarbejde, indeholder nærværende kapitel en samlet oversigt over Arbejdstilsynets og branchearbejdsmiljørådernes forebyggende aktiviteter.

Der gives en oversigt over Arbejdstilsynets samlede antal afgørelser afgivet i de forskellige branchegrupper og opdelt i formelle afgørelser vedrørende arbejdsmiljøarbejdet på virksomhederne samt materielle afgørelser vedrørende de respektive arbejdsmiljøproblemer. I perioden 2005-2009 har Arbejdstilsynet gennemført screening af virksomheder i samtlige branchegrupper⁴², og det giver datamæssigt et grundlag for at foretage sammenligninger alle branchegrupperne imellem.

Dertil findes en oversigt for 2009 over lovændringer og bekendtgørelser samt nye At-vejledninger.

Endelig præsenteres branchearbejdsmiljørådernes samlede bevilgede projekter 2006-2009 inden for de fire prioriterede områder med henblik på at sammenligne på tværs mellem arbejdsmiljøemner.

8.1 Arbejdstilsynets materielle afgørelser og afgørelser om egenindsatsen

Som led i arbejdsmiljøreformen screener Arbejdstilsynet alle danske virksomheder med ansatte i perioden fra 2005 til og med 2011.

Når Arbejdstilsynet screener en virksomhed, gennemgås hele virksomhedens arbejdsmiljø. Virksomheden udtages til et tilpasset tilsyn, hvis screeningen fx viser, at der er eller kan være væsentlige arbejdsmiljøproblemer på virksomheden. Det tilpassede tilsyn kan i visse tilfælde blive udført i forlængelse af screeningen, men vil oftest være et nyt varslet besøg efter ca. et par uger.

Virksomheder, der ved screening og/eller tilpasset tilsyn modtager en afgørelse om materielle forhold eller mere end to afgørelser om egenindsatsen, vil inden to år modtage et opfølgningstilsyn.

Ud over screeninger og tilpassede tilsyn foretager Arbejdstilsynet bl.a. særlige indsatser over for branchegrupper, der vurderes at være nedslidningstruede. Desuden har Arbejdstilsynet fx såkaldte 'aktionsdage', hvor man undersøger arbejdsmiljøforholdene på en række udvalgte byggepladser. Derudover undersøger Arbejdstilsynet efter en nærmere vurdering virksomheder, der har haft alvorlige ulykker, og virksomheder, hvor der er blevet klaget til Arbejdstilsynet om arbejdsmiljøet.

Arbejdstilsynet kan ved tilsynsbesøg træffe afgørelser om *materielle* forhold vedrørende bl.a. ulykkesrisici, psykosociale risikofaktorer, risiko-

⁴² Der er dog ikke gennemført screeninger af alle virksomheder, hvilket ifølge planerne vil være sket med udgangen af 2011.

faktorer for udvikling af muskel-skeletbesvær, støj, kemiske risikofaktorer og bl.a. indeklima. Der kan ligeledes træffes afgørelser om egenindsatsen som fx arbejdspladsvurdering, arbejdsmiljøorganisation, brugsanvisninger og uddannelse rettet mod bestemte forhold i arbejdsmiljøet.

Arbejdstilsynet kan træffe afgørelser i form af forbud, strakspåbud, påbud med frist, § 21-påbud, rådgivningspåbud, afgørelser om psykisk arbejdsmiljø og afgørelser uden påbud.

Herudover kan der inden for det materielle arbejdsmiljø og egenindsatsen også gives vejledninger, hvis der er arbejdsmiljøforhold på virksomheden, som bør forbedres, men hvor Arbejdstilsynet ikke finder, at der er grundlag for at træffe en afgørelse. En vejledning er en tilsynsreaktion, som ikke er retligt bindende for virksomheden, men som alene er information om arbejdsmiljøreglerne eller anbefalinger til, hvordan et bestemt arbejdsmiljøproblem kan løses.

8.1.1 Arbejdstilsynets besøg og afgørelser i 2009

I 2009 gennemførte Arbejdstilsynet tilsynsbesøg på ca. 47.600 virksomheder. Antallet af besøgte virksomheder er dermed steget med ca. 24 pct. i forhold til i 2008, hvor der blev besøgt ca. 38.500 virksomheder (Overvågningsrapport 2008). Antallet af trufne afgørelser, for både materielle og formelle forhold, var i 2009 på ca. 27.700 og dermed lavere end i 2008, hvor der blev truffet ca. 30.200 afgørelser. For antallet af afgivne vejledninger gælder, at det er uændret, idet der er afgivet ca. 7.000 i både 2008 og 2009 (bilagstabel 8.2).

Årsagen til denne stigning i besøg uden tilsvarende stigning i det samlede antal afgørelser kan bl.a. forklares med, at besøgene i 2009 især er rettet mod brancher, der er karakteriseret ved relativt små virksomheder med få arbejdsmiljøproblemer og ikke tilsvarende mod brancher med relativt store virksomheder og flere arbejdsmiljøproblemer.

Cirka halvdelen af afgørelserne i 2009 faldt inden for følgende fem branchegrupper: *Butikker* (4.365), *Kontor* (3.106), *Engros* (2.949), *Opførelse og nedrivning af byggeri* (2.920), *Undervisning* (1.542). Antallet af afgørelser i en branchegruppe kan variere fra år til år afhængigt af, i hvilke branchegrupper Arbejdstilsynet især har aflagt besøg, samt antal besøg og virksomhedsstørrelse.

Tilstedeværelsen af ulykkesrisici og kemiske og biologiske belastninger er de emner, der oftest har ført til, at Arbejdstilsynet har afgivet en afgørelse om materielle forhold i 2009 (bilagstabel 8-2). Dette var ligeledes tilfældet i 2007 og 2008, mens det i 2005 og 2006 var muskel- og skeletbelastninger, der næstoftest førte til en afgørelse (bilagstabel 8.3).

8.1.2 Arbejdstilsynets materielle afgørelser og afgørelser om egenindsatsen 2005-2009

Arbejdstilsynet påbegyndte en screening af samtlige virksomheder i Danmark i 2005, og med udgangen af 2009 har Arbejdstilsynet screenet virksomheder i samtlige branchegrupper. I 2010 færdiggøres screeninger af virksomheder, der primært hører under branchegrupperne *Butikker*, *Engros*, *Kontor*, *Landbrug*, *skovbrug og fiskeri*, *Kultur og sport* samt *Restauranter og barer*. I 2011 følges op med screeninger af bl.a. ny-

tilkomne virksomheder. Når screeningerne er afsluttede, vil der alt andet lige være flere afgørelser i bl.a. de nævnte branchegrupper, end det er tilfældet i nærværende opgørelse.

I den femårige periode 2005-2009 har Arbejdstilsynet truffet flest afgørelser i branchegrupperne *Opførelse og nedrivning af byggeri* (15.855), *Kontor* (10.857), *Engros* (9.658), *Butikker* (9.451), *Metal og Maskiner* (7.646), *Restauranter og barer* (7.587) samt *Undervisning* (6.872). Disse syv branchegrupper tegner sig for ca. halvdelen af det samlede antal afgørelser truffet i perioden (bilagsfigur 8-1).

Det skal bemærkes, at branchegrupperne ikke nødvendigvis er sammenlignelige med hensyn til antal virksomheder, virksomhedsstørrelse, og hvilke arbejdsmiljøproblemer der karakteriserer branchen, samt hvor mange besøg Arbejdstilsynet relativt set har aflagt på virksomheder i de enkelte brancher. Det er alle faktorer, som må forventes at have betydning for, hvor mange afgørelser der kan træffes inden for branchegruppen. I visse branchegrupper er der eksempelvis både gennemført screeningsbesøg og besøg som led i gennemførelsen af særlige indsatser.

Arbejdstilsynets afgørelser om materielle forhold 2005-2009

Som tidligere nævnt er den hyppigste årsag til, at Arbejdstilsynet afgiver en afgørelse om materielle forhold i perioden 2005-2009, ulykkesrisici efterfulgt af kemiske og biologiske belastninger samt muskel- og skeletbelastninger. Tilsammen tegner disse tre emner sig for i alt 77 pct. af samtlige afgørelser vedrørende materielle forhold i arbejdsmiljøet i perioden.

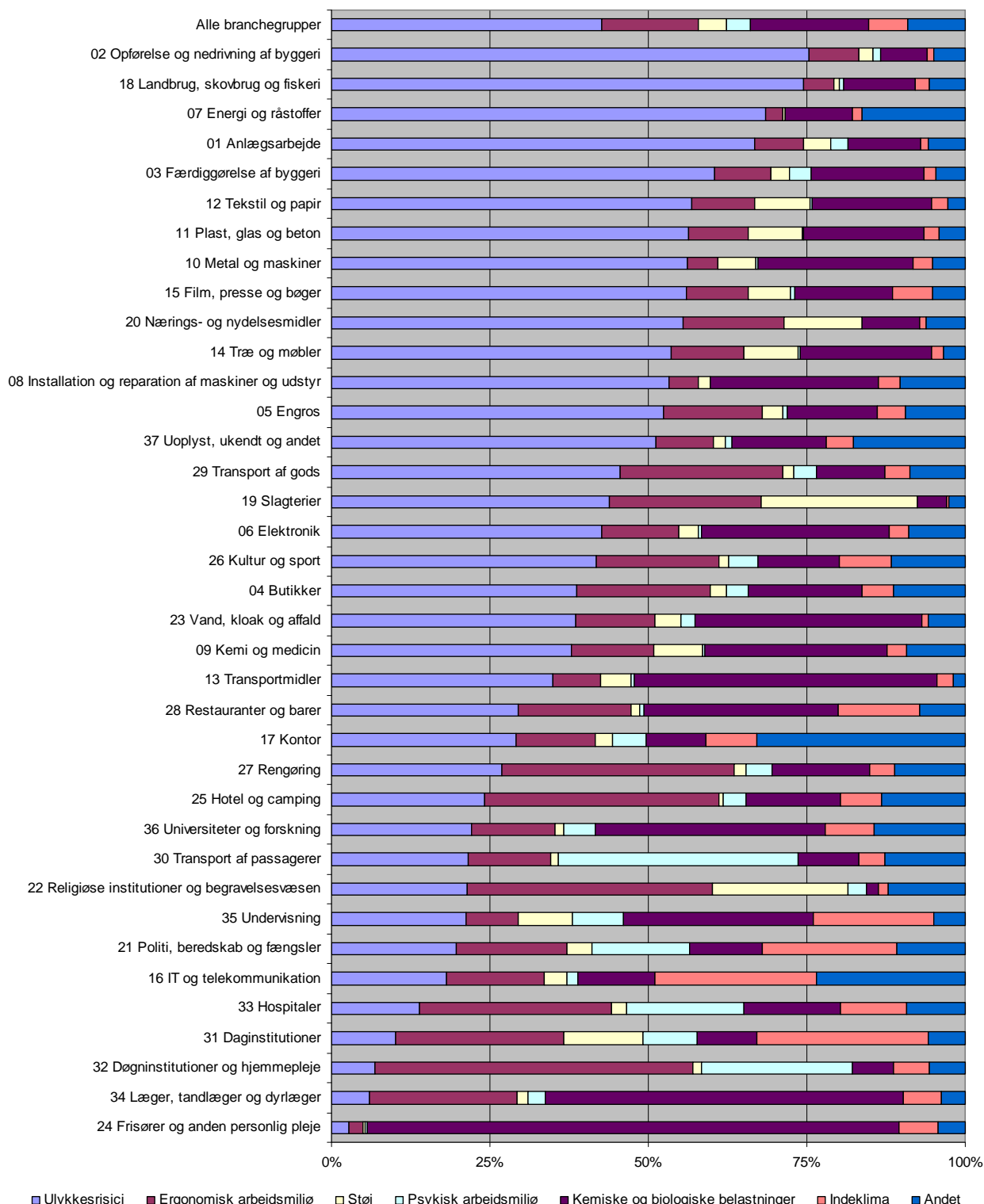
I procentandele fordeler afgørelserne sig i perioden med 43 pct. relateret til ulykkesrisici, 19 pct. til kemiske og biologiske risikofaktorer, 15 pct. vedrører muskel- og skeletbelastninger, 6 pct. indeklimate og endelig vedrører 4 pct. af de materielle afgørelser henholdsvis støj og psykosociale risikofaktorer. Kategorien 'andre emner', som omfatter afgørelser vedrørende elevatorer, krav til bygherrer og velfærdsforanstaltninger mm., omfatter 9 pct. af afgørelserne om materielle forhold.

Ser man alene på de fire prioriterede emner inden for Plan 2010, relaterer 66 pct. af afgørelserne om materielle forhold sig hertil i perioden 2005-2009 (figur 8-1).

I 29 branchegrupper ud af de i alt 36 tegner de fire prioriterede emner sig for hovedparten (50 pct. eller derover) af afgørelserne om materielle forhold, men fordelingen mellem de fire prioriterede emner varierer naturligvis afhængigt af branchegruppe.

I 14 ud af de 36 branchegrupper tegner afgørelser vedrørende ulykkesrisici sig for hovedparten (over 50 pct.) af afgørelserne i hver af de pågældende branchegrupper (figur 8-1 nedenfor). I branchegruppen *Døgninstitutioner og hjemmepleje* vedrører ca. halvdelen af alle afgørelser muskel- og skeletbelastninger.

Figur 8-1 Arbejdstilsynets afgørelser vedrørende materielle forhold i arbejdsmiljøet 2005-2009, fordelt på arbejdsmiljøemne (pct.) og branchegruppe (sorteret efter andel af materielle afgørelser relateret til ulykkesrisici)

Når det gælder afgørelser vedrørende psykosociale risikofaktorer, så er det den hyppigste årsag til, at Arbejdstilsynet træffer en afgørelse i branchegruppen *Transport af passagerer*, hvor emnet tegner sig for 38 pct. af afgørelserne vedrørende materielle forhold i denne branche-gruppe. Endvidere skal fremhæves følgende branche-grupper med relativt høje andele af afgørelser relateret til psykosociale risikofaktorer:

Døgninstitutioner og hjemmepleje (24 pct.), Hospitaler (19 pct.) samt Politi, beredskab og fængsler (15 pct.).

I forhold til afgørelser vedrørende kemiske og biologiske belastninger er branchegrupperne *Frisører og anden personlig pleje* og *Læger, tandlæger og dyrlæger* de branchegrupper, der har de højeste andele med henholdsvis 84 og 56 pct. af afgørelserne vedrørende materielle forhold. Endvidere kan også fremhæves følgende branchegruppe med relativt høje andele: *Transportmidler (48 pct.), Vand, kloak og affald (36 pct.)* samt *Universiteter og forskning (36 pct.)*

For arbejdsmiljøemnet indeklime kan fremhæves fire branchegrupper med relativt høje andele af afgørelser inden for dette emne: *Daginstitutioner (27 pct.)* og *IT og telekommunikation (26 pct.)*, *Politi, beredskab og fængsler (21 pct.)* samt *Undervisning (19 pct.)*.

8.2 Arbejdstilsynets regulering og informationsmaterialer

I 2009 trådte en lovændring i kraft, som præciserer bygherrens pligter, og fastsætter herunder, at der skal være en koordinator på alle byggepladser med mindst to arbejdsgivere.

Arbejdstilsynet har udsendt 11 bekendtgørelser i 2009, hvoraf syv vedrører materielle arbejdsmiljøområder, og fire vedrører formelle arbejdsmiljøområder.

Blandt disse 11 bekendtgørelser kan fremhæves fire, som har relation til arbejdsulykker:

- Bekendtgørelse nr. 1416 af 27. december 2008 om bygherrens pligt til at udpege en koordinator for projekteringsfasen, indførelsen af et krav om pligt til at udpege koordinatore for alle byggepladser hvor der udføres arbejde af mere end en virksomhed uanset størrelse, pligt til at koordinatoren følger op på iværksættelsen af byggepladsens fælles sikkerhedsforanstaltninger, samt bygherrens pligt til at medvirke til, at arbejdet på byggepladsen kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.
- Bekendtgørelse nr. 1422 og 1423 af 27. december 2008 om indretning af byggepladser, hvor der etableres minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed på midlertidige eller mobile byggepladser.
- Bekendtgørelse nr. 612 af 25. juni 2008 om indretning af tekniske hjælpemidler, hvor reglerne henvender sig til virksomheder, der producerer, importerer, markedsfører eller ibrugtager maskiner og delmaskiner og beskriver bl.a. de overordnede krav, som produkterne skal leve op til, og hvordan man dokumenterer produkternes overensstemmelse med kravene samt mærkningsregler.

Der er offentliggjort 11 At-vejledninger i 2009. En af disse vedrører arbejdsstedets indretning, tre omhandler tekniske hjælpemidler, én vedrører stoffer og materialer, fem vedrører arbejdets udførelse, og én omhandler øvrige områder.

Samtlige arbejdsmiljøvejvisere er afløst af nye i 2009, idet afsnittet om APV er blevet revideret og sygefravær er inddraget som emne.

8.3 Branchearbejdsmiljørådernes samlede bevilgede projekter

Alle projekter, der er bevilget støtte i perioden 2006-2009, behandles i dette afsnit med henblik på at sammenligne på tværs mellem arbejdsmiljøemner. De præsenterede opgørelser er baseret på oplysninger angivet af branchearbejdsmiljørådene ved ansøgning om midler til et projekt. Der er således ikke tale om opgørelser af afsluttede projekter de pågældende år.

8.3.1 Bevillinger 2006-2009

I perioden 2006-2009 ligger den samlede bevilling mellem ca. 65 millioner kroner (2008) og 76 millioner kroner (2009). Det årlige antal projekter ligger mellem 156 (2007) og 195 (2009). Samlet er bevilget midler til 667 projekter i perioden 2006-2009 (bilagstabeller 8-4 til 8-7).

I tabel 8-1 er det muligt at sammenligne fordelingen af bevilgede midler mellem arbejdsmiljøproblemmemner, herunder inden for det enkelte branchearbejdsmiljøråd. Prioriteringen mellem emner skal ses i lyset af, hvilke arbejdsmiljøproblemer der er de væsentligste inden for det enkelte branchearbejdsmiljøråds område.

Tabel 8-1 Fordeling af bevilgede midler (procent) til branchearbejdsmiljørådene fordelt på emne 2006-2009

Branchearbejdsmiljøråd	Ulykker				Psykisk arbejdsmiljø				Muskel- og skeletbelast.				Støj				Andre/ikke oplyst			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Jord til bord	23	26	34	29	23	17	18	1	22	12	16	41	20	19	19	0	27	27	13	29
Transport og engros	44	39	33	31	30	27	17	30	14	21	24	23	6	2	2	4	10	10	24	12
Service og tjenesteydelser	32	13	18	17	13	40	23	26	13	26	15	24	16	2	2	5	8	8	41	29
Handel	13	9	6	1	2	67	4	24	49	3	43	2	1	0	0	0	21	21	46	73
Grafisk	37	30	25	44	9	14	25	24	7	31	25	14	29	25	25	12	7	7	0	7
Bygge og anlæg	24	42	25	31	18	14	31	16	24	22	18	24	15	18	18	30	0	0	8	0
Industri	46	47	30	26	14	13	27	20	11	15	7	7	8	1	1	3	15	15	35	44
Social og sundhed	9	10	8	8	51	55	43	47	25	22	28	32	8	10	10	10	8	8	9	4
Undervisning og forskning	2	7	10	5	58	27	24	16	2	7	10	10	6	19	19	9	26	26	37	61
Finans, offentlig kontor og administration	0	12	0	0	72	81	59	31	21	0	14	1	5	1	1	1	4	4	26	67
Privat kontor og administration	2	12	1	13	2	14	65	24	49	51	8	38	19	18	18	19	7	7	8	6
Samtlige branchearbejdsmiljøråd	28	27	21	21	28	33	30	25	19	19	18	21	11	11	8	9	15	10	23	24

Den højeste andel af midlerne går, på nær i 2006, til forebyggelse af psykosociale risikofaktorer (25-33 pct.) efterfulgt af midler til forebyggelse af arbejdsulykker (21-28 pct.) og muskel- og skeletbelastninger (18-21 pct.). Den laveste andel udgør bevillinger til forebyggelse af støj (9-11 pct.).

Over tid ses tilsyneladende et fald i andelen af bevillinger anvendt til forebyggelse af arbejdsulykker fra ca. 28 pct. i 2006-2007 til 21 procent i 2008-2009. For andelen af bevillinger til forebyggelse af muskel- og skeletbelastninger og støj gælder, at andelen ligger mere stabilt mellem henholdsvis 18-21 procent og 8-11 procent. For bevillinger til forebyggelse af psykosociale risikofaktorer er der en mindre variation mellem 25 og 33 pct. Fordelingen inden for de 11 branchearbejdsmiljøråd fremgår af tabel 8-1 ovenfor.

De præsenterede resultater skal ses med det forbehold, at der i perioden er en stigning i andelen af bevillinger til projekter som vedrører 'andre/ikke oplyste' arbejdsmiljøemner⁴³ fra 10-15 pct. til 24 pct., og at disse andele varierer afhængigt af branchearbejdsmiljøråd.

⁴³ Blandt de projekter, hvor arbejdsmiljøproblemmemnet ikke er oplyst, kan det ikke udelukkes, at flere projekter reelt handler om et eller flere af de prioriterede områder.

De ovennævnte andele af bevillinger anvendt til de forskellige arbejdsmiljøemner må også ses i lyset af, at størrelsen på de samlede bevillinger svinger betydeligt branchearbejdsmiljørådene imellem: I 2009 gik den mindste bevilling til branchearbejdsmiljørådet *Privat kontor og administration* (2 millioner kr.), mens den største bevilling gik til branchearbejdsmiljørådet *Industri* med 14,4 millioner kr. (se bilagstabel 8.9).

8.3.2 Antal projekter og størrelse af bevillinger 2006-2009

I perioden 2006-2009 er der samlet set bevilget ca. 82 millioner kroner til projekter eller dele af projekter⁴⁴ rettet mod forebyggelse af psykosociale risikofaktorer, henholdsvis ca. 69 millioner kroner til forebyggelse af arbejdsulykker. I samme periode er der bevilget ca. 55 millioner kroner til forebyggelse af muskel- og skeletbelastninger og noget færre, ca. 28 millioner kroner, til forebyggelse af støj. Dertil kommer ca. 52 millioner kroner til de dele af projekterne, som er rettet mod andre arbejdsmiljø-problememner eller uoplyst emne.

I samme periode 2006-2009 er flest projekter rettet mod forebyggelse af arbejdsulykker (386), efterfulgt af projekter til forebyggelse af psykosociale risikofaktorer og muskel og skeletbelastninger med henholdsvis 326 og 318 projekter. Færrest projekter er rettet mod forebyggelse af støj (230). I alt er der i perioden, som tidligere oplyst, bevilget midler til 664 projekter.

Den gennemsnitlige størrelse af projekterne eller de dele af projekterne, som er rettet mod et givent arbejdsmiljøproblem, er størst, når det gælder forebyggelse af psykosociale risikofaktorer, efterfulgt i faldende orden af arbejdsulykker, muskel- og skeletbelastninger og støj (bilagstabel 8-10).

8.3.3 Aktivitetstype og formål

Som det til dels også fremgår af kapitlerne om de enkelte arbejdsmiljø-problememner, gælder det for samtlige arbejdsmiljøproblememner, at projekternes aktivitetstyper især fordeler sig på 'information', 'vejledning' og 'oplysning' i perioden 2006 til 2009.

8.4 Referencelister

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel- og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2006. København, februar 2008.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats. Særlige fokusområder: Arbejdsulykker, Psykisk arbejdsmiljø, Muskel og Skeletbelastninger, Støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2007. København, februar 2009.

Arbejdstilsynet. Overvågning af arbejdsmiljø og arbejdsmiljøindsats med særlig fokus på arbejdsulykker, psykisk arbejdsmiljø, muskel- og skeletbelastninger og støj i arbejdsmiljøet. Overvågningsrapport 2008. København: Arbejdstilsynet, 2010.

⁴⁴ Et projekt kan være rettet mod forebyggelsen af ét eller flere arbejdsmiljø-problememner.